Zpráva o stavu důchodového systému České republiky a o jeho předpokládaném vývoji se zřetelem na demografickou situaci České republiky a na očekávaný populační a ekonomický vývoj

MPSV 2024

Obsah

1. Úvod ... 4
2. Manažerské shrnutí ... 5
3. Aktuální stav důchodového systému ... 8
3.1. Základní informace o důchodovém systému ... 8
3.1.1. Popis systému ... 8
3.1.2. Organizace a provádění důchodového pojištění ... 13
3.1.3. Změny právní úpravy přijaté od ledna 2019 ... 14
3.2. Statistika důchodového pojištění ... 27
3.2.1. Příjmy a výdaje důchodového pojištění ... 27
3.2.2. Počty a výše důchodů ... 30
3.3. Mezinárodní srovnání ... 40
3.3.1. Demografické trendy ... 40
3.3.2. Úpravy důchodového věku ... 42
3.3.3. Efektivní důchodový věk (opuštění trhu práce) ... 42
3.3.4. Doba pobírání důchodu ... 44
3.3.5. Přiměřenost důchodů ... 45
3.3.6. Nákladovost ... 47
3.4. Plnění mezinárodních úmluv o minimální výši důchodových dávek ... 48
4. Předpokládaný vývoj ... 51
4.1. Demografický vývoj ... 51
4.1.1. Plodnost ... 51
4.1.2. Úmrtnost ... 53
4.1.3. Migrace ... 55
4.1.4. Věková struktura ... 57
4.2. Ekonomický vývoj ... 58
4.2.1. Trh práce ... 58
4.2.2. Ekonomický výkon ... 67
4.3. Vývoj systému důchodového pojištění - Současný právní stav ... 70
4.3.1. Dlouhodobá finanční udržitelnost ... 70
4.3.2. Důstojný příjem důchodců (přiměřenost) ... 85
5. Alternativní scénáře vývoje důchodového pojištění ... 99
5.1. Úprava důchodového věku - ¼ života strávená v důchodu ... 99
5.1.1. Dlouhodobá finanční udržitelnost ... 102
5.1.2. Důstojný příjem důchodců (přiměřenost) ... 106
6. Přílohy ... 111
6.1. Příloha 1 – Důchodový věk ... 111

6.2. Příloha 2 – Zvláštní účet rezervy důchodového pojištění ... 112
6.2.1. Právní ukotvení Zvláštního účtu rezervy důchodového pojištění a jeho vývoj ... 112
6.2.2. Saldo systému důchodového pojištění ČR v letech 1996 – 2023 ... 113
6.2.3. Přehled příjmů a výdajů peněžních prostředků ZÚRDP v období 1996 – 2023 a jejich stav k 31. 12. 2023. ... 115
6.3. Příloha 3 – Důchodová statistika ... 119
6.3.1. Důchodová statistika – prosinec 2023 ... 119
6.3.2. Důchodová statistika – starobní důchody - časové řady 2018 – 2023 ... 122
6.4. Příloha 4 – Popis ekonomického rámce ... 125
6.4.1. Základní konstrukce ekonomického scénáře ... 125
6.4.2. Časová struktura ekonomického scénáře ... 125
6.4.3. Růst cen ... 125
6.4.4. Růst produktivity práce ... 127
6.4.5. Růst nominálních mezd ... 128
6.4.6. Faktor strukturálních změn ... 128
6.4.7. Bezriziková výnosová míra ... 128
6.4.8. Zmocnění k valorizaci důchodů ... 128
6.5. Příloha 5 – Důchodový věk v alternativním scénáři ... 130
6.6. Příloha 6 – Popis použitých indikátorů ... 131
6.6.1. Sustainability indicator S2 ... 131
6.6.2. Celkový implicitní dluh ... 131
6.6.3. Relativní implicitní dluh ... 132
6.6.4. Míra ohrožení chudobou důchodců ... 132
6.6.5. S80/S20 ve věkové skupině 65+ ... 133
6.6.6. Individuální náhradový poměr ... 133
6.7. Příloha 8 - Příklad výpočtu starobního důchodu ... 134
6.7.1. Zadání ... 134
6.7.2. Výpočet ... 134
7. Seznam tabulek ... 139
8. Seznam grafů ... 139

1. Úvod

Dokument *„Zpráva o stavu důchodového systému České republiky a o jeho předpokládaném vývoji se zřetelem na demografickou situaci České republiky a na očekávaný populační a ekonomický vývoj“* vznikl na základě požadavku zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení. Konkrétně jde o ustanovení § 4a, které bylo do zákona č. 582/1991 Sb. implementováno zákonem (novelou) č. 203/2017 Sb. Tato novela zároveň zasáhla do zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, a ukončila zvyšování statutárního důchodového věku pro ročníky narození 1966 až 1972 a následující na 65 letech věku. Na základě zveřejněných informací může (dle § 4b zákona č. 582/1991 Sb.) vláda navrhnout korekci důchodového věku.

Materiál vychází z aktuální demografické prognózy ČSÚ, publikované v listopadu 2023, která byla zveřejněna rovněž na základě zákona č. 582/1991 Sb., konkrétně jde o ustanovení § 10b, kdy je požadováno, aby ČSÚ vypracoval *„Zprávu o očekávaném vývoji úmrtnosti, plodnosti a migrace v České republice“*.

Materiál *„Zpráva o stavu důchodového systému České republiky a o jeho předpokládaném vývoji se zřetelem na demografickou situaci České republiky a na očekávaný populační a ekonomický vývoj“* zpracovaný v roce 2024 navazuje na první zprávu zpracovanou v roce 2019. Další budou následovat v pětiletých intervalech v letech končících číslicí 4 a 9, tedy v letech 2029, 2034, 2039 atd.

2. Manažerské shrnutí

Základy současného uspořádání českého důchodového systému byly položeny před téměř třiceti lety v devadesátých letech minulého století. Postupně byly přijímány dílčí reformní kroky završené v roce 1995 přijetím zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“), který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1996.

Kromě základního důchodového pojištění bylo součástí důchodového systému od roku 1994 i penzijní připojištění se státním příspěvkem upravené zákonem č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem. Od roku 2013 se penzijní připojištění se státním příspěvkem transformovalo na doplňkové penzijní spoření podle zákona č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření.

Zákonem č. 203/2017 Sb. bylo mj. ukončeno zvyšování důchodového věku bez omezení, a to při dosažení věku 65 let. Změny důchodového věku nad tuto hranici mohou vyplývat z procesu pravidelné revize, jehož součástí je i tato zpráva.

Demografický vývoj

Z mezinárodního pohledu, stejně jako v ČR, dojde k výrazné změně ve struktuře populace. Narůstá podíl osob ve věku 65 let a více, a naopak klesá podíl dětské složky, i když v posledních letech lze zaznamenat zpomalování či zastavení tohoto poklesu.

Reakce na demografické trendy se promítá i do úprav statutárního důchodového věku v kontextu snahy o zachování udržitelnosti důchodového systému.

V ČR je dle statistik ČSSZ průměrná doba pobírání starobního důchodu 19,3 let pro muže. U žen je tato doba 28,6 let. Průměrně jde o 24,6 let.

ČR má v kontextu zemí EU výdaje spíše nižší, nicméně budoucí dynamika je nadprůměrná.

ČR je v oblasti sociálního zabezpečení vázána dvoustrannými a mnohostrannými úmluvami. ČR plní požadovanou úroveň starobních i invalidních důchodů. Úroveň pozůstalostních důchodů procento stanovené mezinárodními úmluvami vysoce překračuje.

Věková struktura populace a její vývoj v čase je jedním ze základních faktorů, který ovlivňuje celý důchodový systém.

Vývoj konečné míry plodnosti je u generací žen narozených po II. světové válce až do poloviny padesátých let poměrně stabilní na úrovni lehce pod hodnotou 2,1. U žen narozených po roce 1955 dochází k postupnému, ale setrvalému poklesu konečné míry plodnosti, která by měla podle poslední projekce ČSÚ klesnout až na hodnotu těsně nad 1,6 u generací žen narozených okolo poloviny osmdesátých let. Následně by v průběhu cca 10 generací mělo dojít ke snížení o zhruba 0,1 s další stagnací na úrovni okolo 1,5.

Demografický vývoj posledního období je charakteristický poklesem pravděpodobnosti úmrtí, a to jak u mužů, tak i u žen. Tento pokles se promítá do růstu střední délky života. O něco rychlejší růst střední délky života je pozorovatelný u generací narozených po válce zhruba mezi roky 1945 a 1955. Následně je růst poměrně stabilní jak u mužů, tak i žen, nicméně u mužů je dynamika o něco vyšší a rozdíl mezi středními délkami života se postupně zmenšuje. S ohledem na různé sociodemografické skupiny není vývoj střední délky života v ČR homogenní.

Ekonomický vývoj

Kromě demografického vývoje je pro fungování důchodového systému významný i ekonomický vývoj, především pak vývoj na trhu práce a odměňování.

Podíl neaktivních osob v populaci se pohybuje na úrovni cca 50 %. Až po roce 2035 bude docházet k mírnému navýšení tohoto podílu, přičemž dochází k postupnému nárůstu podílu starších (50+) neaktivních osob.

Zejména vlivem demografického vývoje a zvyšováním důchodového věku dochází k postupnému posunu v zaměstnanosti ve prospěch vyšších věkových skupin 55 – 59 let a zejména pak 60 – 64 let. U nejvyšší věkové skupiny nad 65 let není s ohledem na ukončení zvyšování důchodového věku právě na 65 letech patrný významnější posun. Hlavním determinantem růstu celkové míry zaměstnanosti tedy bude růst míry zaměstnanosti u starších osob (55 – 64 let).

Dopady demografického a ekonomického vývoje do důchodového systému

V současné době je hodnota indikátoru měřícího dlouhodobou finanční udržitelnost veřejných financí (S2) na úrovni 5,0, což představuje střední riziko a indikuje potřebu fiskální konsolidace, tj. zlepšení salda veřejných rozpočtů, na úrovni 5,0 % HDP (v hodnotách současného HDP v částce lehce převyšující 382 mld. Kč). Příspěvek vývoje samotného základního důchodového pojištění do S2 činí 1,4 (tj. necelých 30 %, což v hodnotách současného HDP činí zhruba 110 mld. Kč) a činí tak jeho nejvýznamnější část, avšak srovnatelnou s příspěvkem dlouhodobé péče.

Důchodový systém je celkově ve vnitřní nerovnováze, neboť u osob, které v současné době nově vstupují do základního důchodového pojištění (tj. dosahují v zásadě 18 let věku), jsou závazky (tj. budoucí výplaty důchodů) o 25 % vyšší než jejich odvody (závazky jsou u mužů těsně pod úrovní plateb pojistného, u žen převyšují příjmy o zhruba 65 % – hlavně z důvodu, že za náhradní doby není placeno žádné pojistné, v menší míře z titulu delší doby dožití). Čím více osob do systému nově vstoupí, tím větší bude jeho absolutní nerovnováha. K dosažení rovnováhy mezi příjmy z pojistného a závazky bez jejich úpravy by sazba pojistného musela činit 35 % (namísto současných 28 %). Popřípadě by bylo nutné posílit příjmy z pojistného příjmy z jiných daní.

Osoby, které v současné době odcházejí do starobního důchodu, stráví v průměru v důchodu zhruba 21,8 roku. Průměrná doba strávená v důchodu bude mít tendenci k velmi mírnému poklesu, a to v horizontu těsně za rok 2030, což je způsobeno zejména vyšší dynamikou zvyšování důchodového věku. Po sjednocení důchodového věku u mužů a žen bude postupně narůstat v souladu s očekávaným růstem střední délky života a v horizontu projekce dosáhne necelých 25,9 let, tj. vzroste o zhruba 4,1 roku.

Alternativní scénář podle cílového parametru čtvrtiny života v důchodu

Na základě znění § 4a zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, musí tato zpráva obsahovat „*informaci o tom, jak by měl být důchodový věk stanoven, aby bylo dosaženo stavu, kdy by očekávaná střední délka života jednotlivých generací při jeho dosažení činila jednu čtvrtinu součtu tohoto věku a této očekávané střední délky života, a to pro všechny osoby, které dosáhly v roce předložení zprávy věku 25- 54 let.*“ Tato informace vychází z údajů zpracovaných Českým statistickým úřadem v jeho zprávě dle § 10b téhož zákona.

Pro tuto zprávu jsou osobami ve věku 25 – 54 let, osoby narozené mezi roky 1970 a 1999. Pro osoby narozené v roce 1970 je věk naplňující podmínku čtvrtiny života na úrovni 65,3 roku a postupně se zvyšuje a u poslední generace osob narozených v roce 1999 činí tento věk podle zprávy Českého statistického úřadu 68,0 roku, tj. o zhruba 3 roky více než je současný důchodový věk.

Úprava důchodového věku poměrně významně zlepšuje dlouhodobou finanční udržitelnost veřejných financí. Indikátor S2 se snižuje o 0,9 na hodnotu 4,1. Příspěvek samotného důchodového pojištění se změní z 1,4 na 0,5 a bude tak činit zhruba osminu celého S2.

Posun důchodového věku zkracuje průměrnou dobu, po kterou je vyplácen starobní důchod, a tím i rozsah důchodových závazků na straně jedné a prodlužuje dobu ekonomické aktivity a tím zvyšuje

rozsah příjmů na krytí těchto závazků na straně druhé. Kombinací těchto vlivů dochází ke snížení celkového implicitního dluhu o zhruba 10 % (tj. 33 % HDP ze 351 na 318 % HDP).

Zároveň se snižuje vnitřní nerovnováha, neboť u osob, které v současné době nově vstupují do základního důchodového pojištění, jsou závazky (tj. budoucí výplaty důchodů) o 7 % (tj. o 15 p. b. méně, než při současném právním stavu) vyšší než jejich odvody.

Po roce 2034 ukazují, při obnovení zvyšování důchodového věku, výdaje pomalejší dynamiku s tím, že do roku 2061 vzrostou o cca 2,1 % HDP a do horizontu projekce poklesnou o 0,7 % HDP. V horizontu projekce dosáhnou výdaje zhruba 10,1 % HDP a budou zhruba o 1 % HDP nižší než při současném právním stavu a o 1,2 % HDP vyšší než v současnosti.

Rozdíl v saldu se postupně zvětšuje až k hodnotě 1,1 % HDP v roce 2058 (2,9 % HDP v současném právním stavu vs. 1,8 při úpravě důchodového věku), poté se mírně sníží, v horizontu projekce je rozdíl proti současnému právnímu stavu cca 0,9 % HDP.

Úprava důchodového věku má vliv i na průběh míry ohrožení chudobou. Při vyšším důchodovém věku se v tomto ukazateli projevují dva protichůdné vlivy. První je obecně vyšší úroveň důchodů, což demonstruje vyšší poměr průměrného důchodu a průměrné mzdy, a měl by vést k poklesu míry ohrožení chudobou. Na druhou stranu díky vyššímu důchodovému věku má větší podíl osob příjem ze zaměstnání, což zvyšuje hodnotu referenčního mediánového příjmu a působí tedy opačným efektem, tj. že zvyšuje míru ohrožení chudobou. Tyto dva efekty se však vzájemně v zásadě vyruší, nicméně při vyšším důchodového věku je absolutní počet důchodců ohrožených chudobou významně nižší, neboť i celkový počet důchodců je nižší.

Posun důchodového věku zkracuje průměrnou dobu strávenou v důchodu. Rozdíl se začíná objevovat po roce 2034 a postupně se tak, jak se zvětšuje rozdíl mezi důchodovými věky, zvětšuje, a to až do roku 2067, kdy dosáhnou důchodového věku osoby narozené v roce 1999, tj. poslední generace, které je důchodový věk upraven, na hodnotu 3,0 roku.

Doporučení MPSV

Demografická prognóza ČSÚ z roku 2023 a její promítnutí do scénáře vývoje základního důchodového pojištění ukazují, že nedojde-li k výrazné změně očekávaného vývoje struktury populace (např. z titulu výrazně vyšší migrace, zpomalení růstu doby dožití či výrazného zvýšení plodnosti) nebo k výrazným změnám zvyšujícím participaci žen a starších osob na trhu práce, bude pro zachování stability důchodového pojištění potřebné nejpozději po roce 2035 buď přistoupit k významnější úpravě důchodového věku, nebo vyčlenit z příjmů státního rozpočtu nad rámec pojistného dodatečné významné příjmy pro financování důchodových nároků, zejména náhradních dob pojištění.

Vláda ČR aktuálně předložila Parlamentu novelu zákona o důchodovém pojištění, která má udržitelnost důchodového pojištění posílit. Pokud by vláda taková opatření nenavrhovala, pak by MPSV doporučovalo v reakci na Zprávu aplikovat úpravu nastavení důchodového věku podle cílového parametru v zákoně č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení – aby všechny generace strávily v budoucnu stejný podíl, a to ¼ života. Pro prvních 5 generací, pro které by měl být důchodvý věk stanoven již závazně vychází hranice důchodového věku pro poslední generaci 1974 na hodnotu 65,7 roku, tzn. navýšení nad současný strop o 8,4 měsíců. Aby bylo zvyšování důchodového věku generačně vyváženo, pak by bylo vhodné:

- od roku 2031 zvyšovat tempem o 1 měsíc za rok pro generace 1966 až 1974, tzn. celkem o 9 měsíců pro 9 nejbližších generací.

3. Aktuální stav důchodového systému

3.1. Základní informace o důchodovém systému

3.1.1. Popis systému

Současné uspořádání českého důchodového systému začalo vznikat před téměř třiceti lety v devadesátých letech minulého století. Postupně byly přijímány dílčí reformní kroky završené v roce 1995 přijetím zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“), který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1996. Nicméně i následně docházelo a průběžně stále dochází k přijímání řady dalších reformních opatření s cílem reagovat na měnící se skutečnosti (např. ekonomické, demografické, sociální) a zabezpečovat stabilitu a dlouhodobou finanční udržitelnost a zároveň sociální adekvátnost důchodů.

Kromě základního důchodového pojištění bylo součástí důchodového systému od roku 1994 i penzijní připojištění se státním příspěvkem upravené zákonem č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem. Od roku 2013 se penzijní připojištění se státním příspěvkem transformovalo na doplňkové penzijní spoření podle zákona č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření.

3.1.1.1.Základní důchodové pojištění

Základní důchodové pojištění je založeno na několika všeobecných principech, kterými jsou:

- sociální solidarita,
- průběžné financování,
- povinnost účasti pro všechny ekonomicky aktivní osoby (při splnění určitých podmínek),
- dávkově definované důchody,
- jednotnost systému,
- dynamická konstrukce, kdy řada prvků konstrukce výpočtu důchodu se každoročně „automaticky“ upravuje s přihlédnutím k ekonomickému vývoji,
- obligatornost dávek, tedy že při splnění zákonem stanovených podmínek vzniká na důchod právní nárok,
- všechna rozhodnutí o nároku na důchod podléhají přezkoumání soudem.

Základní důchodové pojištění poskytuje náhradu příjmu v případě:

- stáří (starobní důchod),
- invalidity (invalidní důchod),
- úmrtí živitele (vdovský, vdovecký a sirotčí důchod).

Konstrukce výpočtu důchodů je dvousložková a je stanovena podle následujícího vzorce:

Rovnice 1 – Stanovení výše nově přiznaného důchodu

$NPD = ZV + PV$, kde:

NPD – nově přiznaný důchod

ZV – základní výměra důchodu

PV – procentní výměra důchodu

Základní výměra je ve vzorci pro výpočet důchodu solidárním prvkem. Náleží ve stejné výši každému důchodci a její výše je stanovena jako 10 % průměrné mzdy[1].

Procentní výměra důchodu je závislá na délce doby pojištění a výpočtovém základu, který je odvozen od příjmů pojištěnce v průběhu jeho ekonomicky aktivního života v rozhodném období před přiznáním důchodu[2]. Procentní výměra se stanoví:

Rovnice 2 – Stanovení výše procentní výměry důchodu

$PV = ZPVZ \cdot VZ$, kde:

PV – procentní výměra důchodu

ZPVZ – základní procento výpočtového základu

VZ – výpočtový základ

Základní procento výpočtového základu je stanoveno jako součin doby pojištění a procenta za rok pojištění. Dobu pojištění je možné získat placením pojistného nebo formou náhradní doby pojištění (přičemž pro některý druh náhradních dob je stanoven maximální rozsah, ve kterém je lze hodnotit). Náhradní doby pojištění kryjí definované sociální situace, ke kterým může v průběhu pracovní kariéry dojít, ať už se jedná o péči o dítě nebo např. evidovanou nezaměstnanost. U invalidních důchodů se k získané době pojištění připočte ještě dopočtená doba, tj. doba ode dne vzniku nároku na invalidní důchod do dosažení důchodového věku, za který se pro tento účel považuje důchodový věk žen stejného data narození, které nevychovaly žádné dítě.[3] Dopočtená doba se nezapočítává, pokud invalidita vznikla následkem úmyslného poškození zdraví, které si pojištěnec způsobil nebo nechal způsobit, nebo poškození zdraví pojištěnce, které vzniklo jako následek jeho úmyslného trestného činu.

Základní procento výpočtového základu se vypočte:

Rovnice 3 – Stanovení procenta výpočtového základu

$ZPVZ = int\left(\frac{DP1+0{,}8 \cdot DP2}{365}\right) \cdot AR$, kde:

DP1 – doba pojištění krytá ze 100 %

DP2 – doba pojištění krytá z 80 %

AR – procento za rok pojištění

Doba výdělečné činnosti (zakládající účast na důchodovém pojištění) se vždy započítává ze 100 %, stejně jako některé náhradní doby pojištění (např. péče o dítě do 4 let věku, péče o závislou osobu v příslušném stupni závislosti a základní vojenská služba). Ostatní náhradní doby pojištění jsou započítávány pouze z 80 %. Úhrnná doba pojištění je významná nejen pro určení výše důchodu,

1 Průměrnou mzdou se rozumí součin všeobecného vyměřovacího základu pro rok, který o dva roky předchází daný rok a příslušného přepočítacího koeficientu. Všeobecný vyměřovací základ je na základě údajů Českého statistického úřadu o průměrné mzdě stanoven vyhláškou MPSV, respektive nařízením vlády.

2 Odlišně se postupuje u pozůstalostních (tzv. odvozených důchodů), kdy je výše procentní výměry důchodu stanovena jako podíl procentní výměry důchodu zemřelého, a to ve výši 50 % u důchodu vdovského a vdoveckého, a 40 % u důchodů sirotčích

3 Dopočtená doba se započte:

a) plně, je-li období od 18 let věku do vzniku nároku na invalidní důchod kryto dobou českého pojištění nebo vznikla-li invalidita následkem pracovního úrazu anebo doba, která není kryta dobou českého pojištění, je kratší 1 roku, vznikla-li invalidita před 28. rokem věku pojištěnce, 2 let, vznikla-li invalidita od dosažení věku 28 let do 40. roku věku pojištěnce, nebo 3 let, vznikla-li invalidita od dosažení věku 40 let pojištěnce;

b) ve sníženém rozsahu, nejsou-li splněny podmínky uvedené v písmenu a); v tomto případě se krátí dopočtená doba v poměru délky dob pojištění získaných v českém pojištění v období od 18 let věku do vzniku nároku na invalidní důchod k době, která uplynula od dosažení 18 let věku do dne vzniku nároku na invalidní důchod, s tím, že po tomto krácení se počet dnů dopočtené doby zaokrouhluje na celé dny směrem nahoru;

Pro účely stanovení délky dopočtené doby se za dobu pojištění považuje též doba studia na střední nebo vysoké škole v České republice po dosažení věku 18 let po dobu prvních 6 let tohoto studia.

ale rovněž pro posouzení nároku na důchod. Zákon o důchodovém pojištění specifikuje minimální doby pojištění, které je nutné získat, aby nárok na důchod vznikl.

Celková doba pojištění stanovená ve dnech je vydělena číslem 365 (což je počet dnů v roce), čímž dojde k určení počtu let pojištění, a každý rok pojištění je ohodnocen příslušným procentem výpočtového základu.

Procento za rok pojištění je určeno hodnotou 1,5 u starobních důchodů a invalidních důchodů pro invaliditu třetího stupně. U invalidních důchodů pro invaliditu druhého stupně je to 0,75 a u invalidních důchodů pro invaliditu prvního stupně potom 0,5.

Druhým prvkem, zásadním pro výši procentní výměry důchodu, jsou vyměřovací základy (příjmy), kterých pojištěnec dosahoval v rozhodném období před přiznáním důchodu[4]. Všechny vyměřovací základy jsou indexovány tak, aby respektovaly vývoj všeobecného vyměřovacího základu (průměrné mzdy) a tím zachovávaly reálnou hodnotu minulých příjmů vzhledem k současnosti. Přičemž zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, stanovuje maximální vyměřovací základ pro placení pojistného. Zprůměrováním příjmů v rozhodném období je stanoven osobní vyměřovací základ, tedy průměrný měsíční výdělek pojištěnce v jeho rozhodném období:

Rovnice 4 – Stanovení osobního vyměřovacího základu

$$OVZ = \frac{\sum_{t=\max(R_{1986},R_{18}+1)}^{T-1} \min(P_t, MVZ_t) \cdot \frac{VVZ_{T-2} \cdot PK_{T-2}}{VVZ_t}}{\sum_{t=\max(R_{1986},R_{18}+1)}^{T-1} D_t - \sum_{t=\max(R_{1986},R_{18}+1)}^{T-1} VD_t} \cdot 30{,}4167, \text{ kde:}$$

OVZ – osobní vyměřovací základ

P – hrubý příjem v daném kalendářním roce podléhající pojistnému na důchodové pojištění

MVZ – maximální vyměřovací základ pro pojistné na důchodové pojištění

VVZ – všeobecný vyměřovací základ

PK – přepočítací koeficient jako podíl VVZ za první pololetí T-1 vůči VVZ za první pololetí T-2

D – dny v daném kalendářním roce

VD – vyloučené dny v daném kalendářním roce

T – rok přiznání důchodu

R_{1986} – rok 1986

R_{18} – rok, ve kterém dosáhl pojištěnec 18 let

Osobní vyměřovací základ je poté redukován na výpočtový základ:

Rovnice 5 – Stanovení výpočtového základu

$$VZ = OVZ \cdot rr1 - \max(0; (OVZ - rh1)) \cdot (rr2 - rr1) - \max(0; (OVZ - rh2)) \cdot rr1, \text{ kde:}$$

VZ – výpočtový základ

OVZ – osobní vyměřovací základ

rh1, rh2 – první (44 % VVZ) a druhá (400 % VVZ) redukční hranice

rr1, rr2 – procenta zápočtů do první (100 %) a druhé (26 %) redukční hranice

[4] Rozhodné období zahrnuje celou příjmovou historii každého pojištěnce, avšak k příjmům před rokem 1986 se, zejména z důvodu kvality a dostupnosti dat, nepřihlíží.

Aplikace redukčních hranic představuje další významný prvek příjmové solidarity v důchodovém systému, kdy k vyšším příjmům je při stanovení důchodu přihlíženo méně, a naopak k nižším příjmům více. K příjmům nad druhou redukční hranici se nepřihlíží vůbec.[5]

Dalším klíčovým faktorem, především u starobních důchodů, je zákonem o důchodovém pojištění stanovený důchodový věk. Důchodový věk je stanoven pro každý rok narození a dochází k jeho postupnému zvyšování a sjednocování pro jednotlivá pohlaví a u žen i podle počtu vychovaných dětí. Detaily je možné nalézt v příloze (Příloha 1 – Důchodový věk).

Graf 1 — Proces zvyšování důchodového věku podle zákona č. 155/1995 Sb.

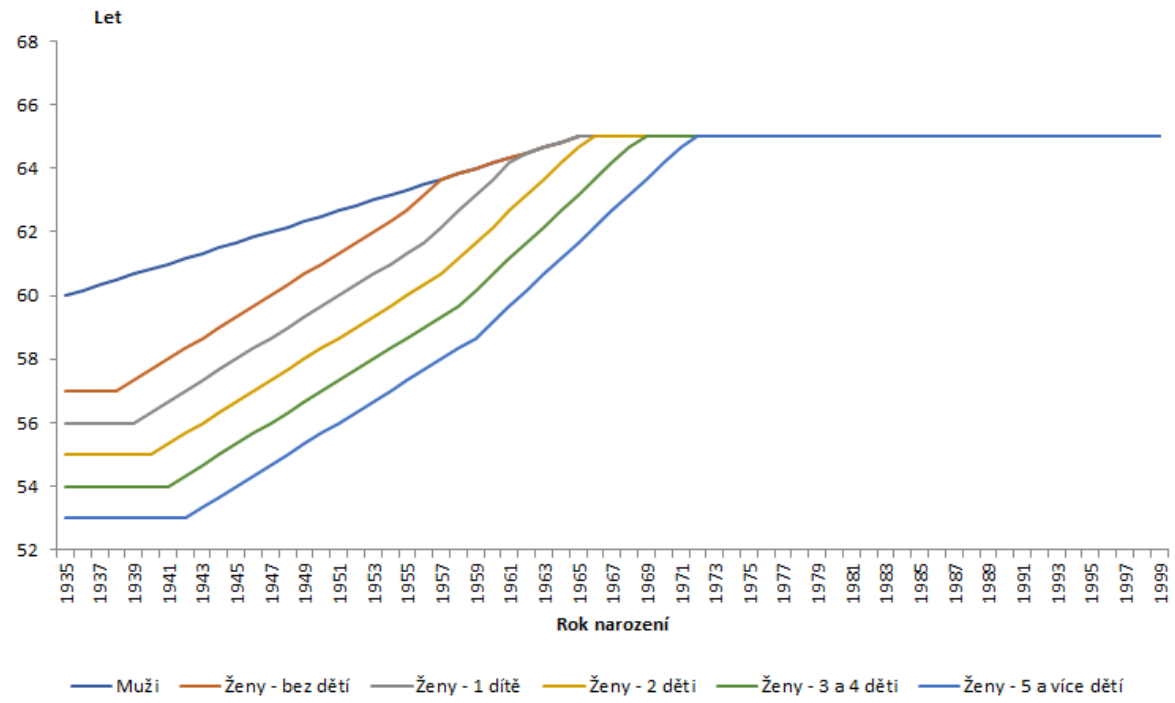

Zdroj: MPSV

Protože každý starobní důchod není přiznán ode dne dosažení důchodového věku, je třeba procentní výměru upravit tak, aby zohledňovala vzájemný vztah věku pojištěnce při přiznání starobního důchodu a důchodového věku. Do úvahy přicházejí dvě varianty, (1) odchod před dosažením důchodového věku[6] nebo naopak (2) odchod později, než je důchodový věk dosažen. V prvním případě je aplikována penalizace za předčasný odchod do důchodu, ve druhém případě pak bonus za tzv. přesluhování:

Rovnice 6 — Procento výpočtového základu aplikované pro snížení/zvýšení výše důchodu při předčasném/odloženém odchodu do starobního důchodu

$$PP = \max\left(0; roundup\left(\frac{VH - O}{90}\right)\right) \cdot 1{,}5\ \%$$

$$BO = \max\left(0; int\left(\frac{O - VH}{90}\right)\right) \cdot 1{,}5\ \%, \text{ kde:}$$

VH – důchodový věk

O – skutečný věk při odchodu do důchodu

[5] Druhá redukční hranice koresponduje s maximálním měsíčním vyměřovacím základem pro odvod pojistného.

[6] Do předčasného starobního důchodu je možné odejít až 3 roky před dosažením důchodového věku. Do října 2023 bylo možné do předčasného důchodu odcházet také ve věku 60 let, pokud byl řádný důchodový věk vyšší, než 63 let, avšak tato možnost byla změnou zákona zrušena.

Od října 2023 došlo ke sjednocení penalizace za předčasný starobní důchod. Při přiznání předčasného starobního důchodu dochází k penalizaci o 1,5 % výpočtového základu za každých i započatých 90 dní chybějících ode dne přiznání předčasného starobního důchodu do dosažení důchodového věku.

Bonus za pozdější odchod do starobního důchodu představuje zvýšení procentní výměry starobního důchodu o 1,5 % výpočtového základu za každých dokončených 90 kalendářních dnů výdělečné činnosti vykonávané po vzniku nároku na starobní důchod bez jeho pobírání.

Kromě toho existuje možnost zvýšení procentní výměry starobního důchodu za dobu výdělečné činnosti vykonávané po vzniku nároku na starobní důchod při souběžném pobírání tohoto důchodu v plné výši, a to o 0,4 % výpočtového základu za každých 360 kalendářních dnů nebo při pobírání tohoto důchodu v poloviční výši, a to o 1,5 % výpočtového základu za každých 180 kalendářních dnů.

Výše pozůstalostních dávek (vdovský, vdovecký a sirotčí důchod) se odvozuje od výše procentní výměry starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, na který měl nebo by měl zemřelý nárok ke dni úmrtí. Pozůstalostní důchod se skládá ze základní výměry a 50 % (vdovský, vdovecký), resp. 40 % (sirotčí) procentní výměry důchodu zemřelého.

Důchody se zvyšují v pravidelném termínu v lednu kalendářního roku, přičemž výše zvýšení se stanoví s ohledem na růst cen a reálných mezd. Základní výměry důchodů se zvyšují tak, aby dosáhly 10 % průměrné mzdy, a procentní výměry se zvyšují o tolik procent, aby u průměrného starobního důchodu úhrn částky zvýšení základní výměry a částky zvýšení procentní výměry důchodu odpovídal zvýšení ve výši součtu růstu cen a jedné třetiny růstu reálné mzdy. Při stanovení růstu cen se používá změny hodnoty indexu životních nákladů domácností důchodců. Procentní výměry vyplácených důchodů mohou být zvýšeny až o tolik procent, aby u průměrného starobního důchodu úhrn částky zvýšení základní výměry důchodu a částky zvýšení procentní výměry důchodu činil až 2,7 %, pokud by zvýšení vyplácených důchodů podle výše uvedených pravidel bylo nižší. Vlastní zvýšení důchodů stanoví vláda svým nařízením.

Od října 2023 jsou z pravidelného zvyšování vyplácených důchodů vyňaty předčasné starobní důchody přiznané po 30. září 2023, u nichž příjemce ještě nedosáhl důchodového věku. Těmto důchodům je zvyšována pouze základní výměra tak, aby byla zachována její proporce k průměrné mzdě. Po dosažení důchodového věku jsou již tyto důchody zvyšovány standardně.

3.1.1.2. Doplňkové penzijní spoření

Doplňkové penzijní spoření je založeno na několika všeobecných principech, kterými jsou:

- fondové financování,
- dobrovolná účast na základě uzavření smlouvy s penzijní společností,
- příspěvkově definované dávky,
- jednotnost systému,
- státní podpora ve formě státního příspěvku a daňových úlev.

Doplňkové penzijní spoření poskytuje následující dávky:

- starobní penze na určenou dobu,
- invalidní penze na určenou dobu,
- jednorázové vyrovnání,
- odbytné,
- úhrada jednorázového pojistného pro doživotní penzi, nebo
- úhrada jednorázového pojistného pro penzi na přesně stanovenou dobu s přesně stanovenou výší důchodu.

Specifickou formou čerpání dávky z doplňkového penzijního spoření je tzv. předdůchod. V případě, že má účastník doplňkového penzijního spoření zájem čerpat prostředky z doplňkového penzijního spoření formou tzv. předdůchodu, musí mít dosaženou spořící dobu nejméně 60 kalendářních měsíců (do této doby se započítává i doba účasti v penzijním připojištění) a musí dosáhnout alespoň věku, který je o pět let nižší než věk potřebný pro vznik nároku na starobní důchod ze základního důchodového pojištění, a mít naspořenou dostatečnou částku tak, aby měsíční splátka penze činila alespoň 30 % průměrné mzdy[7] a penze byla vyplácena nepřerušovaně alespoň pod dobu dvou let. Pro posouzení nároku na penzi z doplňkového penzijního spoření se u žen při stanovení důchodového věku postupuje jako u mužů stejného data narození. Tzv. předdůchod je rovněž možné čerpat u pojišťovny, k níž lze převést prostředky účastníka doplňkového penzijního spoření jako jednorázové pojistné na výplatu doživotní penze nebo penze na přesně stanovenou dobu s přesně stanovenou výší důchodu. V tomto případě musí účastník nejdříve žádat penzijní společnost o úhradu jednorázového pojistného, které penzijní společnost vyplatí na základě předložení uzavřené pojistné smlouvy.

Výhody v systému veřejného zdravotního pojištění (status státního pojištěnce) platí po dobu pobírání této penze; u důchodového pojištění (doba pobírání tzv. předdůchodu se považuje za vyloučenou dobu pro účely výpočtu důchodu ze státního důchodového pojištění) do okamžiku dosažení důchodového věku potřebného pro nárok na důchod. Úprava tzv. předdůchodů by měla pomoci k překlenutí případného obtížného období ve věku blízkém důchodovému věku, kdy může být ztíženo uplatnění na trhu práce a zvýšena tendence odejít z tohoto důvodu do předčasného důchodu podle zákona o důchodovém pojištění, který má ovšem za následek trvale snížený starobní důchod.

Doplňkové penzijní spoření nepředstavuje aktuálně významný zdroj příjmů ve stáří[8], a proto není tato část důchodového systému dále předmětem této zprávy.

3.1.2. Organizace a provádění důchodového pojištění

Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1992. Podle tohoto zákona:

Sociální zabezpečení provádí orgány sociálního zabezpečení a zaměstnavatelé. Na úseku sociálního zabezpečení vykonávají působnost též obce.
Orgány sociálního zabezpečení jsou:

- Ministerstvo práce a sociálních věcí,
- Česká správa sociálního zabezpečení,
- územní správy sociálního zabezpečení,
- Institut posuzování zdravotního stavu,
- Ministerstvo vnitra,
- Ministerstvo spravedlnosti,
- Ministerstvo obrany.

Nositelem pojištění pro „civilní sféru“ je Česká správa sociálního zabezpečení (dále jen „ČSSZ“), která vznikla v roce 1990 sloučením nositelů důchodového pojištění a nemocenského pojištění. Je samostatnou organizační složkou státu podřízenou MPSV. Hlavní působností ČSSZ vyplývající

[7] Pro účely doplňkového penzijního spoření se za průměrnou mzdu považuje průměrná mzda v národním hospodářství vyhlašovaná Ministerstvem práce a sociálních věcí podle zákona upravujícího zaměstnanost za kalendářní rok předcházející kalendářnímu roku, v němž započalo vyplácení penze.

[8] Podle údajů ČNB byly v roce 2018 na penzích z doplňkového penzijního spoření vyplaceny necelé 2 mld. Kč, plus necelých 17 mld. Kč jako jednorázové vyrovnání. Ze základního důchodového pojištění bylo ve stejném roce vyplaceno na dávkách zhruba 434 mld. Kč.

z příslušné právní úpravy je provádění důchodového a nemocenského pojištění, výběr pojistného a plnění úkolů vyplývajících z mezinárodních smluv a práva ES. Od roku 2004 předkládají zaměstnavatelé pravidelně každoročně nositeli pojištění evidenční listy důchodového pojištění svých zaměstnanců (do roku 2004 je předkládali až při skončení zaměstnání nebo v souvislosti s uplatněním žádosti o přiznání důchodu). Od 1. července 2005 byl vytvořen registr pojištěnců, jehož údaje jsou průběžně aktualizovány a doplňovány. Tím byly vytvořeny i podmínky pro pravidelnou informovanost pojištěnců o údajích evidovaných v souvislosti s jejich účastí na důchodovém pojištění a v průběhu roku 2006 bylo zahájeno podávání písemných informací o těchto údajích na základě žádosti pojištěnců. ČSSZ umožňuje přijímat elektronická podání prostřednictvím formulářů/tiskopisů na ePortálu, pomocí speciálního kanálu, dále podání zaslaná prostřednictvím datových schránek a prostřednictvím ePodatelny. Klienti ČSSZ mohou využít několik druhů elektronických podání. Mohou elektronicky podávat např. evidenční listy důchodového pojištění, Oznámení o nástupu do zaměstnání (skončení zaměstnání) a Přehled o příjmech a výdajích osob samostatně výdělečně činných. Od 1. 12. 2023 je možné podávat online prostřednictvím ePortálu ČSSZ[9] také žádosti o přiznání důchodu.

S účinností od 1. 1. 2024 došlo k významnější organizační změně, kterou je vytvoření pěti územních správ sociálního zabezpečení. Územní správy sociálního zabezpečení zřizují jako své organizační jednotky kontaktní pracoviště působících v jednotlivých okresech. Kontaktními pracovišti jsou původní okresní správy sociálního zabezpečení. Od 1. 1. 2024 zároveň vznikl Institut posuzování zdravotního stavu s celostátní působností, pod který byly převedeny veškeré organizační útvary a metodika dosavadní lékařské posudkové služby. Jeho činnost řídí a kontroluje ČSSZ.

ČSSZ je v rámci státní správy výjimečnou finančně správní institucí, spravuje agendu více než 8,5 milionu klientů, z toho je přibližně 3 miliony důchodců. Objem výběru finančních prostředků tvoří více než 1/3 všech příjmů státního rozpočtu.

3.1.3. Změny právní úpravy přijaté od ledna 2019[10]

Zákon č. 244/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (účinnost dnem 30. 9. 2019).

Novela zákona spočívá v mimořádném zvýšení důchodů od lednové splátky v roce 2020 o jednotnou částku tak, aby u průměrného starobního důchodu úhrn zvýšení základní výměry důchodu a úhrnu zvýšení procentní výměry důchodu a této částky činil 900 Kč, a to prostřednictvím zvýšení procentní výměry.

To znamená, že při zvýšení vyplácených důchodů v lednu 2020 se vycházelo z příslušných pravidel valorizace stanovených v § 67 zákona o důchodovém pojištění. K takto stanovené částce zvýšení se přičte nad rámec této pravidelné valorizace ještě pevná jednotná částka stanovená tak, aby u průměrného starobního důchodu celkové zvýšení činilo částku 900 Kč. K příslušnému procentnímu zvýšení procentní výměry důchodu tedy všichni důchodci obdrželi navíc jednotnou pevnou částku stanovenou podle tohoto pravidla. Každý důchodce ji dostal jen jednou, i když pobíral více důchodů; v případě souběhu nároku na výplatu více důchodů tato částka náležela k procentní výměře toho důchodu, který byl vyšší, případně nejvyšší.

Nařízení vlády č. 260/2019 Sb., o výši všeobecného vyměřovacího základu za rok 2018, přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2018, redukčních hranic pro stanovení výpočtového základu pro rok 2020 a základní výměry důchodu stanovené pro rok 2020 a o zvýšení důchodů v roce 2020 (účinnost dnem 1. 1. 2020).

[9] https://eportal.cssz.cz/

[10] Popis nejdůležitějších legislativních změn před rokem 2014 lze nalézt v Pojistněmatematických zprávách o důchodovém pojištění (https://www.mpsv.cz/cs/1353). Popis legislativních změn v letech 2014-2018 je ve Zprávě z roku 2019.

Tímto nařízením se stanoví:

A. Prvky konstrukce výpočtu důchodů přiznávaných ode dne spadajícího do roku 2020:

- všeobecný vyměřovací základ za rok 2018 ve výši 32 510 Kč,
- výše přepočítacího koeficientu pro úpravu (aktualizaci) všeobecného vyměřovacího základu za rok 2018, který činí 1,0715,
- první redukční hranice pro stanovení výpočtového základu ve výši 15 328 Kč,
- druhá redukční hranice pro stanovení výpočtového základu ve výši 139 340 Kč,
- výše základní výměry starobního, invalidního, vdovského, vdoveckého a sirotčího důchodu od roku 2020 činí 3 490 Kč.

B. Zvýšení důchodů v roce 2020:

Důchody starobní, invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí přiznané před 1. lednem 2020 se zvyšují od splátky důchodu splatné po 31. prosinci 2019 tak, že se:

- základní výměra zvyšuje o 220 Kč na 3 490 Kč,
- procentní výměra zvyšuje o 5,2 % procentní výměry, která náleží ke dni, od něhož se procentní výměra zvyšuje a
- dodatečnou částku 151 Kč (při souběhu nároku na výplatu více důchodů náleží toto zvýšení pouze jednou, a to k procentní výměře důchodu, který se vyplácí v plné výši).

Nařízení vlády č. 261/2019 Sb., o zvýšení příplatků k důchodu v roce 2020 (účinnost dnem 1. 1. 2020).

Tímto nařízením se příplatky k důchodu podle nařízení vlády č. 622/2004 Sb. a podle zákona č. 357/2005 Sb. přiznané před 1. lednem 2020 zvyšují o 5,2 % částky příplatku, která náleží ke dni, od něhož se příplatek zvyšuje, a o 151 Kč. Příplatky se zvyšují od splátky důchodu, s nímž se vyplácejí, splatné po 31. prosinci 2019.

Zákon č. 255/2020 Sb., o snížení penále z pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti placeného zaměstnavateli jako poplatníky v souvislosti s mimořádnými opatřeními při epidemii v roce 2020 a o změně některých zákonů (účinnost dnem 1. 9. 2020).

Jedná se o novelu zákona, podle něhož jsou zaměstnavatelé s účinností od 1. 9. 2020 povinni předkládat evidenční listy důchodového pojištění (dále jen „ELDP“) České správě sociálního zabezpečení (dále jen „ČSSZ“) výhradně v elektronické podobě formou datové zprávy prostřednictvím datové schránky nebo elektronické adresy podatelny. Pokud tak zaměstnavatel výjimečně nemůže z prokazatelných objektivních technických důvodů učinit, může ELDP podat způsobem uvedeným v § 123e odst. 2 písm. b) zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení zasláním na adresu určenou ČSSZ; přitom je povinen uvést důvod tohoto postupu. Tato povinnost je splněna i předáním evidenčního listu okresní správě sociálního zabezpečení, v jejímž obvodu je útvar zaměstnavatele, ve kterém je vedena evidence mezd.

Nařízení vlády č. 381/2020 Sb., o výši všeobecného vyměřovacího základu za rok 2019, přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2019, redukčních hranic pro stanovení výpočtového základu pro rok 2021 a základní výměry důchodu stanovené pro rok 2021 a o zvýšení důchodů v roce 2021 (účinnost dnem 1. 1. 2021).

Tímto nařízením se stanoví:

A. Prvky konstrukce výpočtu důchodů přiznávaných ode dne spadajícího do roku 2021:

- všeobecný vyměřovací základ za rok 2019 ve výši 34 766 Kč,
- výše přepočítacího koeficientu pro úpravu (aktualizaci) všeobecného vyměřovacího základu za rok 2019, který činí 1,0194,
- první redukční hranice pro stanovení výpočtového základu ve výši 15 595 Kč,
- druhá redukční hranice pro stanovení výpočtového základu ve výši 141 764 Kč,
- výše základní výměry starobního, invalidního, vdovského, vdoveckého a sirotčího důchodu od roku 2021 činí 3 550 Kč.

B. Zvýšení důchodů v roce 2021

Důchody starobní, invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí přiznané před 1. lednem 2021 se zvyšují od splátky důchodu splatné po 31. prosinci 2020 tak, že se:

- základní výměra zvyšuje o 60 Kč na 3 550 Kč,
- procentní výměra zvyšuje o 7,1 % procentní výměry, která náleží ke dni, od něhož se procentní výměra zvyšuje.

Nařízení vlády č. 382/2020 Sb., o zvýšení příplatků k důchodu v roce 2021 (účinnost dnem 1. 1. 2021).

Tímto nařízením se příplatky k důchodu podle nařízení vlády č. 622/2004 Sb. a podle zákona č. 357/2005 Sb. přiznané před 1. lednem 2021 zvyšují o 7,1 % částky příplatku, která náleží ke dni, od něhož se příplatek zvyšuje.

Příplatky se zvyšují od splátky důchodu, s nímž se vyplácejí, splatné po 31. prosinci 2020.

Zákon č. 469/2020 Sb., o jednorázovém příspěvku důchodci v roce 2020 a o změně zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (účinnost dnem 1. 12. 2020).

Výše jednorázového příspěvku činí 5 000 Kč a je stejná pro poživatele všech typů důchodů. Nárok na jednorázový příspěvek vznikne každé osobě, která měla nárok na výplatu českého důchodu ke konci měsíce listopadu 2020. Není přitom rozhodný věk této osoby ani druh pobíraného důchodu (starobní, invalidní, vdovský, vdovecký, sirotčí) ani výše tohoto důchodu. Příspěvek je tedy určen pouze pro poživatele dávek důchodového pojištění.

Příspěvek vyplatí orgán sociálního zabezpečení, který je příslušný k výplatě důchodu. Příspěvek se vyplatí bez žádosti v prosinci 2020 v termínu určeném tímto orgánem. Jsou-li podmínky nároku na příspěvek splněny, avšak výplata důchodu nebyla zahájena v listopadu 2020, vyplatí se příspěvek nejpozději do 1 měsíce ode dne zahájení výplaty důchodu. Pokud se důchod vyplácí podle zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení na základě potvrzení o žití, vyplatí se příspěvek nejpozději do 2 měsíců od předložení tohoto potvrzení.

Příspěvek se vyplatí stejným způsobem, jakým se vyplácí důchod v listopadu 2020.

Podle tohoto zákona se s účinností od 1. 1. 2022 mění pravidla pro tzv. valorizaci důchodů, a to tak, že základní výměry a procentní výměry vyplácených důchodů se zvyšují od 1. ledna kalendářního roku, ve kterém dochází k zvýšení, a nikoliv až od splátky důchodu splatné v lednu, jako tomu je do konce roku 2021.

Zákon č. 323/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů (zvýšení procentní výměry o 300 Kč – účinnost dnem 1. 1. 2022, zvýšení procentní

výměry starobního důchodu za každé vychované dítě o 500 Kč – účinnost dnem 1. 1. 2023, nekrácení starobního důchodu, na který vznikne nárok před dosažením důchodového věku osobám začleněných do složek IZS – účinnost dnem 1. 1. 2023).

Jedná se o novelu zákona, podle níž se:

- při zvýšení důchodů v pravidelném termínu v roce 2022 k částce zvýšení procentní výměry důchodu přičte částka 300 Kč; pobírá-li důchodce zároveň více důchodů, o tuto pevnou částku se zvyšuje jen ten důchod, který se vyplácí v plné výši,
- zavádí tzv. výchovné, které lze charakterizovat následovně:
    - je koncipováno jako finanční částka v pevně stanovené výši 500 Kč měsíčně, o kterou se zvýší procentní výměra starobního důchodu pojištěnce, který zajišťoval výchovu konkrétního dítěte v největším rozsahu,
    - částka výchovného náležející k nově přiznávaným důchodům se každoročně zvyšuje o stejné procento jako procentní výměry důchodů,
    - v případě péče více dětí se tato částka násobí počtem těchto dětí; maximální počet dětí není omezen,
    - nezáleží na tom, zda jde o starobní důchod řádný nebo předčasný,
    - podmínky pro uznání dítěte za vychované jsou v zásadě stejné, jaké platily do té doby pro účely snížení důchodového věku žen – vyžaduje se tedy, aby osoba (tj. muž nebo žena) před datem přiznání starobního důchodu osobně pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti roků, s tím, že pokud se ujala výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, postačí, pokud pečovala aspoň po dobu pěti roků a nepřestala o dítě pečovat před dosažením jeho zletilosti,
    - ocenit výchovu téhož dítěte je možné vždy jen jednomu z rodičů, a to tomu, který o dítě pečoval v největším rozsahu, přičemž výchovu bude třeba pro tento účel posuzovat od narození dítěte až do nabytí jeho zletilosti jako jeden celek,
    - zvýšení důchodu nenáleží, pokud se pojištěnec vůči dítěti dopustil trestného činu,
    - starobní důchody přiznané přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se zvýšily od splátky důchodu splatné v lednu 2023 – ženám, kterým byl důchodový věk snížen s přihlédnutím k počtu vychovaných dětí, byl starobní důchod zvýšen bez žádosti, v ostatních případech bylo/je nutno podat písemnou žádost na předepsaném tiskopisu,
    - starobní důchody, na které vznikl nárok přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona přeměnou invalidního důchodu na starobní důchod, se měly zvýšit o 500 Kč za každé vychované dítě, jen pokud nárok na starobní důchod závisející na získání potřebné doby pojištění zanikl, jelikož starobní důchod přeměněný z invalidního důchodu byl vyšší,
    - zanikl-li přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona nárok na starobní důchod závisející na získání potřebné doby pojištění z důvodu, že invalidní důchod přiznaný před dosažením věku 65 let byl vyšší, a po 31. 12. 2022 vznikne nárok na starobní důchod přeměnou invalidního důchodu na starobní důchod, zvýší se procentní výměra tohoto důchodu o příslušnou částku za každé vychované dítě ode dne vzniku nároku na tento důchod – žádost v tomto případě je nutno podat nejpozději do 2 let ode dne vzniku nároku na tento důchod, jinak zvýšení za vychované dítě nenáleží,

- nesnižuje předčasný starobní důchod osobám začleněným do složek IZS, pokud splní podmínky potřebné doby pojištění pro vznik nároku na starobní důchod a současně získají 20 let pracovního zařazení ve složkách IZS (před nabytím účinnosti nahrazeno zákonem č. 455/2022 Sb.).

Nařízení vlády č. 356/2021 Sb., o výši všeobecného vyměřovacího základu za rok 2020, přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2020, redukčních hranic pro stanovení výpočtového základu pro rok 2022 a základní výměry důchodu stanovené pro rok 2022 a o zvýšení důchodů v roce 2022 (účinnost dnem 1. 1. 2022).

Tímto nařízením se stanoví:

A. Prvky konstrukce výpočtu důchodů přiznávaných ode dne spadajícího do roku 2022:

- všeobecný vyměřovací základ za rok 2020 ve výši 36 119 Kč,
- výše přepočítacího koeficientu pro úpravu (aktualizaci) všeobecného vyměřovacího základu za rok 2020, který činí 1,0773,
- první redukční hranice pro stanovení výpočtového základu ve výši 17 121 Kč,
- druhá redukční hranice pro stanovení výpočtového základu ve výši 155 644 Kč,
- výše základní výměry starobního, invalidního, vdovského, vdoveckého a sirotčího důchodu pro rok 2022 činí 3 900 Kč.

B. Zvýšení důchodů v roce 2022

Důchody starobní, invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí přiznané před 1. lednem 2022 se zvyšují od 1. ledna 2022 tak, že se:

- základní výměra zvyšuje o 350 Kč na 3 900 Kč,
- procentní výměra zvyšuje o 1,3 % procentní výměry, která náleží ke dni, od něhož se procentní výměra zvyšuje, a o 300 Kč; jsou-li splněny podmínky na výplatu více důchodů, zvyšuje se o tuto částku ten důchod, který se vyplácí v plné výši.

Nařízení vlády č. 357/2021 Sb., o zvýšení příplatků k důchodu v roce 2022 (účinnost dnem 1. 1. 2022).

Tímto nařízením se příplatky k důchodu podle nařízení vlády č. 622/2004 Sb. a podle zákona č. 357/2005 Sb. přiznané před 1. lednem 2022 zvyšují o 1,3 % částky příplatku, která náleží ke dni, od něhož se příplatek zvyšuje a o 300 Kč.

Příplatky se zvyšují od 1. ledna 2022.

Nařízení vlády č. 388/2021 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 141/2013 Sb., kterým se stanoví podrobnější úprava vzájemného převodu důchodových práv ve vztahu k důchodovému systému Evropské unie (účinnost dnem 1. 1. 2022).

Maximální technická úroková míra používaná pro výpočet jednotkové hodnoty odloženého důchodu při výpočtu převáděného důchodového práva získaného v České republice a dále při výpočtu zvýšení procentní výměry důchodu při převodu důchodového práva z důchodového systému EU do českého důchodového systému, která byla upravena již zrušenou vyhláškou č. 434/2009 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o pojišťovnictví, se nahrazuje hodnotou úrokové míry podle čl. 8 přílohy VIII nařízení Rady (EHS, Euratom, ESUO) č. 259/68.

Dále se zrušují v nařízení vlády č. 141/2013 Sb. překonaná ustanovení, která se týkala převodu prostředků důchodového spoření vzhledem k tomu, že důchodové spoření upravené zákonem č. 426/2011 Sb. již bylo zrušeno, a převod těchto prostředků již tedy není možný.

Nařízení vlády č. 35/2022 Sb., o druhém zvýšení důchodů v roce 2022 (účinnost dnem 1. 6. 2022)

Tímto nařízením se stanoví:

Druhé zvýšení důchodů v roce 2022

- Důchody starobní, invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí přiznané před 1. červnem 2022 se zvyšují od splátky důchodu splatné po 31. květnu 2022 tak, že se procentní výměra důchodu zvyšuje o 8,2 % procentní výměry důchodu, která náleží ke dni, od něhož se procentní výměra zvyšuje.
- Důchody starobní, invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí přiznávané v období od 1. června 2022 do 31. prosince 2022 se zvyšují ode dne, od něhož je důchod přiznán, tak, že procentní výměra důchodu se zvyšuje o 8,2 % procentní výměry důchodu, která náleží ke dni, od něhož je důchod přiznán.
- Je-li důchod upraven pro souběh s jiným důchodem nebo se vyplácí ve výši poloviny anebo se nevyplácí pro souběh s výdělečnou činností, upraví se při změně výše vypláceného důchodu, která souvisí s důvody úpravy důchodu, nebo při obnovení výplaty důchodu zvýšení procentní výměry důchodu podle odstavce 1 nebo podle odstavce 2, a to podle té výše procentní výměry důchodu, která náleží ode dne této změny nebo obnovení výplaty důchodu. Procentní výměry vdovských, vdoveckých a sirotčích důchodů se zvyšují, jen jestliže nebyly vyměřeny z procentních výměr důchodů zvýšených podle odstavce 1 nebo podle odstavce 2.

Nařízení vlády č. 36/2022 Sb., o druhém zvýšení příplatků k důchodu v roce 2022 (účinnost dnem 1. 6. 2022).

Tímto nařízením se příplatky k důchodu podle nařízení vlády č. 622/2004 Sb. a podle zákona č. 357/2005 Sb. přiznané před 1. červnem 2022 zvyšují o 8,2 % částky příplatku, která náleží ke dni, od něhož se příplatek zvyšuje. Příplatky se zvyšují od splátky důchodu, s nímž se vyplácejí, splatné po 31. květnu 2022.

Příplatky přiznávané v období od 1. června 2022 do 31. prosince 2022 se zvyšují ode dne, od něhož je příplatek přiznán, o 8,2 % částky příplatku, která náleží ke dni, od něhož je příplatek přiznán.

Nařízení vlády č. 136/2022 Sb., o třetím zvýšení důchodů v roce 2022 (účinnost dnem 1. 9. 2022)

Tímto nařízením se stanoví:

Třetí zvýšení důchodů v roce 2022

- Důchody starobní, invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí přiznané před 1. zářím 2022 se zvyšují od splátky důchodu splatné po 31. srpnu 2022 tak, že se procentní výměra důchodu zvyšuje o 5,2 % procentní výměry důchodu, která náleží ke dni, od něhož se procentní výměra zvyšuje.
- Důchody starobní, invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí přiznávané v období od 1. září 2022 do 31. prosince 2022 se zvyšují ode dne, od něhož je důchod přiznán, tak, že procentní výměra důchodu se zvyšuje o 5,2 % procentní výměry důchodu, která náleží ke dni, od něhož je důchod přiznán, a to po jejím zvýšení podle nařízení vlády č. 35/2022 Sb., a před její úpravou podle § 59 zákona o důchodovém pojištění.

- Je-li důchod upraven pro souběh s jiným důchodem nebo se vyplácí ve výši poloviny anebo se nevyplácí pro souběh s výdělečnou činností, upraví se při změně výše vypláceného důchodu, která souvisí s důvody úpravy důchodu, nebo při obnovení výplaty důchodu zvýšení procentní výměry důchodu podle odstavce 1 nebo podle odstavce 2, a to podle té výše procentní výměry důchodu, která náleží ode dne této změny nebo obnovení výplaty důchodu. Procentní výměry vdovských, vdoveckých a sirotčích důchodů se zvyšují, jen jestliže nebyly vyměřeny z procentních výměr důchodů zvýšených podle odstavce 1 nebo podle odstavce 2.

Nařízení vlády č. 137/2022 Sb., o třetím zvýšení příplatků k důchodu v roce 2022 (účinnost dnem 1. 9. 2022).

Tímto nařízením se příplatky k důchodu podle nařízení vlády č. 622/2004 Sb. a podle zákona č. 357/2005 Sb. přiznané před 1. zářím 2022 zvyšují o 5,2 % částky příplatku, která náleží ke dni, od něhož se příplatek zvyšuje. Příplatky se zvyšují od splátky důchodu, s nímž se vyplácejí, splatné po 31. srpnu 2022.

Příplatky přiznávané v období od 1. září 2022 do 31. prosince 2022 se zvyšují ode dne, od něhož je příplatek přiznán, o 5,2 % částky příplatku, která náleží ke dni, od něhož je příplatek přiznán, a to po jejich zvýšení podle nařízení vlády č. 36/2022 Sb., o druhém zvýšení příplatků k důchodu v roce 2022.

Zákon č. 221/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony (účinnost dnem 1. 8. 2022).

Novela reaguje v oblasti důchodového pojištění na právní stav účinný ode dne 1. 1. 2022, kdy nabyl účinnosti zákon č. 363/2021 Sb., který změnil zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v tom směru, že osobám vykonávajícím tzv. nezprostředkovanou pěstounskou péči přestala náležet odměna pěstouna, ale náleží jim nová dávka – příspěvek při pěstounské péči (§ 47ja zákona č. 359/1999 Sb.), ze kterého se neodvádí pojistné na důchodové pojištění. Zákon o důchodovém pojištění se však od 1. 1. 2022 nezměnil, což znamenalo, že účast na důchodovém pojištění zůstala i nadále vázána pouze na pobírání odměny pěstouna. Od roku 2022 měly být tedy důchodově pojištěni pouze pěstouni, kteří vykonávají tzv. zprostředkovanou pěstounkou péči. Ostatní pěstouni se do okruhu pojištěných osob od 1. 1. 2022 neměli zahrnovat, což bylo z jejich strany od počátku vnímáno jako příliš přísné.

Zákon č. 221/2022 Sb. přinesl proto změny v tom směru, že některé doby nezprostředkované pěstounské péče se v období po 31. 12. 2021 (tedy s retroaktivními účinky) považují za nový typ náhradní doby pojištění. Jde tedy nově o solidární účast na důchodovém pojištění, která není podmíněna placením pojistného na důchodové pojištění. Pro účely stanovení výdělkového průměru pojištěnce se tato doba považuje za dobu vyloučenou. Jedná se o následující situace:

- doba nezprostředkované pěstounské péče vykonávané v období od 1. 1. 2022 osobami, které měly ke dni 31. 12. 2021 nárok na odměnu pěstouna a od 1. 1. 2022 jim náleží příspěvek při pěstounské péči z titulu péče o totéž dítě – tato doba se považuje za náhradní dobu pojištění až do skončení této pěstounské péče (§ 102 odst. 6 zákona důchodovém pojištění);
- doba nezprostředkované pěstounské péče, s jejímž výkonem bylo započato po 31. 12. 2021, a doba, po kterou má osoba po tomto datu dítě ve svěřenectví podle § 953 občanského zákoníku, pokud dítě, které je do takové péče svěřeno, má nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte podle zákona o sociálněprávní ochraně dětí – tato doba se považuje za náhradní dobu pojištění nejdéle v rozsahu 2 let od prvního dne kalendářního měsíce, za který tento příspěvek poprvé náleží (tzv. adaptační bonus). Jde o ochranné opatření, které pěstounům umožní přizpůsobit se nové situaci a alespoň po přechodnou dobu mít zajištěnu účast na

důchodovém pojištění bez nutnosti výkonu výdělečné činnosti. Podmínka nároku na příspěvek na úhradu potřeb dítěte se považuje za splněnou i po dobu, po kterou tento příspěvek nenáleží z důvodu souběhu s důchodem nebo výživným stanoveným soudem [§ 5 odst. 2 písm. h) zákona důchodovém pojištění].

Plátci příspěvku při pěstounské péči, tedy Úřadu práce ČR, je stanovena povinnost vyhotovovat doklady obsahující informace o období, které má být zhodnoceno jako náhradní doba pojištění, a tyto doklady hromadně prostřednictvím MPSV každoročně odesílat budoucímu plátci důchodu, tedy České správě sociálního zabezpečení, k založení do její evidence.

Novela přinesla nezprostředkovaným pěstounům také výhody v oblasti veřejného zdravotního pojištění. Splňují-li výše uvedené podmínky, jsou zařazeni do okruhu osob, za které je plátce pojistného stát (tzv. státní pojištěnci).

Nařízení vlády č. 290/2022 Sb., o výši všeobecného vyměřovacího základu za rok 2021, přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2021, redukčních hranic pro stanovení výpočtového základu pro rok 2023 a základní výměry důchodu stanovené pro rok 2023 a o zvýšení důchodů v roce 2023 (účinnost dnem 1. 1. 2023).

Tímto nařízením se stanoví:

A. Prvky konstrukce výpočtu důchodů přiznávaných ode dne spadajícího do roku 2023:

- všeobecný vyměřovací základ za rok 2021 ve výši 38 294 Kč,
- výše přepočítacího koeficientu pro úpravu (aktualizaci) všeobecného vyměřovacího základu za rok 2021, který činí 1,0530,
- druhá redukční hranice pro stanovení výpočtového základu ve výši 161 296 Kč,
- první redukční hranice pro stanovení výpočtového základu ve výši 17 743 Kč,
- výše základní výměry starobního, invalidního, vdovského, vdoveckého a sirotčího důchodu pro rok 2023 činí 4 040 Kč.

B. Zvýšení důchodů v roce 2023

Důchody starobní, invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí přiznané před 1. lednem 2023 se zvyšují od 1. ledna 2023 tak, že se:

- základní výměra zvyšuje o 140 Kč na 4 040 Kč,
- procentní výměra zvyšuje o 5,1 % procentní výměry, která náleží ke dni, od něhož se procentní výměra zvyšuje.

Nařízení vlády č. 291/2022 Sb., o zvýšení příplatků k důchodu v roce 2023 (účinnost dnem 1. 1. 2023).

Tímto nařízením se příplatky k důchodu podle nařízení vlády č. 622/2004 Sb. a podle zákona č. 357/2005 Sb. přiznané před 1. lednem 2023 zvyšují o 5,1 % částky příplatku, která náleží ke dni, od něhož se příplatek zvyšuje. Příplatky se zvyšují od 1. ledna 2023.

Zákon č. 423/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony (účinnost dnem 1. 1. 2023).

Úkoly okresní správy sociálního zabezpečení ve věci posuzování zdravotního stavu a pracovní schopnosti může plnit pouze lékař nebo odborný nelékařský zdravotnický pracovník. Odborným nelékařským zdravotnickým pracovníkem se pro účely plnění těchto úkolů rozumí nelékařský zdravotnický pracovník, který je způsobilý k výkonu povolání všeobecná sestra, dětská sestra, porodní

asistentka, ergoterapeut, zdravotně-sociální pracovník, zdravotnický záchranář nebo fyzioterapeut a získá zvláštní odbornou způsobilost pro plnění těchto úkolů absolvováním certifikovaného kurzu podle zákona o nelékařských zdravotnických povoláních. Posudek okresní správy sociálního zabezpečení vydaný ve věci posuzování zdravotního stavu a pracovní schopnosti musí být schválen a podepsán lékařem okresní správy sociálního zabezpečení.

Zákon č. 455/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony (účinnost dnem 1. 1. 2023).

Novela do zákona vkládá zvláštní ustanovení o důchodovém věku zdravotnických záchranářů a člena jednotky hasičského záchranného sboru podniku, upravující speciální podmínky pro snížení důchodového věku pojištěnců, kteří po 31. 12. 1992 vykonávali zaměstnání člena výjezdové skupiny zdravotnické záchranné služby (kterým se rozumí zdravotnický záchranář, lékař výjezdové skupiny, řidič vozidel záchranné služby), operátora zdravotnického operačního střediska a pomocného operačního střediska zdravotnické záchranné služby, záchranáře horské služby a člena jednotky hasičského záchranného sboru podniku.

Důchodový věk pojištěnců, kteří ve výše uvedeném zaměstnání odpracovali v období po 31. 12. 1992 aspoň 4 400 směn, se stanoví tak, že se od jejich obecného důchodového věku odečte 30 kalendářních měsíců za prvních 4 400 směn a 1 kalendářní měsíc za každých dalších odpracovaných 74 směn. Směnou se rozumí 8 hodin výkonu práce zdravotnického záchranáře nebo člena jednotky hasičského záchranného sboru podniku. Maximálně může být důchodový věk snížen o 60 kalendářních měsíců.

Zákon obsahuje i zvýšení sazby pojistného na důchodové pojištění, které platí zaměstnavatelé. Zvýšení je postupné s cílem zvýšit sazby pojistného zaměstnavatele celkem o 5 procentních bodů; v roce 2023 se sazba zvýšila o 2 procentní body, v letech 2024 až 2026 vždy po 1 procentním bodu.

Součástí zákona je též úprava administrativních povinností zaměstnavatelů, zejména pokud jde o evidenci odpracovaných směn. Povinnost vystavit na předepsaném tiskopise potvrzení o počtu směn ve výše uvedených zaměstnáních vykonávaných v období od 1. 1. 1993 do 31. 12. 2022 a toto potvrzení předložit příslušnému orgánu sociálního zabezpečení do 31. 12. 2024 a zároveň předložit zaměstnanci stejnopis tohoto potvrzení. O počtu směn vykonávaných po 31. 12. 2022 vystavuje zaměstnavatel potvrzení na předepsaném tiskopise s tím, že toto potvrzení má povinnost předložit příslušnému orgánu sociálního zabezpečení spolu s evidenčním listem.

Zákon taktéž zrušil neproveditelnou právní úpravu týkající se zdravotnických záchranářů přijatou zákonem č. 323/2021 Sb., ve znění poslaneckého pozměňovacího návrhu.

Zákon přinesl dílčí změny v souvislosti se zavedením tzv. výchovného, tj. zvýšení procentní výměry starobního důchodu o 500 Kč za každé vychované dítě, které je účinné od 1. 1. 2023. Změna oproti původní úpravě vyhlášené ve Sbírce zákonů již v září 2021 (zákon č. 323/2021 Sb.) spočívá v tom, že výchovné náleží i k tzv. transformovaným důchodům, tedy ke starobním důchodům, které vznikly automatickou zákonnou přeměnou z invalidního důchodu k datu dosažení věku 65 let; nezkoumá se přitom, zda poživatel/ka tohoto důchodu splnil/a podmínku potřebné doby pojištění pro vznik nároku na tzv. řádný starobní důchod či nikoliv. U žen, kterým vznikl nárok na tento důchod před 1. lednem 2023, se výchovné přiznalo automaticky (bez žádosti), přičemž za vychované dítě se pro tyto účely považuje dítě, které má žena uvedeno v základních registrech; v ostatních případech se výchovné přizná pouze na žádost, kterou je třeba podat do konce roku 2024 nebo do dvou let od vzniku nároku na transformovaný důchod. Další změna spočívá v tom, že výchovné náleží v plné výši i ke starobním důchodům, které jsou kráceny na polovinu procentní výměry z důvodu souběhu s vyšším pozůstalostním důchodem.

Zákon dále zavádí krácení starobních důchodů pro tzv. prominenty komunistického režimu, které je pojato jako symbolické gesto. Má jít o společensky uznanou přiměřenou paušální sankci (zadostiučinění) za to, že osoba v minulosti vykonávala činnosti, které relevantně významným způsobem aktivně podporovaly tehdejší režim, který byl později označen zákonem č. 198/1993 Sb.

a dalšími zákony za zločinný, nelegitimní a zavrženíhodný. Zákon je proto zaměřen toliko na nejvyšší představitele institucí udržujících a prohlubujících totalitní režim, nikoliv na všechny osoby, které v určitých liniích řízení vykonávaly činnost ve prospěch komunistického režimu. Okruh vrcholných představitelů byl stanoven tak, aby byl komplexně podchycen klíčový mocenský aparát komunistického totalitního režimu (včetně špiček prokuratury a třídní justice), žádná skupina prominentů nezůstala opomenuta a nevznikaly tak neodůvodněné rozdíly. Cílí např. na členy ÚV KSČ, vedoucí tajemníky regionálních výborů KSČ, členy vlád, předsedy národních shromáždění, předsedy některých národních výborů, předsedy nejvyšších soudů, generální prokurátory, plukovníky a generály působící například ve složkách StB nebo v politických útvarech armády, vedení Lidových milicí a další. Seznam konkrétních osob, kterých se nová úprava týká, zpracoval v průběhu roku 2023 Ústav pro studium totalitních režimů a předal jej plátcům důchodu (Česká správa sociálního zabezpečení, dále ministerstva vnitra, obrany a spravedlnosti), kteří od splátky důchodu splatné v březnu 2024 snížili těmto osobám procentní výměru jejich starobního důchodu o 300 Kč za každý i započatý rok služby v uvedených komunistických orgánech. Doplněk seznamu je možno zpracovat do konce roku 2024, s tím, že plátci důchodu sníží důchod prominentům uvedeným na tomto doplněném seznamu od splátky důchodu splatné ve třetím kalendářním měsíci následujícím po měsíci, v němž byl doplněk seznamu předán plátci důchodů.

Zákon č. 71/2023 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony (účinnost dnem 20. 3. 2023).

Novela zákona stanoví, že při zvýšení důchodů v mimořádném termínu v červnu 2023 se procentní výměry vyplácených důchodů nezvýší standardním způsobem, tj. podle § 67 odst. 10 a 16 zákona o důchodovém pojištění.

Procentní výměry vyplácených důchodů se zvýší:

- o 2,3 % procentní výměry důchodu, která náleží ke dni, od něhož se procentní výměra zvyšuje, a
- o 400 Kč; jsou-li splněny podmínky nároku na výplatu více důchodů, zvyšuje se o tuto částku ten důchod, který se vyplácí v plné výši.

Zákon dále obsahuje změnu zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu, a zákona č. 357/2005 Sb., o ocenění účastníků národního boje za vznik a osvobození Československa a některých pozůstalých po nich, o zvláštním příspěvku k důchodu některým osobám, o jednorázové peněžní částce některým účastníkům národního boje za osvobození v letech 1939 až 1945 a o změně některých zákonů.

Na základě této změny se příplatky k důchodu náležející podle nařízení vlády č. 622/2004 Sb., o poskytování příplatku k důchodu ke zmírnění některých křivd způsobených komunistickým režimem v oblasti sociální, ve znění pozdějších předpisů, a podle zákona č. 357/2005 Sb.,

- přiznané před 1. červnem 2023 se zvyšují o 11,5 **%** částky příplatku, která náleží ke dni, od něhož se příplatek zvyšuje; příplatky se zvyšují od splátky důchodu, s nímž se vyplácejí, splatné po 31. květnu 2023,
- přiznávané v období od 1. června 2023 do 31. prosince 2023 se zvyšují ode dne, od něhož je příplatek přiznán, o 11,5 **%** částky příplatku, která náleží ke dni, od něhož je příplatek přiznán.

Zákon č. 270/2023 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (účinnost dnem 1. 10. 2023 s výjimkou opatření uvedeného níže, které nabývá účinnosti od 1. 10. 2024). Novela zákona přináší pro tzv. předčasné starobní důchodce čtyři zásadní změny, a to:

- maximální doba předčasnosti se zkracuje na 3 roky,
- potřebná doba pojištění se prodlužuje z 35 roků na 40 roků (účinnost až od 1. 10. 2024),
- krácení procentní výměry za předčasnost, a to o 1,5 % výpočtového základu za každých (i započatých) 90 kalendářních dnů z doby ode dne, od kterého se starobní důchod přiznává, do dosažení důchodového věku,
- procentní výměra přiznaného důchodu se valorizuje až od ledna kalendářního roku následujícího po roce, v němž pojištěnec dosáhl důchodového věku.

Zákon upravuje i mechanismus valorizace důchodů. Od 1. 10. 2023 se mění obecná pravidla pro valorizaci důchodů. Výpočet růstu cen bude nově odvozen pouze z indexu spotřebitelských cen za domácnosti důchodců – nebude se tedy provádět porovnání s růstem cen za domácnosti celkem. Při zvýšení se zohlední pouze jedna třetina růstu reálné mzdy (dosud se zohledňovala jedna polovina).

Institut valorizace v mimořádném termínu je nahrazen následujícím mechanismem. Dojde-li v rozhodném období k růstu cen alespoň o 5 %, zvyšují se procentní výměry vyplácených důchodů o tolik procent, aby u průměrného starobního důchodu toto zvýšení odpovídalo 30 % tohoto růstu, a to od července, pokud byl růst cen dosažen do konce února. Je-li podmínka růstu cen 5 % splněna v měsíci březnu až červnu, zvýší se procentní výměry od pátého kalendářního měsíce následujícího po měsíci, ve kterém k růstu cen došlo, tedy v měsících srpnu až listopadu. Současně náleží k důchodu dočasný přídavek, který se stanoví jednotnou částkou pro všechny důchodce odpovídající zvýšení průměrného starobního důchodu rovněž o 30 % růstu cen. Přídavek se vyplácí bez žádosti, spolu s důchodem do prosince kalendářního roku, v němž přídavek náleží. Dočasný přídavek náleží i k předčasným důchodům, a to i v období před dosažením důchodového věku, kdy se jejich procentní výměra nevalorizuje. Dočasný přídavek od 1. ledna následujícího kalendářního roku zaniká, avšak důchody budou od 1. ledna meziročně zvýšeny o plný růst cen (tj. o 100 % veškeré inflace za 12 měsíců vyhodnocovaného období) a o třetinu růstu reálné mzdy. Důchody tedy dosáhnou stejné výše, jako by dočasný přídavek vůbec neexistoval a důchody byly zvýšeny pouze v lednu.

Nařízení vlády č. 286/2023 Sb., o výši všeobecného vyměřovacího základu za rok 2022, přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2022, redukčních hranic pro stanovení výpočtového základu pro rok 2024, základní výměry důchodu stanovené pro rok 2024 a částky zvýšení za vychované dítě pro rok 2024 a o zvýšení důchodů v roce 2024 (účinnost dnem 1. 1. 2024).

Tímto nařízením se stanoví:

A. Prvky konstrukce výpočtu důchodů přiznávaných ode dne spadajícího do roku 2024:

- všeobecný vyměřovací základ za rok 2022 ve výši 40 638 Kč,
- výše přepočítacího koeficientu pro úpravu (aktualizaci) všeobecného vyměřovacího základu za rok 2022, který činí 1,0819,
- první redukční hranice pro stanovení výpočtového základu ve výši 19 346 Kč,
- druhá redukční hranice pro stanovení výpočtového základu ve výši 175 868 Kč,
- výše základní výměry starobního, invalidního, vdovského, vdoveckého a sirotčího důchodu pro rok 2024 činí 4 400 Kč,
- výše částky zvýšení za 1 vychované dítě pro rok 2024 činí 500 Kč.

B. Zvýšení důchodů v roce 2024

Důchody starobní, invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí přiznané před 1. lednem 2024 se zvyšují od 1. ledna 2024 tak, že se:

- základní výměra zvyšuje o 360 Kč na 4 400 Kč měsíčně.

Nařízení vlády č. 287/2023 Sb., o zvýšení zvláštního příspěvku k důchodu (účinnost dnem 1. 1. 2024).

Tímto nařízením se stanoví výše zvláštního příspěvku k důchodu podle zákona č. 357/2005 Sb. tak, že činí:

- u oprávněného uvedeného v § 5 odst. 1 písm. a) a c) zákona č. 357/2005 Sb. částku 2 816 Kč měsíčně,
- u oprávněného uvedeného v § 5 odst. 1 písm. b) a vdovy nebo vdovce uvedených v § 5 odst. 2 zákona č. 357/2005 Sb. částku 1 408 Kč měsíčně.

Zvláštní příspěvek k důchodu, který byl přiznán ode dne spadajícího do období před 1. lednem 2024, se vyplácí ve výše uvedených částkách od splátky důchodu, s níž se vyplácí, splatné po 31. prosinci 2023.

Zákon č. 321/2023 Sb., kterým se mění zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony (účinnost dnem 1. 12. 2023, 1. 1. 2024, 1. 7. 2025).

Jedná se o tzv. technickou novelu důchodových předpisů, kdy cílem je především náprava některých nevyhovujících nebo překonaných ustanovení. Jde o následující změny, které jsou účinné od 1. 1. 2024:

- výslovně se stanoví právo žadatele o dávku změnit datum jejího přiznání během probíhajícího správního řízení,
- dává se orgánům sociálního zabezpečení výslovně možnost upustit od vymáhání bagatelních nebo zjevně nedobytných přeplatků na dávkách,
- upravují se ustanovení stanovující pravidla pro vyplácení důchodů a výpočet doplatků důchodu tak, aby reagovala na nově zaváděnou změnu výplatního období z tzv. klouzavého měsíce na měsíc kalendářní, zejména na skutečnost, že datum splatnosti nově nevyjadřuje počátek výplatního období,
- výslovně se stanoví právo dědiců na vstup do řízení o dávku důchodového pojištění v případě, že o dávce nebylo pravomocně rozhodnuto před smrtí oprávněného,
- zavádí se možnost vypořádání přeplatku na dávkách důchodového pojištění v dědictví, zemřeli osoba, která je objektivně odpovědná za vrácení neprávem vyplacených dávek, před tím, než je vydáno rozhodnutí o její povinnosti uhradit tento přeplatek,
- zavádí se pravidlo o přerušení běhu prekluzivní lhůty pro vymáhání přeplatku na dávce důchodového pojištění v situacích, kdy se prokáže, že tento přeplatek nastal v příčinné souvislosti s trestným činem příjemce důchodu,
- výslovně se umožňuje orgánům sociálního zabezpečení, aby tomu, kdo odpovídá za přeplatek na dávce důchodového pojištění, povolily placení přeplatku ve splátkách,
- výslovně se stanoví, že důchod lze vyplácet na bankovní účet, jen pokud podmínky pro vedení tohoto účtu jsou stanoveny tak, že z něj mohou být plátci důchodu vráceny ty částky důchodu, na které oprávněnému z důvodu jeho úmrtí zanikl nárok; pokud byl důchod poukázán na účet, který nesplňuje tyto podmínky, banka nesmí důchod připsat na účet příjemce důchodu a je povinna důchod neprodleně vrátit na účet, z něhož byla platba důchodu provedena,
- byly-li na bankovní účet poukázány splátky důchodu, na které z důvodu úmrtí oprávněného zanikl nárok, je banka povinna tyto splátky důchodu vrátit plátci důchodu na jeho výzvu a nově

je nesmí použít k úhradě svých pohledávek vůči majiteli účtu; pokud byly tyto splátky důchodu zcela nebo zčásti použity ve prospěch jiných osob, sdělí banka plátci důchodu jí známé údaje směřující k identifikaci těchto třetích osob s uvedením dne platby.

S účinností od 1. 12. 2023 se zavádí možnost podání žádosti o důchod online a s tím související úprava místní příslušnosti okresní správy sociálního zabezpečení. Povinnost zavést do zákona možnost podat žádost o důchod zcela online souvisí se změnou evropské legislativy a vyplývá z nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2018/1724. Možnost online podání žádosti se rovněž zavádí z důvodu stále se zvyšujících požadavků na eGovernment a též připravenosti na mimořádné situace typu epidemie apod., kdy dochází k povinnému omezení fyzických kontaktů mezi osobami.

V praxi se proces online podání žádosti o důchod realizuje prostřednictvím nové speciální služby ePortálu ČSSZ, která je interaktivní, intuitivní, proklientská, kooperující s databází ČSSZ, jako hlavním zdrojem informací zobrazovaných ztotožněným uživatelům ePortálu ČSSZ. Prostřednictvím nové služby je umožněno podat tzv. I. část žádosti o důchod, včetně nezbytných příloh. Interaktivní nápovědy a kontroly obsažené v online žádosti v maximální možné míře zaručí, aby její podání bylo úplné, bez nutnosti jejího dalšího doplnění za osobní účasti žadatele na OSSZ.

Současně se zrušila závazná místní příslušnost OSSZ k sepsání žádosti o důchod – občanu, který žádost o důchod podává online nebo i „klasicky“ (tj. za osobní účasti klienta) na OSSZ, se umožní vybrat si pro přijetí a vybavení žádosti v podstatě kteroukoliv OSSZ. Výběr lze omezit pouze ze závažných provozních důvodů.

S účinností od 1. 7. 2025 se zavádí změna výplatního období důchodů z tzv. klouzavého měsíce na měsíc kalendářní. Sjednocují se tak pravidla výplaty dávek důchodového pojištění pro všechny důchodce bez ohledu na to, který orgán sociálního zabezpečení dávku vyplácí. Důchody, které vyplácí ČSSZ, proto budou nově vypláceny nikoli dopředu v pravidelných měsíčních lhůtách, jako je tomu dosud (od splatnosti do splatnosti, tj. např. od 6. dne kalendářního měsíce do 5. dne bezprostředně následujícího kalendářního měsíce), ale na běžný kalendářní měsíc, tj. od 1. dne kalendářního měsíce do jeho posledního dne, jako se podle současné právní úpravy vyplácejí důchody příslušníkům ozbrojených sil. V této souvislosti se zúží okruh výplatních termínů z 13 na 5 a budou pro všechny důchodce soustředěny do první poloviny kalendářního měsíce. Dále odpadne potřeba poskytování tzv. doplatků valorizace za období od 1. ledna do dne předcházejícího datu splatnosti lednové splátky (zavedeno od 1. 1. 2022 v souvislosti s nabytím účinnosti zákona č. 469/2020 Sb.).

Vyhláška č. 399/2023 Sb., kterou se mění vyhláška č. 284/1995 Sb., kterou se provádí zákon o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (účinnost 1. 1. 2024).

Jedná se o upřesnění postupu při zjišťování ročního vyměřovacího základu ve vztahu k vyloučeným dobám v případě souběhu výdělečných činností.

Zákon č. 412/2023 Sb., kterým se mění zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů (účinnost od 1. 1. 2024).

Obsahem je nové uspořádání organizační struktury správ sociálního zabezpečení tak, aby bylo možné efektivně vykonávat činnosti v oblasti sociálního zabezpečení při zachování dostupnosti a proklientského přístupu. Dosavadní uspořádání z roku 1990, kdy existovala ČSSZ jako centrální orgán a na územní úrovni existovala v každém okrese OSSZ (celkem 77 samostatných státních orgánů s vymezenou zákonnou působností) se změnilo následovně. Na územní úrovni se místo OSSZ zřizuje 5 územních správ sociálního zabezpečení se sídlem v Praze, Plzni, Liberci, Brně a Ostravě. Jejich územní obvody zahrnují vždy území několika krajů. V rámci územních správ působí kontaktní pracoviště, a to téměř v každém okrese. Z rozhodnutí ČSSZ se tyto organizační složky územních správ sociálního zabezpečení nazývají „okresní správy sociálního zabezpečení“. Každý občan má i nadále možnost projednat svou záležitost, kdy je nutná jeho osobní přítomnost, na kontaktním pracovišti v tom okrese, v němž má bydliště. Posuzování zdravotního stavu pro účely sociálního zabezpečení již nezajišťují OSSZ,

jako tomu bylo do konce roku 2023, ale Institut posuzování zdravotního stavu, který je samostatným orgánem podřízeným ČSSZ a je nezávislý na územních správách sociálního zabezpečení.

3.2. Statistika důchodového pojištění

3.2.1. Příjmy a výdaje důchodového pojištění

V období let 2018 až 2023 docházelo v kapitole 313 – MPSV ke střídání období, kdy příjmy důchodového pojištění převyšovaly výdaje na důchody s obdobími, kdy naopak vybrané pojistné nepokrylo celé výdaje na důchody. V letech 2018 a 2019 vlivem vrcholící konjunktury docházelo k dynamickému růstu mezd, a tím i vybraného pojistného. Tento trend byl přerušen nástupem epidemie COVID-19, kdy naopak došlo k meziročnímu poklesu vybraného pojistného, který byl způsoben jednak dočasným ekonomickým útlumem a zastavením růstu průměrné mzdy, zejména v prvním pololetí 2020 a také jednorázovými opatřeními ulehčujícími firmám a OSVČ. Po odeznění proticovidových opatření se bilance vybraného pojistného a vyplacených dávek vrátila k mírnému přebytku, avšak v letech 2022 a 2023 vlivem prudkého růstu cen došlo k řadě valorizací důchodů v mimořádných termínech, a i zvýšení důchodů v řádných termínech byla oproti obvyklému stavu vyšší. Rychlé zvyšování hodnoty vyplácených důchodů v průběhu těchto dvou let vedlo k nárůstu výdajů na dávky důchodového pojištění o téměř 150 mld. Kč, a i přes poměrně rychlý růst vybraného pojistného se rozdíl mezi vyplacenými dávkami a vybraným pojistným dostal na úroveň téměř 70 mld. Kč, což je již hodnota blízká jednomu procentu HDP.

Tabulka 1 - Příjmy důchodového pojištění a výdaje na důchody (v mld. Kč)

Rok	Příjmy [1)]	Výdaje [2)] na dávky	Příjmy - výdaje [3)]
2018	445,5	423,5	22,0
2019	480,3	460,5	19,8
2020	470,6	507,6	-37,0
2021	519,8	518,4	1,5
2022	557,9	574,9	-17,1
2023	602,9	670,4	-67,5

Zdroj: *Státní závěrečné účty – kapitola 313 (MPSV)*
Poznámky: *[1)] Včetně pokut, penále a dobrovolného připojištění.*
[2)] Bez zálohy poskytnuté poště v roce předchozím a včetně zálohy poskytnuté na rok následující.
[3)] Nejsou zohledněny správní výdaje.

Saldo příjmů a výdajů na dávky důchodového pojištění včetně správních výdajů na důchodové pojištění v kapitole 313 — MPSV a v příslušných kapitolách Ministerstva vnitra, Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva obrany, jakožto orgánů sociálního zabezpečení pro tzv. silové rezorty (např. vojáci, hasiči, policisté, celníci), je určující pro výši prostředků převáděných na zvláštní účet rezervy důchodového pojištění. Podrobnější informace obsahuje Příloha 2 – Zvláštní účet rezervy důchodového pojištění.

Jedním ze základních ukazatelů ovlivňující finanční bilanci důchodového pojištění je poměr počtu důchodců a počtu plátců pojistného. V období let 2018 až 2023 vzrostl počet plátců pojistného do důchodového systému o 86 tis. (1,6 %) z 5 506 tis. v roce 2018 na 5 592 tis. v roce 2023, zatímco počet důchodců klesl o 51 tis. (-1,8 %) z 2 897 tis. v roce 2018 na 2 846 tis. v roce 2023. Výjimku tvoří rok 2020, který je ovlivněn administrativním proticovidovým opatřením. V rámci tohoto opatření byla od dubna do srpna 2020 zrušena povinnost OSVČ platit zálohy na důchodové pojištění, čímž tyto osoby nebyly statisticky vykázány, věcně však činnost nadále vykonávaly a v rámci ročního podání Přehledu byly povinny pojistné zaplatit. Pokud bychom měsíce bez povinnosti platit zálohy z výpočtu průměru vyloučili, pak by průměrný počet pojištěných v roce 2020 činil 5,492 mil. osob, tedy přibližně stejně,

jako v roce 2021 a podíl počtu důchodců k počtu plátců by byl o 0,1 % nižší, než v roce 2019. Celkově, ve sledovaném období, klesl podíl počtu důchodců k počtu plátců pojistného z hodnoty 52,6 % v roce 2018 na hodnotu 50,9 % v roce 2023.

Tabulka 2 - Podíl počtu důchodců[1)] a počtu pojištěných osob[2)]

Rok	Počet pojištěných (v tis.)	Počet důchodců (v tis.)	Podíl počtu důchodců k počtu pojištěných (v %)
2018	5 506	2 897	52,6
2019	5 521	2 898	52,5
2020	5 177	2 881	55,7
2021	5 498	2 858	52,0
2022	5 551	2 844	51,2
2023	5 592	2 846	50,9

Zdroj: *ČSSZ*

Poznámky: *1) Zahrnuje počet důchodců v prosinci daného roku, kterým je vyplácen důchod starobní, invalidní a pozůstalostní.*

2) Zahrnuje průměrný roční počet důchodově pojištěných osob (zaměstnanců a OSVČ povinných platit zálohu na důchodové pojištění).

Druhým ukazatelem vypovídajícím o finanční bilanci důchodového pojištění je náhradový poměr. V období let 2018 až 2023 náhradový poměr stoupal, a to v důsledku výrazně rychlejšího tempa růstu důchodů než tempa růstu průměrné mzdy, zejména v letech 2020 až 2023.

Nesoulad tempa růstu výše důchodů a tempa růstu průměrné mzdy byl v letech 2019 až 2022 ovlivněn jednorázovými změnami valorizačního vzorce, které vedly k rychlejšímu než zákonem o důchodovém pojištění stanovenému zvyšování důchodů prostřednictvím pravidelných valorizací. V roce 2019 byla zvýšena základní výměra důchodů z 9 % na 10 % průměrné mzdy, což vedlo k dodatečnému navýšení důchodů o 320 Kč oproti situaci, kdy by ke změně nedošlo. Zvýšení důchodů v lednu 2020 a 2022 byla také jednorázově upravena, takže průměrný důchod byl zvyšován o 151 Kč, resp. 300 Kč, oproti situaci, kdy by změny nebyly provedeny. Jediným rokem, pro něž valorizační pravidla nebyla měněna, byl rok 2021. Valorizace v tomto roce byla vyšší vlivem vysokého růstu cen a reálné mzdy v rozhodných obdobích a současně v tomto covidovém roce došlo k dočasnému zpomalení tempa růstu průměrné mzdy.

Druhým vlivem, který poměr průměrného starobního důchodu k průměrné mzdě ovlivnil, a to v letech 2022 a 2023, byly valorizace důchodů v mimořádných termínech v červnu 2022, září 2022 a červnu 2023. Tyto valorizace byly vyvolány extrémně rychlým růstem cen, který nebyl doprovázen stejně rychlým růstem mezd. Naopak došlo k prudkému propadu reálné mzdy. Zvýšení důchodů, které v zásadě kopírovalo inflaci, tak výrazně předčilo růst průměrné mzdy, což prudce zvýšilo náhradový poměr.

Tabulka 3 - Relace průměrného starobního důchodu k průměrné mzdě[11]

Rok	Průměrný důchod[1)]	Průměrná mzda		Relace průměrného důchodu k průměrné mzdě	
		hrubá[2)]	čistá[3)]	hrubé	čisté
	(v Kč)	(v Kč)	(v Kč)	(v%)	(v%)
2018	12 391	32 510	24 463	38,1	50,7
2019	13 431	34 766	26 021	38,6	51,6
2020	14 451	36 119	26 955	40,0	53,6
2021	15 410	38 294	30 655	40,2	50,3
2022	17 146	40 638	32 360	42,2	53,0
2023	19 963	43 767	34 702	45,6	57,5

Zdroj: *MPSV*

Poznámky: *1) Průměrný důchod je měsíční průměr sólo vyplácených starobních důchodů v roce.*
2) Všeobecný vyměřovací základ (§17 odst. 2 zákona č. 155/95 Sb., vyhlašovaný nařízením vlády ve výši průměrné měsíční mzdy zjištěné Českým statistickým úřadem). Údaj za rok 2023 je předběžný odhad Českého statistického úřad.
3) Průměrná čistá mzda je průměrná hrubá mzda snížená o této mzdě odpovídající daň z příjmu a pojistné na zdravotní a sociální pojištění.

Nejvýznamnějším druhem důchodu z hlediska podílu na výdajích na dávky důchodového pojištění, počtu důchodců i úrovně výše důchodu jsou důchody starobní. V roce 2023 tvořil podíl výdajů na starobní důchody 84,2 % z celkových výdajů na důchody a podíl starobních důchodců, kterým byl v prosinci 2023 vyplácen starobní důchod (bez zahrnutí důchodů vyplácených do ciziny), 83 % z celkového počtu důchodců.

Tabulka 4 - Výdaje na důchody[1)] podle druhu důchodu (v mld. Kč)

Rok	Důchod							Celkem
	starobní	Invalidní pro invaliditu stupně III.	II.	I.	vdovský	vdovecký	sirotčí	
				Výdaje v mld. Kč				
2018	351,2	25,0	6,7	13,1	21,6	2,8	3,2	423,7
2019	382,2	26,0	7,4	14,6	22,6	2,9	3,5	459,3
2020	411,3	27,0	8,1	15,9	23,7	3,1	3,8	507,6
2021	433,7	27,5	8,6	16,6	25,3	3,4	4,2	519,6
2022	480,1	29,9	9,8	19,1	27,5	3,7	4,8	574,9
2023	564,1	33,1	11,0	21,2	30,8	4,3	5,5	669,9
				Výdaje v % z celkem				
2018	82,9	5,9	1,6	3,1	5,1	0,7	0,8	100,0
2019	83,2	5,7	1,6	3,2	4,9	0,6	0,8	100,0
2020	81,0	5,3	1,6	3,1	4,7	0,6	0,8	100,0
2021	83,5	5,3	1,7	3,2	4,9	0,6	0,8	100,0
2022	83,5	5,2	1,7	3,3	4,8	0,6	0,8	100,0
2023	84,2	4,9	1,6	3,2	4,6	0,6	0,8	100,0

Zdroj: *ČSSZ*

Poznámky: *1) Čisté výdaje bez záloh poštám na výplatu důchodů. Ve výdajích na důchody je započten i jednorázový příspěvek důchodci ve výši 5 000 Kč (tzv. Rouškovné). Výdaje na výplatu jednorázových příspěvků v roce 2020 činily 14,7 mld. Kč a v roce 2021 2,1 mld. Kč.*

[11] Údaje za rok 2023 jsou předběžné.

3.2.2. Počty a výše důchodů

Vzhledem k zákonem stanovenému obsahu této zprávy požadujícímu zejména informaci o stanovení důchodového věku pro vznik nároku na starobní důchod a významnosti starobních důchodů se v následující části zprávy zaměříme zejména na statistiky týkající se důchodů starobních.

V prosinci 2023 byl starobní důchod vyplácen 2 362 tis. důchodců, z toho byl vyplácen starobní důchod nekrácený – přiznaný nejdříve od dosažení důchodového věku – 1 531 tis. (64,8 %) důchodců, krácený starobní důchod (tzv. předčasný) 733 tis. (31,0 %) důchodců a nekrácený starobní důchod transformovaný z důchodu invalidního při dosažení 65 let věku – 98 tis. (4,2 %) důchodců. Zbývajících 9 tis. (0,4 %) připadá na důchodce, jimž byl vyplácen důchod poměrný, tj. starobní důchod dle § 29 odst. 2 a 3 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb. nebo příslušných ustanovení předcházejících předpisů a starobní důchod dle § 26 zákona č. 100/1988 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 1995.

Celkový počet starobních důchodců i důchodců, jimž byl vyplácen starobní důchod samostatně bez souběhu s důchodem pozůstalostním, se v období let 2018 až 2023 výrazně neměnil s výjimkou let 2020 a 2021, kdy vlivem nadúmrtnosti spojené s epidemií COVID-19, došlo k poklesu počtu starobních důchodců. Naopak počet důchodců, jimž byl vyplácen starobní důchod v souběhu s důchodem pozůstalostním, v uvedeném období, s výjimkou roku 2021, každoročně klesá, především u žen. Tento trend souvisí s větším počtem soužití nesezdaných párů, větší rozvodovostí manželství, postupným zvyšováním věku dožití mužů a také procesem sjednocování důchodového věku mužů a žen. V roce 2021 byl dlouhodobý vývoj převážen nárůstem počtu pozůstalostních důchodů, přiznaných pozůstalým po vysokém počtu zemřelých vlivem COVID-19, a počet příjemců starobních důchodů vyplácených v souběhu se oproti roku 2020 prakticky nezměnil.

V období let 2018 až 2023 celkový počet starobních důchodců klesl o 40 tis. (-1,7 %), z toho počet mužů stoupl o 9 tis. (0,4 %) a počet žen se snížil o 49 tis. (-2,1 %). Počet důchodců, kterým je vyplácen starobní důchod samostatně, tj. bez souběhu s pozůstalostním důchodem, ve stejném období klesl o 18 tis. důchodců (1,0 %), v tom je zahrnut nárůst počtu důchodců – mužů o 9 tis. (+1,1 %) a pokles počtu důchodkyň o 27 tis. (-2,9 %). Počet starobních důchodců pobírajících starobní důchod v souběhu s pozůstalostním klesl o 22 tis. (3,9 %). Prakticky celý pokles je koncentrován u žen (-4,3 %), zatímco počet důchodců mužů klesl pouze o 200 (-0,2 %).

Podíl žen na celkovém počtu důchodců v období 2018 až 2023 se postupně mírně snižuje. Uvedený trend souvisí s procesem sjednocování důchodového věku žen a mužů, kdy se důchodový věk žen zvyšuje rychleji než důchodový věk mužů a je pokračováním vývoje pozorovaného i v dřívějších letech.

Zatímco v prosinci 2018 se ženy podílely na celkovém počtu důchodců 60,7 %, do prosince 2023 klesl tento podíl na 59,6 %. Nejvíce se snížil podíl žen na celkovém počtu důchodců u starobních důchodů nekrácených přiznaných k věkové hranici (z 62,0 % v roce 2018 na 61,0 % v roce 2023), dále u krácených starobních důchodů (z 57,2 % v roce 2018 na 56,5 % v roce 2023). Podíl nekrácených starobních důchodů přiznaných po důchodu invalidním mírně vzrostl, a to 59,3 % na 60,2 %.

Z hlediska druhu důchodu rostl nejrychleji počet starobních důchodců, kterým je vyplácen krácený starobní důchod v důsledku odchodu do starobního důchodu před dosažením důchodového věku. Zvyšuje se i jeho podíl na počtu všech důchodců pobírajících starobní důchod. Tento vývoj byl urychlen zvýšeným zájmem o předčasný důchod v letech 2022 a 2023, který souvisel s relativně vysokou úrovní těchto důchodů přiznávaných v uvedených letech (především v roce 2022), způsobenou okamžitým zvýšením těchto důchodů prostřednictvím valorizací v mimořádných termínech, které bylo zejména v roce 2022 výrazně vyšší než očekávaný růst nově přiznávaných důchodů v dalších letech.

Tabulka 5 - Počet starobních[1)] důchodců (v tis.)

Druh důchodu	2018	2019	2020	2021	2022	2023
			Muži a ženy			
Starobní celkem	2 402	2 407	2 393	2 370	2 359	2 362
nekrácený	1 771	1 764	1 740	1 702	1 679	1 630
k věkové hranici	1 663	1 657	1 635	1 599	1 578	1 531
po invalidním	108	107	105	103	101	98
krácený	631	643	653	668	680	733
Poměrný starobní	8	8	8	8	8	9
			Muži			
Starobní celkem	946	954	956	948	948	955
nekrácený	676	678	676	662	657	636
k věkové hranici	631	635	634	621	617	597
po invalidním	45	43	42	41	40	39
krácený	270	276	280	287	291	319
Poměrný starobní	2	2	3	3	4	4
			Ženy			
Starobní celkem	1 456	1 453	1 437	1 421	1 411	1 407
nekrácený	1 095	1 086	1 064	1 040	1 021	993
k věkové hranici	1 032	1 023	1 001	978	960	934
po invalidním	64	64	63	62	61	59
krácený	361	367	373	382	389	414
Poměrný starobní	6	6	5	5	5	5

Zdroj: *ČSSZ*

Poznámky: *[1)] Počet důchodců, jimž byl starobní důchod – samostatný i v souběhu - vyplácen v prosinci; nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.*
Nekrácený = starobní důchod po dosažení důchodového věku.
Krácený (předčasný) = starobní důchod přiznaný před věkovou hranicí podle § 30 a § 31 zákona č. 155/1995 Sb.
Poměrný starobní = starobní důchod přiznaný dle § 29 odst. 2 a 3 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb. nebo příslušných ustanovení předcházejících předpisů a dle § 26 zákona č. 100/1988 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 1995 (krátká doba pojištění).

V období let 2018 až 2023 se podíl předčasných důchodů zvýšil z 26,2 % na 31,0 %. Počet důchodců, kterým je vyplácen krácený starobní důchod, zahrnuje ale v převažující míře důchodce, kteří již důchodového věku dosáhli. Podíl těchto důchodců na celkovém počtu důchodců pobírajících krácený starobní důchod se v období let 2018 až 2023 snížil z 94,0 % na 92,3 %. Počet starobních důchodců, kteří ještě nedosáhli důchodového věku, činil 38 tis. osob koncem roku 2018 a do konce roku 2023 se zvýšil na 56 tis. osob. Tato změna počtu je koncentrována do druhé poloviny roku 2022 a roku 2023, kde se plně projevuje již popsaný efekt zvýšeného zájmu o přiznání předčasných důchodů.

Počet nově přiznaných starobních důchodů vzrostl v letech 2017 až 2022 o 12,5 tis., přičemž v letech 2017 až 2021 tento počet poklesl z 91,2 tis. v roce 2017 na 70,8 tis. v roce 2021, kdy dosáhl minima. V roce 2022 naopak prudce vzrostl na 103,8 tis., především v důsledku předčasně přiznaných důchodů, jejichž výše při přiznání v roce 2022 podle očekávání převýší důchody stejných osob, pokud by do důchodu odešli až v některém z následujících roků. U mužů došlo k poklesu počtu nově přiznaných starobních důchodů v roce 2021 o 7,7 tis., zatímco u žen jen o 2,1 tis. Podíl nově přiznaných starobních důchodů žen na celkovém počtu starobních nově přiznaných důchodů se mírně zvyšuje (z 45,8 % v roce 2017 na 47,5 % v roce 2022). Pokles počtu nově přiznaných starobních důchodů (s výjimkou v roce

2022) v posledních letech souvisí jednak s demografickým vývojem a u žen také s procesem sjednocování důchodového věku mužů a žen, kdy se důchodový věk žen zvyšuje rychleji než u mužů.

Tabulka 6 - Počet nově přiznaných důchodů

Druh důchodu	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	Muži a ženy					
Starobní celkem	91 212	88 937	96 686	83 170	70 814	103 774
po věkové hranici celkem	64 363	64 235	68 819	52 722	46 474	59 176
k věkové hranici	55 386	56 077	60 668	44 595	38 563	50 362
po přesluhování	807	700	781	593	230	455
po invalidním	8 170	7 458	7 370	7 534	7 681	8 359
předčasné celkem	26 849	24 702	27 867	30 448	24 340	44 598
Poměrné starobní	257	322	483	605	963	972
	Muži					
Starobní celkem	49 427	47 495	50 495	48 655	38 472	54 486
po věkové hranici celkem	34 687	33 718	34 424	31 869	25 090	30 002
k věkové hranici	30 294	29 713	30 623	28 052	21 369	25 353
po přesluhování	371	339	418	326	123	254
po invalidním	4 022	3 666	3 383	3 491	3 598	4 395
předčasné celkem	14 740	13 777	16 071	16 786	13 382	24 484
Poměrné starobní	157	221	355	449	651	652
	Ženy					
Starobní celkem	41 785	41 442	46 191	34 515	32 342	49 288
po věkové hranici celkem	29 676	30 517	34 395	20 853	21 384	29 174
k věkové hranici	25 092	26 364	30 045	16 543	17 194	25 009
po přesluhování	436	361	363	267	107	201
po invalidním	4 148	3 792	3 987	4 043	4 083	3 964
předčasné celkem	12 109	10 925	11 796	13 662	10 958	20 114
Poměrné starobní	100	101	128	156	312	320

Zdroj: *ČSSZ*

Poznámky: *Nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.*
Po přesluhování = starobní důchody zvýšené za další činnost po dosažení věkové hranice bez pobírání důchodu.
Předčasné = starobní důchody přiznané před věkovou hranicí podle § 30 a § 31 zákona č. 155/1995 Sb.
Poměrné starobní = starobní důchody přiznané dle § 29 odst. 2 a 3 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb. nebo příslušných ustanovení předcházejících předpisů a dle § 26 zákona č. 100/1988 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 1995 (krátká doba pojištění).

Podíl starobních důchodů přiznaných k věkové hranici u nově přiznaných starobních důchodů v období 2017 až 2022 klesl ze 70,6 % v roce 2017 na 57,0 % v roce 2022, rovněž u všech ostatních druhů starobních důchodů došlo k poklesu tohoto podílu. Snížení počtu nově přiznaných starobních důchodů přiznaných po důchodu invalidním i jejich podílu na celkovém počtu nově přiznaných důchodů souvisí s dlouhodobým poklesem počtu invalidních důchodů III. stupně. Vysoký podíl nově přiznaných předčasných starobních důchodů souvisí s již několikrát zmíněným efektem valorizací v mimořádném termínu v roce 2022, a také 2023, byť zde ještě nejsou k dispozici potřebná statistická data, což poskytlo speciální pobídku k přiznání důchodu v roce 2022 bez ohledu na předčasnost.

V období let 2017 až 2023 zaniklo 538 tis. starobních důchodů, což je o 110 tis. (25,7 %) důchodů více než byl ve stejném období počet nově přiznaných starobních důchodů. Nejčastější příčinou zániku je úmrtí důchodce a nadúmrtnost vlivem COVID-19 z velké části vysvětluje zvýšený počet zaniklých

důchodů ve sledovaném období a zejména v letech 2020 a 2021. Dalším dílčím vlivem je přechod silných poválečných populačních ročníků do věku s vyšší pravděpodobností úmrtí.

Tabulka 7 – Vývoj počtu zaniklých starobních důchodů

Rok	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Nově přiznané starobní důchody	91 469	89 259	97 169	83 775	71 777	104 746
Zaniklé starobní důchody	86 989	89 763	90 541	99 297	114 615	100 874
Nově přiznané - zaniklé	4 480	-504	6 628	-15 522	-42 838	3 872

Zdroj: *ČSSZ*
Poznámka: *Nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.*

Průměrný věk důchodců se obvykle mění jen velmi pomalu. Průměrný věk důchodců, jimž je vyplácen starobní důchod nekrácený k věkové hranici vzrost na 75 let, u mužů se v letech 2018 až 2023 zvýšil o dva roky, u žen se vzrostl pouze o jeden rok. Tato skutečnost souvisí s tím, že naděje dožití u mužů se přibližuje naději dožití u žen, tedy že přírůstky doby dožití žen jsou menší.

Průměrný věk důchodců, jimž je vyplácen krácený starobní důchod, roste u mužů i žen. Ve zvyšování průměrného věku poživatelů krácených starobních důchodů se projevuje skutečnost, že krácení důchodu přetrvává i po dosažení důchodového věku. V těchto skupinách důchodců tak výrazněji působí růst podílu starších důchodců. Současně dochází k dozrání skupiny trvale krácených starobních důchodů. Vzhledem k tomu, že tyto důchody jsou přiznávány až od roku 2004, nebyly v dřívějších letech mezi příjemci těchto důchodů důchodci ve věku nad 80 let. K zestárnutí a vyrovnání věkové struktury příjemců předčasných a řádných důchodů dochází teprve nyní a proces stále není plně dokončen. Dalším důvodem je zvyšující se důchodový věk u nově přiznaných krácených starobních důchodů; jejich podíl na celkovém počtu trvale krácených starobních důchodů však klesá.

Tabulka 8 – Průměrný věk důchodců[1)] u důchodů vyplácených – muži / ženy

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Muži						
Starobní celkem	72	72	73	73	73	73
nekrácený	73	73	74	74	74	75
k věkové hranici	73	73	74	74	74	75
po invalidním	73	73	73	73	73	73
krácený	69	69	70	70	70	70
Poměrný starobní	76	75	74	73	73	73
Ženy						
Starobní celkem	73	73	73	74	74	74
nekrácený	74	74	74	74	75	75
k věkové hranici	74	74	74	74	75	75
po invalidním	75	74	74	74	74	75
krácený	68	69	69	70	70	70
Poměrný starobní	83	83	83	82	81	80

Zdroj: *ČSSZ*
Poznámky: *[1)] Věk dosažený u důchodců, jimž byl důchod vyplácen v prosinci.*
Nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.
Nekrácený = starobní důchod po dosažení důchodového věku.
Krácený (předčasný) = starobní důchod přiznaný před věkovou hranicí podle § 30 a § 31 zákona č.155/1995 Sb.
Poměrný starobní = starobní důchod přiznaný dle § 29 odst. 2 a 3 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb. nebo příslušných ustanovení předcházejících předpisů a dle § 26 zákona č. 100/1988 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 1995 (krátká doba pojištění).

Růst průměrného věku při odchodu do starobního důchodu je vyvolán zvyšováním důchodového věku pojištěnců. Průměrný věk při přiznání starobního důchodu roste stejným tempem jako důchodový věk.

Tabulka 9 - Průměrný věk při odchodu do důchodu

Rok	Druh důchodu			
	Starobní			Poměrný starobní
	celkem	nekrácený	krácený trvale	
		MUŽI		
2017	63	63	61	67
2018	63	63	61	67
2019	63	63	62	67
2020	63	63	62	67
2021	63	63	62	68
2022	63	63	62	68
		ŽENY		
2017	60	60	59	67
2018	60	60	59	67
2019	61	61	60	67
2020	61	61	60	67
2021	61	61	60	68
2022	62	62	61	68

Zdroj: *ČSSZ*

Poznámky: *Nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.*
Nekrácený = starobní důchod po dosažení důchodového věku.
Krácený (předčasný) = starobní důchod přiznaný před věkovou hranicí podle § 30 a § 31 zákona č. 155/1995 Sb.
Poměrný starobní = starobní důchod přiznaný dle § 29 odst. 2 a 3 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb. nebo příslušných ustanovení předcházejících předpisů a dle § 26 zákona č. 100/1988 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 1995 (krátká doba pojištění).

Průměrná doba pobírání standardního starobního důchodu (tj. bez krácených a poměrných důchodů) se v letech 2017 až 2023 u mužů zvýšila jen o 1 měsíc, zatímco u žen se zvýšila o téměř 7 měsíců. Vyšší růst doby pobírání standardního starobního důchodu u žen je vyvolán skutečností, že se u žen, jejichž důchody v posledních letech zanikají a které odcházely do starobního důchodu v průměru před 28 až 29 lety, ještě neprojevuje zvyšování důchodového věku.

Tabulka 10 - Doba pobírání standardního starobního důchodu (v letech)

celkem			muži			ženy		
rok zániku důchodu	starobní	zaokrouhleno	rok zániku důchodu	starobní	zaokrouhleno	rok zániku důchodu	starobní	zaokrouhleno
2017	24,22	24	**2017**	19,23	19	**2017**	27,89	28
2018	24,28	24	**2018**	19,26	19	**2018**	28,06	28
2019	24,37	24	**2019**	19,31	19	**2019**	28,22	28
2020	24,51	25	**2020**	19,47	19	**2020**	28,46	28
2021	23,92	24	**2021**	18,88	19	**2021**	28,07	28
2022	24,55	25	**2022**	19,33	19	**2022**	28,58	29

Zdroj: *Statistická databáze ČSSZ*

Poznámky: *Neudává délku pobírání dalších typů starobních důchodů - poměrných, krácených a starobních po invalidním důchodu.*

Průměrná výše samostatně vyplácených starobních důchodů od roku 2018 do roku 2023 kontinuálně roste. Je ovlivňována především zvyšováním vyplácených důchodů, ale i tzv. generační obměnou, jejímž důsledkem je, že průměrná výše vyplácených důchodů by rostla, i kdyby důchody nebyly valorizovány, protože zanikající důchody starších důchodců jsou v průměru nižší než důchody nově přiznané (Tabulka 13 a Tabulka 14).

V období let 2018 až 2023 se průměrná výše samostatně vypláceného starobního důchodu zvýšila o 7 875 Kč (63,3 %). V celém období rostl průměrný starobní důchod rychlým tempem. Nejnižší meziroční nárůst byl zaznamenán v roce 2021 a to o 951 Kč (6,2 %). V tomto roce, jako jediném v celém pětiletém období, nedošlo k ad-hoc změně valorizačních pravidel nebo k valorizaci důchodů v mimořádném termínu. I přesto se zvýšení průměrného starobního důchodu přiblížilo tisíci korunám. Naopak největší meziroční změna 2 645 Kč (17,1 %) nastala v roce 2022 vlivem relativně vysoké valorizace v řádném termínu od ledna 2022 a dvou valorizací důchodů v mimořádných termínech realizovaných z důvodu vysoké inflace v průběhu roku. Valorizační mechanismus a jeho vývoj je blíže popsán výše v kapitole 3.1.1.1. Průměrná výše samostatně vypláceného starobního důchodu mužů se v období let 2018 – 2023 zvýšila o 7 907 Kč (57,7 %), u žen o 7 799 Kč (69,0 %).

Průměrná výše samostatně vypláceného starobního důchodu žen je nižší než u mužů. Na konci roku 2023 dosáhl rozdíl mezi průměrným samostatně vypláceným důchodem mužů a žen výše 2 515 Kč. Průměrný samostatně vyplácený starobní důchod žen byl o 11,6 % nižší než průměrný samostatně vyplácený důchod mužů. Z důvodu rychlejšího růstu průměrné výše samostatně vypláceného starobního důchodu žen, než roste průměrná výše samostatně vypláceného starobního důchodu mužů, snížil se od roku 2018 rozdíl mezi průměrným samostatně vypláceným starobním důchodem mužů a žen o 6,0 p. b.[12] Většina změny rozdílu mezi důchody žen a mužů, celkem více než 5 p. b., tj. 86 % změny, byla dosažena v roce 2023. Příčinou je zavedení tzv. výchovného, tedy částky 500 Kč

[12] Ve mzdách lze pozorovat obdobný vývoj. Průměrná měsíční hrubá mzda žen je nižší než mužů. V roce 2022 činila průměrná měsíční hrubá mzda u mužů 47 239 Kč, u žen 38 861 Kč. Průměrná měsíční hrubá mzda žen byla v roce 2022 o 17,7 % nižší než u mužů, proti roku 2018 se tento rozdíl snížil o 2,2 p. b. Tempo růstu průměrné měsíční hrubé mzdy žen bylo v období let 2018 – 2022 vyšší než u mužů. V uvedeném období se průměrná měsíční hrubá mzda mužů zvýšila o 10 231 Kč (o 27,6 %), u žen o 9 234 Kč (o 31,2 %). Výrazná změna u důchodů v roce 2023, vyvolaná legislativní změnou důchodů, se u mezd samozřejmě neprojevila.

náležící k procentní výměře důchodu za každé vychované dítě, které bylo ve více než 90 % případů ženám.

Tabulka 11 - Průměrná měsíční výše[1)] sólo vyplácených starobních důchodů (v Kč)

Druh důchodu	2018	2019	2020	2021	2022	2023
			Muži a ženy			
Starobní celkem	12 435	13 487	14 502	15 453	18 098	20 310
nekrácený	13 015	14 116	15 178	16 179	18 955	21 212
k věkové hranici	13 103	14 216	15 294	16 315	19 126	21 413
po invalidním	11 668	12 562	13 375	14 065	16 280	18 095
krácený	11 063	12 017	12 951	13 843	16 241	18 563
Poměrný starobní	4 480	5 244	5 736	6 014	7 114	8 086
			Muži			
Starobní celkem	13 703	14 807	15 898	16 938	19 807	21 610
nekrácený	14 304	15 461	16 599	17 695	20 696	22 554
k věkové hranici	14 421	15 592	16 749	17 867	20 909	22 797
po invalidním	12 648	13 544	14 358	15 065	17 394	18 833
krácený	12 261	13 261	14 267	15 250	17 864	19 797
Poměrný starobní	4 608	5 378	5 945	6 319	7 523	8 397
			Ženy			
Starobní celkem	11 296	12 292	13 221	14 080	16 509	19 095
nekrácený	11 845	12 889	13 861	14 772	17 326	19 964
k věkové hranici	11 921	12 972	13 954	14 878	17 460	20 128
po invalidním	10 619	11 545	12 389	13 093	15 213	17 390
krácený	10 006	10 903	11 763	12 557	14 755	17 396
Poměrný starobní	4 373	5 111	5 484	5 577	6 471	7 571

Zdroj: *ČSSZ*

Poznámky: *[1)] Průměrná výše důchodů vyplácených v prosinci; nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.*
Nekrácený = starobní důchod po dosažení důchodového věku.
Krácený (předčasný) = starobní důchod přiznaný před věkovou hranicí podle § 30 a § 31 zákona č. 155/1995 Sb.
Poměrný starobní = starobní důchod přiznaný dle § 29 odst. 2 a 3 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb. nebo příslušných ustanovení předcházejících předpisů a dle § 26 zákona č. 100/1988 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 1995 (krátká doba pojištění).

Průměrná výše starobních důchodů vyplácených v souběhu se od roku 2018 do roku 2023 zvýšila o 8 911 Kč (65,6 %), u mužů o 8 924 Kč (58,6 %), u žen o 8 897 Kč (67,0 %).

Průměrná výše starobních důchodů vyplácených v souběhu i samostatně se od roku 2018 do roku 2023 zvýšila o 8 122 Kč (63,8 %), u mužů o 8 003 Kč (57,8 %), u žen o 8 170 Kč (68,2 %).

Tabulka 12 – Srovnání průměrné výše vyplácených starobních důchodů[1)] mužů a žen

Druh důchodu			Průměrná měsíční výše vypláceného starobního důchodu (Kč)						Změna 2023 vs. 2018	
			2018	2019	2020	2021	2022	2023	Kč	%
Sólo	Průměrná výše důchodu	*Muži + ženy*	12 435	13 487	14 502	15 453	18 098	20 310	7 875	63,3%
		Muži	13 703	14 807	15 898	16 938	19 807	21 610	7 907	57,7%
		Ženy	11 296	12 292	13 221	14 080	16 509	19 095	7 799	69,0%
	Rozdíl muži - ženy		2 407	2 514	2 677	2 858	3 298	2 515		
	Důchod žen vs. mužů nižší o		17,6%	17,0%	16,8%	16,9%	16,7%	11,6%		
V souběhu	Průměrná výše důchodu	*Muži + ženy*	13 582	14 820	15 869	16 902	19 748	22 493	8 911	65,6%
		Muži	15 219	16 543	17 715	18 907	22 097	24 143	8 924	58,6%
		Ženy	13 285	14 503	15 528	16 531	19 308	22 181	8 897	67,0%
	Rozdíl muži - ženy		1 935	2 040	2 187	2 376	2 789	1 962		
	Důchod žen vs. mužů nižší o		12,7%	12,3%	12,3%	12,6%	12,6%	8,1%		
Sólo + v souběhu	Průměrná výše důchodu	*Muži + ženy*	12 720	13 816	14 837	15 812	18 505	20 842	8 122	63,8%
		Muži	13 850	14 974	16 072	17 128	20 029	21 853	8 003	57,8%
		Ženy	11 986	13 056	14 015	14 933	17 480	20 156	8 170	68,2%
	Rozdíl muži - ženy		1 863	1 918	2 056	2 196	2 548	1 697		
	Důchod žen vs. mužů nižší o		13,5%	12,8%	12,8%	12,8%	12,7%	7,8%		

Zdroj: *ČSSZ*
Poznámky: *1) Průměrná výše důchodů vyplácených v prosinci; nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny a poměrné starobní důchody.*

Průměrná výše nově přiznaných starobních důchodů[13] od roku 2017 do roku 2022[14] také kontinuálně roste. V uvedeném období se zvýšila o 6 193 Kč (48,3 %). Nejrychlejší růst byl, pokud pomineme nestandardní poměrné starobní důchody, zaznamenán u nově přiznaných předčasných starobních důchodů (56,8 %), následován starobními důchody přiznanými k věkové hranici (50,6 %), nejpomaleji rostla průměrná výše u nově přiznaných starobních důchodů přiznaných po důchodu invalidním (27,1 %).

Průměrná výše nově přiznaného starobního důchodu mužů se v období let 2017 až 2022 zvýšila o 6 292 Kč (45,8 %), u žen o 6 154 Kč (52,4 %).

K růstu průměrné výše nově přiznaných starobních důchodů, resp. procentní výměry důchodu, přispívá indexace jednak vyměřovacích základů (příjmů), kterých pojištěnec dosahoval v rozhodném období před přiznáním důchodu tak, aby byl respektován vývoj všeobecného vyměřovacího základu (průměrné mzdy), a tím zachována reálná hodnota minulých příjmů vzhledem k současnosti, tak i zvyšování výše redukčních hranic, které jsou též navázány na vývoj průměrné mzdy.

[13] U nově přiznaných starobních důchodů nelze rozlišit, zda se jedná o samostatně vyplácený starobní důchod nebo starobní důchod v souběhu. Uvedená statistika obsahuje oba druhy starobních důchodů.
[14] Údaje o nově přiznaných starobních důchodech za rok 2023 budou dostupné až koncem června 2024.

Tabulka 13 - Průměrná měsíční výše[1)] nově přiznaných důchodů (Kč)

Druh důchodu	2017	2018	2019	2020	2021	2022
			Muži a ženy			
Starobní celkem	12 828	13 629	15 150	16 228	16 119	19 021
po věkové hranici celkem	13 334	14 127	15 670	16 796	16 709	19 625
k věkové hranici	13 574	14 407	16 035	17 399	17 358	20 441
po přesluhování	17 856	19 449	20 744	22 525	21 121	25 819
po invalidním	11 237	11 493	12 079	12 722	13 269	14 287
předčasné	11 618	12 336	13 870	15 247	14 994	18 221
Poměrné starobní	3 942	4 496	5 404	5 878	6 174	6 999
			Muži			
Starobní celkem	13 737	14 590	16 126	17 199	17 111	20 029
po věkové hranici celkem	14 314	15 164	16 777	17 752	17 726	20 580
k věkové hranici	14 571	15 485	17 171	18 262	18 375	21 491
po přesluhování	19 861	21 812	22 616	24 639	23 309	27 907
po invalidním	11 863	11 940	12 483	13 004	13 665	14 886
předčasné	12 380	13 185	14 732	16 149	15 959	19 355
Poměrné starobní	4 251	4 723	5 704	6 171	6 599	7 549
			Ženy			
Starobní celkem	11 748	12 523	14 081	14 853	14 931	17 902
po věkové hranici celkem	12 181	12 976	14 557	15 324	15 508	18 637
k věkové hranici	12 367	13 189	14 876	15 933	16 089	19 374
po přesluhování	16 123	17 213	18 588	19 925	18 582	23 099
po invalidním	10 617	11 051	11 729	12 474	12 909	13 600
předčasné	10 689	11 264	12 696	14 138	13 814	16 840
Poměrné starobní	3 412	3 931	4 524	4 890	5 204	5 801

Zdroj: *ČSSZ*

Poznámky: *Nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.*

[1)] Výše důchodů nekrácených pro souběh s jiným důchodem.

Po přesluhování = starobní důchody zvýšené za další činnost po dosažení věkové hranice bez pobírání důchodu.

Předčasné = starobní důchody přiznané před věkovou hranicí podle § 30 a § 31 zákona č. 155/1995 Sb.

Poměrné starobní = starobní důchody přiznané dle § 29 odst. 2 a 3 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb. nebo příslušných ustanovení předcházejících předpisů a dle § 26 zákona č. 100/1988 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 1995 (krátká doba pojištění).

Tabulka 14 - Průměrná měsíční výše zaniklých důchodů (Kč)

Druh důchodu	Muži a ženy					
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Starobní celkem	10 867	11 349	12 552	13 511	14 383	15 863
po věkové hranici	10 950	11 452	12 728	13 712	14 635	16 151
předčasné	10 322	10 721	11 590	12 464	13 207	14 585
Poměrné starobní	3 985	3 976	4 824	5 170	5 613	6 004
	Muži					
Starobní celkem	12 289	12 818	13 969	14 987	15 990	17 589
po věkové hranici	12 566	13 129	14 363	15 429	16 476	18 156
předčasné	11 105	11 550	12 505	13 409	14 337	15 801
Poměrné starobní	4 634	4 572	5 590	5 997	6 394	7 333
	Ženy					
Starobní celkem	9 643	10 061	11 286	12 157	12 853	14 298
po věkové hranici	9 720	10 151	11 445	12 332	13 080	14 560
předčasné	8 783	9 176	9 917	10 707	11 293	12 573
Poměrné starobní	3 884	3 860	4 641	4 901	5 107	5 377

Zdroj: *ČSSZ*
Poznámky: *Nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.*
Předčasné = starobní důchody přiznané před věkovou hranicí podle § 30 a § 31 zákona č. 155/1995 Sb.
Poměrné starobní = starobní důchody přiznané dle § 29 odst. 2 a 3 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb. nebo příslušných ustanovení předcházejících předpisů a dle § 26 zákona č. 100/1988 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 1995 (krátká doba pojištění).

Reálná hodnota průměrného vypláceného starobního důchodu v období let 2018 až 2023 rostla, s výjimkou roku 2022, kdy i přes zvýšení důchodů v mimořádných termínech růst důchodů zaostával za vývojem cen, což způsobilo dočasný pokles reálné hodnoty důchodu, který byl vykompenzován až s valorizací v řádném termínu v lednu 2023.

Tabulka 15 - Vývoj reálné hodnoty průměrného vypláceného starobního důchodu

Rok	100 % v roce					
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
2018	100,0					
2019	105,4	100,0				
2020	109,6	103,9	100,0			
2021	113,6	107,7	103,7	100,0		
2022	109,3	103,7	99,8	96,2	100,0	
2023	112,0	106,2	102,2	98,6	102,4	100,0

Zdroj: *MPSV*

3.3. Mezinárodní srovnání

3.3.1. Demografické trendy

V souvislosti s demografickým vývojem v Evropě - či přesněji v jednotlivých evropských státech - lze v návaznosti na tzv. druhý demografický přechod použít termín „stárnutí“, které probíhá relativně rychlým tempem minimálně po celou druhou polovinu 20. století až do dnešní doby. Tato doba je charakteristická tím, že demografický vývoj získává podobu a trendy, které platí doposud. Tyto změny jsou zapříčiněny celým komplexem jevů, jako je: změna hodnot, oslabení tradiční funkce rodiny, ekonomický růst a individuální ekonomická nezávislost, rozvoj zdravotnictví, prosazování rovnosti žen a mužů, nárůst doby přípravy před vstupem na trh práce atd. Výsledkem je postupný pokles a stagnace porodnosti, růst naděje dožití, pokles sňatečnosti, zvyšování průměrného věku prvního sňatku. V celoevropském kontextu tak dojde k výrazné změně ve struktuře populace. Pozorované demografické změny představují nový a dlouhodobě zakotvený model demografického chování. V Evropě narůstá podíl osob ve věku 65 let a více, a naopak klesá podíl dětské složky (0-14 let), i když v posledních letech lze u dětské složky zaznamenat zpomalování či zastavení tohoto poklesu.

Tabulka 16 - Změna hlavních věkových skupin v Evropě 1970-2070 (% podíl v populaci)

		1970	1990	2010	2030	2050	2070
Evropa (EU)	0-14 let	24,9	20,4	16,1	15,1	14,6	14,7
	15-64 let	63,9	66,6	67,7	61,7	57,1	55,9
	65+ let	11,2	13	16,2	23,2	28,3	29,4
ČR	0-14 let	21,4	21,7	14,3	15	15,2	14,7
	15-64 let	66,7	65,8	70,4	62,5	55,8	56,9
	65+ let	11,9	12,5	15,3	22,5	29	28,4

Zdroj: Eurostat, ČSÚ

Výše popsaný vývoj se projevuje v různých zemích odlišným tempem, ale obecně lze konstatovat, že ve většině zemí střední a východní Evropy s určitým zpožděním. Především v souvislosti s velkými politickými, ekonomickými a sociálními změnami od 90. let 20. století lze pozorovat efekt zrychleného demografického vývoje s trendem „dohánět“ demograficky vyspělejší státy také v parametru zvyšování naděje dožití. Růst naděje dožití se samozřejmě neprojevuje pouze při narození, ale i v pozdějším věku. Ukazuje se, že tento dlouhodobý trend nebyl zastaven ani epidemií Covid-19, která se projevila mírným snížením naděje dožití pro osoby 65+ v letech 2020/2021. Nicméně v současnosti dochází opět k obnovení růstu.

Graf 2 – Vývoj a předpokládaný růst a sbližování naděje dožití ve věku 65+ ve vybraných evropských státech (muži)

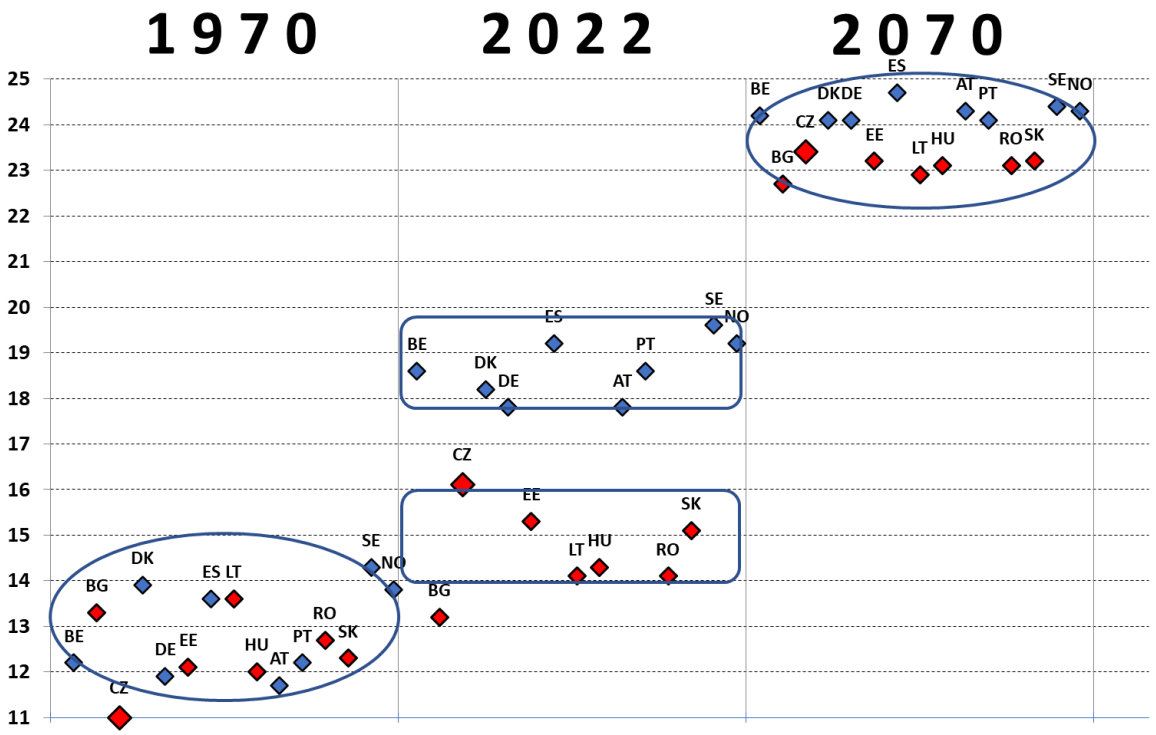

Zdroj: Ageing Report 2024, institutional paper 257, November 2023, European Commission

Populační projekce Eurostatu předpokládá pokračování současných trendů, tedy mírný pokles dětské složky a relativně vysoký nárůst podílu osob starších 65 let. ČR by měla ve výhledu příštích desetiletí dosahovat obdobných hodnot jako evropský průměr. V rámci skupiny obyvatel 65+ by pak k nejvýraznějšímu nárůstu mělo dojít u osob starších 85 let, kdy do roku 2060 vzroste např. na Slovensku či Rumunsku tento podíl pětinásobně, v ČR čtyřnásobně. Zcela logicky dochází v souvislosti s demografickým vývojem k růstu indexu ekonomické závislosti, což je podíl osob ve věku 15-64 let na počet osob ve věku 65 a více let a 0-14 let. Index ekonomické závislosti za celou EU dosahoval 50 osob závislých na 100 osob ekonomicky aktivních v roce 2012 a do roku 2060 by měl vzrůst na 78 osob. V ČR z hodnoty 45 osob na 79 osob v roce 2060, čímž dojde k dosažení vyšších, respektive velmi podobných hodnot než u států, pro které je v současnosti tento index vyšší než v ČR (např. Francie, Dánsko). ČR tak patří v evropském kontextu k zemím, kde tempo růstu naděje dožití a tempo stárnutí populace - zvětšování skupiny osob 65 a více let - je jedno z nejrychlejších.

Graf 3 – Předpokládaný růst naděje dožití mužů ve věku 65+ v % (1970-2070)

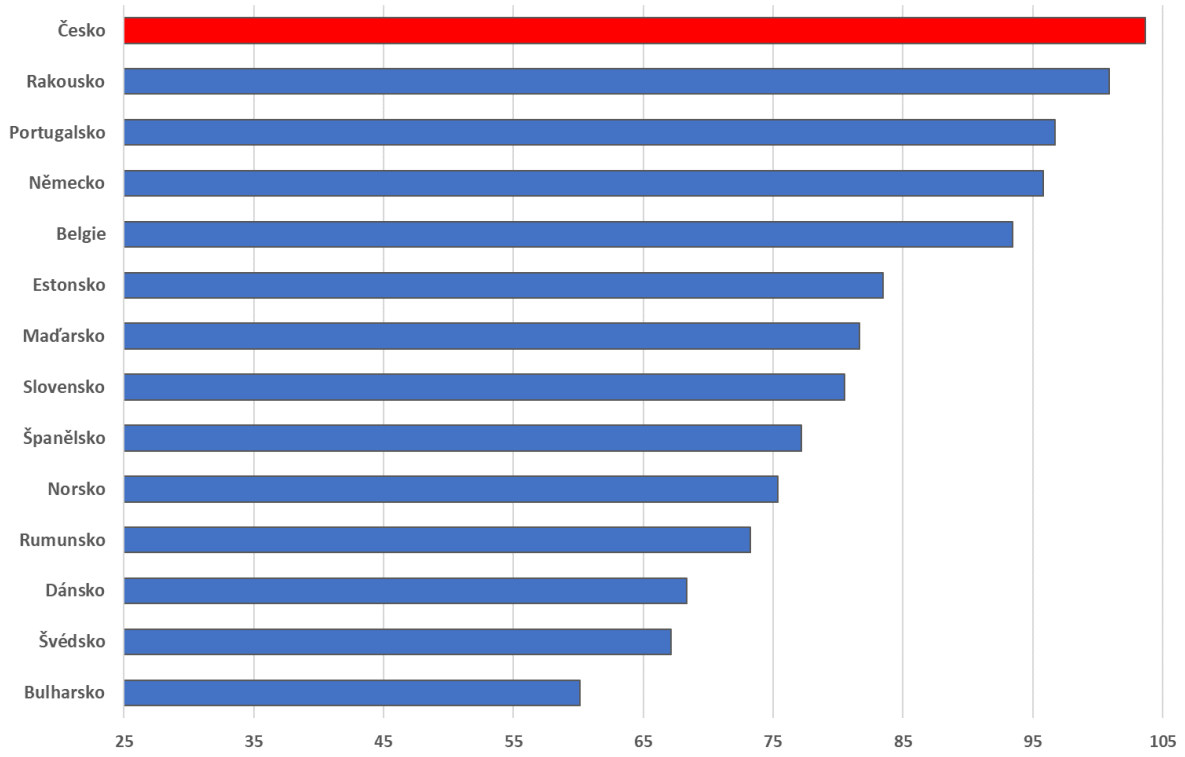

Zdroj: Ageing Report 2024, institutional paper 257, November 2023, European Commission, (vlastní dopočet pro % MPSV)

3.3.2. Úpravy důchodového věku

Systémy důchodového pojištění v zahraničí jsou velmi rozmanité a specifičnost problematiky zvyšování důchodového věku je poměrně složitá, protože v mnoha případech existují různé podmínky pro různé skupiny pojištěnců jak co do typu profese, tak i vzhledem k datu narození. Podmínky jsou rovněž velice komplikované svou provázaností a závislostí. Specifickou kapitolou je možnost dřívějšího (předčasného) či pozdějšího (odloženého) odchodu do důchodu, která může význam statutární věkové hranice podstatně ovlivňovat. Nicméně je v zásadě možno konstatovat, že reakce na demografické trendy - zejména na parametr zvyšující se naděje dožití - se promítá i do úprav statutárního důchodového věku. Řada států přistoupila k posunu věkové hranice odchodu do starobního důchodu v zájmu zachování udržitelnosti důchodového systému, byť přístup k problematice není jednotný. Ke zvyšování důchodového věku postupně přistoupily vlastně všechny země EU. Spolu s tím je přítomen i jasný trend sjednocování důchodového věku žen a mužů v případě, že v některých státech ještě existuje rozdílná věková hranice. Přičemž proces a diskusi o zvyšování důchodového věku nelze považovat za definitivně uzavřenou v návaznosti na neuzavřenost demografického vývoje, který dle relevantních demografických prognóz stále směřuje pozitivním směrem, tedy jednoznačně k poměrně razantnímu zvyšování naděje dožití žen i mužů. Trend ostatně dokládá i OECD, když v jednom ze svých pravidelně publikovaných materiálů „Pensions at a Glance (2023)“ uvádí, že statutární důchodový věk roste ve 20 z 38 zemí OECD. Přičemž u osmi či devíti států lze vysledovat navázanost na parametr naděje dožití.

3.3.3. Efektivní důchodový věk (opuštění trhu práce)

Přestože je zvyšování důchodového věku velmi důležitou stabilizační parametrickou úpravou důchodových systémů, je nutné, aby bylo doprovázeno i faktickým (reálným) zvyšováním celkové ekonomické aktivity, a zvláště ekonomické aktivity osob v předdůchodovém věku (55 - 65 let) a zvyšováním průměrného věku odchodu z trhu práce. Ekonomická aktivita padesátníků je v ČR

i v porovnání s EU vysoká, k nežádoucímu relativně strmému rychlému snížení dochází u šedesátníků. Nicméně zaměstnanost starších osob (55 - 64 let) poměrně rychle roste a rovněž lze konstatovat, že podíl ekonomicky neaktivních na počtu obyvatel se snižuje ve všech věkových skupinách nad 50 let.

Graf 4 - Míra zaměstnanosti osob ve věku 55 - 69 let v % (v roce 2022)

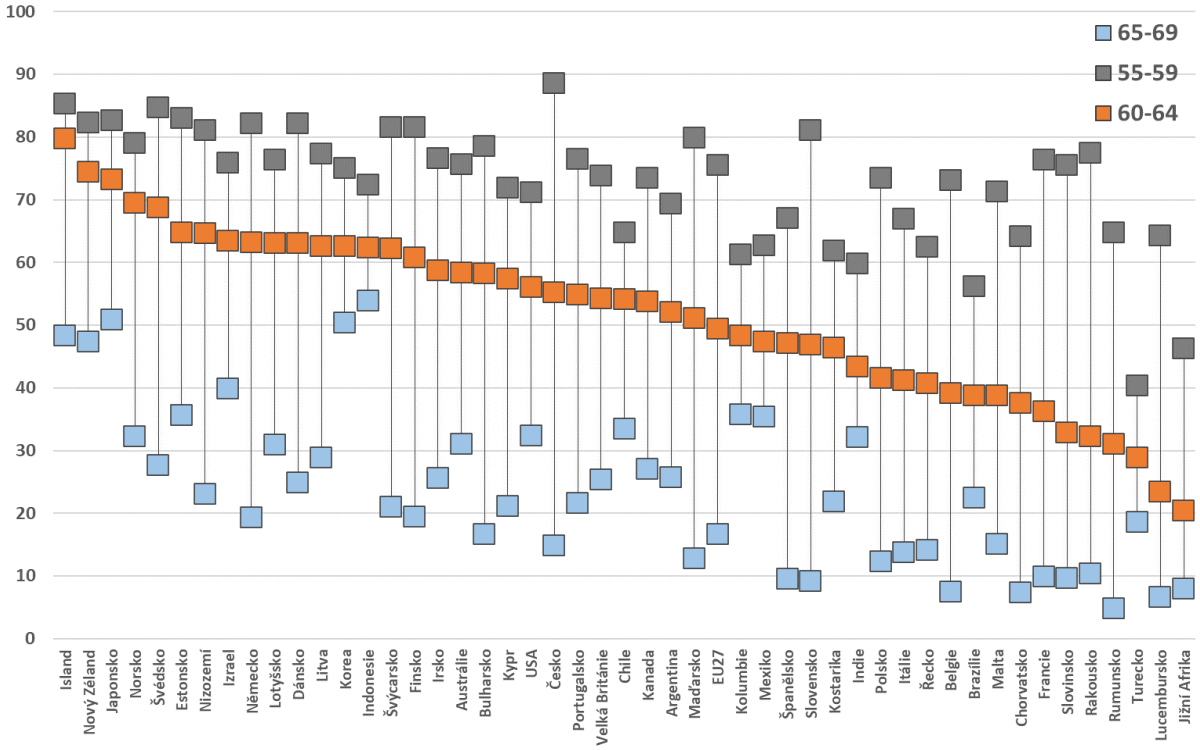

Zdroj: Pension at a Glance (OECD, 2023)

Vlivem nižšího důchodového věku žen je stále rozdíl mezi zaměstnaností žen a mužů ve věku 55 – 64 let značný (dle Eurostatu ženy 66,8 %, muži 79,1 %, dle OECD ženy 68,4 %, muži 80,6 %) – přesto patří v EU zaměstnanost v této věkové skupině k nadprůměru.

Graf 5 - Míra zaměstnanosti osob ve věku 55 - 64 let v % (2022) - muži

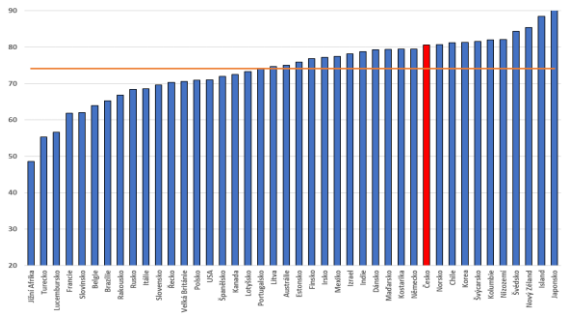

*Zdroj: OECD (*https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=103872)

Graf 6 - Míra zaměstnanosti osob ve věku 55 - 64 let v % (2022) - ženy

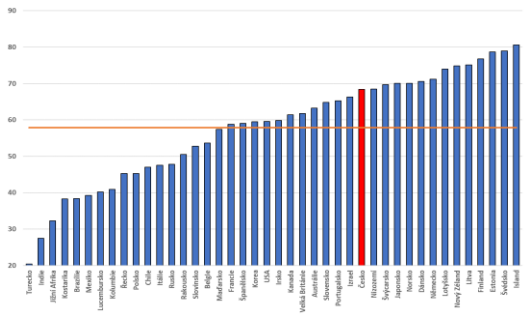

Zdroj: OECD (https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=103872)

Prosté porovnání důchodového věku však může být dosti zavádějící, neboť skutečný věk odchodu do důchodu se od něj může značně lišit. Absolutní hodnota rozdílu je závislá na nastavení systému, zejména pak na výši nově přiznaného důchodu v závislosti na době předčasnosti, respektive přesluhování. Ani věk odchodu z trhu práce však ještě není kompletní informací, neboť neříká nic o skutečné době pobírání důchodu, která se může od doby vypočítané na základě věku odchodu z trhu práce významně lišit. U většiny zemí OECD je skutečný věk odchodu do důchodu výrazně nižší než důchodový věk, v ČR jsou tyto hodnoty téměř stejné, což vypovídá o efektivním nastavení systému,

zejména důchodového věku v kombinaci se systémem krácení (navyšování) u předčasného (odloženého) starobního důchodu.

Graf 7 – Rozdíl mezi věkem odchodu do důchodu a důchodovým věkem (pro rok 2022)

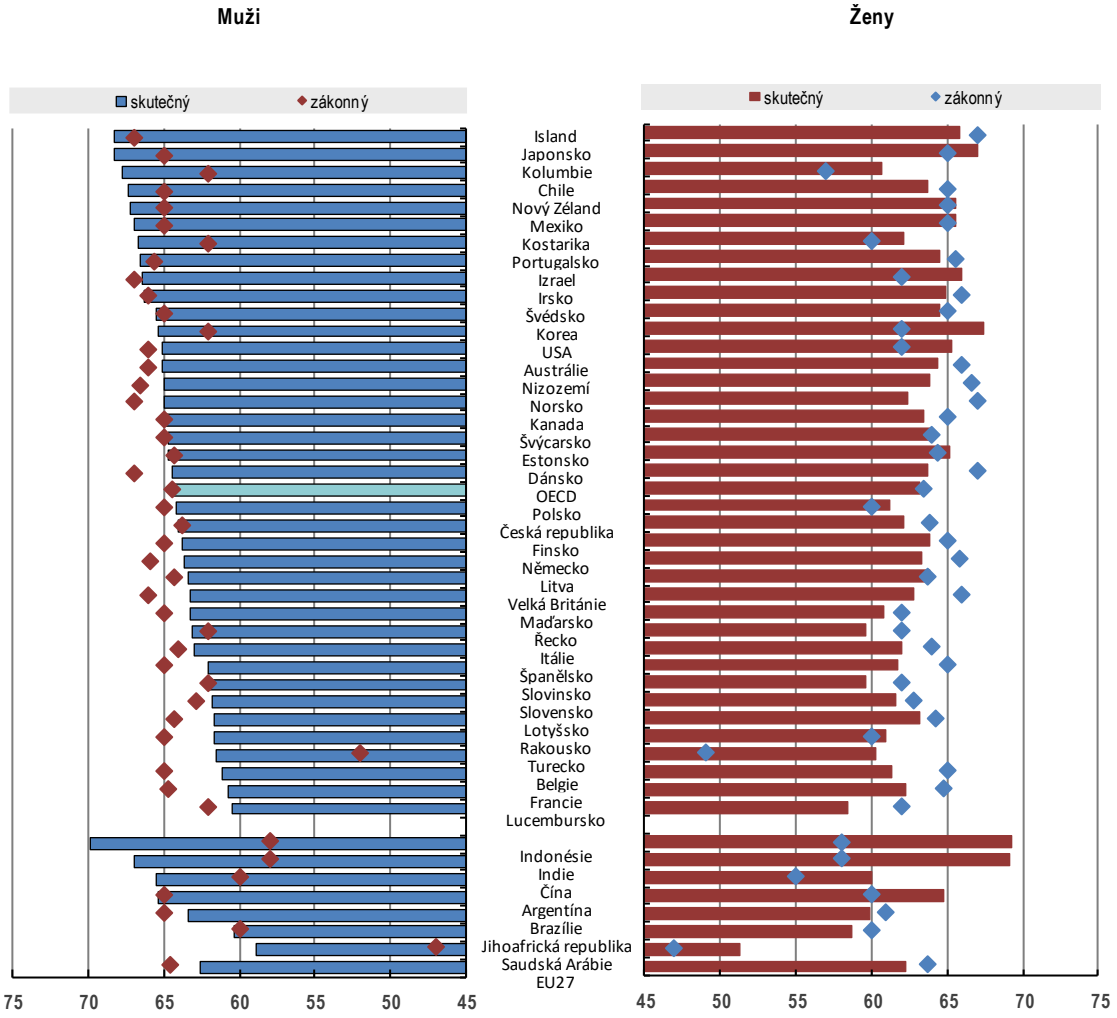

Zdroj: Pension at a Glance (OECD, 2023) (https://www.oecd.org/pensions/oecd-pensions-at-a-glance-19991363.htm)

3.3.4. Doba pobírání důchodu

Průměrná doba pobírání důchodu je v zemích OECD 18,9 roku pro muže a 23,6 roku pro ženy. V ČR je průměrná doba pobírání důchodu dle dat/metodiky OECD 16,7 let pro muže a u žen je tato doba 22,3 roku.

Graf 8 – Očekávaná doba strávená v důchodu (v letech) - muži (2020)

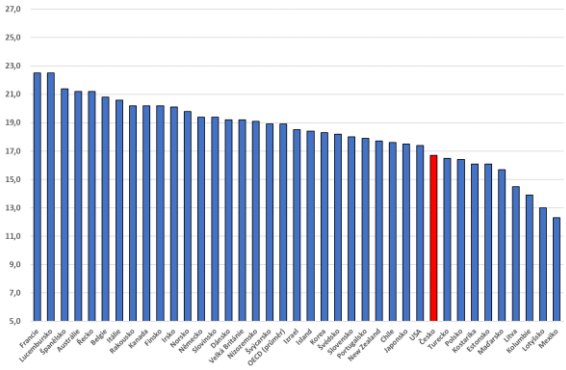

Zdroj: Pension at a Glance (OECD, 2023)

Graf 9 – Očekávaná doba strávená v důchodu (v letech) - ženy (2020)

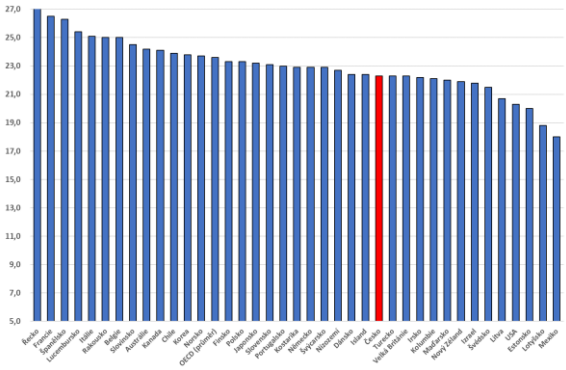

Zdroj: Pension at a Glance (OECD, 2023)

Při porovnání doby pobírání důchodu mezi muži a ženami je patrný značný rozdíl v její délce. Ženy pobírají důchod v průměru OECD o 4,7 roku, v ČR pak dokonce o 5,6 roku, déle než muži. I přes částečné zmírnění diference sjednocením důchodového věku zůstane rozdíl v době pobírání důchodu mezi muži a ženami, a to vzhledem k různé naději dožití (rozdíl cca 3 roky).

Graf 10 - Rozdíl doby pobírání důchodu mezi muži a ženami (v letech)

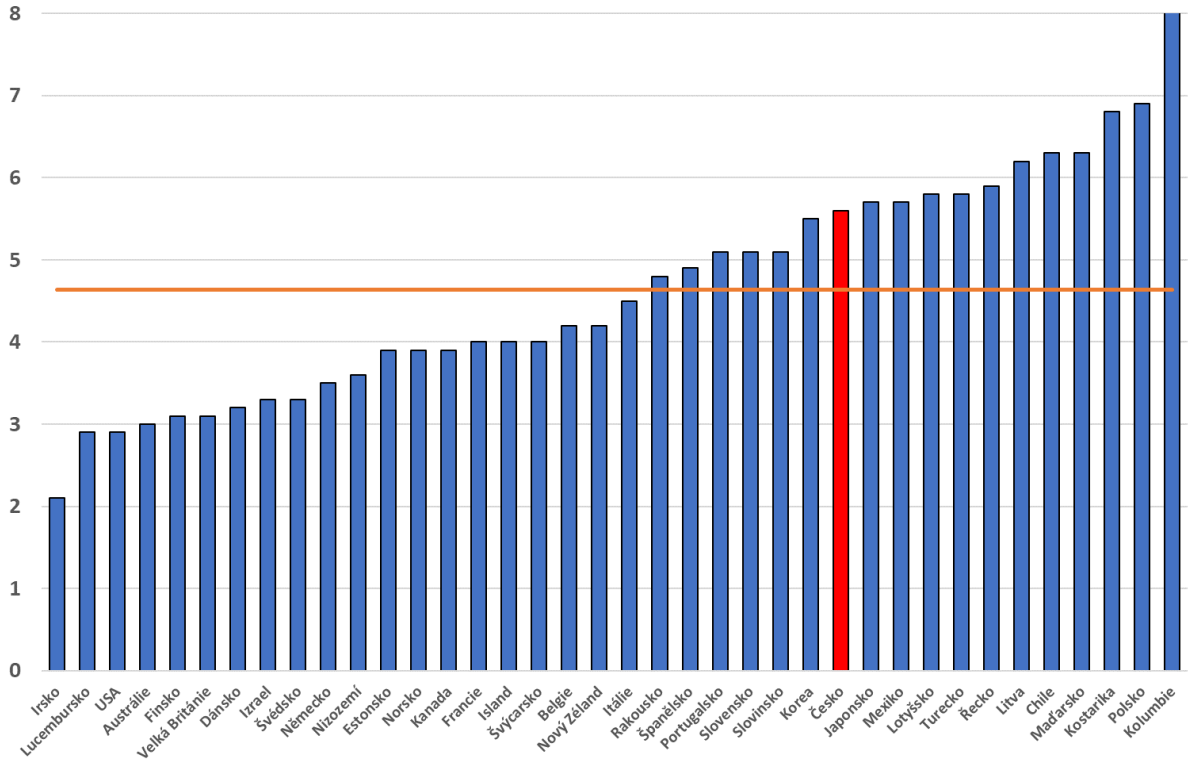

Zdroj: Pension at a Glance (OECD, 2023)

3.3.5. Přiměřenost důchodů

Ve výši náhradového poměru (tj. poměru nově přiznaného starobního důchodu vůči poslednímu příjmu u osoby s příjmem na úrovni průměrné mzdy) se ČR pohybuje kolem průměru OECD. Hrubý náhradový poměr je na úrovni 45,8 % (OECD 52,9 %) a čistý náhradový poměr na úrovni 60 %

(OECD 62,9 %)[15]. Tyto náhradové poměry jsou však pouze teoretické a jsou počítány na příkladech „příjmově typizovaných jedinců“, tj. jedinců s daným příjmem a dobou pojištění. Tudíž dané hodnoty neodrážejí plně realitu, neboť použité hypotetické doby pojištění mohou být nad/pod/hodnocené oproti realitě.

Graf 11 - Hrubý náhradový poměr

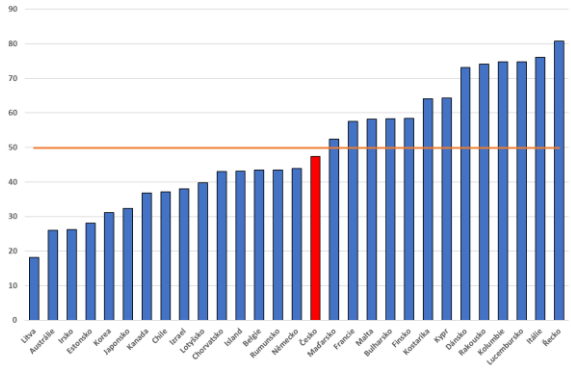

Zdroj: Pension at a Glance (OECD, 2023)

Graf 12 - Čistý náhradový poměr

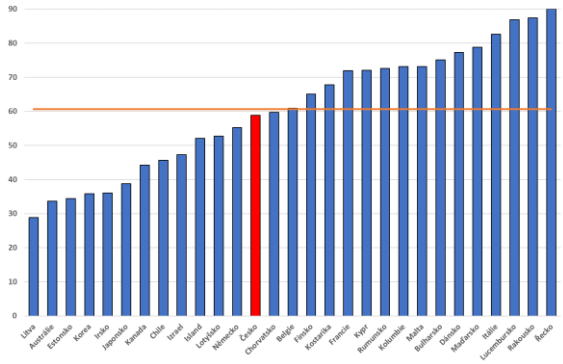

Zdroj: Pension at a Glance (OECD, 2023)

Patrně vhodnějším ukazatelem než příjem/důchod „typizovaného jedince“ pro porovnání úrovně důchodů v jednotlivých zemích je celkový náhradový poměr[16].

Graf 13 - Celkový náhradový poměr (2022)[16]

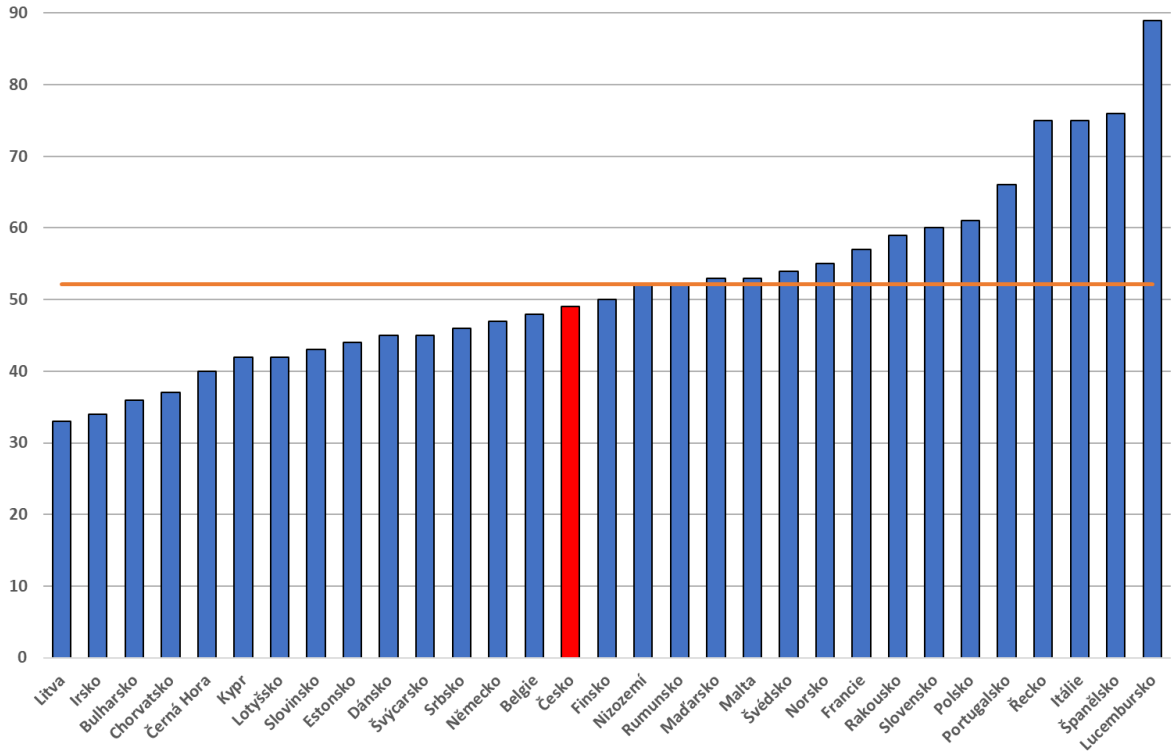

Zdroj: Eurostat

[15] Hrubým náhradovým poměrem se rozumí poměr nově přiznaného (hrubého) starobního důchodu vůči hrubému příjmu (mzdě) z posledního roku před přiznáním důchodu. Čistý náhradový poměr potom vyjadřuje poměr (čistého) starobního důchodu vůči čistému příjmu (mzdě).

[16] Celkový náhradový poměr (Aggregate replacement ratio) – poměr mezi hrubým mediánovým příjmem z důchodu jedinců ve věku 65 – 74 let a hrubým mediánovým příjmem z práce pracujících jedinců ve věku 50 – 59 let.

Graf 14 - Celkový náhradový poměr (2022)[16] - muži

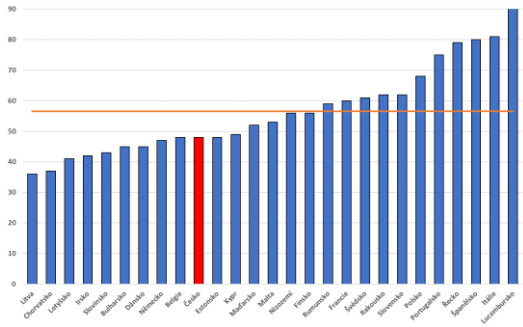

Zdroj: Eurostat

Graf 15 - Celkový náhradový poměr (2022)[16] - ženy

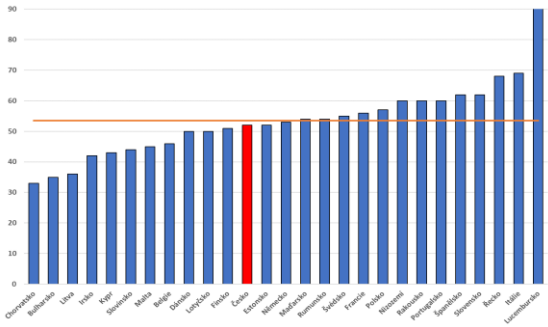

Zdroj: Eurostat

Pro sledování úrovně všech, nejen nově přiznaných důchodů se používá Benefit ratio (poměr průměrného starobního důchodu a průměrné mzdy), který se ČR nachází zhruba uprostřed mezi zeměmi EU, byť dosahovaná hodnota patří mezi podprůměrné. Nicméně jde o srovnání hrubého důchodu a hrubé mzdy (tj. před zdaněním a dalšími odvody), přičemž v jednotlivých zemích jsou uplatňována různá schémata, a to jak na důchody (např. v ČR se důchody v zásadě nezdaňují a příjemci starobního důchodu neplatí zdravotní pojištění), tak i mzdy.

Graf 16 - Benefit ratio v % (2019)

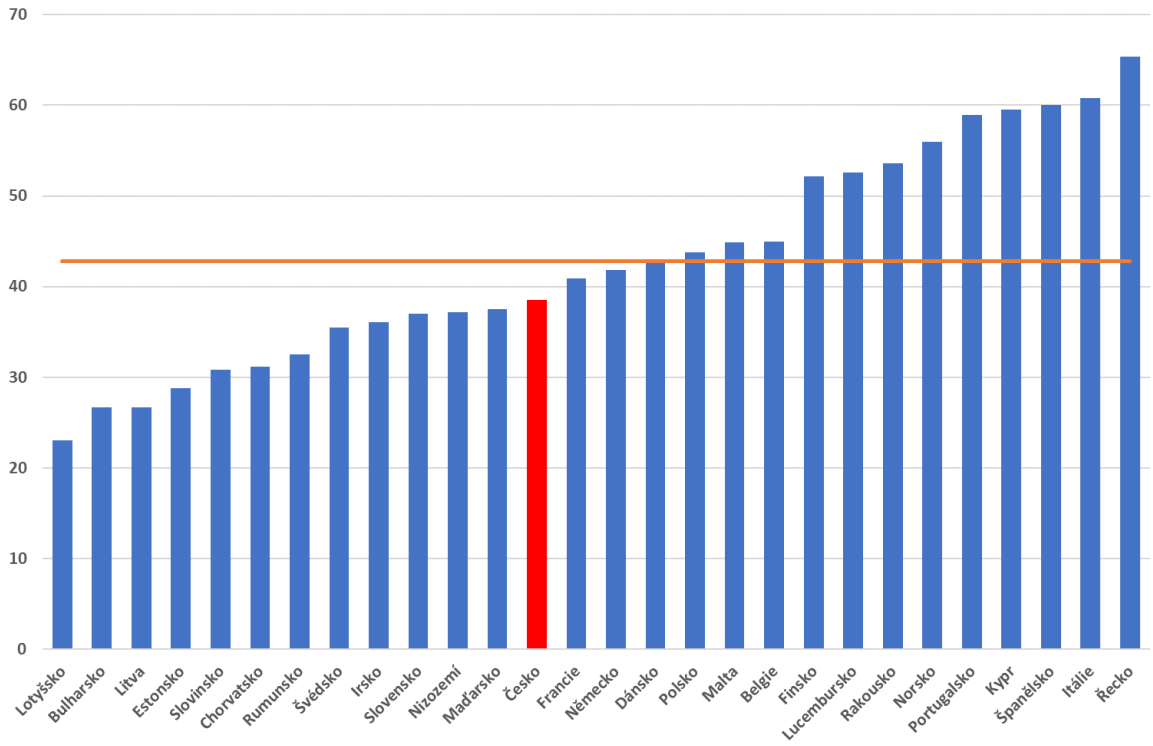

Zdroj: Ageing report (2021)

3.3.6. Nákladovost

Jedním ze základních systémových porovnání jsou celkové náklady důchodového systému vzhledem k HDP. Nicméně i zde je nutno upozornit, že vypovídací hodnota tohoto údaje je dílčí a je nutno ji zařadit do kontextu celkové situace – nevypovídá například o udržitelnosti systému, ani o adekvátnosti dávek.

Graf 17 - Výdaje důchodových systémů v % HDP (2022)

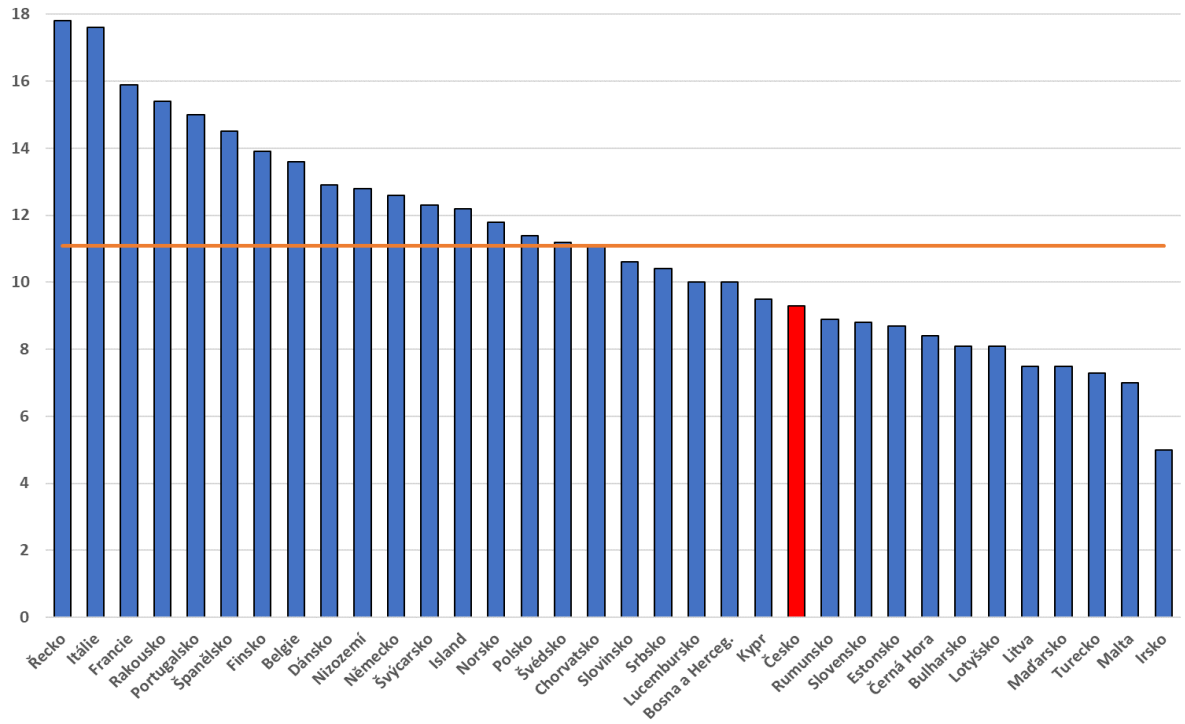

Zdroj: Eurostat

3.4. Plnění mezinárodních úmluv o minimální výši důchodových dávek

ČR je v oblasti sociálního zabezpečení vázána dvoustrannými a mnohostrannými úmluvami. Mezi mnohostranné úmluvy upravující oblast důchodového zabezpečení patří Úmluva Mezinárodní organizace práce (dále jen „MOP“) o minimálních standardech sociálního zabezpečení č. 102 z roku 1952, Úmluva MOP č. 128 o invalidních, starobních a pozůstalostních dávkách z roku 1967 (obě úmluvy vstoupily v platnost pro ČR v lednu 1993), Evropská sociální charta a Evropský zákoník sociálního zabezpečení Rady Evropy (dále jen „Zákoník“). Úmluvu MOP č. 102 a Zákoník, který do značné míry z Úmluvy MOP č. 102 vychází, ratifikovala ČR pro všechny druhy důchodů z důchodového pojištění, Úmluvu MOP č. 128 s vyššími standardy ratifikovala jen pro starobní důchody.

Minimální standardy sociálního zabezpečení zakotvené v uvedených úmluvách se vztahují na procento populace pokryté sociálními systémy, minimální úroveň dávek a podmínky nároku na tyto dávky a dále zakotvují i některé obecné principy, jakými jsou např. zodpovědnost státu za zajištění dávek, právo na odvolání či kolektivní způsob financování. Úmluvy přitom ponechávají smluvním státům určitou flexibilitu ve způsobu dosažení požadovaných standardů, neboť nestanovují konkrétní podobu sociálních systémů.

Minimální úroveň dávek je Úmluvami MOP č. 102 a 128 a Zákoníkem stanovena jako určité procento příjmů typického příjemce dávky před vznikem kryté události, tj. je požadován minimální náhradový poměr. Způsob stanovení úrovně dávek závisí na okruhu chráněných osob. Česká republika splňuje požadavek, aby okruh chráněných osob tvořil nejméně 50 % zaměstnanců (Úmluva MOP č. 102 a Zákoník), resp. 75 % veškerého ekonomicky činného obyvatelstva (Úmluva MOP č. 128), neboť důchodové pojištění je povinné pro všechny zaměstnance, OSVČ vykonávající hlavní výdělečnou činnost a při dosažení stanovené výše příjmu také pro OSVČ vykonávající vedlejší výdělečnou činnost. Minimální úroveň dávek pro jednotlivé druhy důchodů je pak hodnocena následovně:

- Starobní důchod: Úmluva MOP č. 102 a Zákoník požadují poměr výše nově přiznaného starobního důchodu ke mzdě ve výši 40 %, Úmluva MOP č. 128 ve výši minimálně 45 %. Úmluvy jsou

splněny, jestliže požadovaný náhradový poměr je dosažen pro typického příjemce, kterým je v případě starobních důchodů muž se závislou manželkou. V souladu s ustanoveními úmluv je výše náhradového poměru vypočtena pro pojištěnce s třiceti lety pojištění a s předchozím výdělkem ve výši mzdy kvalifikovaného dělníka (soustružníka). Protože se v České republice důchody daní až z roční částky přesahující 36násobek minimální mzdy a zdravotní pojištění platí za důchodce stát, akceptuje MOP pro Českou republiku určování podílu k čisté mzdě.

- Invalidní důchod: Úmluva MOP č. 102 a Zákoník požadují u těchto dávek náhradový poměr ve výši 40 %. Pro nově přiznané invalidní důchody třetího stupně je typickým příjemcem muž se závislou manželkou a dvěma dětmi s předchozím výdělkem ve výši mzdy kvalifikovaného dělníka. Proto se při výpočtu zahrnují do příjmu zaměstnance i důchodce také přídavky na dvě děti (pokud náleží). Obdobně jako u starobních důchodů je pro hodnocení splnění úmluvy rozhodující poměr invalidního důchodu k čisté mzdě.

- Pozůstalostní dávky: Úmluva MOP č. 102 a Zákoník požadují u těchto dávek náhradový poměr ve výši 40 %. Pro nově přiznané pozůstalostní důchody je typickým příjemcem vdova po manželovi, jehož předchozí výdělek dosahoval výše mzdy kvalifikovaného dělníka, se dvěma dětmi. Pozůstalostní dávka je stanovena jako součet vdovského důchodu, dvou sirotčích důchodů a přídavků na dvě děti (pokud náleží).

ČR plnila v období let 2018 až 2023 požadovanou úroveň starobních i invalidních důchodů. Úroveň pozůstalostních důchodů procento stanovené mezinárodními úmluvami vysoce překračovala.

Tabulka 17 – Základní parametry pro výpočet plnění úmluv MOP (starobní důchod)

Rok	Mzda kvalifikovaného dělníka v Kč/měs.		Starobní důchod v Kč/měs.	Starobní důchod v % mzdy kvalifikovaného dělníka	
	hrubá	čistá		hrubé	čisté
2018	29 211	22 197	10 511	36,0	47,4
2019	30 249	22 912	11 601	38,4	50,6
2020	32 787	24 670	12 431	37,9	50,4
2021	32 711	24 618	12 571	38,4	51,1
2022	35 732	28 751	13 782	38,6	47,9
2023	38 693	31 200	14 476	37,4	46,4

Zdroj: MPSV

Tabulka 18 – Základní parametry pro výpočet plnění úmluv MOP (invalidní důchod)

Rok	Mzda kvalifikovaného dělníka v Kč/měs.		Přídavky na 2 děti v Kč/měs.	Invalidní důchod v Kč/měs.	Invalidní důchod s přídavky v % mzdy kvalifikovaného dělníka vč. přídavků na děti	
	hrubá	čistá			hrubé	čisté
2018	29 211	24 931	1 820	10 511	39,7	46,1
2019	30 249	25 646	1 820	11 601	41,9	48,9
2020	32 787	27 404	1 820	12 431	41,2	48,8
2021	32 711	27 502	1 820	12 571	41,7	49,1
2022	35 732	31 635	2 540	13 782	42,6	47,8
2023	38 693	34 327	2 940	14 476	41,8	46,7

Zdroj: MPSV

Tabulka 19 – Základní parametry pro výpočet plnění úmluv MOP (pozůstalostní důchody)

Rok	Mzda kvalifikovaného dělníka v Kč/měs.		Přídavky na 2 děti v Kč/měs.	Vdovský a 2 sirotčí důchody v Kč/měs.	Vdovský a 2 sirotčí důchody s přídavky v % mzdy kvalifikovaného dělníka vč. přídavků na děti	
	hrubá	čistá			hrubé	čisté
2018	29 211	24 931	1 820	15 681	64,7	75,0
2019	30 249	25 646	1 820	15 668	64,4	75,2
2020	32 787	27 404	1 820	16 111	63,8	75,6
2021	32 711	27 502	1 820	16 410	70,1	82,5
2022	35 732	31 635	2 540	17 124	70,8	79,3
2023	38 693	34 327	2 940	18 256	68,8	76,8

Zdroj: MPSV

Graf 18 – Plnění úmluv MOP, minimální výše důchodových dávek, 2018—2023

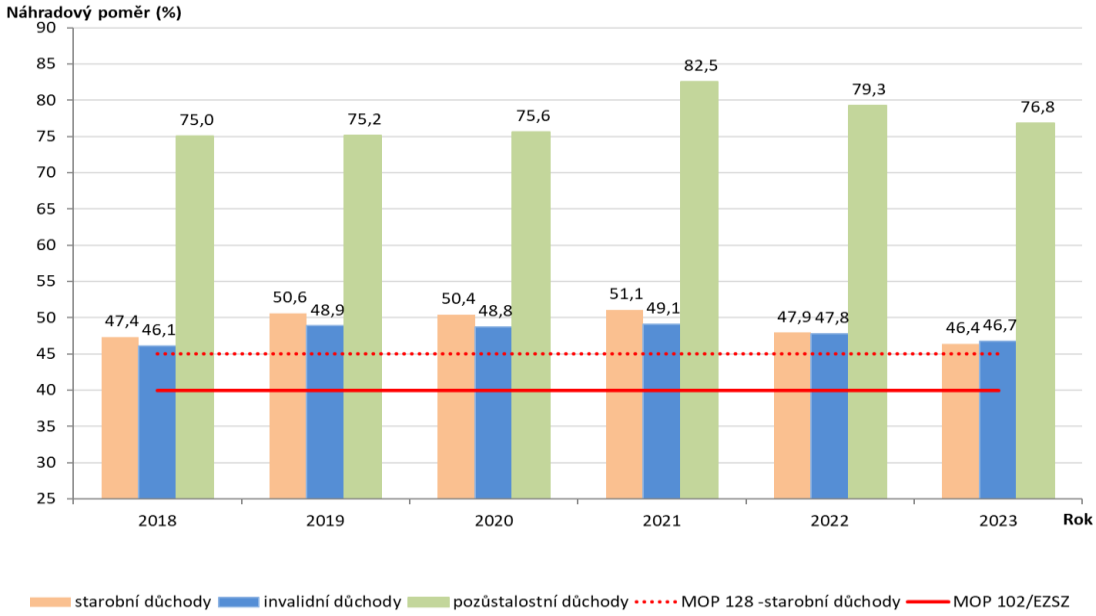

Zdroj: MPSV

Podle článku 15 odst. 3 úmluvy č. 128 upravujícího věk pro nárok na starobní důchod je upraveno, že: "Je-li stanovený věk 65 let nebo vyšší, bude tento věk za předepsaných podmínek snížen pro osoby, které pracovaly při pracích, které vnitrostátní zákonodárství považuje pro účely poskytování starobních dávek za těžké nebo zdraví škodlivé." Česká republika má v současné době důchodový věk snížen pro osoby vykonávající zaměstnání v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech a dále pro zdravotnické záchranáře a členy jednotek hasičských záchranných sborů podniků, tj. považuje tyto práce za těžké nebo zdraví škodlivé.

4. Předpokládaný vývoj

4.1. Demografický vývoj

Věková struktura populace a její vývoj v čase je jedním ze základních faktorů, který ovlivňuje celý důchodový systém a vytváří hlavní tlak na jeho změny (reformy). Demografický vývoj je určován dvěma základními charakteristikami, a to plodností (tj. počtem narozených dětí) a úmrtností. Finální demografická struktura je dána i migrací vůči ostatním zemím, nicméně tato determinanta (v podobě čistého migračního salda) není pro strukturu české populace příliš významná. Následující údaje vychází jednak z publikovaných údajů a dále pak z demografické prognózy ČSÚ z roku 2023[17].

4.1.1. Plodnost

Ukazatel úhrnné plodnosti[18] podléhá v čase poměrně výrazným výkyvům. Ve sledovaném období po roce 1960 můžeme vysledovat dva vrcholy. První v roce 1964 na úrovni 2,34 a druhý v roce 1974 na úrovni 2,46. Po dosažení vrcholu v roce 1964 nastal poměrně prudký propad až na hodnotu 1,84 v roce 1968. Po roce 1974 byl pokles pozvolnější, nicméně k výraznějšímu zrychlení poklesu došlo na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let.

Graf 19 - Úhrnná plodnost a průměrný věk při narození dítěte

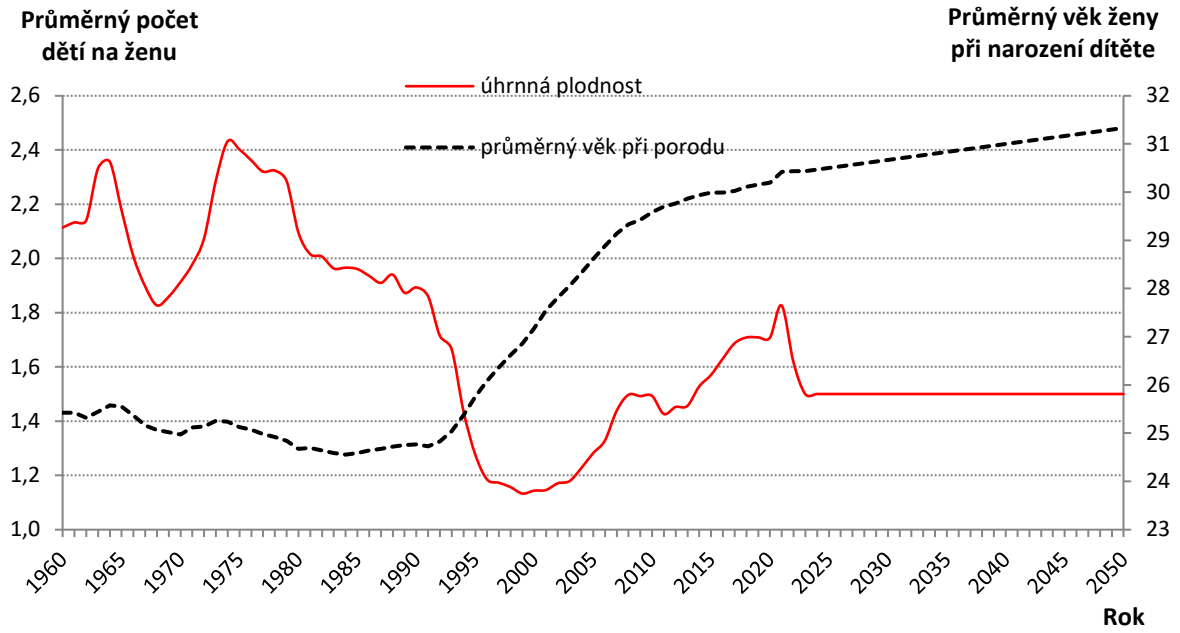

Zdroj: *ČSÚ*

Po mírném klesání v osmdesátých letech nastal v první polovině devadesátých let rychlý pokles srovnatelný s druhou polovinou šedesátých let.

Zrychlený pokles plodnosti v první polovině devadesátých let byl provázen i růstem průměrného věku ženy při narození dítěte. Tento ukazatel byl do té doby poměrně stabilní na úrovni okolo 25 let. Tendence růstu průměrného věku ženy při porodu pokračovala i v posledních patnácti letech, kdy se úhrnná míra plodnosti zvyšovala (s výjimkou roku 2011).

[17] https://www.czso.cz/csu/czso/projekce-obyvatelstva-ceske-republiky-2023-2100.

[18] Průměrný počet živě narozených dětí, které by se narodily jedné ženě za předpokladu, že by míry plodnosti podle věku, zaznamenané ve sledovaném kalendářním roce, zůstaly během jejího reprodukčního věku (15 – 49 let) neměnné.

Předpoklady demografické prognózy[19] navazují na pozorovaný pokles po roce 2021 a stabilizují úhrnnou plodnost na úrovni 1,5. Rychlý růst průměrného věku ženy při porodu se po roce 2007 výrazně zpomalil a po roce 2013 v zásadě zastavil na úrovni 30 let a následně by měl nepatrně vzrůst k hodnotám těsně nad 31,3 roku.

Poněkud odlišný a méně volatilní pohled na vývoj plodnosti dávají údaje o konečné míře plodnosti[20].

Graf 20 - Konečná míra plodnosti

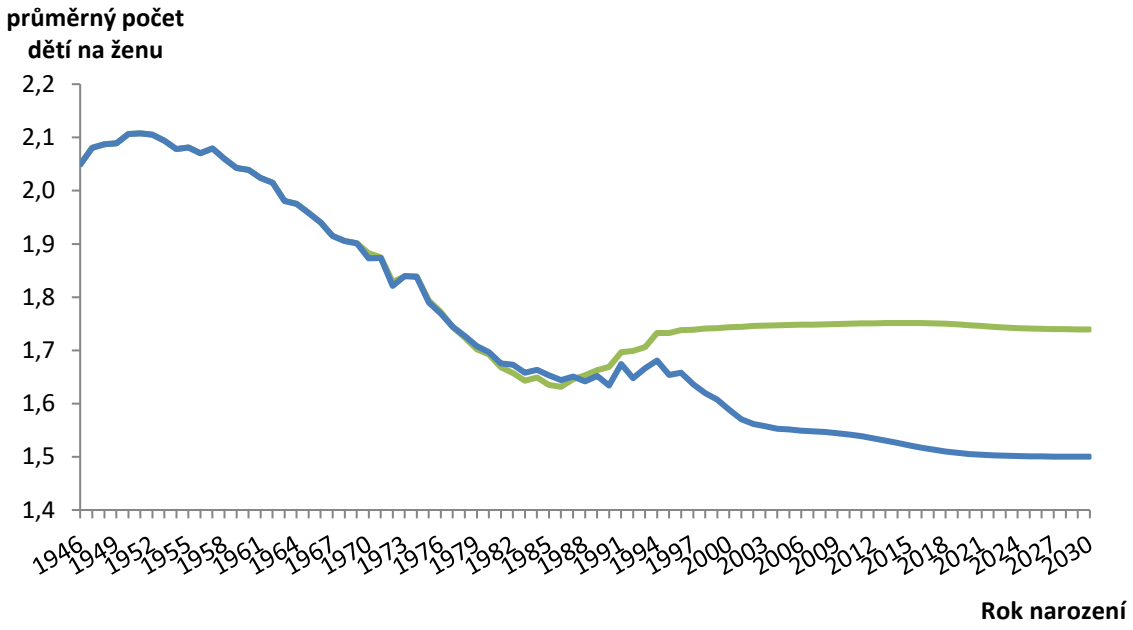

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Vývoj konečné míry plodnosti je u generací žen narozených po II. světové válce až do poloviny padesátých let poměrně stabilní na úrovni lehce pod hodnotou 2,1. Je zde patrný mírný výkyv nahoru u generací přelomu čtyřicátých a padesátých let jako efekt propopulačních opatření, neboť právě tyto generace měly nejvyšší intenzitu plodnosti v sedmdesátých letech. Nicméně tento dopad je poměrně malý v rozsahu zhruba 4-5 dětí na 100 žen.

U žen narozených po roce 1955 dochází k postupnému, ale setrvalému poklesu konečné míry plodnosti, která by měla podle poslední projekce ČSÚ, s dočasnou stabilizací u žen narozených od poloviny 80. do poloviny 90. let minulého století na úrovni cca 1,65, klesnout až na hodnotu 1,5 u generací žen narozených v současné době. Oproti předchozí Zprávě je očekávaná úroveň konečné plodnosti o cca 0,24 dítěte nižší.

Určité příčiny poklesu konečné míry plodnosti lze vysledovat z průběhu měr plodnosti u jednotlivých generací.

[19] ČSÚ, Projekce obyvatelstva České republiky 2023 – 2100, z roku 2023 (dále jen „Demoprognóza“).
[20] Konečná plodnost udává průměrný počet dětí, které se narodí jedné ženě z dané generace.

Graf 21 - Průběh měr plodnosti u jednotlivých generací

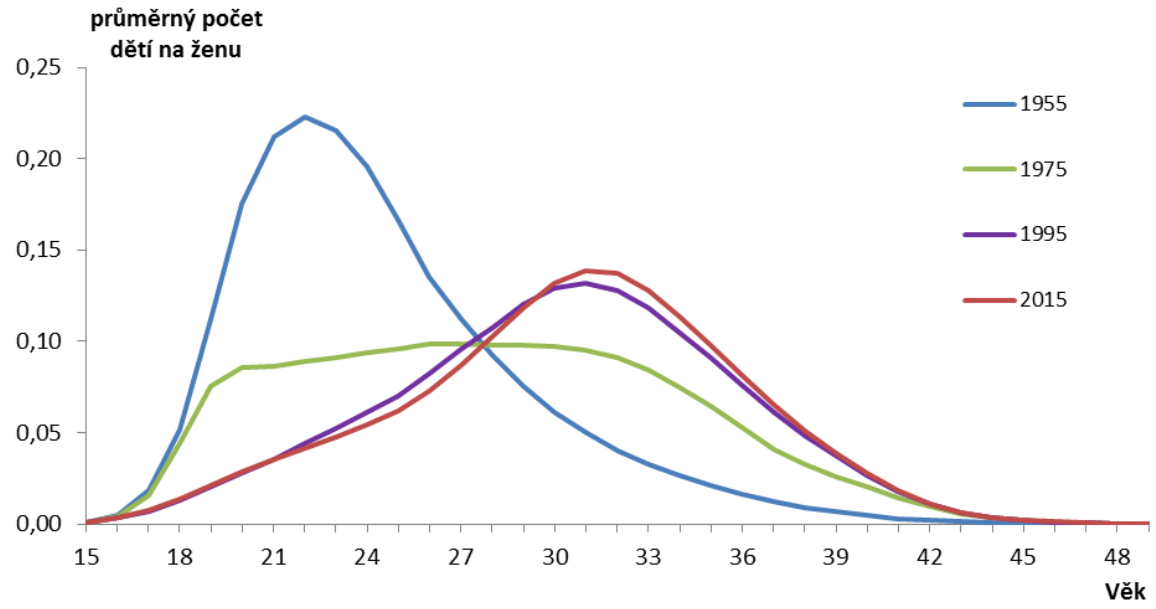

Zdroj: MPSV

U generace žen narozených v roce 1955 je průběh měr plodnosti charakteristický vrcholem ve věku 21 a 22 let, tedy v poměrně mladém věku s následným postupným poklesem. U generace o 20 let mladší, tj. 1975, je průběh měr plodnosti velmi odlišný, kdy je míra plodnosti v zásadě konstantní mezi věkem 20 a 30 let a chybí zde na rozdíl od ostatních nějaký vrchol. Vysvětlením je pravděpodobně přesun plodnosti do vyššího věku, kdy část žen svým chováním stále kopírovala chování předchozích generací a zároveň docházelo k postupnému přesunu plodnosti do vyššího věku. U generace 1995 je již očekáván zřejmý posun nejvyšší plodnosti do věku nad 30 let, kde je patrný jasný vrchol (nicméně výrazně nižší), což potvrzuje i předpoklad pro generaci 2015.

Z průběhu plodnosti je patrno, že zatímco ženy narozené v padesátých a šedesátých letech měly nejvíce děti před vstupem nebo velmi krátce po vstupu na trh práce a docházelo tak u nich „pouze“ k oddálení „plného“ vstupu na trh práce, tak u generací osmdesátých let a později mají ženy děti ponejvíce po zhruba 5 až 10 letech účasti na trhu práce a jde tak o faktické přerušení kariéry.

4.1.2. Úmrtnost

Demografický vývoj posledního období se setrvalým trendem i do budoucna je charakteristický poklesem pravděpodobnosti úmrtí, a to jak u mužů, tak i u žen. Tento pokles se promítá do růstu střední délky života.

Graf 22 - Střední délka života při narození – muži

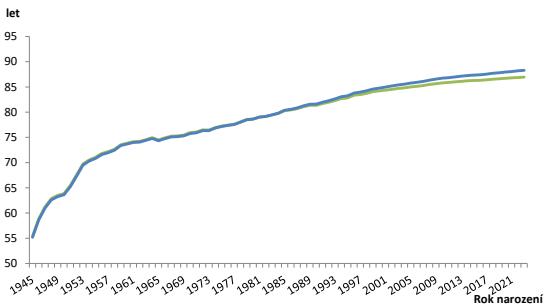

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Graf 23 - Střední délka života při narození – ženy

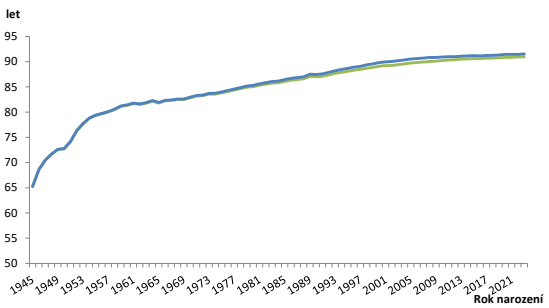

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

O něco rychlejší růst střední délky života je pozorovatelný u generací (u mužů i žen) narozených po válce zhruba mezi roky 1945 a 1955. Následně je růst poměrně stabilní jak u mužů, tak i žen, nicméně u mužů je dynamika o něco vyšší a rozdíl mezi středními délkami života se postupně zmenšuje. Zatímco u narozených v roce 1965 je rozdíl více jak 7,5 roku (74,3 roku vs. 81,9 roku), u narozených v roce 1995 je rozdíl již pouze 5,4 roku (83,2 roku vs. 88,7 roku). U narozených v roce 2023 bude rozdíl o další zhruba dva roky menší (88,3 roku vs. 91,5 roku). Oproti minulé Zprávě je očekávaná střední délka života vyšší, a to více u mužů o cca 1,5 roku než u žen cca 0,5 roku.

Úroveň střední délky života, resp. její růst v čase je ovlivňován především průběhem pravděpodobnosti úmrtí v jednotlivých věcích.

Graf 24 - Průběh pravděpodobnosti úmrtí – muži

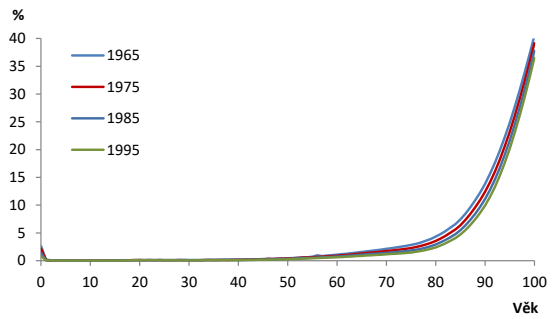

Zdroj: ČSÚ

Graf 25 - Průběh pravděpodobnosti úmrtí – ženy

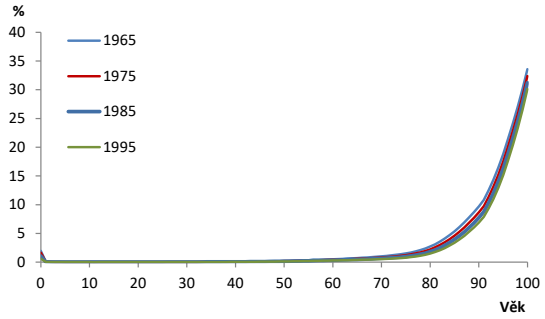

Zdroj: ČSÚ

K nárůstu úmrtnosti dochází (s výjimkou kojenecké a dětské úmrtnosti) až v poměrně vyšším věku. U mužů ve všech sledovaných generacích je pozorovatelný strmý růst pravděpodobnosti úmrtí po 80. roce věku, u žen se pravděpodobnost úmrtí strmě zvyšuje zhruba o pět let později po 85. roce věku.

Právě vyšší pravděpodobnosti úmrtí v pozdějších věcích a jejich pokles v čase jsou největším přispěvatelem k růstu střední délky života. Je jasně patrné zpomalování poklesu pravděpodobnosti úmrtí, a to ve všech věkových skupinách.

Graf 26 - Pokles pravděpodobnosti úmrtí mezi generacemi – muži

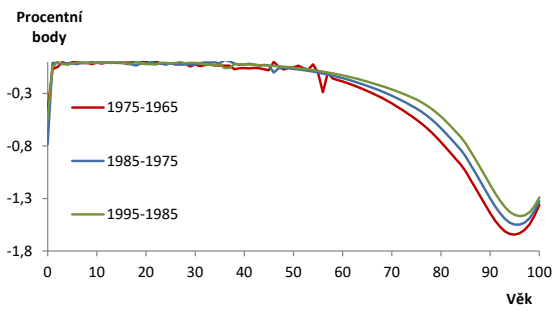

Zdroj: ČSÚ

Graf 27 - Pokles pravděpodobnosti úmrtí mezi generacemi – ženy

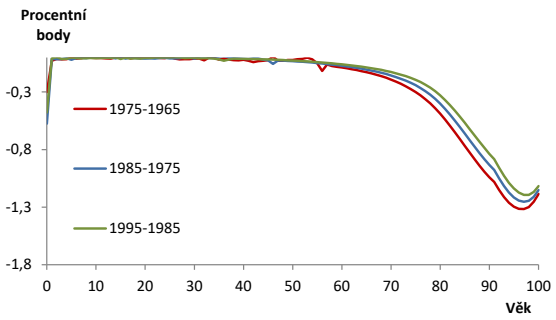

Zdroj: ČSÚ

Ještě v období těsně po II. světové válce byl významným přispěvatelem k celkovému poklesu úmrtnosti, a tedy růstu střední délky života, i pokles kojenecké a dětské úmrtnosti, který později již není, i díky velmi nízkým absolutním hodnotám, tak významný.

Nejvyšší pokles úmrtnosti je pozorovatelný ve skupině okolo 95 let, a to jak u mužů, tak i u žen. Obecně lze významný pokles úmrtnosti, a tedy i příspěvek k růstu střední délky života vysledovat ve věku nad 80 (u žen spíše nad 90) let.

Posun úmrtnosti do vyššího věku má vliv i na průběh pravděpodobnosti dožití se daného věku, tj. podílu osob příslušné generace, které se daného věku dožijí.

Graf 28 - Pravděpodobnost dožití se daného věku – muži

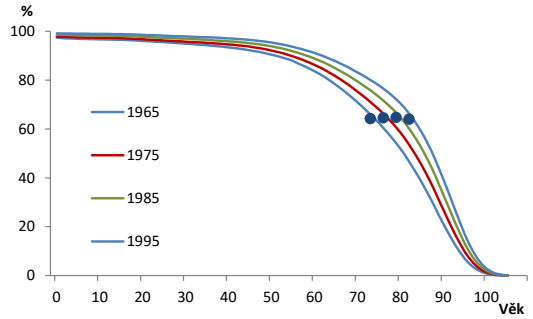

Zdroj: ČSÚ

Graf 29 - Pravděpodobnost dožití se daného věku – ženy

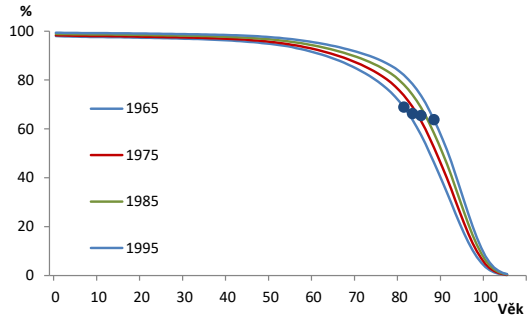

Zdroj: ČSÚ

Zejména ve vyšších věkových skupinách je patrný růst pravděpodobnosti dožít se daného věku. Například u mužů se 80 let věku dožije 52 % mužů narozených v roce 1965, ale u generace 1995 to bude více jak 70 %. U žen se věku 80 let dožije 71 % žen narozených v roce 1965 a u generace 1995 to bude přes 83 %.

Při srovnání s očekávanou střední délkou života při narození[21] je vidět, že se této dožívá zhruba 2/3 osob s tím, že tento podíl s mladšími generacemi zejména u žen mírně klesá. Rozdíl mezi mediánovým věkem (tj. věkem, kterého se dožije polovina dané generace) a střední délkou života v průměru postupně klesá. Pro generaci 1965 byl rozdíl 5,4 roku, u narozených 1985 klesl na 4,1 roku a pro generaci 1995 dochází k dalšímu poklesu až na 3 roky.

4.1.3. Migrace

Vliv zahraniční migrace na českou populaci (celkový počet osob a věková struktura) nebyl z dlouhodobého hlediska příliš významný, nicméně od poloviny prvního desetiletí nového století se její význam o něco zvýšil. Do konce minulého století bylo v jednotlivých letech čisté migrační saldo s výjimkou několika málo let pozitivní, a to při relativně nízkém „toku“, neboť počty přistěhovalých i odstěhovaných se pohybovaly na úrovni mezi 10 a 30 tisíci ročně. Nicméně se pohybovalo velmi stabilně v řádu do 10 tisíc osob ročně. Nejvyšší hodnoty lehce přes 12 tisíc kladného salda bylo dosaženo v roce 1997 a nejnižší potom v roce 1970 necelých 4,5 tisíce záporného salda.

Po roce 2000 (resp. 2001) došlo k určitému nárůstu, a to jak v počtu přistěhovalých a vystěhovaných, tak i čistém migračním saldu. Čisté migrační saldo se stalo více volatilní, nicméně nelze vypozorovat žádný trend, spíše úrovňový posun.

V souvislosti s konfliktem na Ukrajině a s ním spojenou migrační vlnou došlo v letech 2022 a 2023 k výraznému nárůstu čistého migračního salda, přičemž se předpokládá, že část těchto uprchlíků se v následujících letech (do roku 2027) vrátí zpět na Ukrajinu a čisté migrační saldo se dočasně dostane do záporných hodnot na úrovni cca 30 tisíc osob.

Dlouhodobý výhled čistého migračního salda je i vzhledem k výše uvedenému stabilní na úrovni 35 tisíc osob ročně. Ve srovnání s předchozí Zprávou jde o nárůst o 9 tisíc osob.

[21] Modré body v grafu.

Graf 30 – Vývoj čistého salda migrace

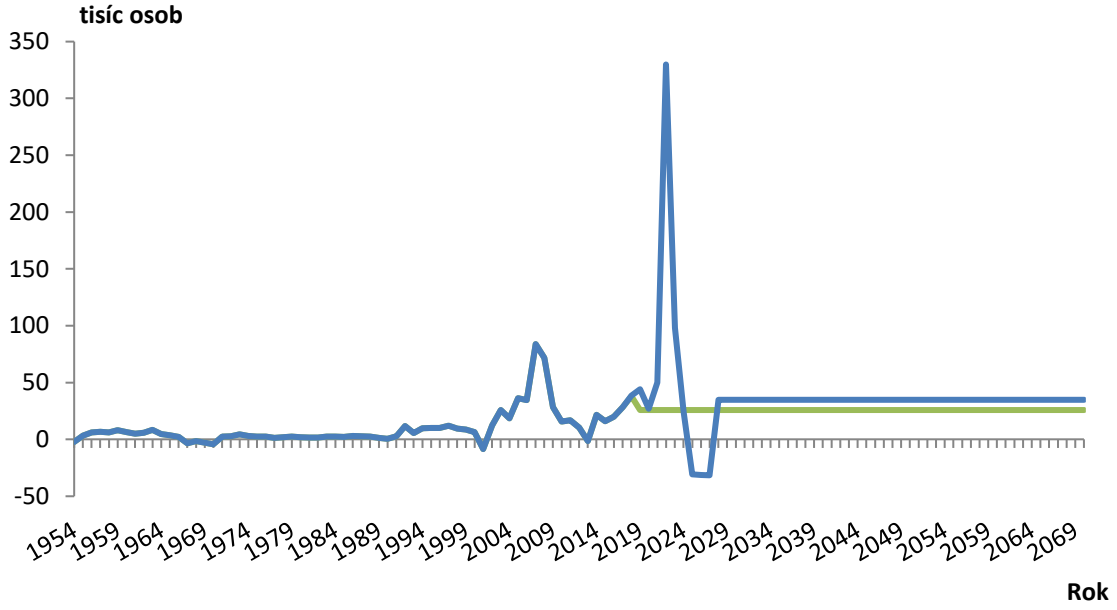

Zdroj: ČSÚ (zeleně předchozí Zpráva)

Z pohledu věkové struktury čistého migračního salda byly historicky nejvýznamnější věkovou skupinou osoby ve věku 20 – 24 let.

Graf 31 – Struktura čistého migračního salda podle věku - 1960

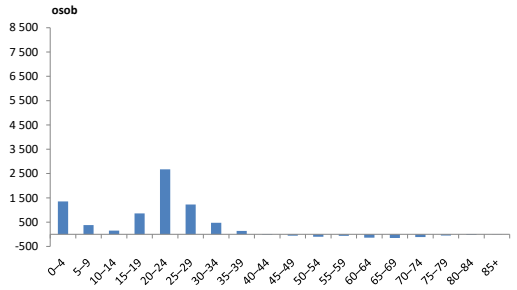

Zdroj: ČSÚ

Graf 32 – Struktura čistého migračního salda podle věku - 2000

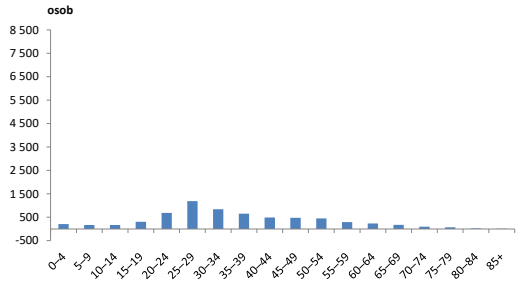

Zdroj: ČSÚ

Graf 33 – Struktura čistého migračního salda podle věku - 1980

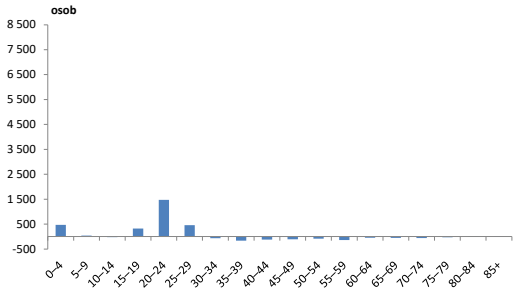

Zdroj: ČSÚ

Graf 34 – Struktura čistého migračního salda podle věku – 2028+

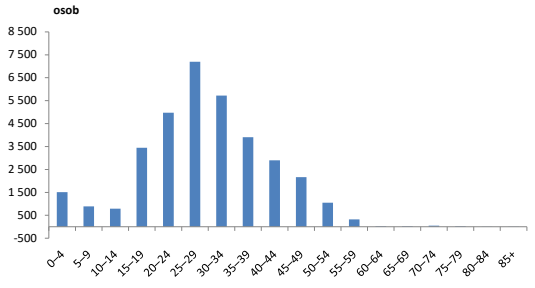

Zdroj: ČSÚ

V posledních letech se čisté migrační saldo více rozprostírá i do dalších věkových skupin, zejména 25 – 29 let a 30 – 34 let. To bylo reflektováno i v projekci věkové struktury migrace, kde bylo čisté migrační saldo rozprostřeno právě zejména do věkových skupin 20 – 24, 25 – 29 a 30 – 34 let.

4.1.4. Věková struktura

Výše popsané trendy ve vývoji plodnosti a úmrtnosti ovlivňují výslednou věkovou strukturu české populace.

Graf 35 - Věková struktura - skutečnost

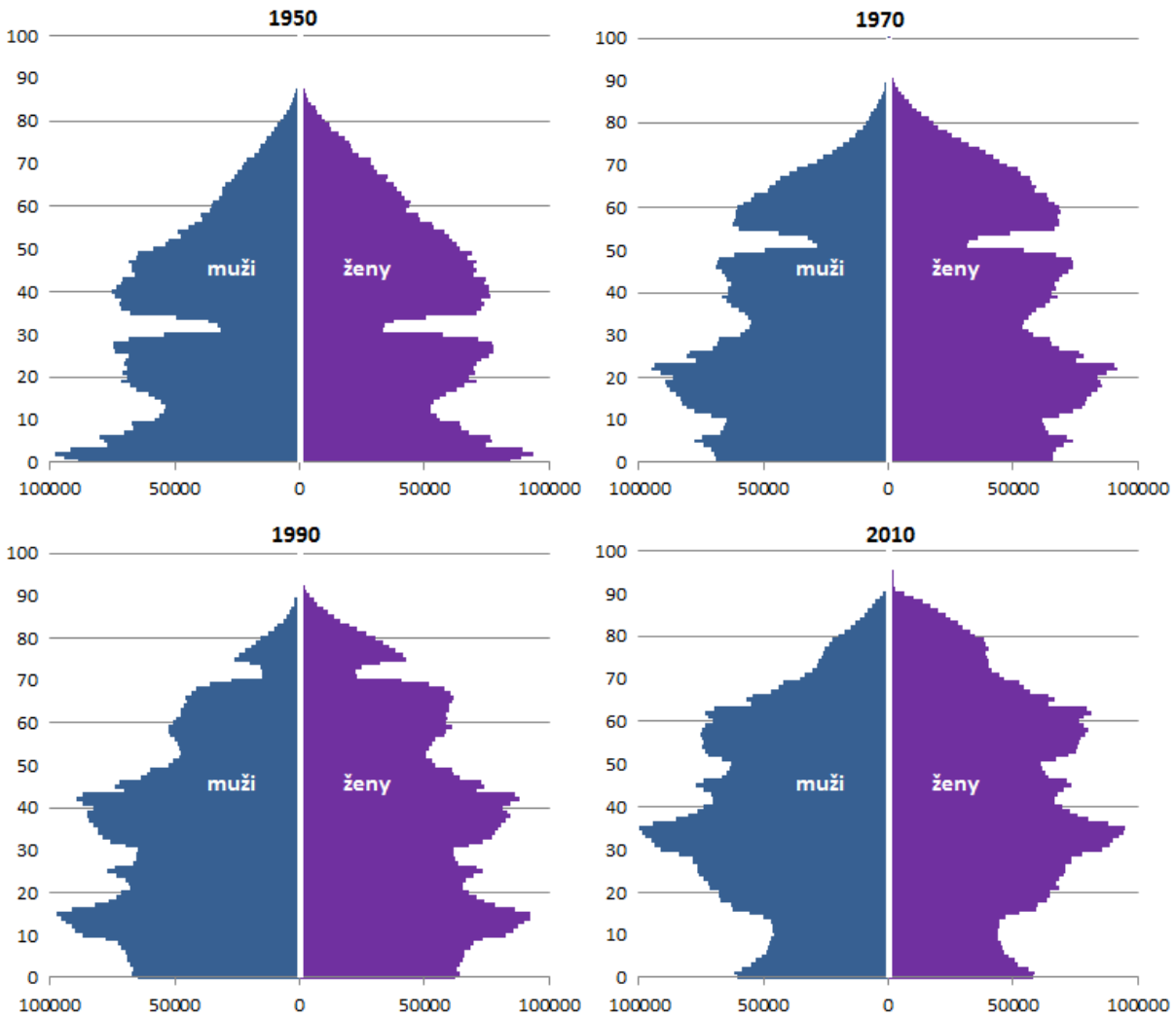

Zdroj: ČSÚ

Vývoj věkové struktury obyvatel mezi roky 1950 a 2023 jednoznačně potvrzuje posun k vyšším věkovým skupinám.

Graf 36 - Věková struktura populace – očekávaný vývoj

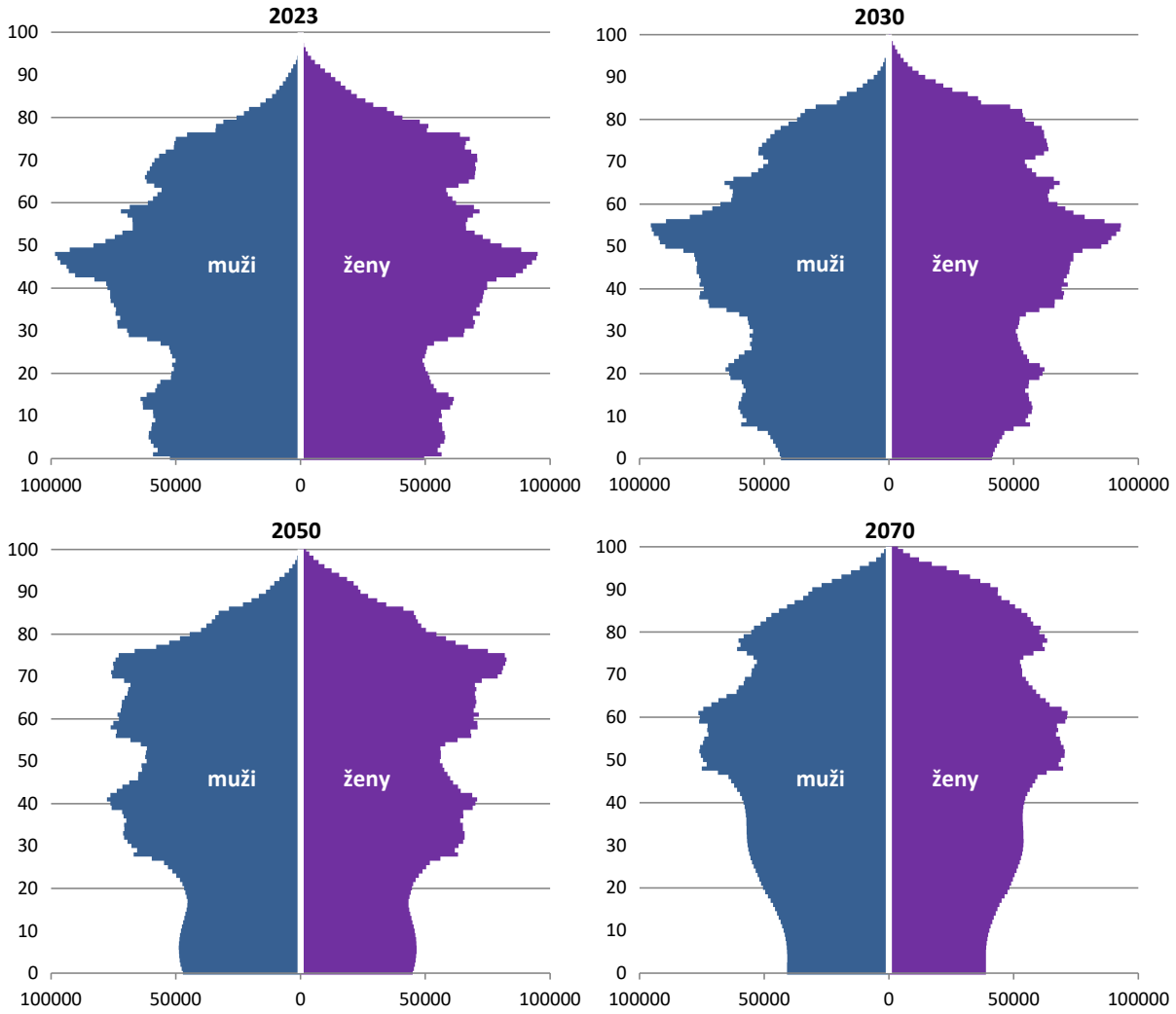

Zdroj: ČSÚ

Vývoj po roce 2023 sleduje nastolený trend v nárůstu počtu osob ve vyšších věkových skupinách.

4.2. Ekonomický vývoj

Kromě demografického vývoje je pro fungování důchodového systému významný i ekonomický vývoj, především pak vývoj na trhu práce a odměňování. Použitý ekonomický scénář (Příloha 4 – Popis ekonomického rámce) vychází z konzervativního modelu, který nezohledňuje důsledky případného nástupu disruptivních technologií či jiných systémových změn, které by mohly zásadně změnit podobu ekonomiky i podobu trhu práce.

4.2.1. Trh práce

Poměrně významným faktorem pro udržení ekonomické stability a schopnosti udržení sociální soudržnosti prostřednictvím různých typů sociálních systémů je struktura populace z titulu ekonomické aktivity a neaktivity.

Podíl neaktivních osob v populaci se pohybuje na úrovni cca 50 %. Po roce 2035 bude docházet k mírnému navýšení tohoto podílu. Přes poměrně stabilní vývoj se výrazně proměňuje struktura neaktivních osob, kdy se postupně zvyšuje podíl starších osob (50 +) na celkovém počtu neaktivních,

a to z hodnot těsně pod 40 % na současných více jak 46 %. Následně bude dále růst a překročí 50 % po roce 2030 a dlouhodobě se stabilizuje na úrovni lehce nad 60 %.

Graf 37 – Struktura populace

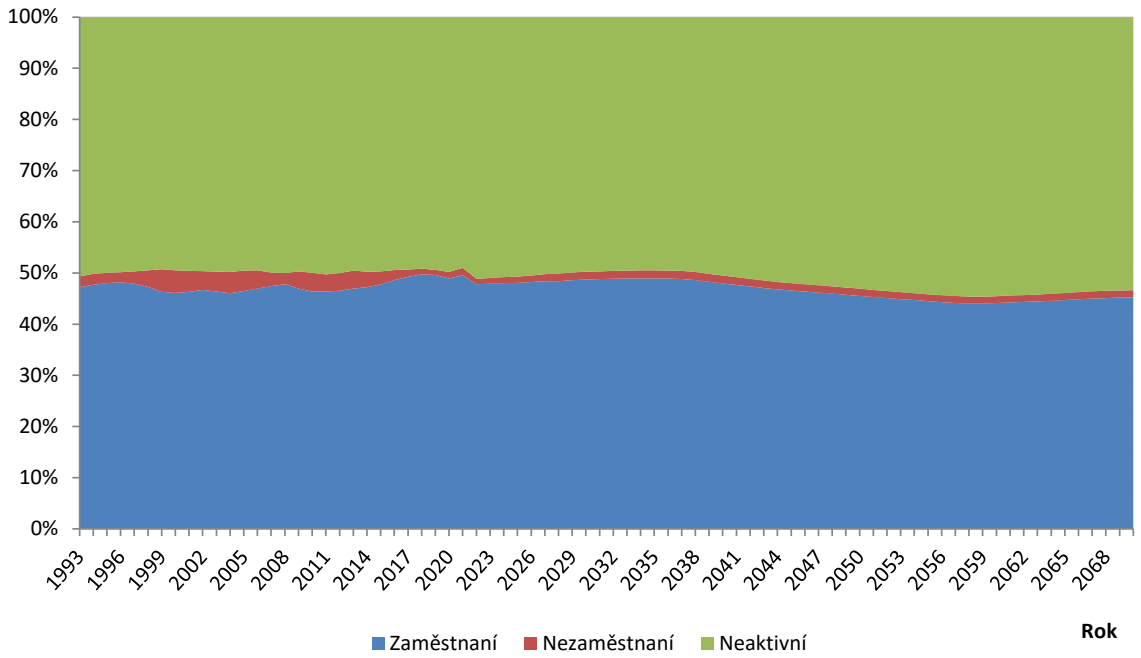

Zdroj: ČSÚ a MPSV

4.2.1.1.Zaměstnanost

Počet zaměstnaných osob se od roku 1993 pohyboval mezi 4,7 a 5 mil. osob. Nejnižších hodnot mírně nad 4,7 mil. bylo dosaženo mezi roky 2000 a 2004. Poté stoupala až k 5 mil. Vlivem ekonomické recese došlo k poklesu pod 4,9 mil. Následně vlivem oživení došlo k postupnému nárůstu, který akceleroval v období do roku 2019 (tj. před začátkem pandemie COVID-19), kdy počet zaměstnaných osob poprvé překročil 5,3 mil. V období COVID-19 došlo k poklesu zaměstnanosti.

Graf 38 - Celková zaměstnanost v mil. osob

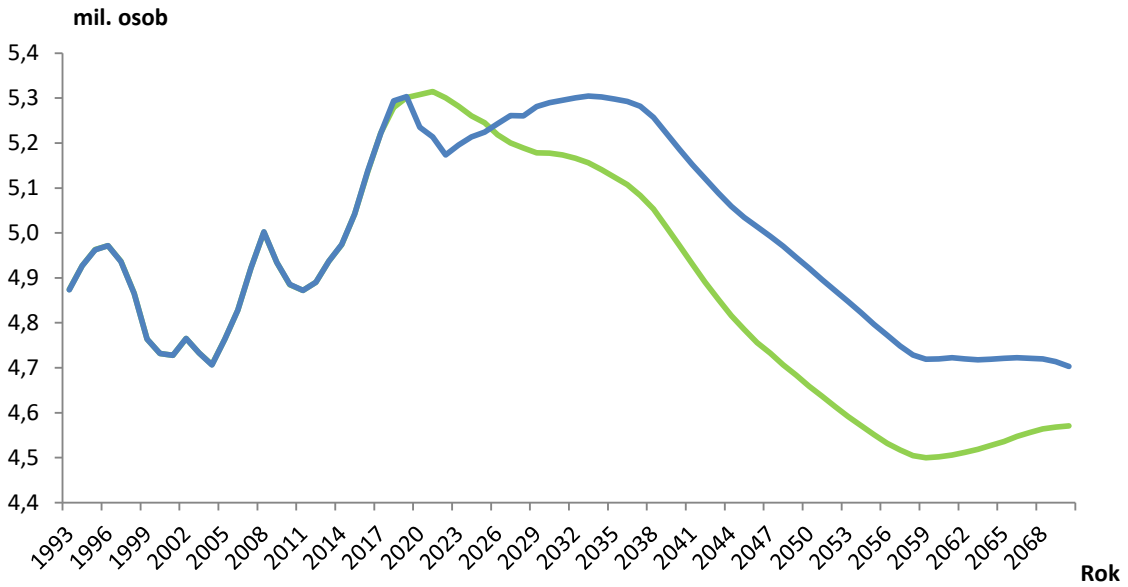

Zdroj: ČSÚ a MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Po roce 2022 dochází k návratu k postupnému růstu, který bude pokračovat až do roku 2033. Následný pokles bude spojen s tím, jak budou trh práce opouštět silné generace narozené v 70. letech minulého století, a to až na hodnotu 4,7 mil. v roce 2059. Poté bude počet zaměstnaných osob do horizontu projekce stabilní.

Ve srovnání s přechozí Zprávou ukazuje projekce dlouhodobě vyšší zaměstnanost, což je primárně ovlivněno nižší nezaměstnaností (Graf 48).

Zejména vlivem demografického vývoje (klesající počet osob v nižších věkových skupinách) a zvyšováním důchodového věku dochází k postupnému posunu v zaměstnanosti ve prospěch vyšších věkových skupin 55 – 59 let a zejména pak 60 - 64 let. U nejvyšší věkové skupiny nad 65 let není s ohledem na ukončení zvyšování důchodového věku právě na 65 letech patrný významnější posun. K tomuto nárůstu bude docházet na úkor především věkových skupin do 30 let a částečně i mezi 30 a 40 roky. Podíly jednotlivých věkových skupin na celkové zaměstnanosti ovlivňuje významným způsobem posun silných generací narozených v sedmdesátých letech minulého století do vyšších věkových skupin.

Graf 39 - Struktura zaměstnanosti dle věku

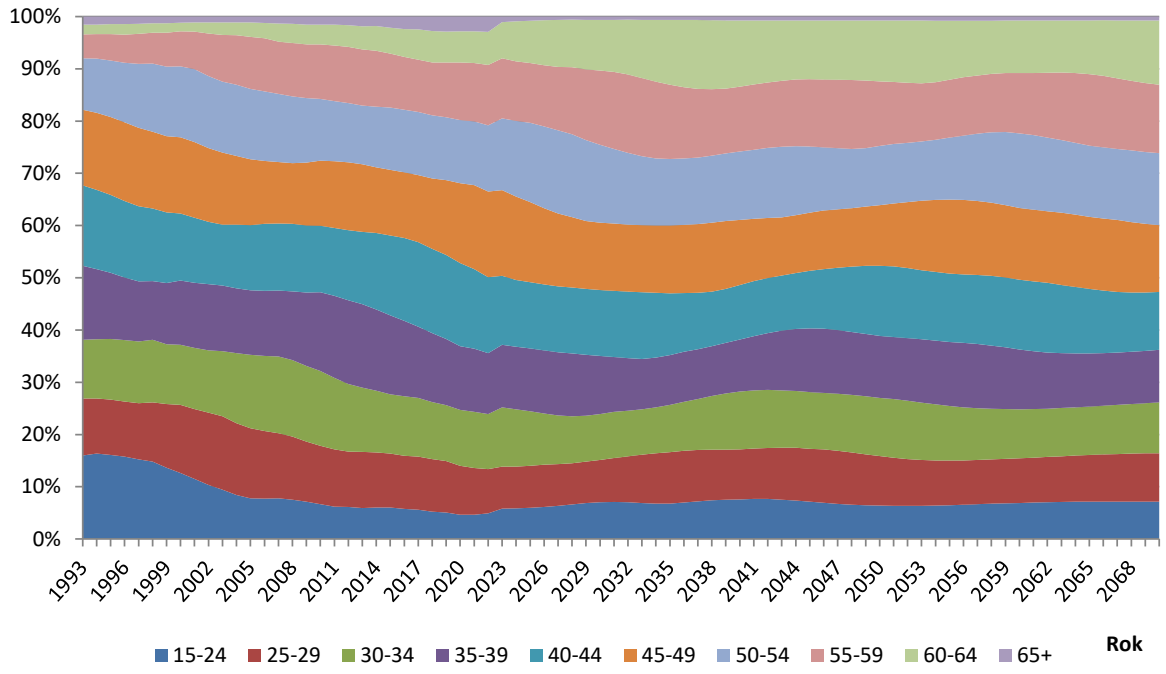

Zdroj: ČSÚ a MPSV

Z pohledu pohlaví lze pozorovat velmi podobný trend zvyšujícího se podílu vyšších věkových skupin, nicméně u žen je, i s ohledem na vyšší dynamiku zvyšování důchodového věku, nárůst podílu zejména ve věkové skupině 60 - 64 let, vyšší a dlouhodobě bude význam této věkové kohorty pro celkovou zaměstnanost u žen vyšší než u mužů.

Graf 40 - Struktura zaměstnanosti dle věku - muži

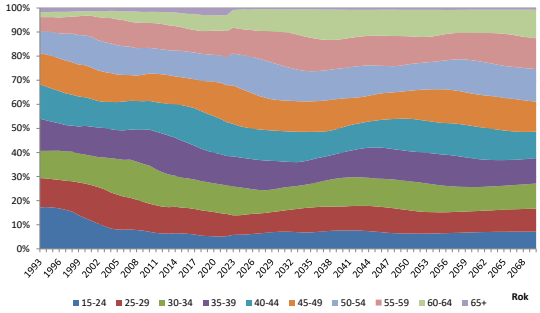

Zdroj: ČSÚ a MPSV

Graf 41 - Struktura zaměstnanosti dle věku - ženy

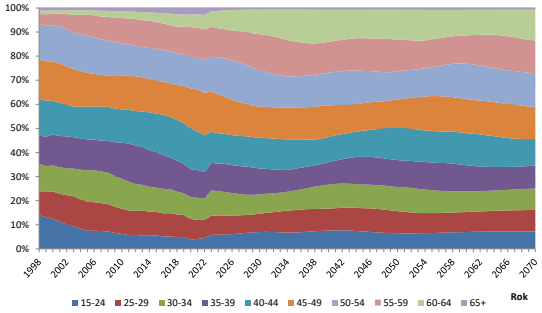

Zdroj: ČSÚ a MPSV

U úhrnné míry zaměstnanosti ve věkové skupině 20 – 64 let můžeme po roce 1998 pozorovat dva významnější poklesy, a to po roce 1998 a 2008. Oba tyto poklesy jsou důsledkem negativního vývoje ekonomiky. Po postupném snižování míry zaměstnanosti do roku 2004, které bylo důsledkem především poměrně masivního využívání předčasných starobních důchodů, se začala míra zaměstnanosti poměrně rychle zvyšovat, nicméně tento proces byl přerušen dopady ekonomické recese. Po roce 2010 začal postupný a až do roku 2019 akcelerující nárůst míry zaměstnanosti, který však po roce 2018 zvolnil. Dále však bude, zejména s ohledem na pokračující proces zvyšování důchodového věku, růst až do roku 2030. Od tohoto roku, kdy důchodový věk dosáhne 65 let, bude poměrně stabilní na úrovni mezi 83 a 85 %.

Ve srovnání s předchozí Zprávou je dlouhodobá úroveň míry zaměstnanosti o 2 – 3 p. b. vyšší, a to zejména v důsledku nižší míry nezaměstnanosti (Graf 52).

Graf 42 - Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 20 - 64 - celkem

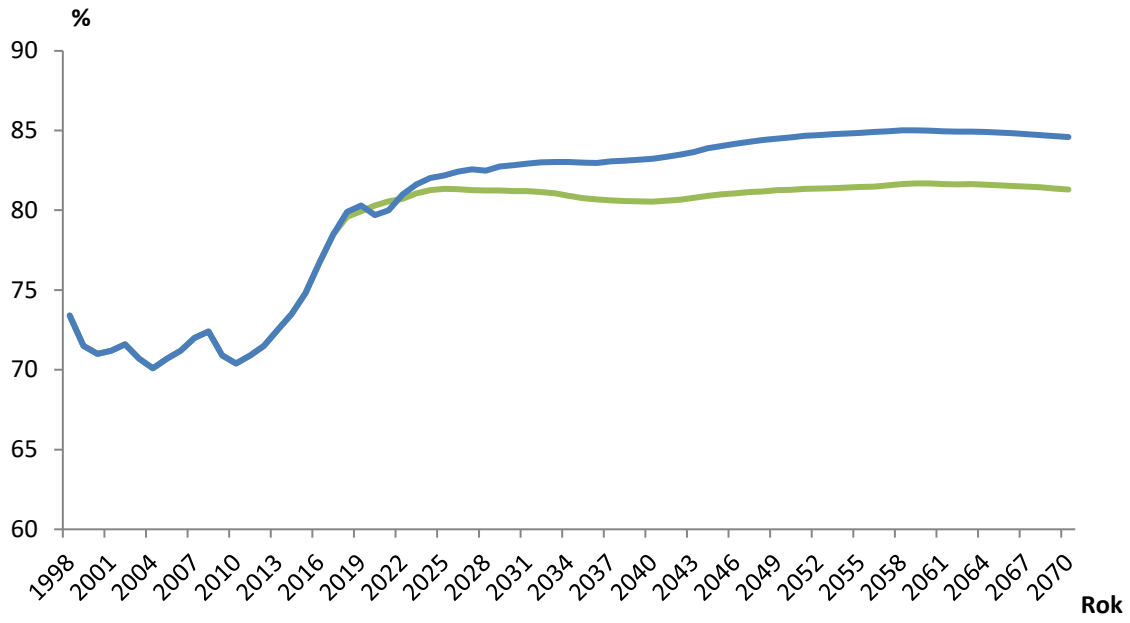

Zdroj: ČSÚ a MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Míra zaměstnanosti žen je obecně nižší než u mužů, ale její vývoj pro následující období je determinován primárně vývojem důchodového věku. Zatímco u mužů, kde je již důchodový věk úrovni 64 let, bude míra zaměstnanosti po roce 2022 již poměrně stabilní na úrovni okolo 89 % (tj. ozhruba 1 p. b. výše než podle předchozí Zprávy), u žen by měla i nadále narůstat až do roku 2030 a stabilizovat se okolo 80 % (tj. o cca 5 p. b. výše než podle předchozí Zprávy). Nižší úhrnná míra zaměstnanosti žen

je dána především nižší intenzitou zaměstnanosti v období po narození dítěte a vyšší mírou nezaměstnanosti.

Graf 43 - Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 20 - 64 - muži

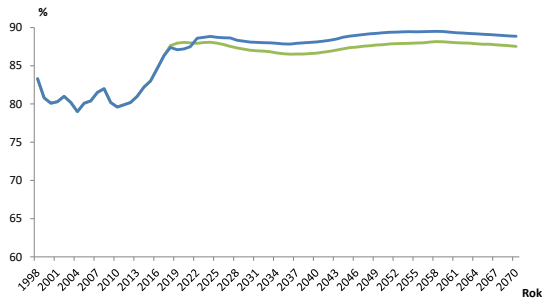

Zdroj: ČSÚ a MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Graf 44 - Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 20 - 64 - ženy

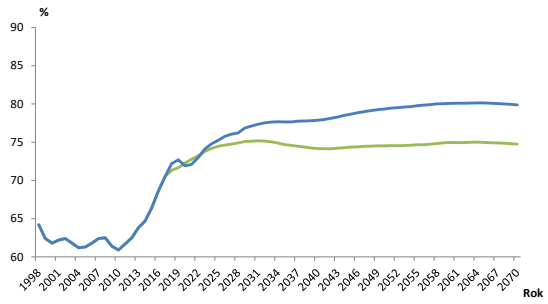

Zdroj: ČSÚ a MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Hlavním determinantem růstu celkové míry zaměstnanosti bude růst míry zaměstnanosti u starších osob (55 – 64 let). Zde dochází již od roku 2000 k poměrně rychlému a stabilnímu nárůstu z hodnot zhruba 36 % v roce 2000 na necelých 48 % v roce 2008. Mírný pokles z důvodu ekonomické recese je vystřídán dalším růstem až na současné hodnoty nad 72 %, který bude pokračovat až na úroveň okolo 84 % po roce 2030 (tj. o 4 p. b. vyšší než podle předchozí Zprávy).

Graf 45 - Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 55 - 64

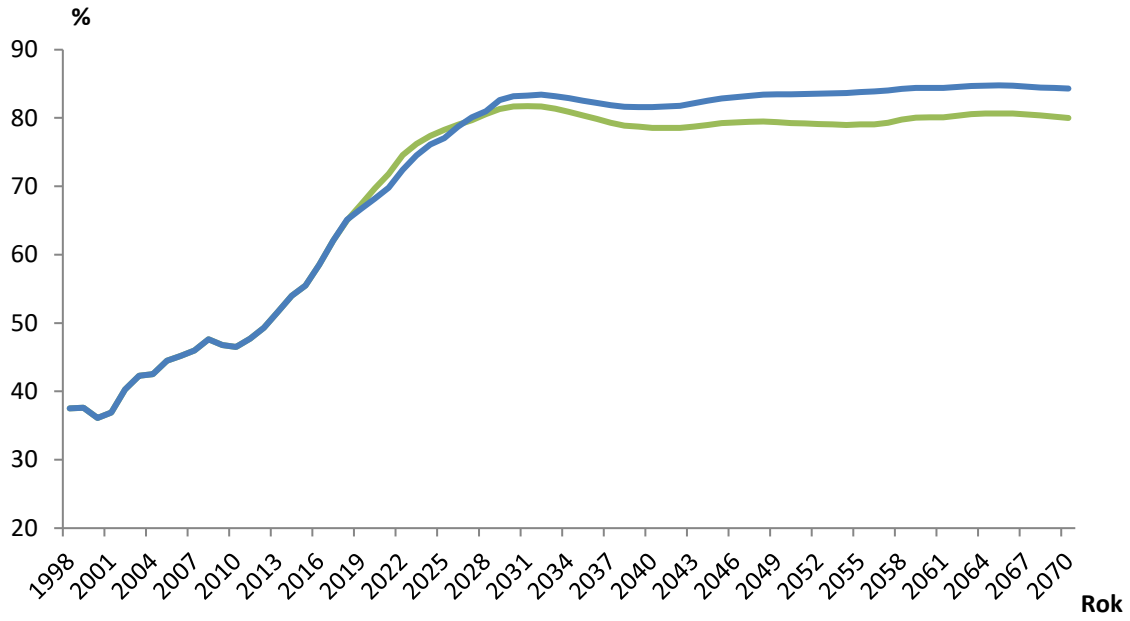

Zdroj: ČSÚ a MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

V míře zaměstnanosti starších osob (55 – 64 let) se zatím výrazně projevuje rozdíl mezi pohlavími daný především rozdílným důchodovým věkem a dynamikou jeho zvyšování. V roce 2000 byla míra zaměstnanosti žen v této věkové skupině oproti mužům méně než poloviční. Nicméně od té doby kontinuálně roste, a to dokonce i v období ekonomické recese těsně po roce 2010. Dlouhodobě bude míra zaměstnanosti žen v této věkové skupině mírně nižší než u mužů, nicméně díky sjednocení důchodového věku budou rozdíly pouze marginální. Míra zaměstnanosti se ve věkové skupině 55 – 64 bude u obou pohlaví pohybovat okolo 84 %. Ve srovnání s předchozí Zprávou bude vyšší zejména míra zaměstnanosti v této věkové skupině u žen.

Graf 46 - Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 55 -64 - muži

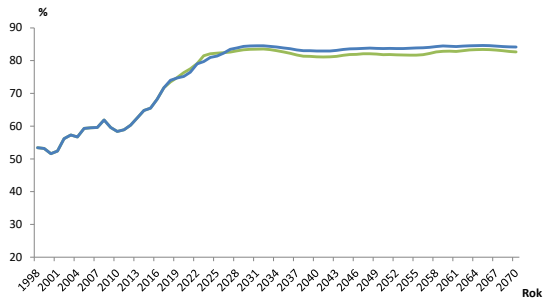

Zdroj: ČSÚ a MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Graf 47 - Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 55 -64 - ženy

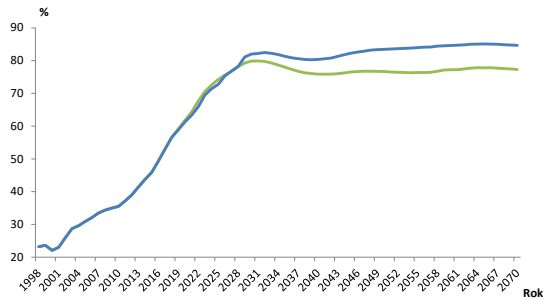

Zdroj: ČSÚ a MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

4.2.1.2.Nezaměstnanost[22]

Celková nezaměstnanost zaznamenala po roce 1993 poměrně značné výkyvy z hodnot lehce nad 200 tis. v polovině devadesátých let až k hodnotám těsně nad 450 tis. v letech 1998 a 1999 (nárůst z důvodů ekonomické recese). Po roce 2000 nezaměstnanost klesala (nejvýrazněji mezi roky 2005 a 2008). Následná recese nezaměstnanost opět prudce zvedla, nicméně na hodnoty výrazně nižší, než byly dosaženy na konci devadesátých let. Dopad recese roku 2009 do nezaměstnanosti byl výrazně menší než na konci devadesátých let, a to i přesto, že recese v roce 2009 byla hlubší. Mezi roky 2010 a 2013 nezaměstnanost v zásadě stagnovala, poté však díky ekonomickému oživení došlo k poměrně rychlému poklesu až na aktuální hodnoty okolo 120 tis.. Po roce 2022 se hodnoty nezaměstnanosti postupně mírně zvýší na dlouhodobě rovnovážné hodnoty okolo (resp. těsně pod) 150 tis. osob.

Ve srovnání s předchozí Zprávou je dlouhodobá úroveň nezaměstnanosti zhruba poloviční, což reflektuje zejména stabilní vývoj na nižších úrovních po roce 2016.

Graf 48 - Celková nezaměstnanost v tis. osob

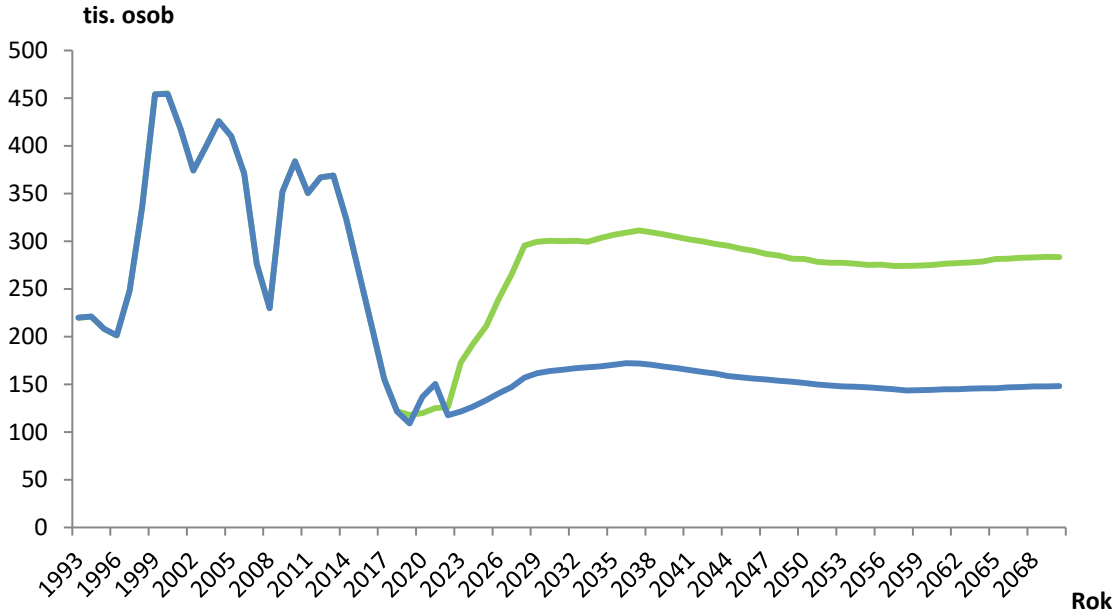

Zdroj: ČSÚ a MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Největší skupinu nezaměstnaných tvoří mladí lidé do 25 let, jejichž podíl na celkové nezaměstnanosti však postupně klesá z hodnot těsně pod 30 % ke zhruba 20 %. Naproti tomu postupně narůstá podíl

[22] Podle metodiky VŠPS (výběrové šetření pracovních sil).

nezaměstnaných ve věkových skupinách 55 – 59 let a následně i 60 – 64 let, což souvisí se „zadržováním“ těchto věkových skupin na trhu práce prostřednictvím zvyšování důchodového věku. Díky ukončení zvyšování důchodového věku v 65 letech zůstává podíl věkové skupiny nad 65 let trvale marginální. Dlouhodobě se v podílu nezaměstnaných v zásadě vyrovnají mladí do 25 let a starších nad 55 let. Obě skupiny se budou podílet cca 20 %.

Graf 49 – Struktura nezaměstnanost dle věku

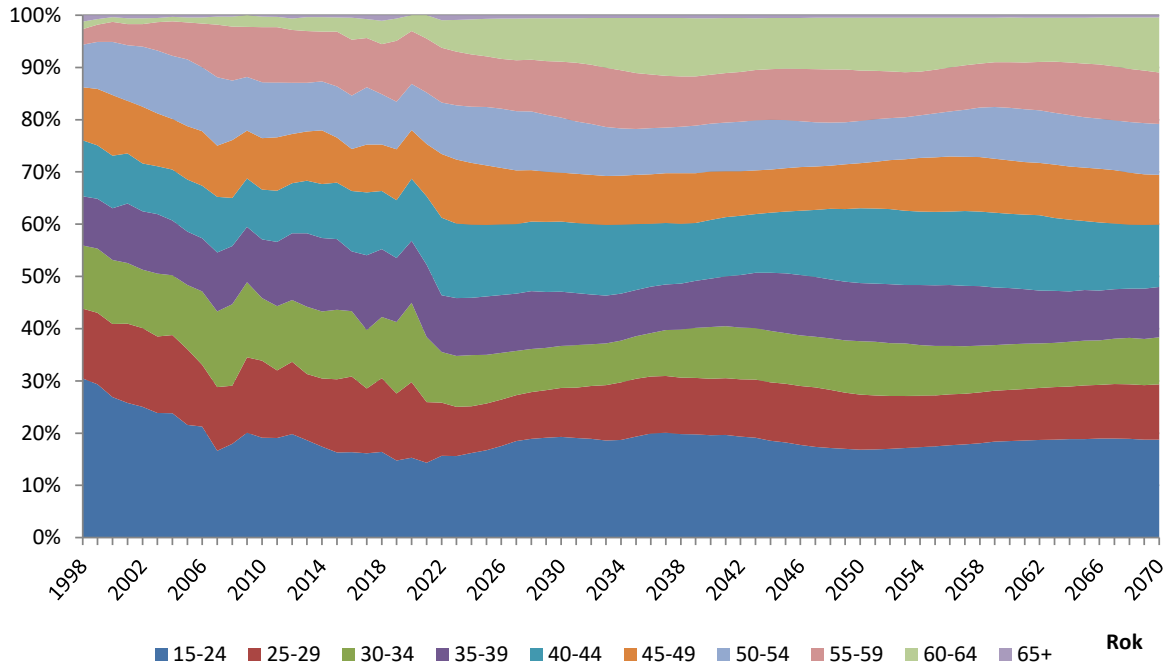

Zdroj: ČSÚ a MPSV

Počet nezaměstnaných žen je stabilně zhruba o 15 – 25 % vyšší než nezaměstnaných mužů, nicméně kolem roku 2010 se obě skupiny téměř vyrovnaly, avšak po ekonomickém oživení se opět rozdíl zvětšil na aktuálních zhruba 20 %, avšak v budoucnu se opět sníží na zhruba polovinu.

Z pohledu věkové struktury nezaměstnaných je patrný pozdější nárůst nezaměstnaných žen ve vyšších věkových skupinách 55 – 59 let a 60 – 64 let, což souvisí s nižším důchodovým věkem. U žen je ale díky vyšší dynamice zvyšování důchodového věku i nárůst podílu vyšších věkových skupin na počtu nezaměstnaných rychlejší.

Graf 50 - Struktura nezaměstnanosti dle věku - muži

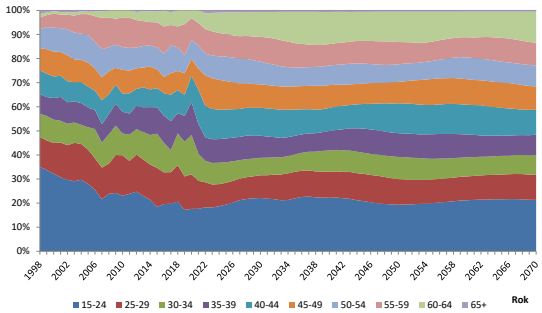

Zdroj: ČSÚ a MPSV

Graf 51 - Struktura nezaměstnanosti dle věku - ženy

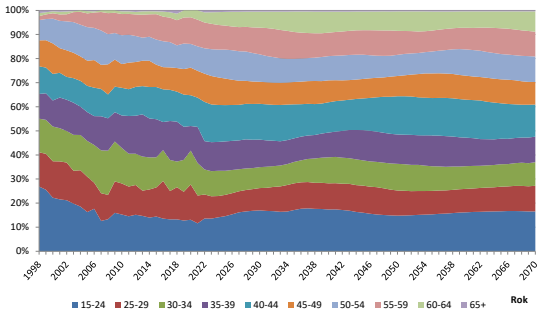

Zdroj: ČSÚ a MPSV

Celková míra nezaměstnanosti byla po roce 1993 značně volatilní. Z velmi nízkých hodnot okolo 4 % se po roce 1998 prudce zvýšila až na 8,7 % (tj. více jak dvojnásobek) během pouhých 3 let. Následný pokles (nejvýrazněji po roce 2005) byl vystřídán skokovým zvýšením v roce 2009 (ze 4,4 % na 6,7 %, resp. až

7,3 % v roce 2010). Po odeznění ekonomické recese začala míra nezaměstnanosti rychle klesat, a to až k historicky nejnižším hodnotám v současné době. Následně se míra nezaměstnanosti bude postupně mírně zvyšovat k dlouhodobě stabilním hodnotám kolem 3 %.

Ve srovnání s předchozí Zprávou je hodnota dlouhodobě stabilní míry nezaměstnanosti o cca 3 p. b. nižší, což souvisí zejména s tím, že prudké snížení míry nezaměstnanosti ve druhé polovině minulé dekády nepředstavovalo dočasný výkyv spojený s rychlým hospodářským růstem, ale trvalejší změnu.

Graf 52 - Míra nezaměstnanosti

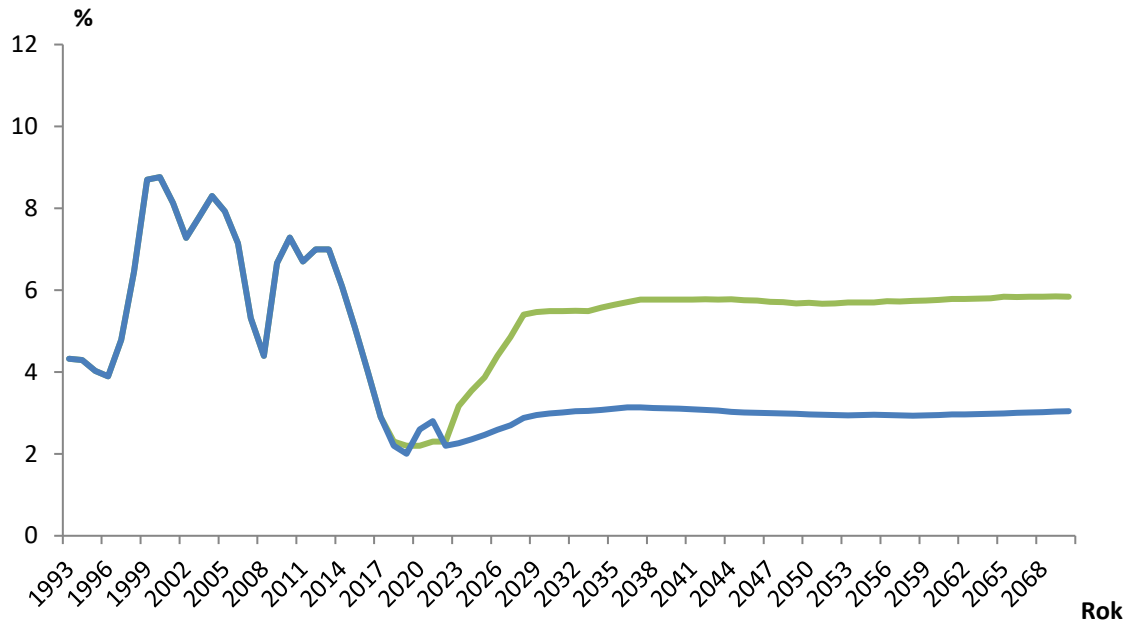

Zdroj: ČSÚ a MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Z pohledu žen a mužů je patrný velmi podobný průběh míry nezaměstnanosti s tím, že u žen je stabilně na vyšší úrovni. Tento stav bude pokračovat i do budoucna, kdy se míra nezaměstnanosti u mužů ustálí kolem 2,5 % a u žen kolem 3,5 %.

Graf 53 - Míra nezaměstnanosti - muži

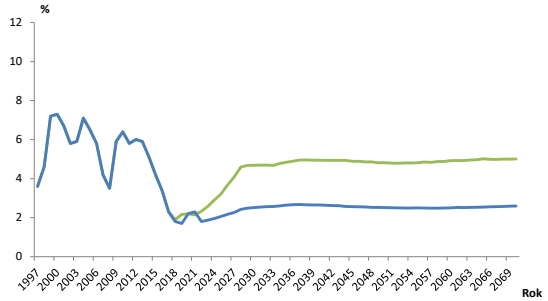

Zdroj: ČSÚ a MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Graf 54 – Míra nezaměstnanosti - ženy

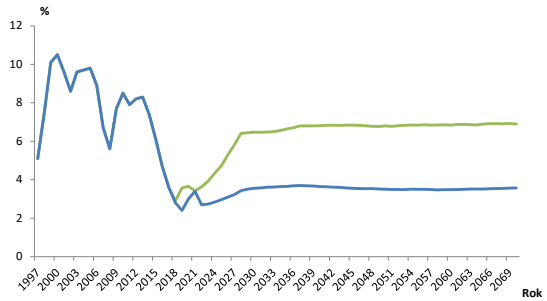

Zdroj: ČSÚ a MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

I přes narůstající podíl osob ve vyšším věku na celkové nezaměstnanosti je míra nezaměstnanosti ve věkové skupině 55 až 64 let stále nižší než průměrná míra nezaměstnanosti, nicméně v současné době velmi nízké nezaměstnanosti se obě hodnoty velmi přiblížily. Následně se míra nezaměstnanosti v této věkové skupině bude postupně velmi mírně zvyšovat a ustálí se na úrovni okolo 2,5 %, tj. zhruba o 0,5 p. b. pod úrovní celkové míry nezaměstnanosti.

Graf 55 - Míra nezaměstnanosti 55 - 64 let

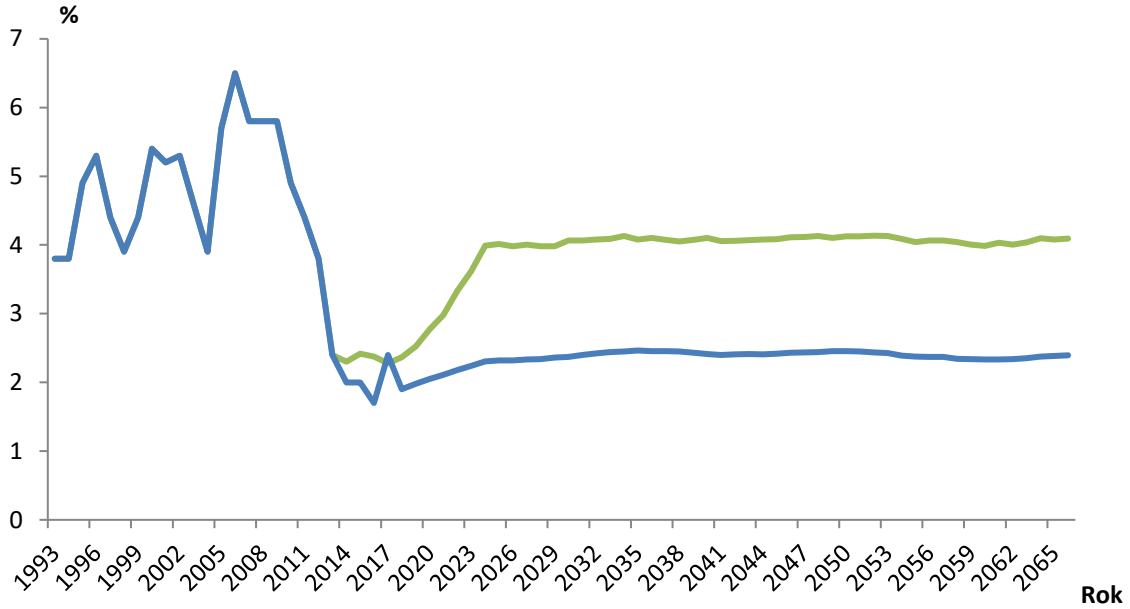

Zdroj: ČSÚ a MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Z pohledu žen a mužů je patrný velmi podobný průběh míry nezaměstnanosti i v této věkové skupině s tím, že u žen je stabilně na vyšší úrovni. Tento stav bude pokračovat i do budoucna, kdy se míra nezaměstnanosti u mužů ustálí na úrovni okolo 2,2 % a u žen kolem 2,7 %.

Graf 56 - Míra nezaměstnanosti 55 - 64 - muži

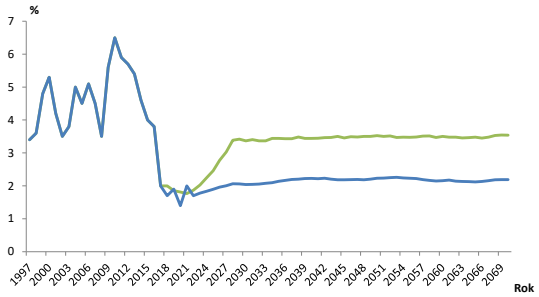

Zdroj: ČSÚ a MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Graf 57 – Míra nezaměstnanosti 55 -64 - ženy

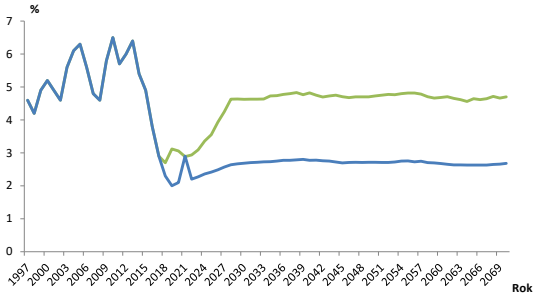

Zdroj: ČSÚ a MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

4.2.2. Ekonomický výkon

Dalším významným faktorem pro zachování ekonomického rozvoje je vývoj v dosahované produktivitě práce, jejího následného promítnutí do růstu mezd a v konečném důsledku do vytvořeného hrubého domácího produktu.

4.2.2.1.Produktivita práce a mzdy

Vývoj produktivity práce připadající na jednu zaměstnanou osobu je značně volatilní a do značné míry odráží vývoj ekonomického cyklu. Jsou zde zřetelně patrné efekty recesí na počátku minulé a této dekády, které se projevily i v reálném poklesu produktivity práce. Do roku 2026 by se měl růst produktivity práce dostat na úroveň těsně nad 2 % a v souladu s použitým středně a dlouhodobým ekonomickým rámcem, jehož popis obsahuje Příloha 4 – Popis ekonomického rámce, bude postupně klesat a v horizontu projekce se dostane na hodnoty těsně pod 1,3 %.

Ve srovnání s předchozí Zprávou je růst produktivity práce v zásadě v celém období nižší.

Graf 58 – Reálný růst produktivity práce na zaměstnance

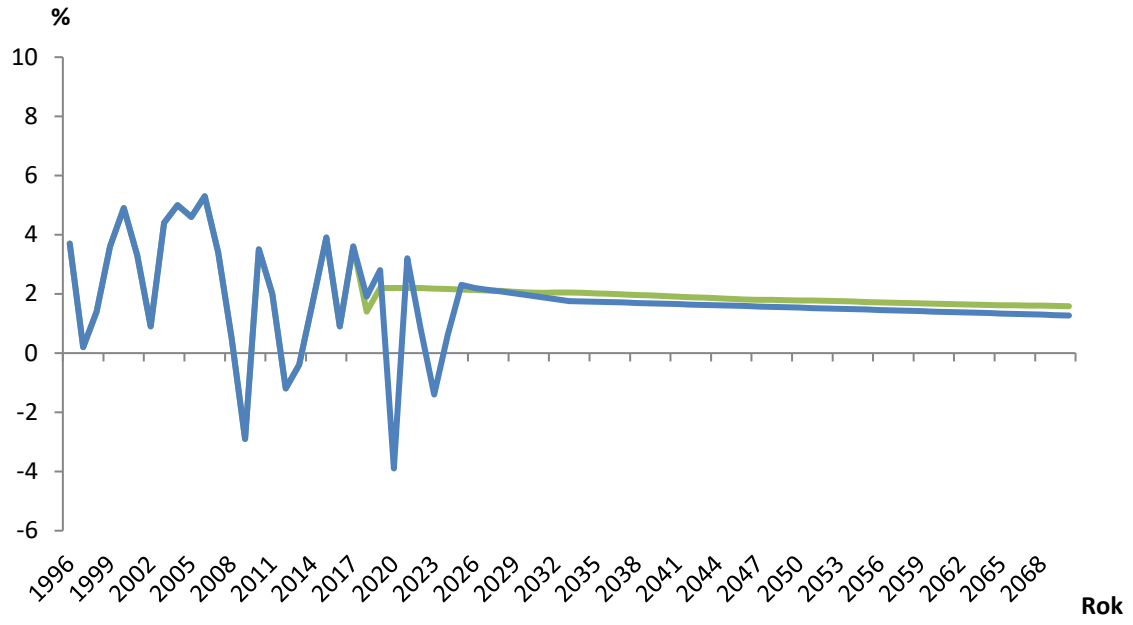

Zdroj: Eurostat, MF a MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Reálný růst produktivity práce na jednu odpracovanou hodinu vykazoval spíše vyšší dynamiku než růst produktivity na jednoho zaměstnance, nicméně do budoucna se budou v souladu s dlouhodobým ekonomickým rámcem vyvíjet oba ukazatele stejně.

Graf 59 – Reálný růst produktivity práce na odpracovanou hodinu

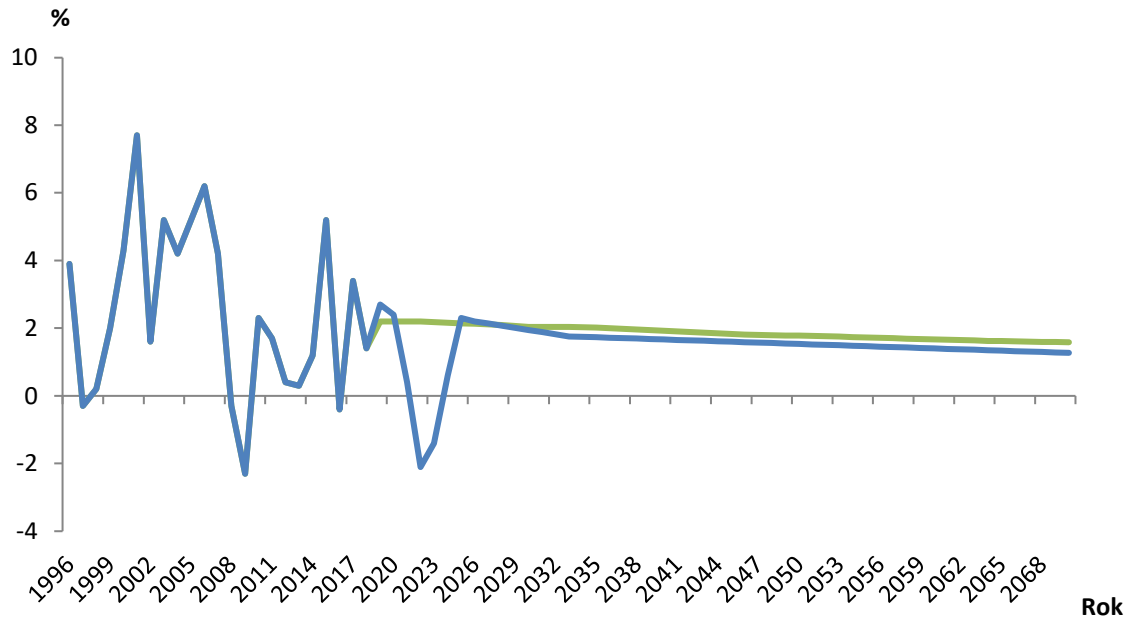

Zdroj: Eurostat, MF a MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Rozdíl mezi růstem produktivity práce na zaměstnance a na odpracovanou hodinu je dán změnou počtu odpracovaných hodin. Zde nelze nalézt nějaký jasný trend, nicméně v průměru se počet odpracovaných hodin mírně snížil. S ohledem na fakt, že ve změně počtu odpracovaných hodin nelze nalézt jasný trend, se vychází z toho, že se v průměru počet odpracovaných hodin měnit nebude.

Graf 60 – Změna počtu odpracovaných hodin na jednoho zaměstnance

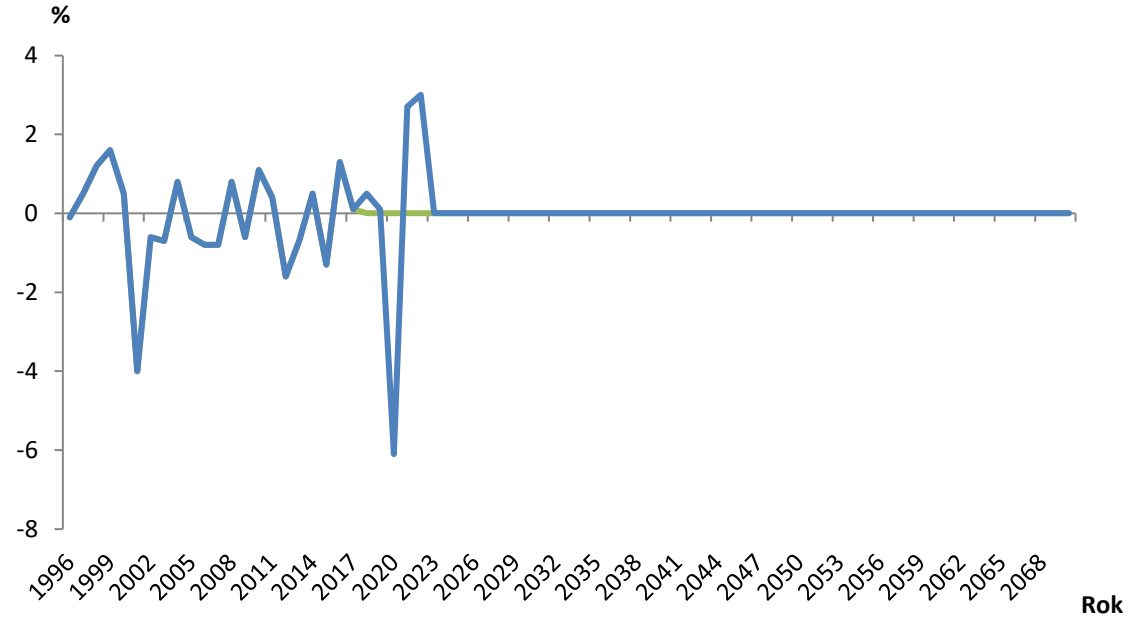

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

V dynamice reálných mezd je pozorovatelný efekt dvou recesí, a to na konci tisíciletí a na počátku minulé dekády, kdy došlo v obou případech k poklesu reálných mezd. První propad byl mírně hlubší ale kratší, zatímco druhý byl méně hluboký, nicméně trvalé více let. Po vrcholu dynamiky mezd v roce 2018 došlo k významnému zpomalení v souvisloti s COVID 19 a následnému výraznému propadu reálných

mezd v důsledku vysokého růstu cen v letech 2022 a 2023. Následně dojde k návratu k růstu reálných mezd mírně nad 2 % a dále v souladu růstem produktivity práce a strukturálními změnami bude její dynamika velmi pomalu konvergovat k hodnotám 1,3 %.

Graf 61 – Reálný růst mezd

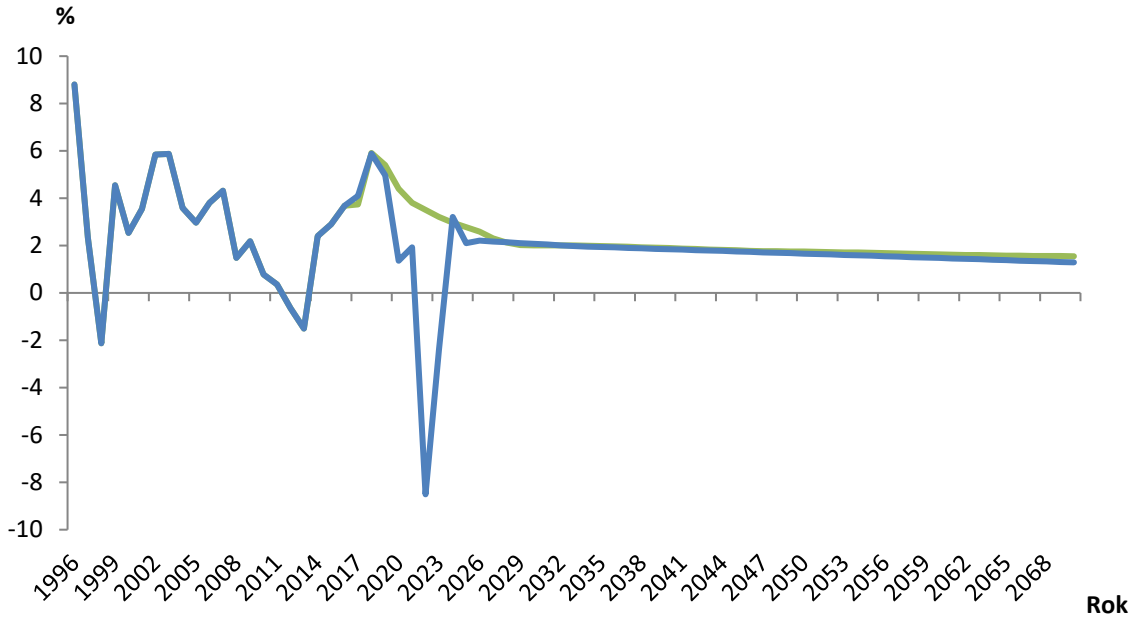

Zdroj: ČSÚ, MF a MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Pozorovaná dynamika mezd se v každoročním srovnání nevyvíjí zcela v souladu s dynamikou produktivity práce, nicméně nelze ani nalézt systematickou odchylku. Do budoucna bude v souladu s ekonomickým rámcem růst mezd vyšší než růst produktivity práce o faktor strukturálních změn.

Graf 62 – Rozdíl mezi růstem mezd a produktivity práce

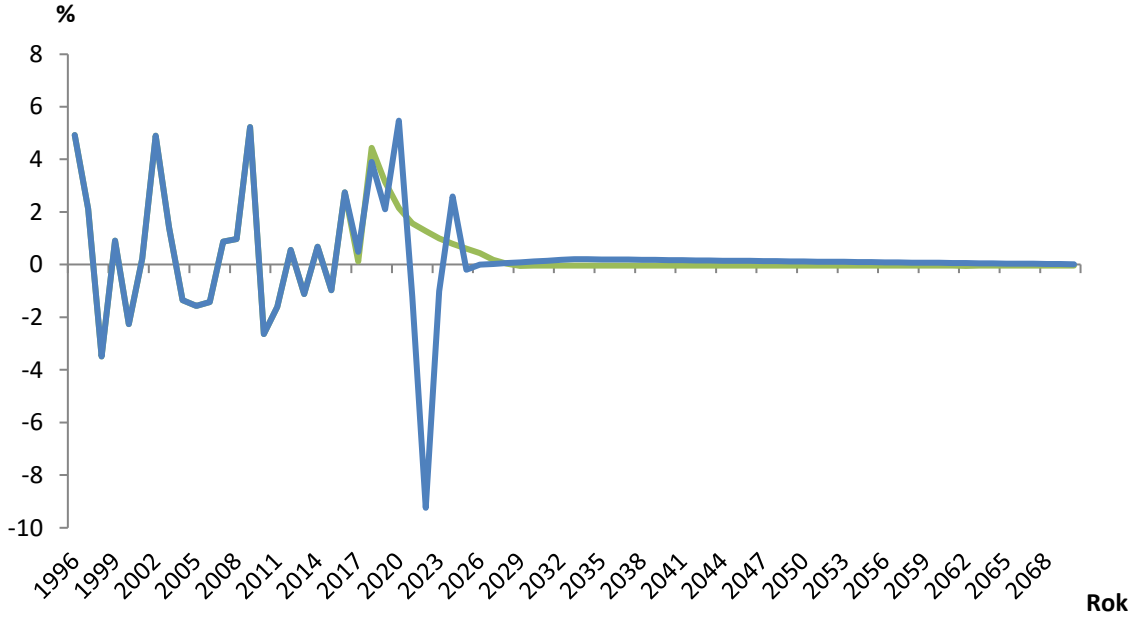

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

4.2.2.2.HDP

Ve vývoji reálného HDP je patrných pět recesí, a to tři mělčí v letech 1998 – 1999, 2012 – 2013 a 2023 a dvě hlubší v roce 2009 a 2020, kdy pokles reálného HDP dosáhl téměř 5 %, resp. 5,5 %. Naproti tomu jsou zde dva vrcholy konjunktury v roce 2006, kdy růst HDP dosáhl téměř 7 % a v roce 2015 (resp. 2017) s růstem těsně nad 5 %. Do budoucna bude dynamika mírně zpomalovat s akcelerací po roce 2040 (až odezní odchody do důchodu silných generací). V období po roce 2040 bude oscilovat kolem 1 %.

Graf 63 – Růst reálného HDP

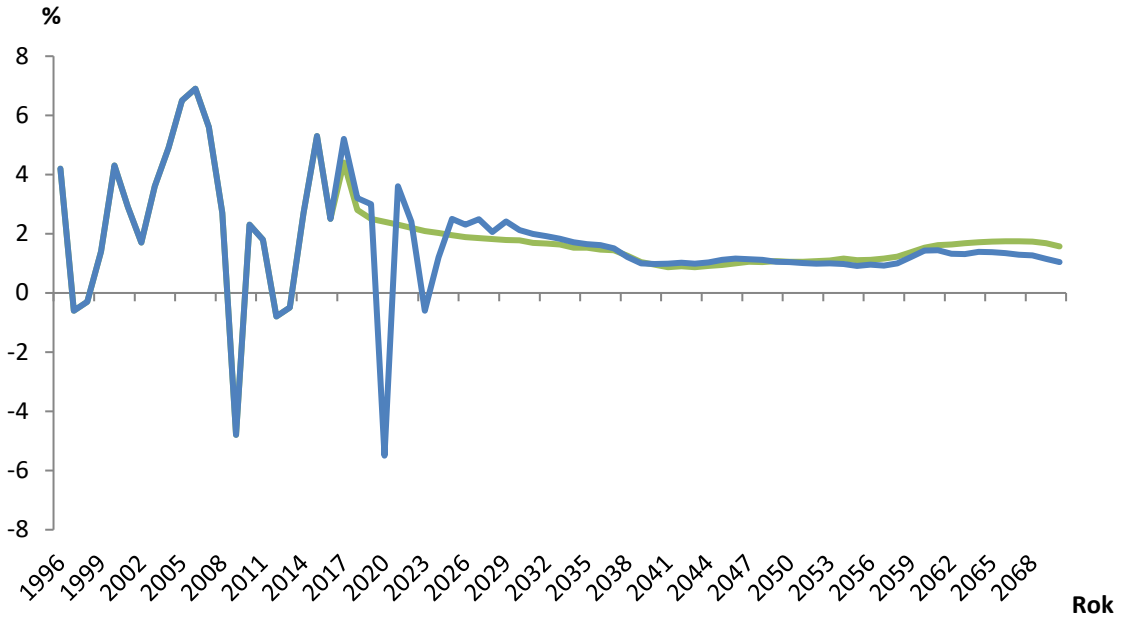

Zdroj: ČSÚ, MF a MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

4.3. Vývoj systému důchodového pojištění - Současný právní stav

Vývoj systému důchodového pojištění je hodnocen na sadě indikátorů[23], a to jak z pohledu dlouhodobé finanční udržitelnosti, tak i z pohledu zajištění důstojného příjmu důchodců (tj. přiměřenosti či sociální udržitelnosti). Samotné indikátory se[24] člení na primární a sekundární indikátory a kontextové informace. Cílem primárních indikátorů je jednoznačnou a jednoduchou formou ukázat, zda je důchodový systém dlouhodobě finančně udržitelný, resp. jak velký je rozsah případného problému s neudržitelností. Sekundární indikátory rozvíjejí primární indikátory v určité formě detailu a umožňují lépe ukázat místo, kam by se mohlo soustředit úsilí k dosažení udržitelnosti. Kontextové informace doplňují primární a sekundární indikátory na úrovni většího detailu tam, kde je to relevantní.

4.3.1. Dlouhodobá finanční udržitelnost

4.3.1.1.Primární indikátory[25]

4.3.1.1.1. Sustainability indicator S2

Pro zajištění dlouhodobé finanční udržitelnosti veřejných rozpočtů je podle kritérií každoročního hodnocení Evropské komise cílem dosažení hodnoty indikátoru S2 nula nebo nižší než nula, přičemž se

[23] Použité indikátory ve většině případů vychází z mezinárodně dohodnutých metodik, což umožňuje široké mezinárodní srovnání.
[24] Ve vazbě na mezinárodně dohodnuté postupy.
[25] Blíže Příloha 6 – Popis použitých indikátorů.

hodnotí dlouhodobý vývoj věkově závislých výdajů veřejných rozpočtů, tj. výdajů na důchody, zdravotní a dlouhodobou péči a ostatní. V současné době je hodnota tohoto indikátoru na úrovni 5,0[26], což představuje pro dlouhodobou finanční udržitelnost veřejných financí střední riziko[27] a indikuje potřebu fiskální konsolidace, tj. zlepšení salda veřejných rozpočtů, na úrovni 5,0 % HDP (v hodnotách současného HDP v částce lehce převyšující 382 mld. Kč). Příspěvek vývoje samotného základního důchodového pojištění do S2 činí 1,4 (tj. necelých 30 %, což v hodnotách současného HDP činí zhruba 110 mld. Kč) a činí tak jeho nejvýznamnější část, avšak srovnatelnou s příspěvkem dlouhodobé péče.

Ve srovnání s předchozí Zprávou se indikátor S2 zvýšil o 0,2 a příspěvek základního důchodového pojištění se snížil o 1,5 z 2,9 na 1,4. Avšak výrazná část tohoto snížení (téměř 1) je pouze „přesunutí“ do primárního salda v důsledku existující nerovnováhy mezi příjmy z pojistného a výdaji na důchody. Zbývající zlepšení je důsledkem zejména opatření přijatých v roce 2023 v podobě omezení valorizace důchodů a zpřísnění předčasných odchodů do starobního důchodu.

4.3.1.1.2. Celkový implicitní dluh

Celkový implicitní dluh představuje v základní variantě 351,4 % HDP. Tato hodnota sama o sobě nemá výraznější vypovídající hodnotu, nicméně je primárně benchmarkem pro hodnocení dopadů alternativních scénářů vývoje v kapitole 4.3.2.4.

Ve srovnání s předchozí Zprávou jde o snížení o zhruba 75 % HDP.

4.3.1.1.3. Relativní implicitní dluh u osob nově vstupujících do systému

Relativní implicitní dluh u osob, které v současné době nově vstupují do základního důchodového pojištění (tj. dosahují v zásadě 18 let věku), se pohybuje na úrovni okolo 125 %, což znamená, že závazky (tj. budoucí výplaty důchodů) vznikající těmto osobám jsou o 25 % vyšší než jejich budoucí odvody. Systém je tedy ve vnitřní nerovnováze, a čím více osob do systému nově vstoupí, tím větší bude jeho absolutní nerovnováha. K dosažení rovnováhy mezi příjmy z pojistného a závazky by sazba pojistného musela činit 35 % (namísto současných 28 %).

Ve srovnání s předchozí Zprávou poklesl tento ukazatel o zhruba 16 procentních bodů (ze 141 % na 125 %).

[26] Tato hodnota vychází z údajů publikovaných v rámci Debt Sustainability Monitor 2022 z dubna 2023 (https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/5acafd28-ffd4-4ed3-a12f-1a7bc7965b32_en?filename=Chapter%20III%20Long-term%20fiscal%20sustainability%20analysis.pdf) doplněných o efekty změn v základním důchodovém pojištění schválených v roce 2023 a aktuálního ekonomického vývoje.

[27] Do středního rizika jsou řazeny země s hodnotou S2 mezi 2 – 6.

Graf 64 – Relativní implicitní dluh osob nově vstupujících do základního důchodového pojištění

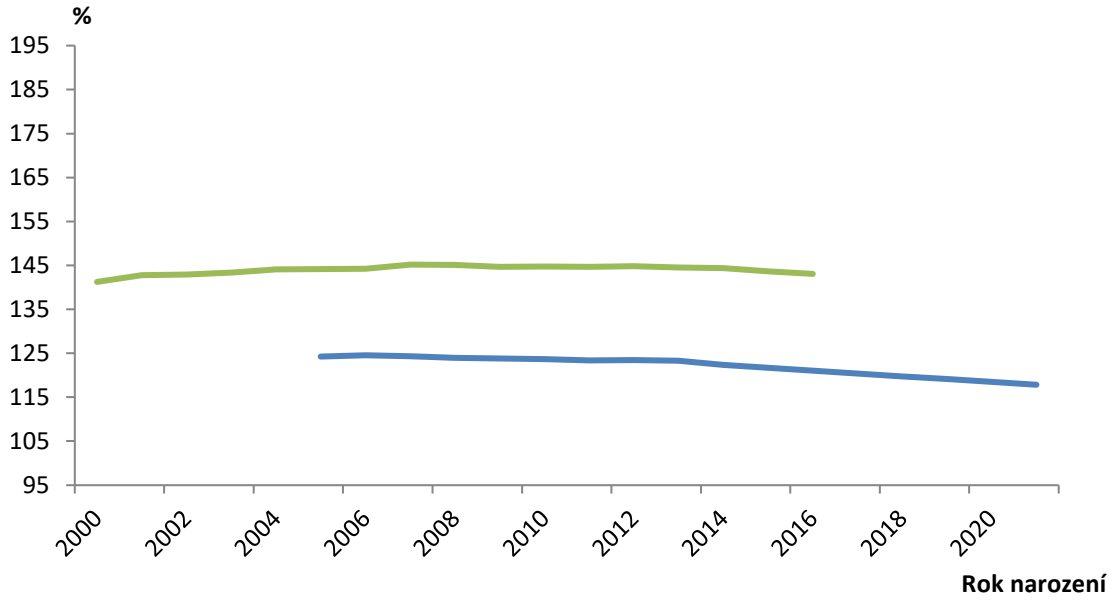

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Je zde patrný výrazný rozdíl mezi pohlavími. U žen převyšují závazky platby pojistného o zhruba 65 %. U mužů je v průměru vzniklý závazek těsně pod úrovní plateb pojistného. Tento rozdíl je primárně způsoben efektem období péče, která je krytá jako náhradní doba pojištění, tj. v jejím průběhu vznikají budoucí důchodové nároky, nicméně není v té době placeno pojistné.

Ve srovnání s předchozí Zprávou je pokles u obou pohlaví, přičemž vetší je u žen než u mužů.

Graf 65 - Relativní implicitní dluh osob nově vstupujících do základního důchodového pojištění - muži

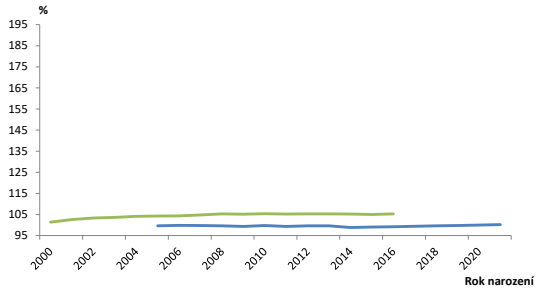

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Graf 66 – Relativní implicitní dluh osob nově vstupujících do základního důchodového pojištění - ženy

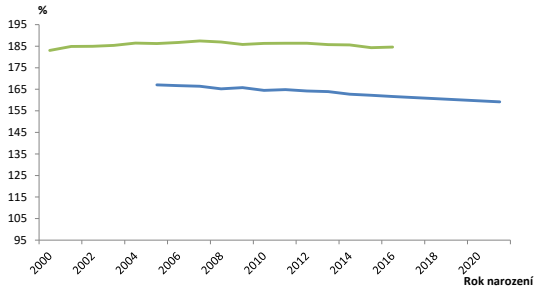

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

4.3.1.2.Sekundární indikátory

4.3.1.2.1. Příjmy z pojistného

V příjmech z pojistného v poměru k HDP je od roku 1995 patrný jeden skokový propad a jedno skokové zvýšení. K propadu došlo v roce 1996 z důvodu snížení sazby pojistného z 27,2 na 26 %. Ke skokovému zvýšení došlo v roce 2004, kdy se zvýšila sazba pojistného z 26 na 28 %.

Mimo výše popsané administrativní zásady podíl příjmů z pojistného ve druhé polovině 90. let klesl. Na přelomu tisíciletí došlo k obratu trendu a příjmy z pojistného v podílu na HDP postupně rostly až do roku 2012, kdy tento podíl začal klesat, a to v důsledku ekonomického oživení, které se pozitivně projevilo v dynamice HDP, nicméně k promítnutí tohoto obratu do mezd došlo až se zpožděním.

K tomu došlo až po roce 2015 a je zde patrný poměrně dynamický nárůst podílu příjmů z pojistného na HDP. Tento trend se ale po roce 2018 v zásadě zastavil, a to především v důsledku COVID-19 a přijatých opatření v podobě zejména slev na pojistném u zaměstnavatelů a odpuštění záloh na pojistném a slevy u OSVČ. Po roce 2023 dojde k návratu k postupnému růstu podílu příjmů z pojistného na HDP a dlouhodobě se příjmy z pojistného dostanou na hladinu 9,0 % HDP.

Ve srovnání s předchozí Zprávou je podíl příjmů z pojistného na HDP o 0,7 procentního bodu nižší, a to zejména v důsledku odlišného skutečného vývoje do roku 2022.

Graf 67 - Příjmy z pojistného na důchodové pojištění

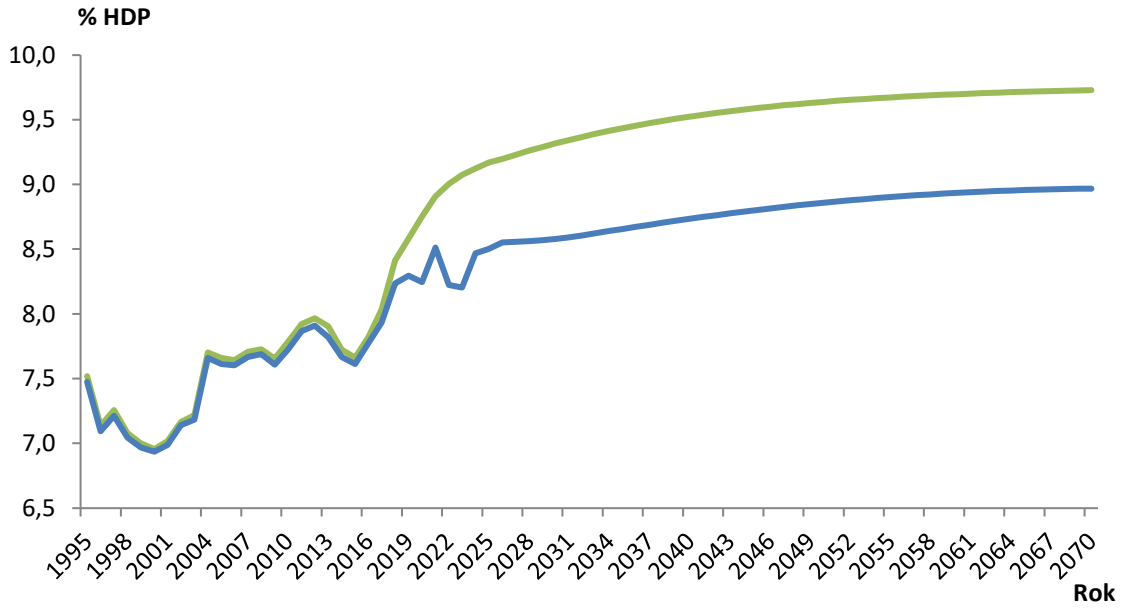

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

4.3.1.2.2. Výdaje na důchody

U výdajů na důchody v poměru k HDP lze pozorovat od roku 1995 tři prudká zvýšení. K prvnímu došlo ve druhé polovině devadesátých let minulého století, kdy se během 3 let zvýšily výdaje na důchody o 1 % HDP. Důvodem tohoto zvýšení byla kombinace ekonomického zpomalení a poměrně masivního využívání předčasných důchodů[28].

Ke druhému poměrně dramatickému nárůstu z hodnoty necelých 8 % HDP až na skoro 9,5 % HDP došlo během 3 let po roce 2008. První skok je možné zaznamenat v roce 2009[29] (o 0,9 % HDP) jako kombinaci vysokého zvýšení důchodů (především z důvodu zrychlení růstu cen na přelomu let 2007 a 2008) a poklesu HDP. Další skok je v roce 2011 (o 0,4 % HDP) opět z titulu valorizace (s ohledem na neprovedení valorizace v roce 2010 bylo zvýšení v roce 2011 za dva roky).

Po roce 2013 výdaje na důchody v poměru k HDP postupně klesaly, a to jako důsledek nastupujícího oživení, které však probíhalo za velmi nízké inflace a mzdové stagnace v kombinaci s dočasně sníženým zápočtem růstu cen do valorizačního vzorce, což se projevilo absolutně nízkými zvýšeními důchodů.

Po roce 2018 lze pozorovat poslední skokové zvýšení výdajů, které souvisí se zvýšením základní výměry důchodu, dodatečným zvýšením důchodů o 300 a 151 Kč a v neposlední řadě vysokým zvýšením důchodů zejména v roce 2022 s ohledem na vysoký růst cen.

[28] Způsob krácení těchto důchodů byl v té době nastaven relativně výhodně.
[29] Vliv zvýšení důchodů v mimořádném termínu v srpnu 2008 (5,1 %) a v řádném termínu v lednu 2009 (3,4 %).

Následně bude až do roku 2030 podíl výdajů na důchody na HDP mírně klesat, a to především vlivem toho, že až do roku 2029 (kdy dojde k vyrovnání poklesu reálných mezd v letech 2022 a 2023) budou důchody zvyšovány pouze o růst cen. Poté bude docházet k postupnému nárůstu výdajů na důchody v poměru k HDP, které zrychlí po roce 2037, kdy do starobního důchodu začnou odcházet silné ročníky narozené v sedmdesátých letech minulého století.

Vrcholu na úrovni zhruba 11,8 % HDP bude dosaženo těsně před rokem 2060 a následně dojde k poklesu, kdy nejpočetnější skupinou starobních důchodců budou osoby z populačně slabších ročníků devadesátých let.

Ve srovnání s předchozí Zprávou budou (s výjimkou let 2020 a 2023 - 2024) výdaje na důchody v poměru k HDP nižší, a to mimo jiné vlivem opatření přijatých v roce 2023.

Graf 68 - Výdaje na důchody

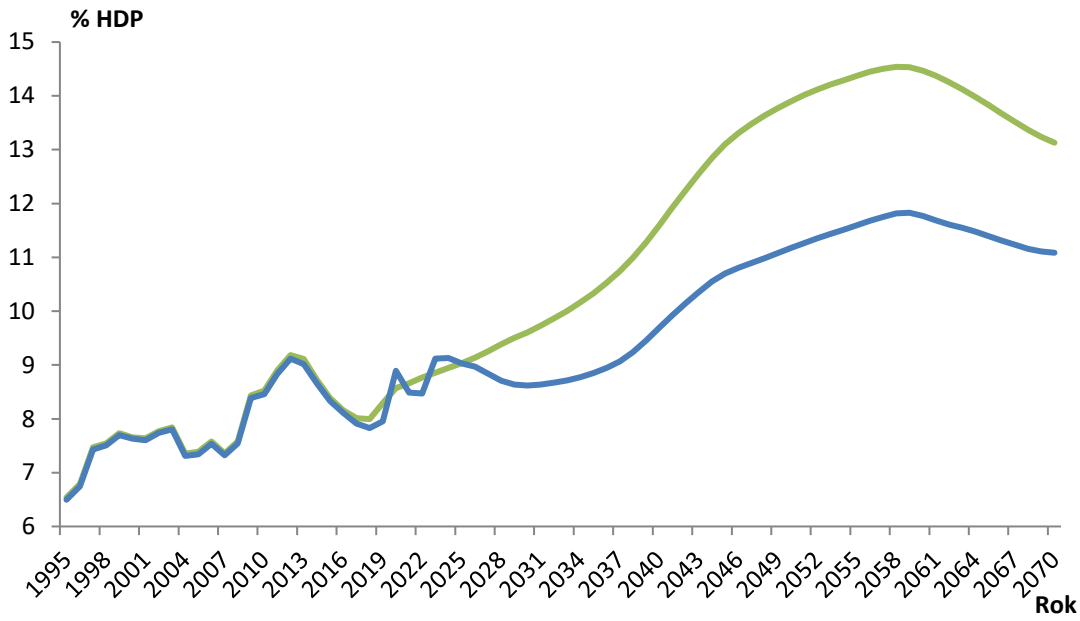

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

4.3.1.2.3. Saldo příjmů z pojistného na důchodové pojištění a výdajů na důchody

Bilance příjmů a výdajů důchodového systému se díky kombinaci výše uvedeného vývoje na straně příjmů a výdajů dostala v roce 1997 do deficitu, který se postupně prohloubil až na téměř 1 % HDP v letech 1999 – 2003.

Zvýšení příjmů z důvodu růstu sazby pojistného v roce 2004 dostalo bilanci do mírného přebytku v letech 2004 - 2008.

Skokové zvýšení výdajů z důvodu ekonomické recese dostalo systém zpět do deficitu, který se postupně zvýšil až na úroveň zhruba 1,2 % HDP v letech 2012 a 2013.

Poté však díky oživení na trhu práce spojené s růstem mezd na straně jedné a nízkými zvýšeními důchodů brzdícími výdajovou stranu došlo k rychlému vyrovnávání bilance, která se v roce 2017 přehoupla do kladných hodnot.

Po roce 2019 v důsledku COVID-19 a následně i vysokého růstu cen došlo k rychlému propadu do deficitu, který se aktuálně pohybuje na téměř 1 % HDP. V nejbližších letech dojde k rychlému zlepšování bilance, a to především vlivem nižší valorizace důchodů pouze o růst cen (do vyrovnání propadu reálných mezd v letech 2022 a 2023), nicméně po roce 2030 (po ukončení zvyšování

důchodového věku) se bilance začne opět zhoršovat a svého dna dosáhne těsně před rokem 2060 na úrovni 2,9 % HDP (což v hodnotách současného HDP představuje částku cca 222 mld. Kč). V horizontu projekce bude záporné saldo na úrovni zhruba 2,1 % HDP.

Ve srovnání s předchozí Zprávou jsou patrné okamžité důsledky COVID-19 a vysokého růstu cen a dlouhodobé dopady opatření realizovaných v roce 2023, přičemž v horizontu projekce je bilance o zhruba 1,3 % HDP lepší.

Graf 69 - Saldo příjmů z pojistného na důchodové pojištění a výdajů na důchody

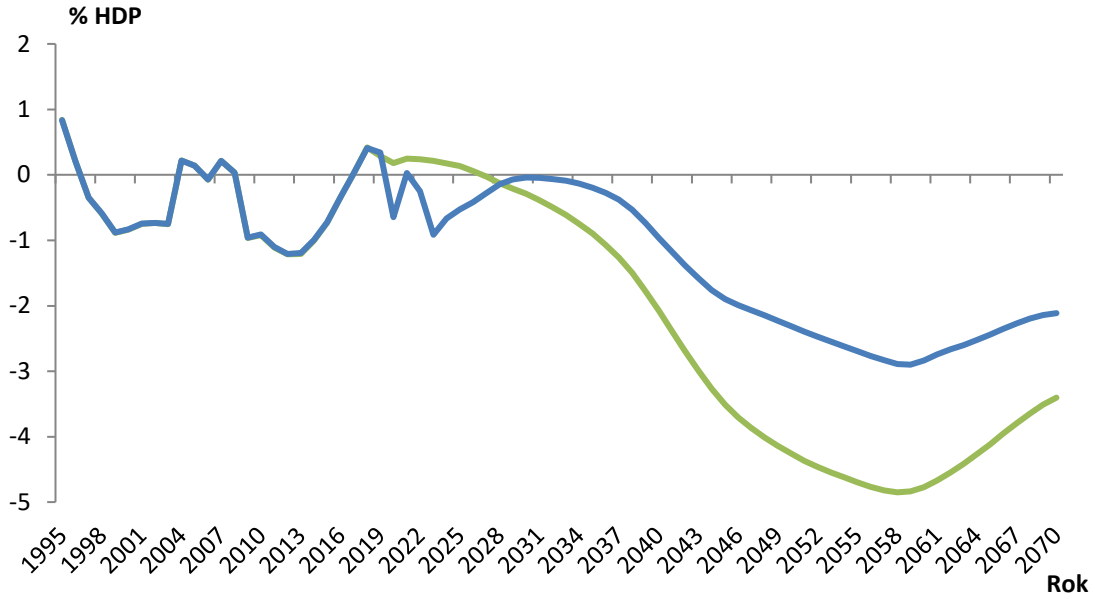

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

4.3.1.2.4. Věkově členěný celkový implicitní dluh

Věkově členěný celkový implicitní dluh reflektuje rozložení na období, kdy dochází ke kumulaci důchodových práv a jejich spotřebovávání (pobírání důchodu). Vyšší implicitní dluh u starších věkových skupin (v zásadě do dosažení důchodového věku) odpovídá konceptu tohoto indikátoru, kdy se berou v úvahu pouze platby provedené a důchody vyplacené od okamžiku vyčíslení do budoucna. Zároveň je patrný vyšší implicitní dluh ve věkové skupině 45 – 50 let, což jsou silné populační ročníky.

Ve srovnání s předchozí Zprávou je patrný „posun doprava a dolů“, což souvisí s přechodem silných populačních ročníků do vyššího věku a zároveň efekty realizovaných úprav omezujících budoucí valorizace důchodů a předčasné odchody do starobního důchodu.

Graf 70 – Věkově členěný celkový implicitní dluh

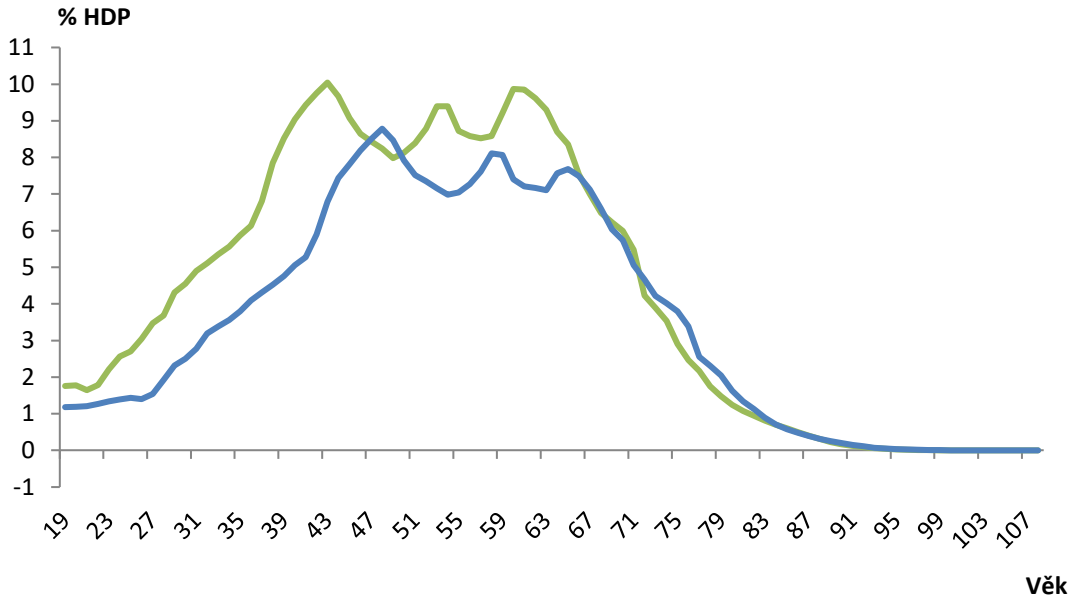

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Zajímavý je pohled na rozdíl mezi pohlavími, kdy je u nižších věkových skupin výrazný rozdíl mezi muži a ženami, což je dáno především dobou péče jako náhradní doby pojištění, kdy není placeno pojistné a která je poskytována především ženám, nicméně ve věku nad 40 let se již rozdíl zmenšuje a odpovídá v zásadě pouze vyšší střední délce života u žen.

Ve srovnání s předchozí Zprávou je u obou pohlaví patrný obdobný „posun doprava a dolů“.

Graf 71 - Věkově členěný celkový implicitní dluh - muži

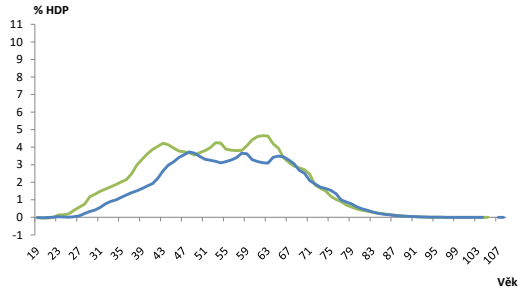

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Graf 72 – Věkově členěný celkový implicitní dluh – ženy

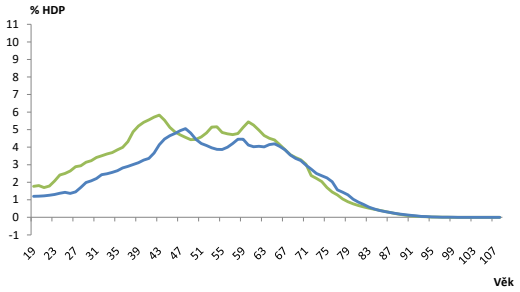

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

4.3.1.3.Kontextové informace

4.3.1.3.1. Výdaje na jednotlivé druhy důchodů

S výjimkou výdajů na starobní důchody jsou výdaje na ostatní druhy důchodů v zásadě stabilní. U invalidních důchodů je patrné snížení v roce 2010, kdy došlo k zavedení transformace invalidních důchodů[30] na starobní při dosažení věku 65 let a výdaje na tyto invalidní důchody se přesunuly do výdajů na důchody starobní a následný mírný pokles související s aktuálním poklesem počtů invalidních důchodců s invaliditou třetího stupně. Po roce 2020 začnou tyto výdaje velmi mírně růst až do zhruba roku 2040.

[30] Počet transformovaných invalidních důchodů obsahuje Tabulka 5.

U starobních důchodů je patrný velmi pozvolný postupný růst, který se však zrychlil po roce 2010, a to především z důvodu ekonomické recese spojené s poklesem HDP, kdy důchody plnily roli stabilizátoru. Naopak po roce 2013 při ekonomickém oživení začaly tyto výdaje v poměru k HDP klesat. K obratu došlo po roce 2019, kdy je pozorován zvýšený nárůst v letech 2020 a 2023 v důsledku ekonomické recese v době COVID-19 a také rychlého cenového růstu, který se promítl do valorizace důchodů.

Po roce 2023 dojde k mírnému poklesu výdajů na starobní důchody (zpomalení valorizace do vyrovnání poklesu reálných mezd v letech 2022 a 2023) až do roku 2031.

Následný pozvolný růst těchto výdajů akceleruje po roce 2037, kdy dojde k ukončení zvyšování důchodového věku. Vrcholu dosáhnou tyto výdaje kolem roku 2060 na úrovni lehce nad 10,8 % HDP a poté budou postupně klesat na úroveň cca 10,0 % HDP v horizontu projekce.

Graf 73 - Výdaje na jednotlivé druhy důchodů

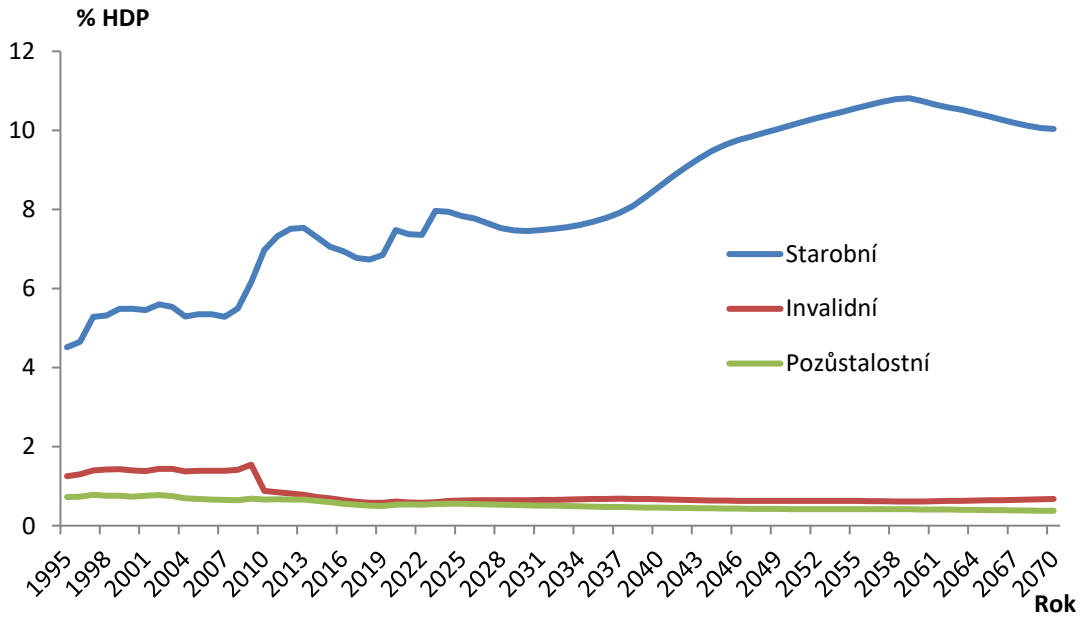

Zdroj: MPSV

Zvyšování výdajů na starobní důchody se projevuje i růstem jejich podílu na celkových výdajích na důchody. Tento podíl se zvýšil ze zhruba 70 % na současných zhruba 85 % a na následně se dále zvýší až na cca 90 %, tj. o zhruba 20 p. b.

Graf 74 - Podíl výdajů na jednotlivé druhy důchodů

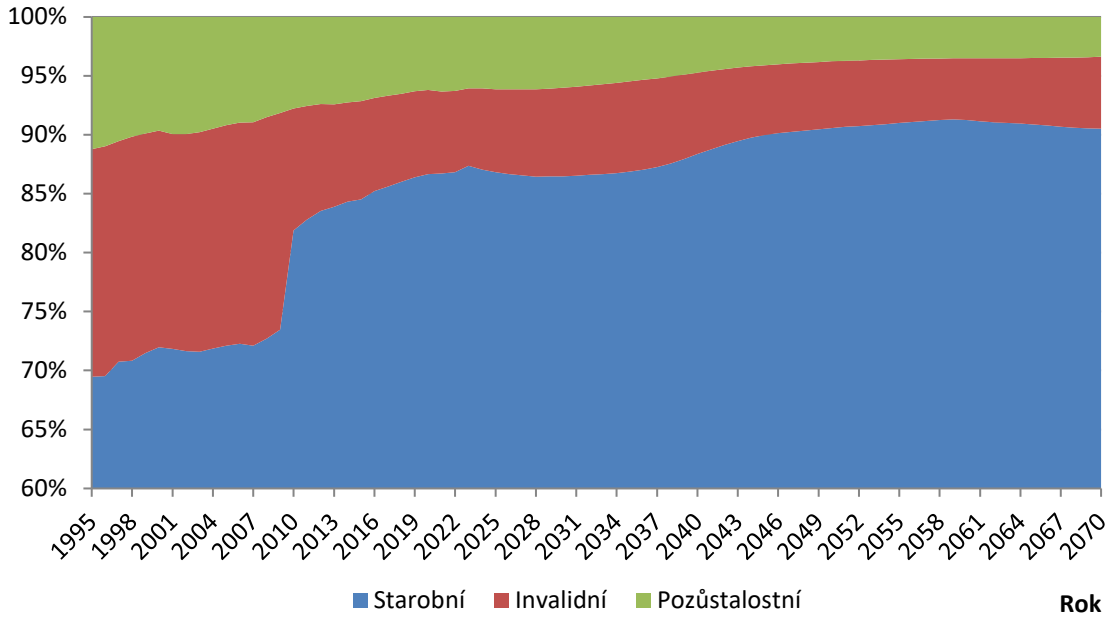

Zdroj: MPSV

4.3.1.3.2. Počty důchodců

Na přelomu tisíciletí docházelo k poměrně dynamickému nárůstu starobních důchodců, kdy se jejich počet v průběhu necelých deseti let (mezi roky 1996 a 2009) zvýšil o téměř 350 tis. (tj. o skoro 20 %), a to především z důvodu širokého využívání možnosti předčasného odchodu do důchodu a odchodu do důchodu silných generací narozených po II. světové válce. Tento nárůst nedokázal příliš brzdit ani zvyšující se důchodový věk.

V roce 2010 došlo ke skokovému zvýšení z důvodu administrativní transformace invalidních důchodů u osob starších 65 let na důchody starobní.

Poté lze pozorovat relativní stagnaci počtu starobních důchodců, která bude pokračovat až do poloviny třicátých let, kdy se zastaví proces zvyšování důchodového věku. Následovat bude dynamický nárůst na hodnoty těsně pod 3,2 mil. starobních důchodců.

Oproti předchozí Zprávě bude počet starobních důchodců dlouhodobě o zhruba 200 tisíc vyšší, a to v důsledku změn v očekávaném demografickém vývoji (především poklesu úmrtnosti a růstu střední délky života (Graf 22 a Graf 23).

Graf 75 - Počet důchodců - starobní celkem

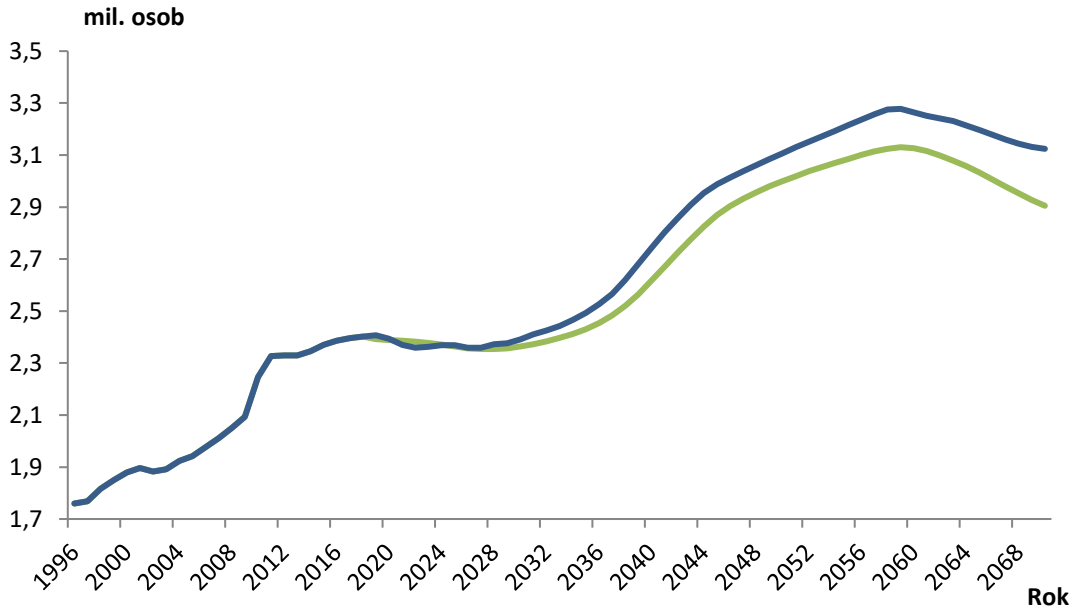

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Podíl žen na celkovém počtu starobních důchodců se postupně snižuje. V současné době jsou mezi starobními důchodci zastoupeny necelými 60 %, oproti zhruba 65 % v polovině devadesátých let. Vyšší podíl souvisí s nižším důchodovým věkem žen a zejména pak s vyšší střední délkou života. Díky sjednocování důchodového věku a sbližování středních délek života se bude v čase zvyšovat podíl mužů na celkovém počtu starobních důchodců a dosáhne více jak 46 %.

Ve srovnání s předchozí Zprávou je mírně vyšší dodatečný nárůst u starobních důchodců mužů.

Graf 76 - Počet důchodců - starobní - muži

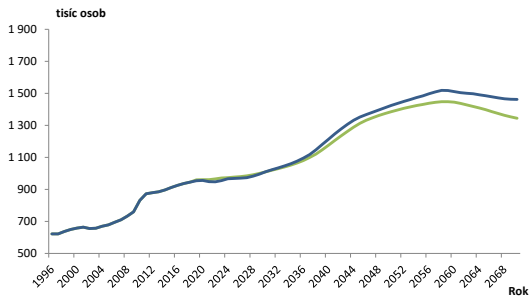

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Graf 77 – Počet důchodců - starobní – ženy

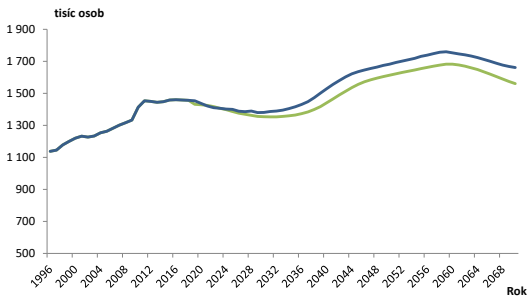

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Efekty změn v důchodovém věku a střední délce života jsou zcela jasně patrné v rozložení počtu starobních důchodců podle věku a pohlaví. Doposud je jasně vidět dřívější odchod do důchodu u žen a nižší míry úmrtnosti žen, kdy je ve všech věkových kategoriích výrazně vyšší podíl žen, který zároveň s vyšším věkem narůstá a zároveň je mezi roky 2000 a 2020 zřetelný posun důchodového věku, kdy v nižších věkových kategoriích nejsou postupně starobní důchodci zastoupeni.

Graf 78 – Starobní důchodci podle věku a pohlaví – 2000

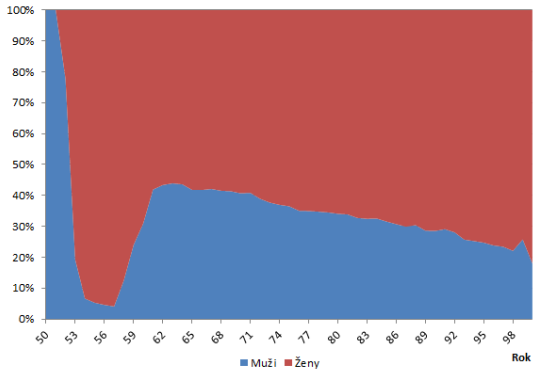

Zdroj: MPSV

Graf 79 – Starobní důchodci podle věku a pohlaví – 2020

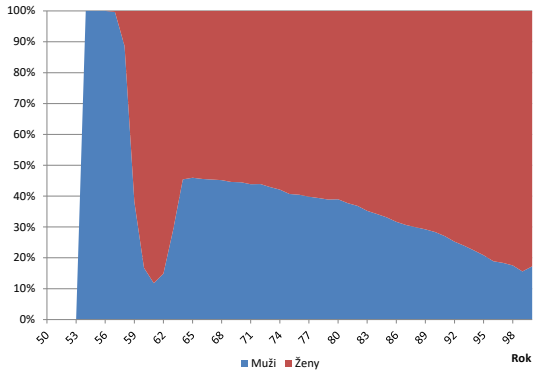

Zdroj: MPSV

Graf 80 – Starobní důchodci podle věku a pohlaví – 2040

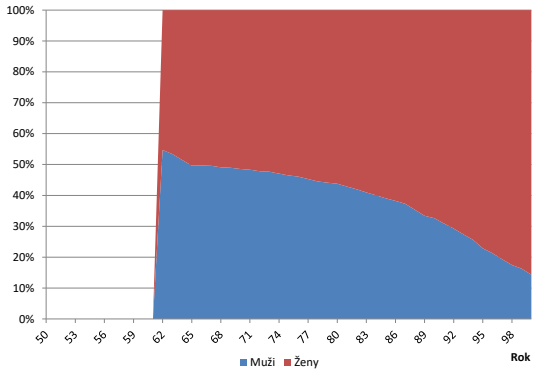

Zdroj: MPSV

Graf 81 – Starobní důchodci podle věku a pohlaví – 2060

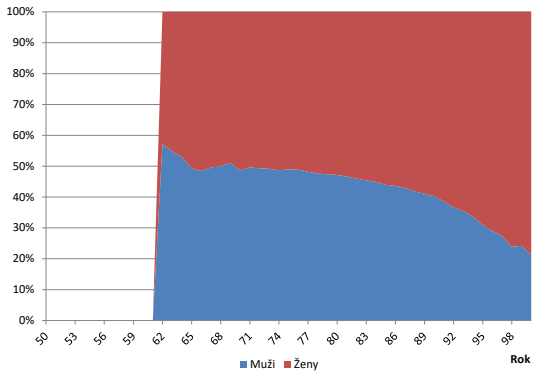

Zdroj: MPSV

Výjimkou jsou případy u mužů s nárokem na snížený důchodový věk[31] ve věku těsně nad 50 let v roce 2000 a mezi 50 a 60 lety v roce 2020. Situace roku 2040 a 2060 již zcela jednoznačně dokumentuje sjednocení důchodového věku a sblížení měr úmrtnosti, kdy je podíl žen v některých věkových kategoriích již jen okolo 50 % a růst s vyšším věkem je již jen velmi pozvolný.

Počty invalidních důchodců až do roku 2010 postupně narůstaly. V roce 2010 došlo k administrativní transformaci invalidních důchodů osob starších 65 let na důchody starobní, čímž došlo k prudkému poklesu jejich počtu. Současně došlo k aktualizaci způsobu posuzování zdravotního stavu.

Po roce 2010 je tedy pozorovatelný postupný pokles počtu invalidních důchodců. K obratu dojde v nejbližších letech, kdy se postupně začne projevovat přechod silných generací sedmdesátých let do vyšších věkových skupin, kde je míra invalidizace vyšší.

Návrat k poklesu nastane v polovině třicátých let, kdy budou silné generace přecházet do starobního důchodu a jejich invalidní důchody budou transformovány na důchody starobní. Ke konci projekce bude opět počet invalidních důchodců mírně narůstat.

Ve srovnání s předchozí Zprávou nejsou rozdíly výrazné a jsou způsobeny tím, že k nárůstu počtu invalidních důchodců dojde později a bude menší.

[31] Zvláštní snížený důchodový věk je podmíněn získáním příslušné potřebné doby v zaměstnání zařazeném podle předpisů účinných před 1. lednem 1993 do I. pracovní kategorie, a to buď plné (v tom případě činí důchodový věk 55 nebo 58 let) nebo úměrně nižší, ale za určitých podmínek (pak činí 56 až 59 let); obdobná pravidla platí pro službu v ozbrojených silách před 1. lednem 1993 a zcela zvláštní jsou pro některé horníky (důchodový věk může být pouze 50 let).

Graf 82 – Počet invalidních důchodců

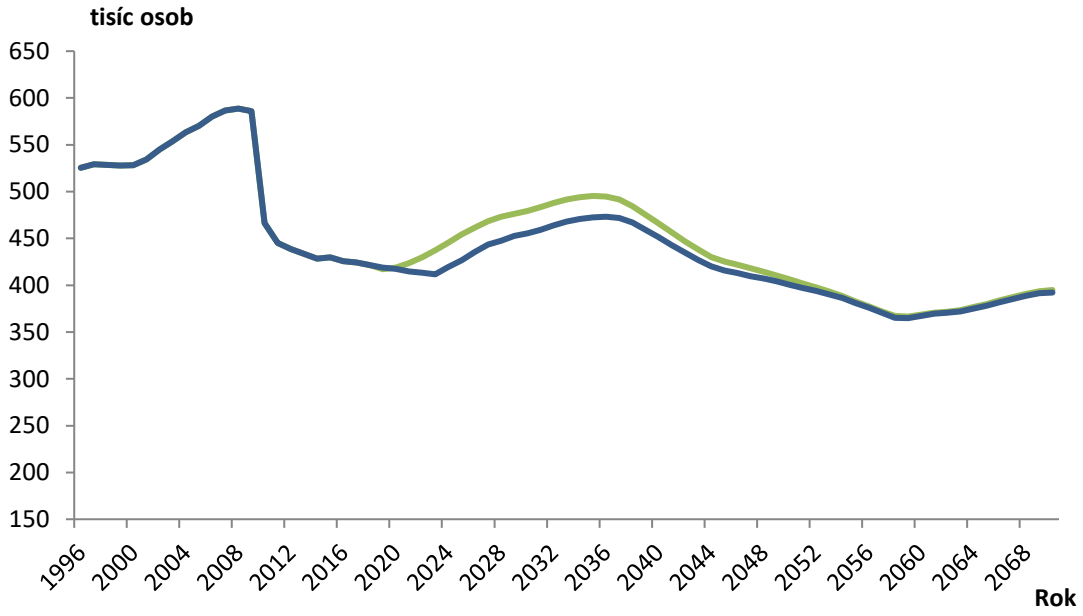

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Z pohledu pohlaví je zhruba srovnatelný počet invalidů mužů i žen. Vzhledem k tomu, že invalidita se vyskytuje především ve věku nad 50 let, kde jsou více zastoupeny ženy, je tedy zřejmé, že míra invalidizace je naopak mírně vyšší u mužů.

Očekávaný nižší počet invalidních důchodců ve srovnání s předchozí Zprávou je patrný především u mužů.

Graf 83 – Počet invalidních důchodců – muži

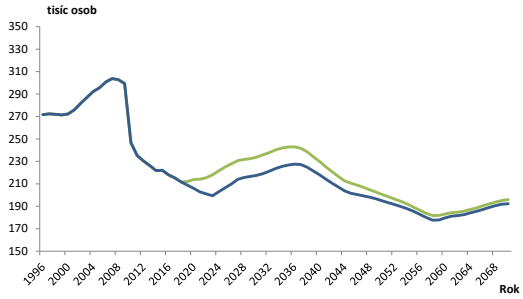

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Graf 84 – Počet invalidních důchodců – ženy

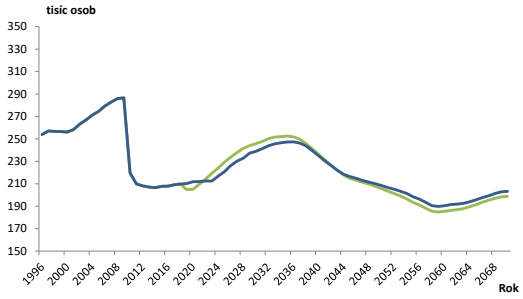

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Podíl invalidních důchodců s 3. stupněm invalidity (před rokem 2010 plná invalidita) postupně klesá, a to z téměř 80 % až na dlouhodobě stabilních cca 40 %, tj. zhruba na polovinu. K tomuto vývoji přispěla i transformace invalidních důchodů na starobní v 65 letech (skokový pohyb v roce 2010), což se týkalo především tohoto druhu důchodu. Velká většina dřívějších částečných invalidních důchodců[32] měla sníženou pracovní schopnost do 50 % a při přesunu do nových stupňů získala invaliditu 1. stupně, která bude svým podílem dlouhodobě odpovídat podílu invalidity 3. stupně.

[32] Tento druh důchodu je před rokem 2010 v grafech označen jako 2. stupeň invalidity, neboť mu tyto důchody odpovídají svou výší.

Graf 85 – Podíl invalidních důchodců podle stupně invalidity

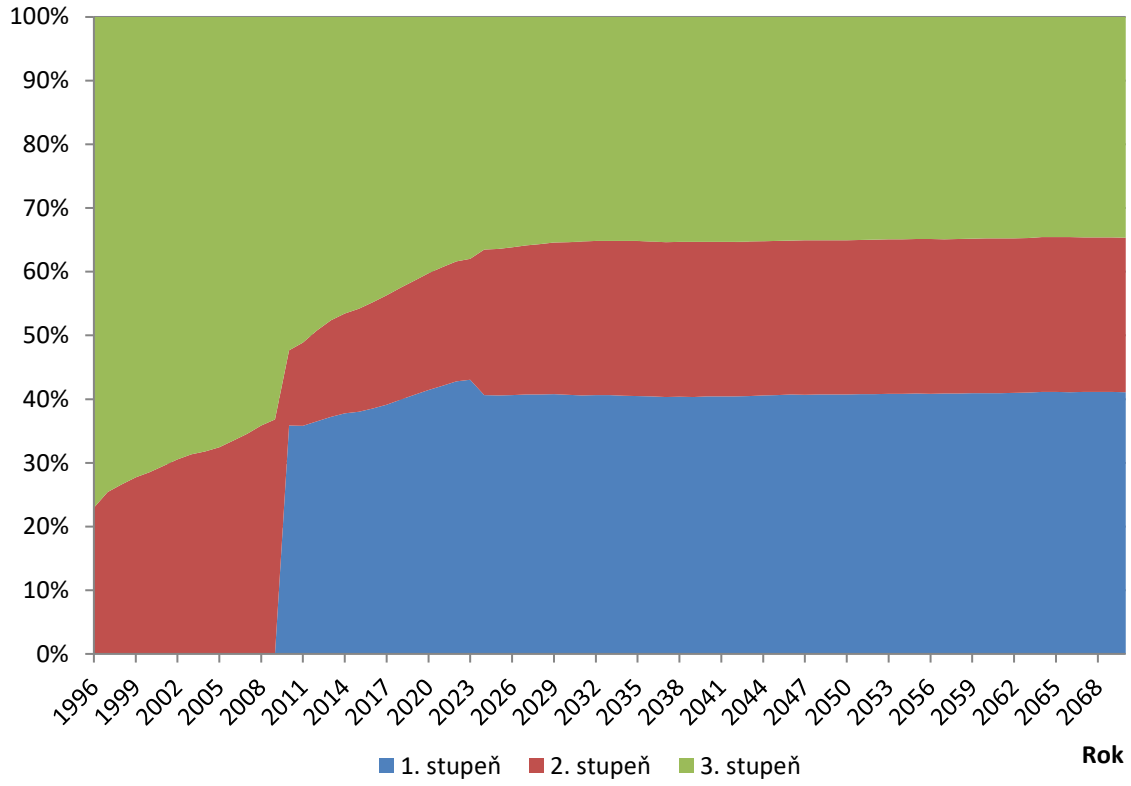

Zdroj: MPSV

Z pohledu pohlaví je vývoj velmi podobný s tím, že u mužů byl nižší podíl invalidity 3. stupně, nicméně tyto rozdíly se postupně vyrovnávají a dlouhodobě bude struktura obrácená, tj. nižší podíl invalidit 3. stupně bude u žen, a naopak vyšší u invalidity 1. stupně, invalidita 2. stupně bude u obou pohlaví velmi podobná.

Graf 86 – Podíl invalidních důchodců podle stupně invalidity – muži

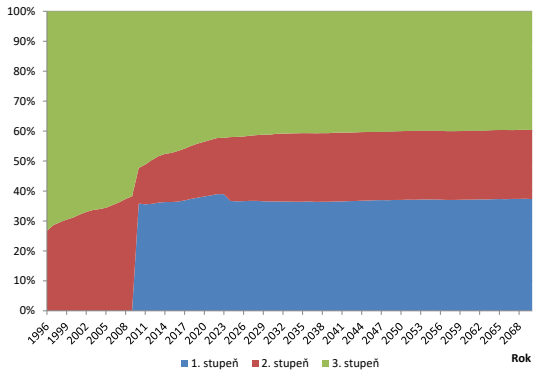

Zdroj: MPSV

Graf 87 – Podíl invalidních důchodců podle stupně invalidity – ženy

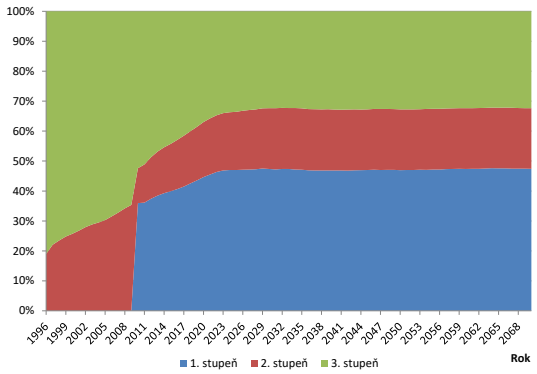

Zdroj: MPSV

U rozložení jednotlivých stupňů invalidity dle věku je vidět vysoký podíl invalidit 3. stupně ve věku 18 let (okolo 80 %), což je dáno přiznáváním tzv. invalidit z mládí v tomto věku. Následně dochází k nárůstu podílu invalidit 2. a především 1. stupně, a to až do věku zhruba 30 let. Posléze jsou již podíly jednotlivých stupňů invalidity relativně stabilní s tím, že se jen velmi mírně zvětšuje podíl invalidit 2. stupně na úkor 3. stupně. V čase je patrný zvyšující se podíl invalidit 1. a 2. stupně v mladším věku, což obecně očekávaným poklesem invalidit ve 3. stupni.

Graf 88 – Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2000

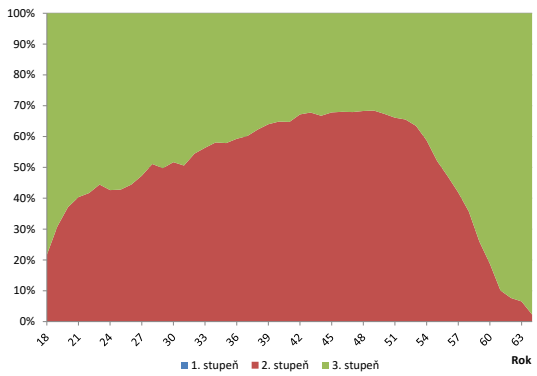

Zdroj: MPSV

Graf 89 – Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2020

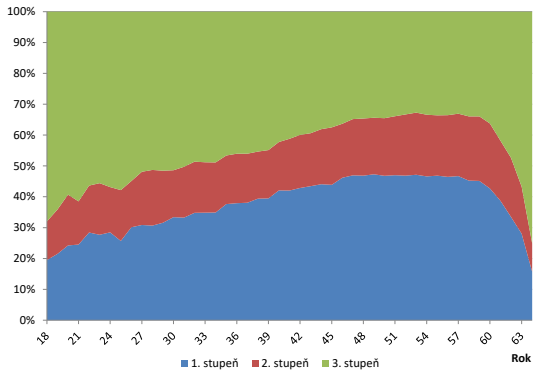

Zdroj: MPSV

Graf 90 – Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2040

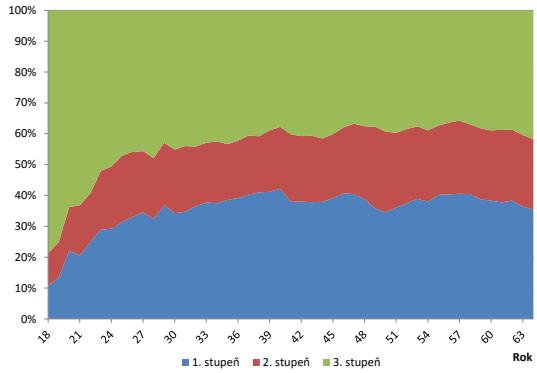

Zdroj: MPSV

Graf 91 – Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2060

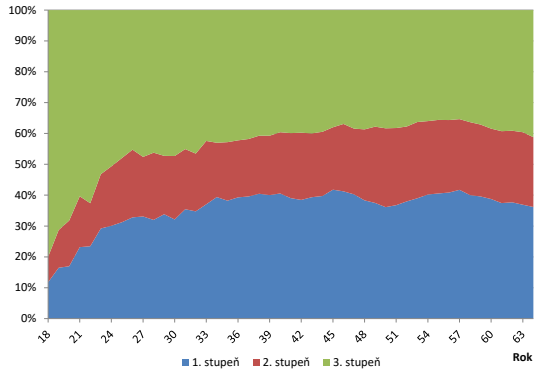

Zdroj: MPSV

Z pohledu pohlaví nelze vysledovat nějaké zásadnější rozdíly průběhu podílu jednotlivých stupňů dle věku důchodce.

Graf 92 – Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2000 – muži

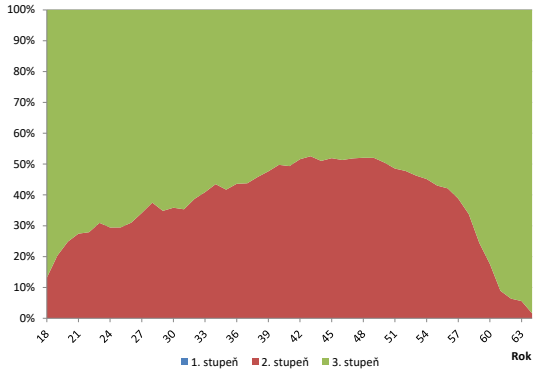

Zdroj: MPSV

Graf 93 – Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2020 – muži

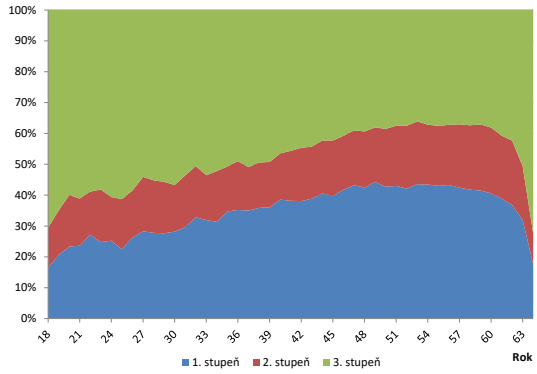

Zdroj: MPSV

Graf 94 – Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2040 – muži

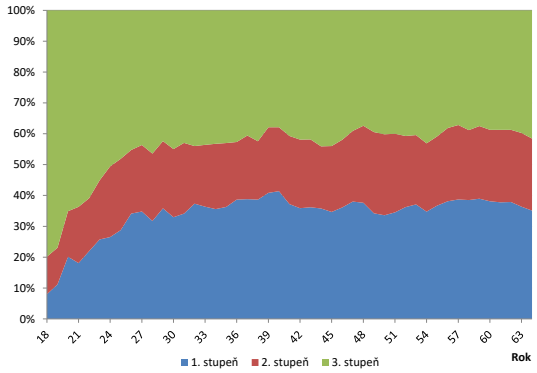

Zdroj: MPSV

Graf 95 – Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2060 – muži

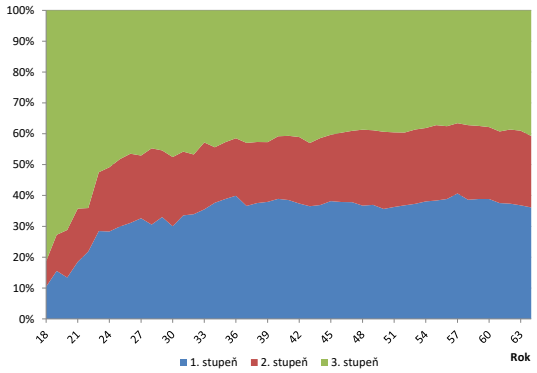

Zdroj: MPSV

Graf 96 – Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2000 – ženy

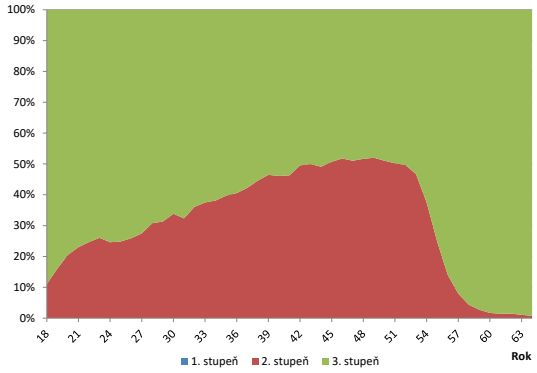

Zdroj: MPSV

Graf 97 – Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2020 – ženy

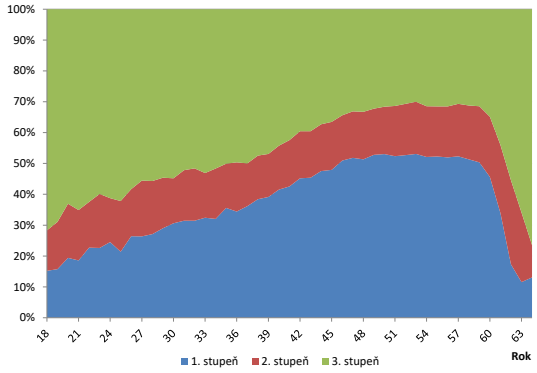

Zdroj: MPSV

Graf 98 – Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2040 – ženy

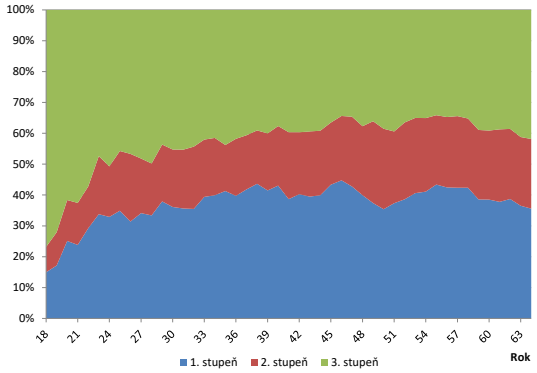

Zdroj: MPSV

Graf 99 – Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2060 – ženy

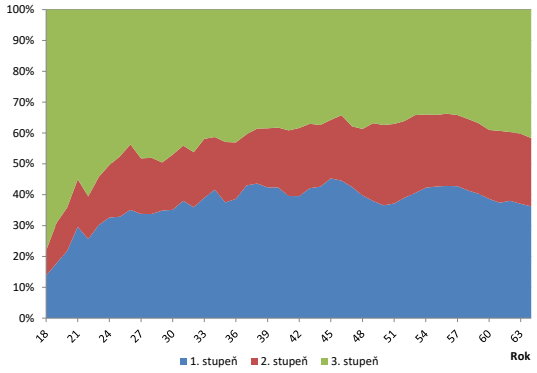

Zdroj: MPSV

4.3.2. Důstojný příjem důchodců (přiměřenost)

4.3.2.1.Primární indikátory

4.3.2.1.1. Míra ohrožení chudobou důchodců

Míra ohrožení chudobou u populace důchodců byla mezi roky 2004[33] a 2012 poměrně stabilní na hodnotách okolo 7 %. Po roce 2012 v souvislosti s ekonomickým oživením, které se postupně promítalo do zvyšující se dynamiky mezd v kombinaci s dočasně omezenou valorizací důchodů, začala míra ohrožení chudobou poměrně rychle narůstat, a to i přes provedená opatření ve způsobu zvyšování důchodů.

Po roce 2018 je tento ukazatel poměrně volatilní, což souvisí zejména s přijatými ad hoc opatřeními (výplata 5 000 Kč důchodci v roce 2020) a ochranou proti růstu cen v podobě plného zohlednění ve valorizacích důchodů v době vysokého cenového růstu v roce 2022 a 2023.

Následně bude míra ohrožení chudobou narůstat (především s ohledem na pomalejší růst důchodů do vyrovnání poklesu reálných mezd z let 2022 a 2023), a to až do poloviny třicátých let, kdy se přiblíží 19 %.

S odchodem silných generací sedmdesátých let do starobního důchodu se růst míry ohrožení chudobou zpomalí s tím, jak budou ve vyplácených důchodech posilovat početně silné skupiny s nově přiznávanými, tj. vyššími důchody.

Ke konci projekce začne růst míry opětovně zrychlovat tak, jak se efekt silných generací postupně vyčerpá.

Ve srovnání s předchozí Zprávou je míra ohrožení chudobou až do poloviny čtyřicátých let nižší (jako důsledek vyšší relativní úrovně důchodů po zvýšené cenové dynamice z let 2022 a 2023), ale poté je až do horizontu projekce vyšší (jako efekt přijatých opatření ve valorizaci důchodů a předčasných důchodech z roku 2023).

[33] Hodnota ukazatele přiřazena k roku, kdy byl dosahován příslušný příjem, tj. v zásadě o rok zpět, neboť obecně je vykazován k roku, kdy jsou sebrány údaje za předchozí rok. Tento postup lépe dokumentuje průběh a příčiny změn.

Graf 100 – Míra ohrožení chudobou u populace starobních důchodců

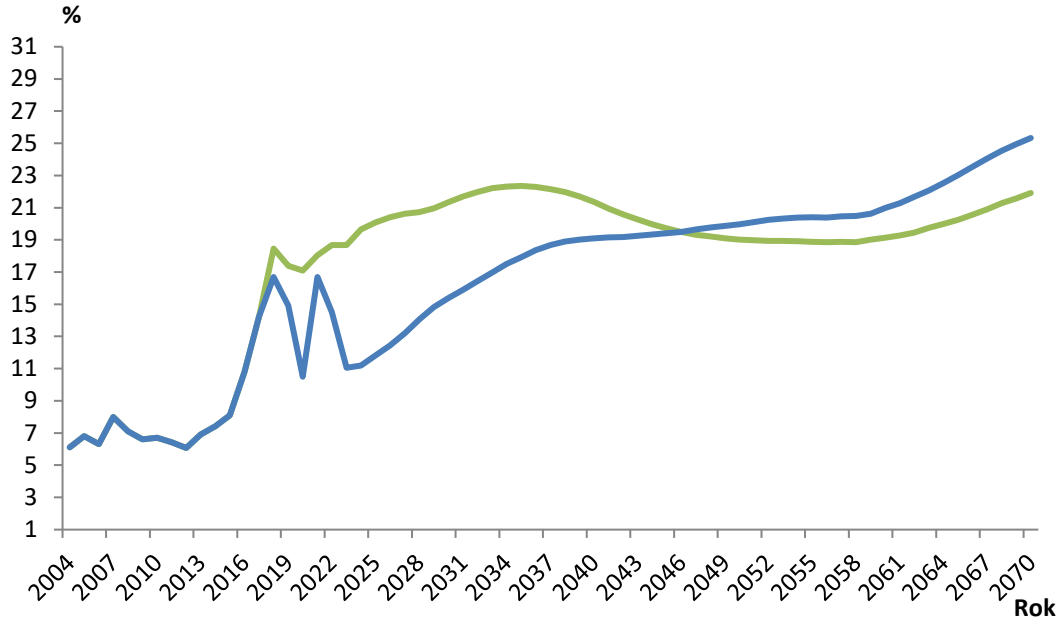

Zdroj: Eurostat a MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Míra ohrožení chudobou u domácností důchodců je systematicky významně vyšší u žen než u mužů, což je dáno zejména vyšším podílem jednočlenných domácností žen, kde je samotná míra ohrožení chudobou výrazně vyšší. Na druhou stranu se pozitivní posun silněji projeví u žen než u mužů.

Graf 101 – Míra ohrožení chudobou u populace starobních důchodců – muži

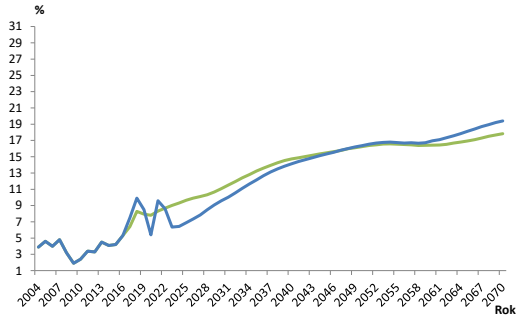

Zdroj: Eurostat a MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Graf 102 – Míra ohrožení chudobou u populace starobních důchodců – ženy

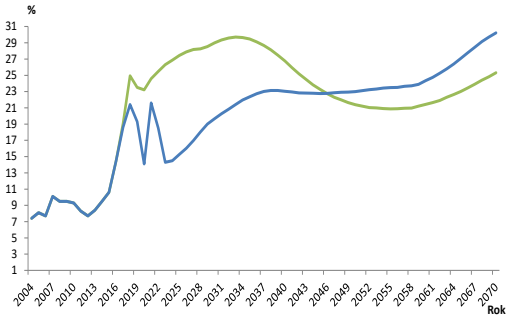

Zdroj: Eurostat a MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

4.3.2.1.2. S80/S20 ve věkové skupině 65+

Příjmová nerovnost u osob starších 65 let vykazuje postupný mírný růst. V nejbližších letech dojde k určitému poklesu, který ale bude vystřídán návratem k mírnému růstu, a to až do poloviny čtyřicátých let, kdy se tento ukazatel stabilizuje, nicméně celkově lze považovat míru nerovnosti za stabilně nízkou[34] a tento stav bude zachován i do budoucna.

Ve srovnání s předchozí Zprávou je hodnota tohoto ukazatele mírně vyšší.

[34] Společně se Slovenskem jde o nejnižší hodnoty mezi členskými zeměmi EU, přičemž průměr zemí EU je 4,1.

Graf 103 – S80/S20 u osob starších 65 let

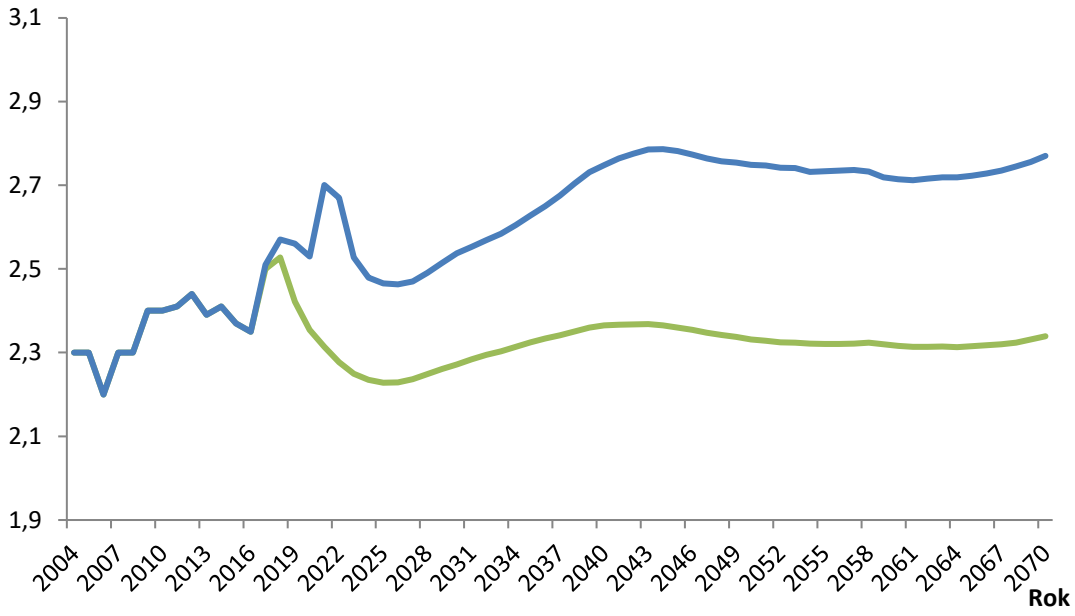

Zdroj: Eurostat a MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Z pohledu pohlaví byla mírně nižší nerovnost u mužů než u žen, nicméně u mužů lze na rozdíl od žen pozorovat určitou tendenci k růstu, která bude po odeznění efektů posledních opatření pokračovat.

Graf 104 – S80/S20 u osob starších 65 let – muži

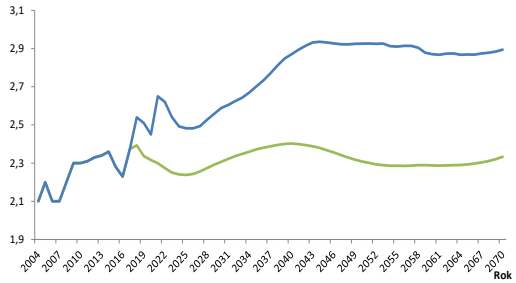

Zdroj: Eurostat a MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Graf 105 – S80/S20 u osob starších 65 let – ženy

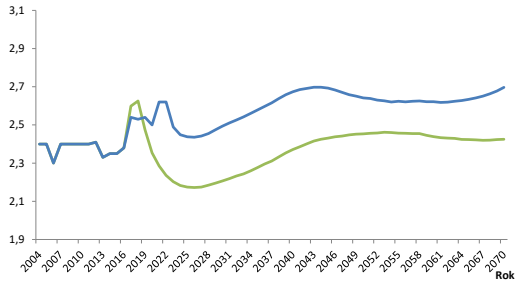

Zdroj: Eurostat a MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

4.3.2.1.3. Doba strávená v důchodu

Osoby, které v současné době odcházejí do starobního důchodu, stráví v průměru v důchodu zhruba 21,8 roku. Průměrná doba strávená v důchodu bude mít tendenci k velmi mírnému poklesu, a to v horizontu těsně před rok 2030, kdy bude na tento indikátor působit vyšší dynamika zvyšování důchodového věku žen a dojde ke sjednocení důchodového věku u mužů a žen. Poté bude postupně narůstat v souladu s očekávaným růstem střední délky života a v horizontu projekce dosáhne necelých 25,9 let, tj. vzroste o zhruba 4,1 roku.

Oproti předchozí Zprávě je průměrná doba strávené v důchodu ve všech letech odchodu do starobního důchodu vyšší, přičemž v horizontu projekce u osob, které budou odcházet do starobního důchod v roce 2070, je rozdíl zhruba 1,2 roku.

Graf 106 – Průměrná doba strávená ve starobním důchodu u osob odcházejících v daném roce do starobního důchodu

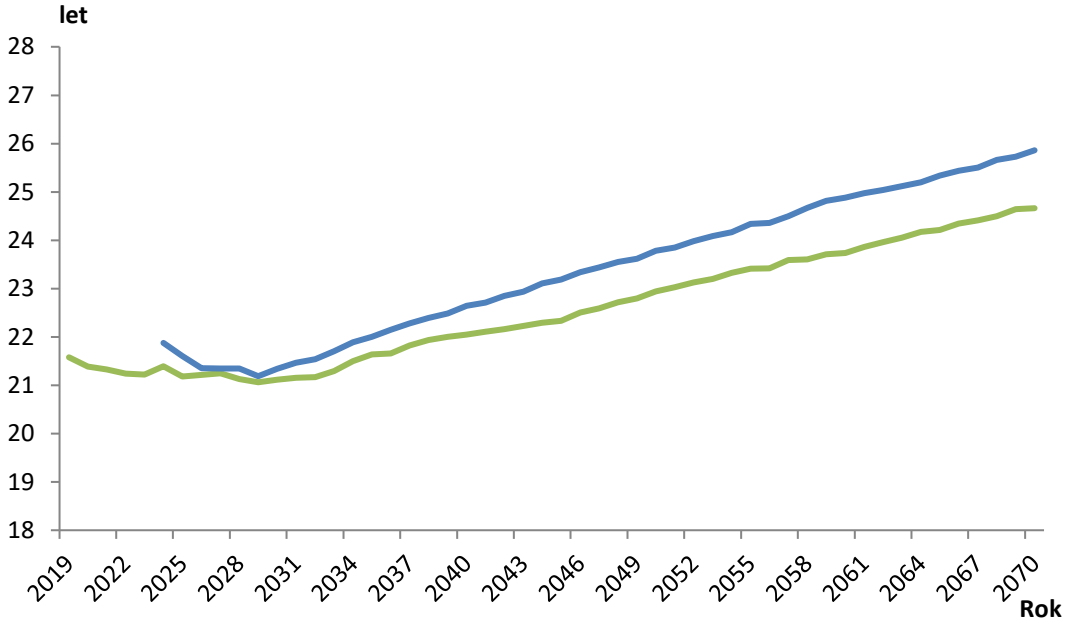

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Díky rozdílné střední délce života a diferenciaci důchodového věku je patrný výrazný rozdíl mezi muži a ženami. Zatímco muži stráví v současné době v důchodu v průměru zhruba 19 let, u žen je to o cca 5,5 roku více. Zatímco u žen bude v důsledku snahy o sjednocení důchodového věku a tím i vyšší dynamiky jeho zvyšování docházet v nejbližších letech k poklesu doby strávené v důchodu (ze současných 24,5 let na 23 let v roce 2035), u mužů je možné pozorovat až těsně za rok 2030 stagnaci (resp. velmi pozvolný růst) na úrovni 19 let. Poté dojde u obou pohlaví k trvalému růstu.

Oproti předchozí Zprávě je patrná delší doba strávená v důchodu u obou pohlaví.

Graf 107 – Průměrná doba strávená ve starobním důchodu u osob odcházejících v daném roce do starobního důchodu – muži

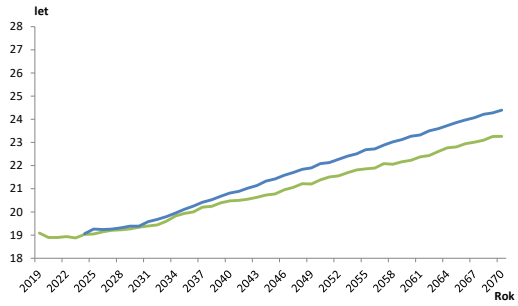

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

Graf 108 – Průměrná doba strávená ve starobním důchodu u osob odcházejících v daném roce do starobního důchodu – ženy

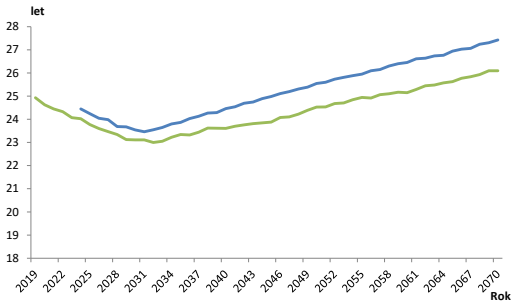

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

4.3.2.2.Sekundární indikátory

4.3.2.2.1. Benefit ratio

Poměr průměrného starobního důchodu a průměrné mzdy[35] se až do roku 1987, s výjimkou krátkého období kolem roku 1975, pohyboval na úrovni mezi 44 – 46 %. Poté došlo k prudkému nárůstu tohoto poměru až na hodnotu téměř 58 % v roce 1991 a následně se rychle vrátil na 44 %. Po roce 1995 za účinnosti současného zákona, který obsahuje i pravidla pro zvyšování důchodů, reflektuje vývoj tohoto ukazatele vývoj ekonomického cyklu, a to v tom směru, že v době ekonomického zpomalení (po roce 1996 a 2010) je patrný jeho nárůst, a naopak při ekonomickém oživení má tendenci k poklesu, což je i situace do roku 2019[36].

V současné době se po prudkém zvýšení v důsledku plného promítnutí rychlého cenového růstu do valorizace důchodů v kombinaci s výrazným propadem reálných mezd pohybuje na úrovni 45,6 %[37], ze které ale bude poměrně rychle klesat až zhruba do roku 2030 (kdy se začne ve valorizaci důchodů opět promítat růst reálných mezd) a poté se až do roku 2045 stabilizuje na úrovni kolem 41,5 %, kdy budou mezi nově přiznávanými důchody nejvíce zastoupeny silné generace sedmdesátých let. Následně postupně poklesne na hodnotu 37 % v horizontu projekce.

Ve srovnání s předchozí Zprávou je tento ukazatel vyšší až do počátku čtyřicátých let (především v důsledku vyšší současné úrovně) a poté již převáží přijatá úsporná opatření z roku 2023 a hodnota bude nižší.

Graf 109 – Benefit ratio

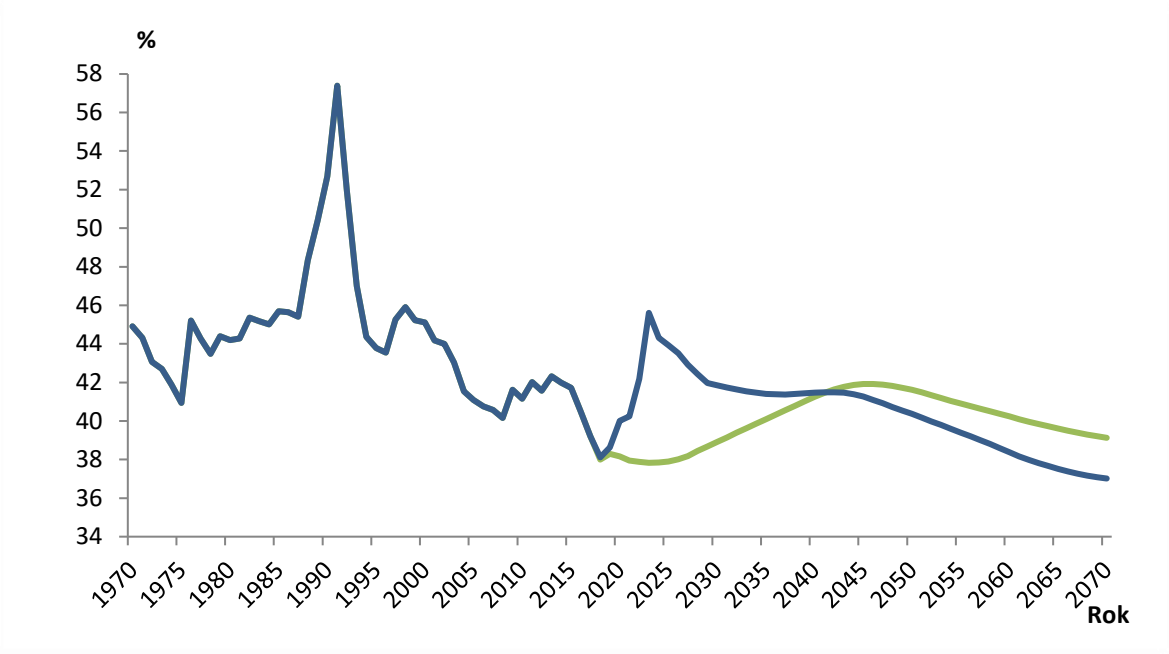

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

[35] Průměrnou mzdou se zde rozumí všeobecný vyměřovací základ podle § 17 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění, který představuje dlouhodobě konzistentní časovou řadu. Je však třeba upozornit na fakt, že po roce 1990 postupně ztratil část vypovídací schopnosti, neboť nezahrnuje údaje o malých podnicích a OSVČ, přičemž před rokem 1990 i přes toto omezení v zásadě pokrýval celý pracovní trh, nyní lze odhadnout, že jde pouze o cca 2/3. Např. aktuálně rozdíl mezi všeobecným vyměřovacím základem a průměrnou mzdou za celé národní hospodářství, kde je však k dispozici časová řada až od roku 2000, představuje téměř 6 %.

[36] Především v důsledku promítnutí ekonomického vývoje do valorizace důchodu z určitým zpožděním.

[37] Zde je třeba uvést, že při použití průměrné mzdy za celé národní hospodářství namísto všeobecného vyměřovacího základu by byla hodnota tohoto ukazatele o cca 2 p. b. vyšší, tj. pohybovala by se na úrovni těsně nad 40 %.

4.3.2.3.Hrubý (čistý) individuální náhradový poměr

Individuální náhradový poměr demonstruje, jak se změní příjmová situace při přechodu z ekonomické aktivity do starobního důchodu. Vodorovná čára v grafech představuje průměrný náhradový poměr u dané skupiny osob. Svislá čára potom odděluje podprůměrné a nadprůměrné příjmy. Kdybychom posuzovali zásluhovost pomocí tohoto kritéria, potom v plně zásluhovém systému by se individuální náhradové poměry pohybovaly na úrovni vodorovné čáry průměru.

Vodorovná a svislá čára rozdělují jedince do 4 skupin. S podprůměrnými příjmy a nadprůměrnou mírou náhrady, podprůměrnými příjmy a podprůměrnou mírou náhrady, nadprůměrnými příjmy a nadprůměrnou mírou náhrady, a nakonec nadprůměrnými příjmy a podprůměrnou mírou náhrady.

Ve všech grafech je patrný tvar ukazující na příjmovou solidaritu v systému, kdy největší skupinu tvoří osoby s podprůměrnými příjmy a nadprůměrnou mírou náhrady, kterých je zhruba 60 % a druhou největší potom osoby s nadprůměrnými příjmy a podprůměrnou mírou náhrady zhruba 30 % vzorku. Tyto proporce jsou zachovány po celou dobu projekce, což odpovídá stabilní legislativě.

Je možné také pozorovat stabilní poměr (zhruba 2/3 ku 1/3) mezi osobami, které získávají nadprůměrnou a podprůměrnou míru náhrady. Je zde tedy výrazně větší skupina osob, které získávají z existence příjmové solidarity výhodu a v případě posílení zásluhovosti v systému by se jejich (relativní) pozice zhoršila.

Můžeme též pozorovat, že v průměru nově přiznaný důchod se aktuálně pohybuje zhruba na úrovni čistého příjmu ze zaměstnání těsně před odchodem do starobního důchodu (více u žen než u mužů). Přechod z ekonomické aktivity do starobního důchodu tedy pro drtivou většinu osob nepředstavuje výrazný příjmový šok. Nicméně v souladu s pozorovatelným vývojem u poměru průměrného nově přiznaného starobního důchodu a průměrné mzdy (Graf 134) i tento ukazatel bude nejprve mírně narůstat a poté v čase klesat.

Graf 110 – Hrubý individuální náhradový poměr 2025

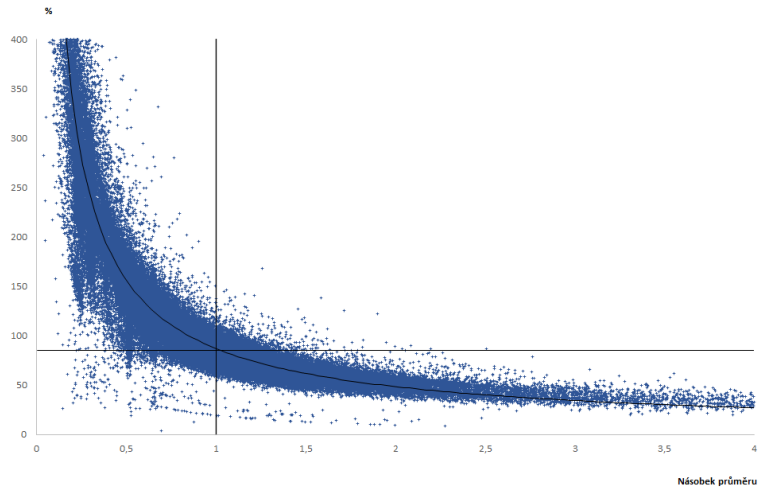

Zdroj: MPSV

Graf 111 – Hrubý individuální náhradový poměr 2030

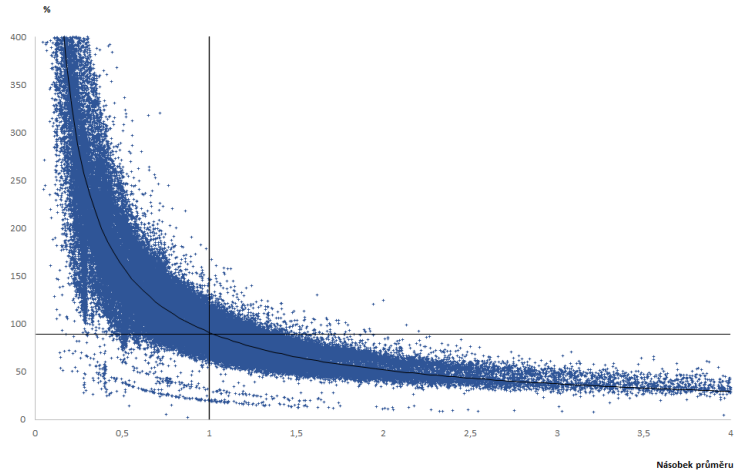

Zdroj: MPSV

Graf 112 – Hrubý individuální náhradový poměr 2050

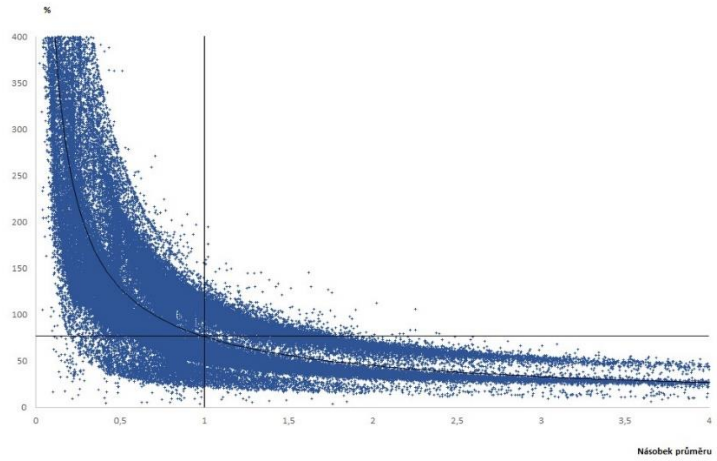

Zdroj: MPSV

Graf 113 – Hrubý individuální náhradový poměr 2070

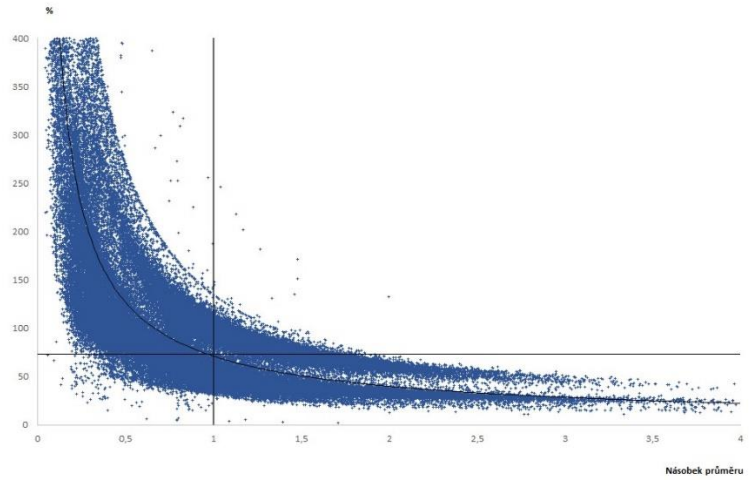

Zdroj: MPSV

Graf 114 – Čistý individuální náhradový poměr 2025

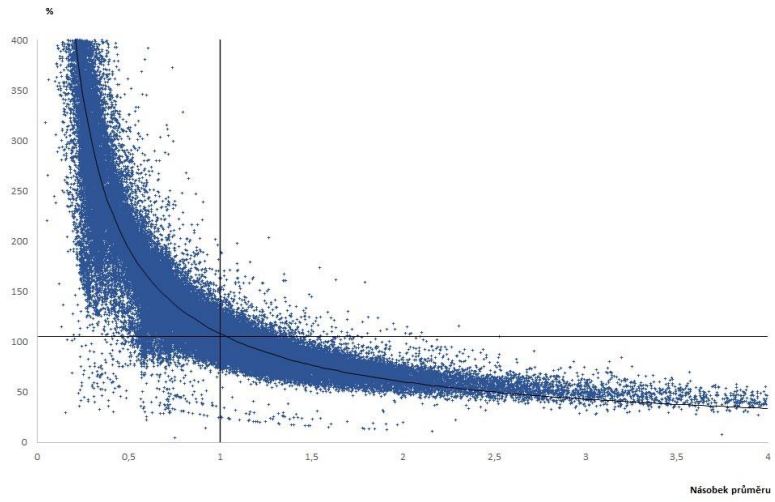

Zdroj: MPSV

Graf 115 – Čistý individuální náhradový poměr 2030

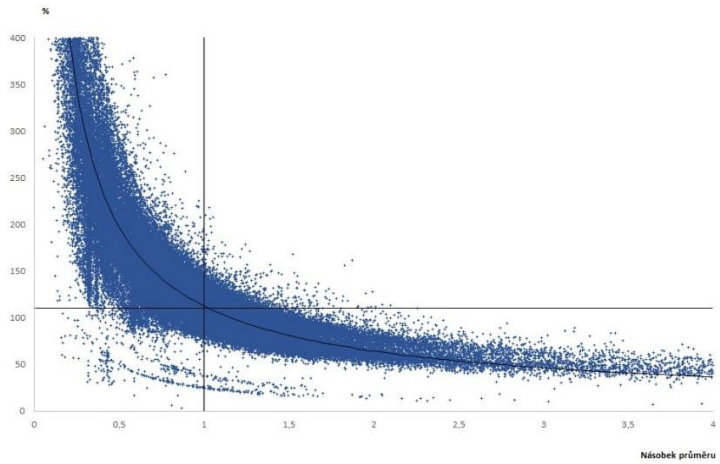

Zdroj: MPSV

Graf 116 – Čistý individuální náhradový poměr 2050

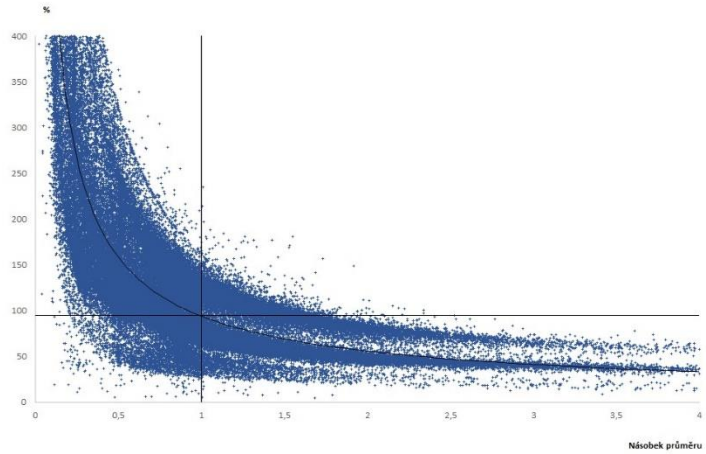

Zdroj: MPSV

Graf 117 – Čistý individuální náhradový poměr 2070

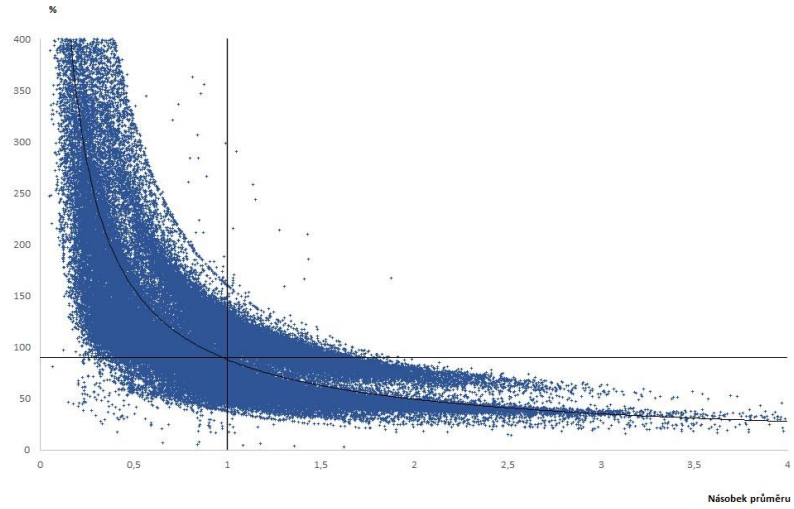

Zdroj: MPSV

Graf 118 – Hrubý individuální náhradový poměr 2025 – muži

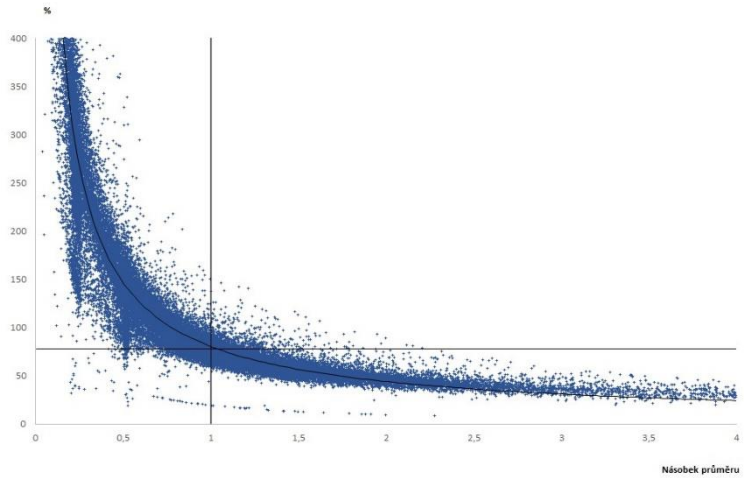

Zdroj: MPSV

Graf 119 – Hrubý individuální náhradový poměr 2030 – muži

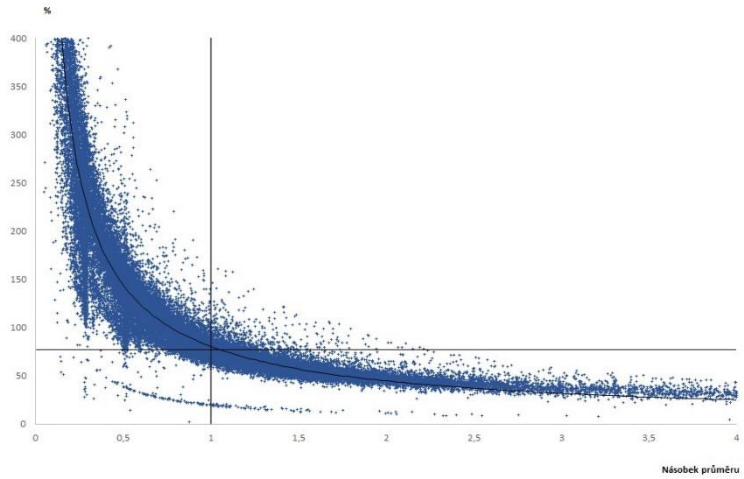

Zdroj: MPSV

Graf 120 – Hrubý individuální náhradový poměr 2050 – muži

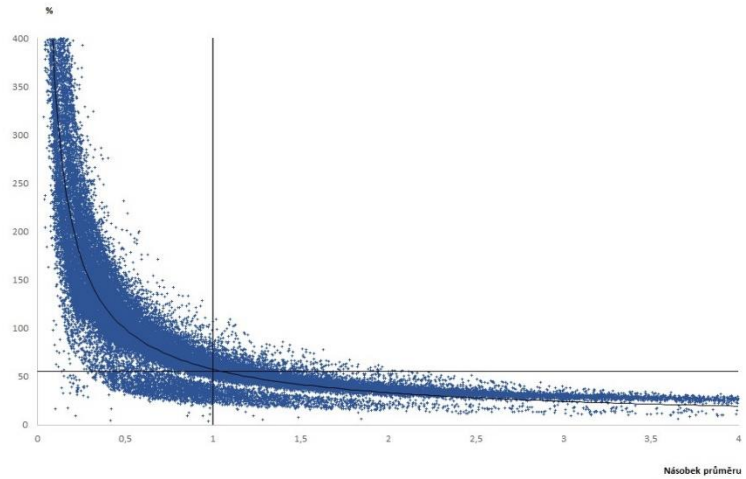

Zdroj: MPSV

Graf 121 – Hrubý individuální náhradový poměr 2070 – muži

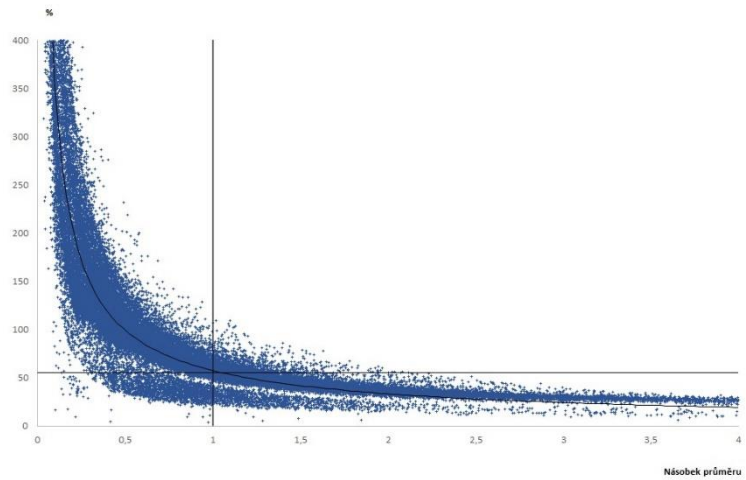

Zdroj: MPSV

Graf 122 – Čistý individuální náhradový poměr 2025 – muži

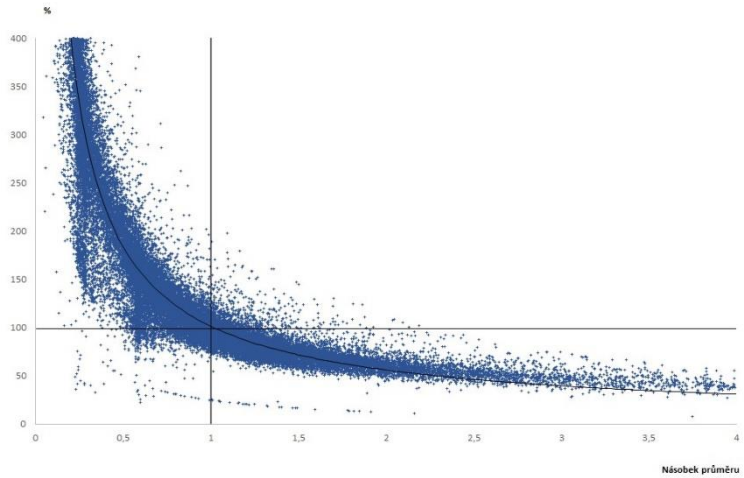

Zdroj: MPSV

Graf 123 – Čistý individuální náhradový poměr 2030 – muži

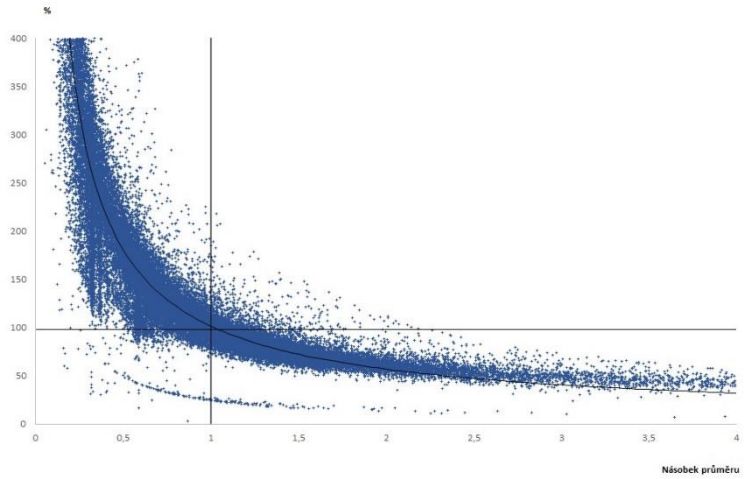

Zdroj: MPSV

Graf 124 – Čistý individuální náhradový poměr 2050 – muži

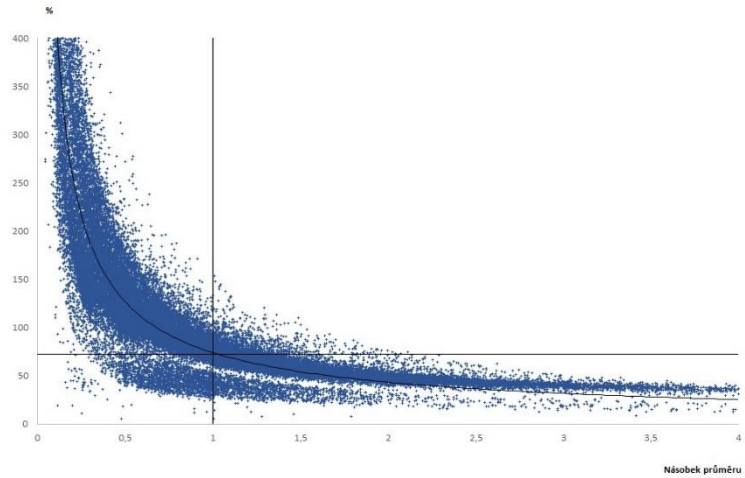

Zdroj: MPSV

Graf 125 – Čistý individuální náhradový poměr 2070 – muži

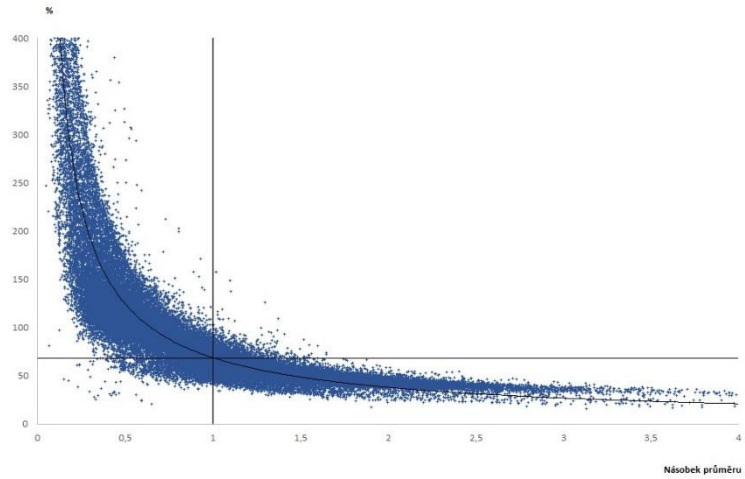

Zdroj: MPSV

Graf 126 – Hrubý individuální náhradový poměr – 2025 – ženy

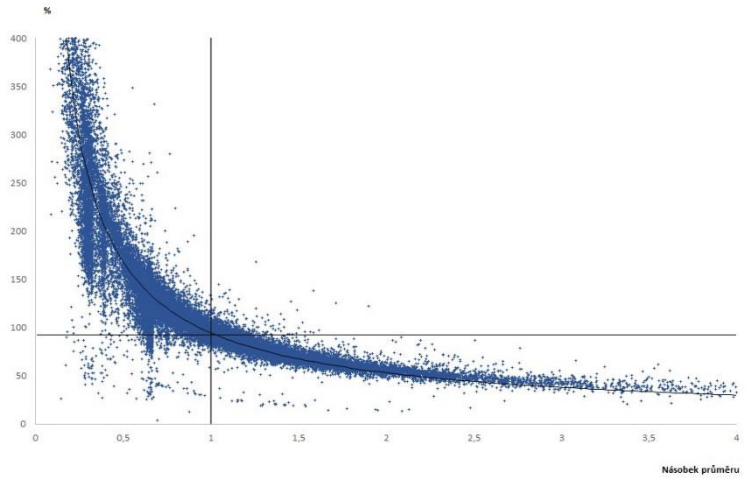

Zdroj: MPSV

Graf 127 – Hrubý individuální náhradový poměr 2030 – ženy

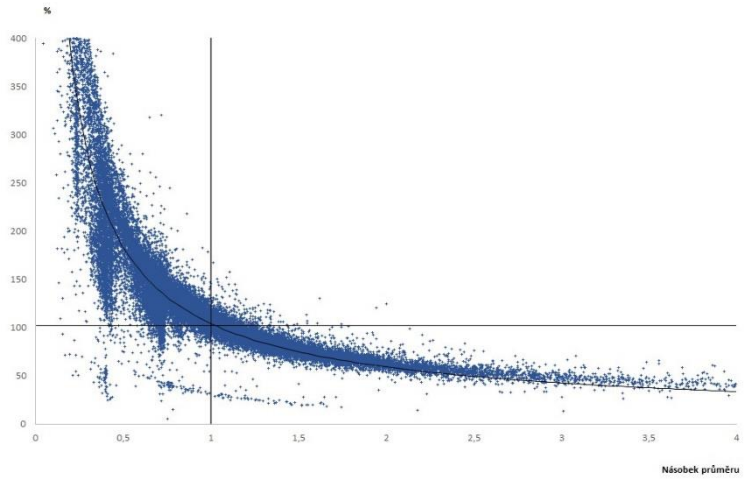

Zdroj: MPSV

Graf 128 – Hrubý individuální náhradový poměr 2050 – ženy

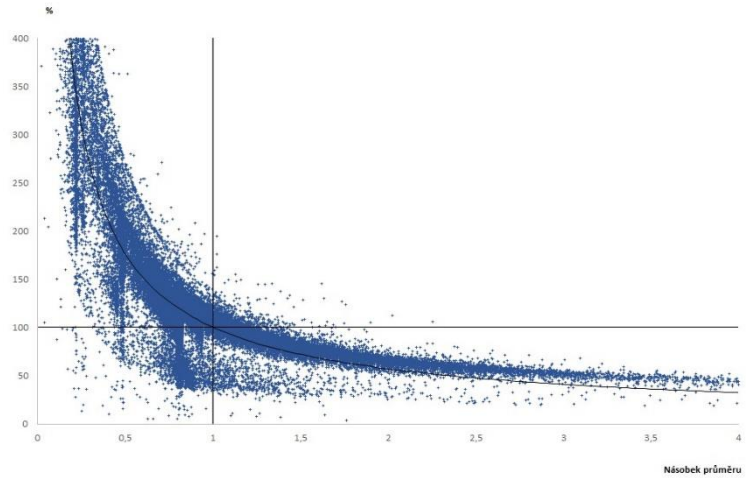

Zdroj: MPSV

Graf 129 – Hrubý individuální náhradový poměr 2070 – ženy

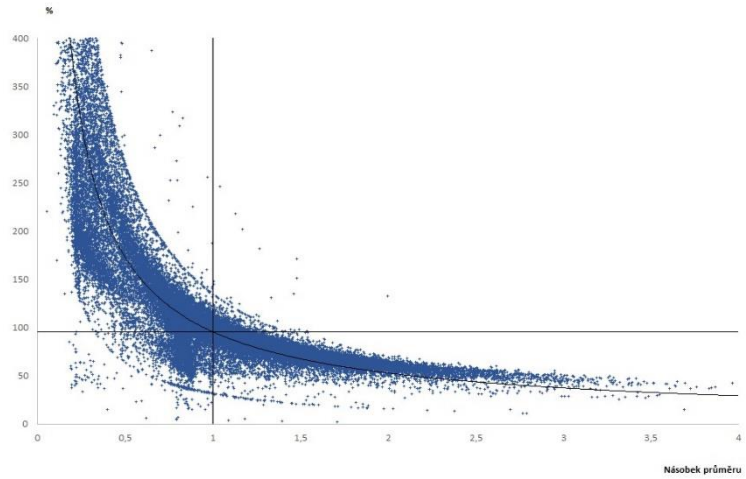

Zdroj: MPSV

Graf 130 – Čistý individuální náhradový poměr 2025 – ženy

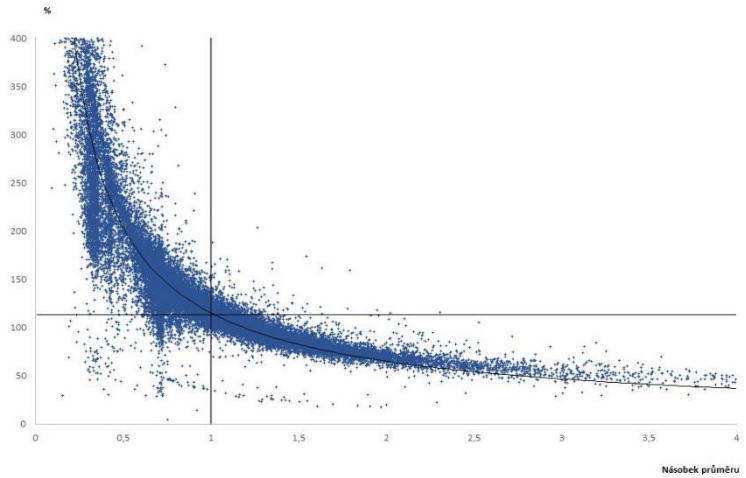

Zdroj: MPSV

Graf 131 – Čistý individuální náhradový poměr 2030 – ženy

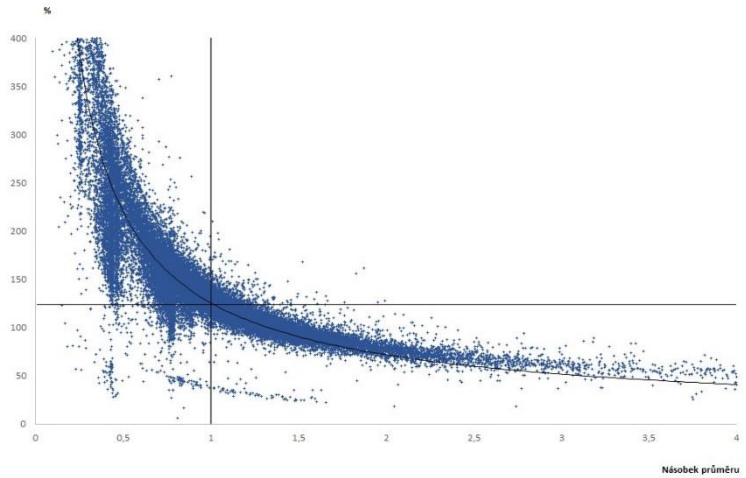

Zdroj: MPSV

Graf 132 – Čistý individuální náhradový poměr 2050 – ženy

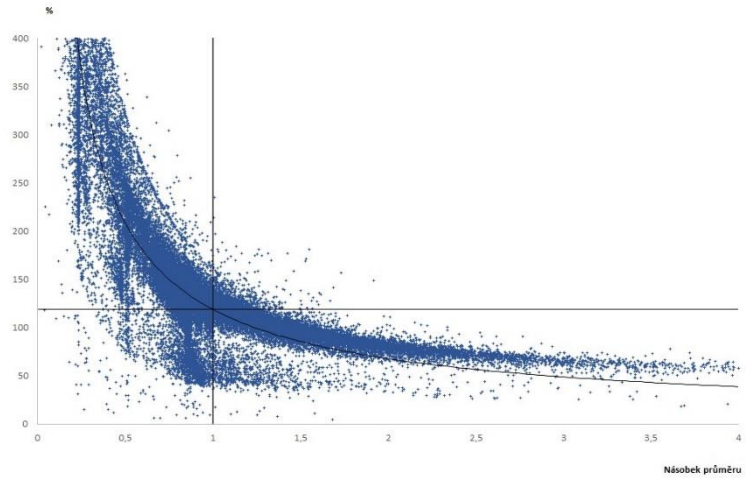

Zdroj: MPSV

Graf 133 – Čistý individuální náhradový poměr 2070 – ženy

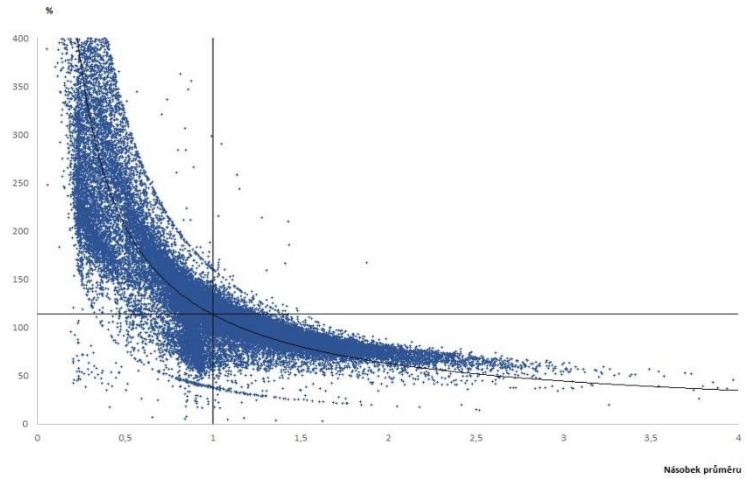

Zdroj: MPSV

4.3.2.4.Kontextové informace

4.3.2.4.1. Benefit ratio pro nově přiznané důchody

Poměr nově přiznávaného starobního důchodu vůči průměrné mzdě[35] je poměrně volatilní a pohyboval se mezi 42 a 46 %.

Po roce 2022 bude docházet k jeho mírnému nárůstu až na hodnoty těsně pod 48 %, a to zejména v důsledku zpomalování mzdové dynamiky[38] a růstu průměrné doby pojištění (Graf 136). Následně bude až do roku 2045 mírně klesat v důsledku nižšího růstu osobních vyměřovacích základů oproti růstu průměrné mzdy (kapitola 4.3.2.4.2).

Po roce 2045 dojde k poklesu jako efektu změn v dosahovaných dobách pojištění (kapitola 4.3.2.4.3) a následně se stabilizuje kolem 40 %.

Ve srovnání s předchozí Zprávou je hodnota dlouhodobě nižší, a to především jako důsledek zpřísnění u předčasných důchodů z roku 2023 a vyšší očekávané migraci, kdy tito migranti budou mít v českého důchodového pojištění pouze část důchodu (a část budou mít z jiné země).

Graf 134 – Benefit ratio nově přiznané důchody

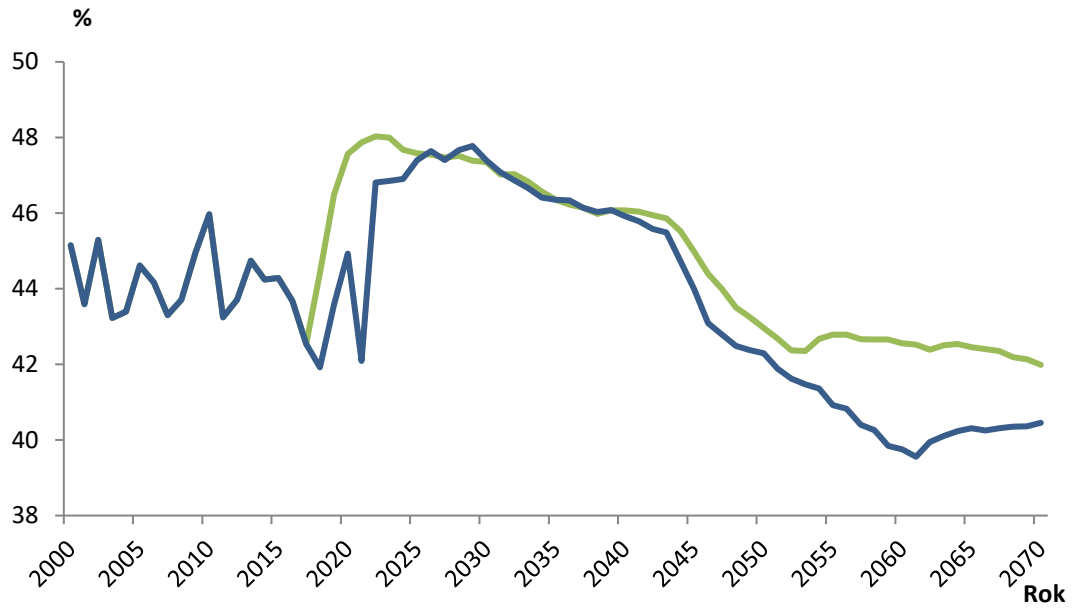

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

4.3.2.4.2. Osobní vyměřovací základ

Postupné rozšiřování rozhodného období na celoživotní příjmy, kdy jsou do výpočtu osobního vyměřovacího základu zahrnovány i příjmy dosahované v mladším věku, které jsou v průměru nižší, se projevuje kontinuálním poklesem průměrného osobního vyměřovacího základu vůči průměrné mzdě z hodnot nad 100 % na počátku tisíciletí na hodnoty okolo 85 % v současné době až těsně pod 73 % po roce 2050, přičemž pokles po roce 2035, kdy již bude plně efektivní celoživotní rozhodné období, bude jen velmi pomalý[39].

[38] Všechny parametry se indexují mzdovou dynamikou předchozího roku.

[39] Mírný pokles i v době, kdy se již budou zahrnovat celoživotní výdělky, je způsoben především způsobem indexace předchozích výdělků za použití všeobecného vyměřovacího základu, který zejména v první polovině devadesátých let rostl rychleji než obecná mzdová hladina.

Graf 135 – Podíl průměrného osobního vyměřovacího základu a průměrné mzdy v %

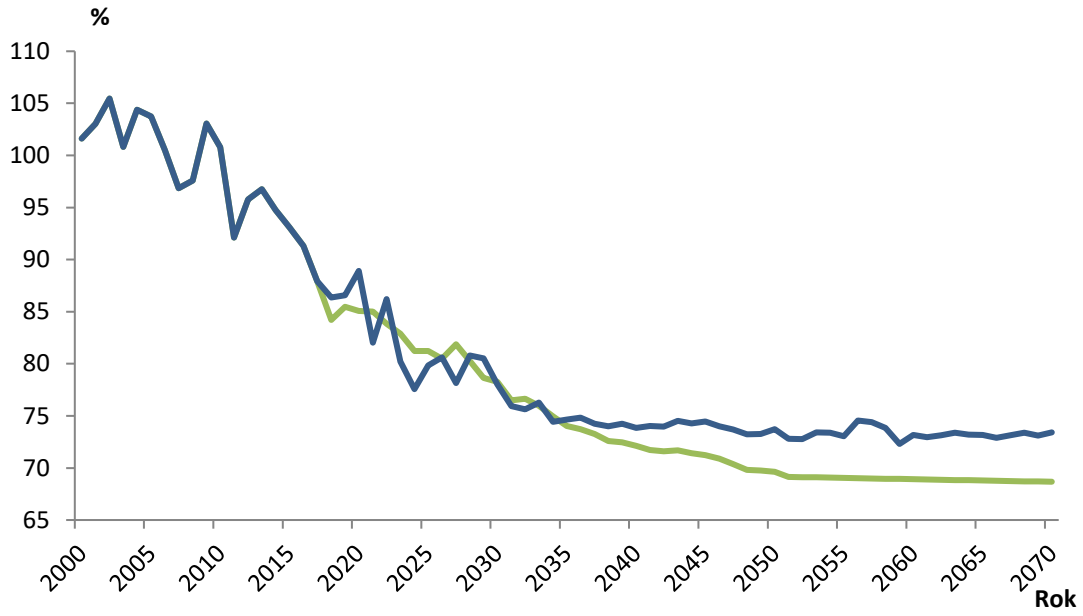

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

4.3.2.4.3. Doba pojištění

Průměrná doba pojištění při přiznání starobního důchodu se postupně zvyšuje z hodnot mírně nad 41 lety až na současných zhruba 44 let[40], přičemž s vlnou žádostí o předčasné starobních důchody v letech 2022 a 2023 došlo ke zpomalení růstu, resp. i k poklesu, nicméně v následujících letech bude dále postupně narůstat. Důvodem nárůstu je především postupné zvyšování důchodového věku. Nejvyšších hodnot (těsně kolem 47 let) bude dosaženo po roce 2030, kdy bude zvyšování důchodového věku ukončeno. Poté bude až do začátku čtyřicátých let stabilní, avšak po roce 2041 dojde k poměrně rychlému poklesu, který bude zapříčiněn dopady omezování zápočtu doby studia mezi 15. a 18. rokem věku a následně i studia po 18. roce věku v kombinaci s prodloužením povinné školní docházky a vyšším podílem studentů vysokých škol.

V horizontu projekce se průměrná doba pojištění stabilizuje na hodnotě kolem 40 let, což odpovídá rozdílu mezi budoucím důchodovým věkem na úrovni 65 let (při zohlednění možnosti předčasného odchodu do starobního důchodu, tj. průměrný věk odchodu do důchodu je mírně nižší) a průměrného věku vstupu na trh práce, který se aktuálně pohybuje mezi 23 a 24 lety.

Ve srovnání s předchozí Zprávou je průběh velmi podobný s tím, že dlouhodobě jsou hodnoty mírně nižší, což souvisí s vyšší migrací (Graf 30), kdy migrující pracovní mají obecně v české důchodovém pojištění kratší dobu pojištění a ovlivní tak i průměrné hodnoty.

[40] Podmínka minimální potřebné doby pojištění pro získání nároku na starobní důchod v roce 2019 dosáhla finální hodnoty 35 let.

Graf 136 – Průměrná doba pojištění při přiznání starobního důchodu

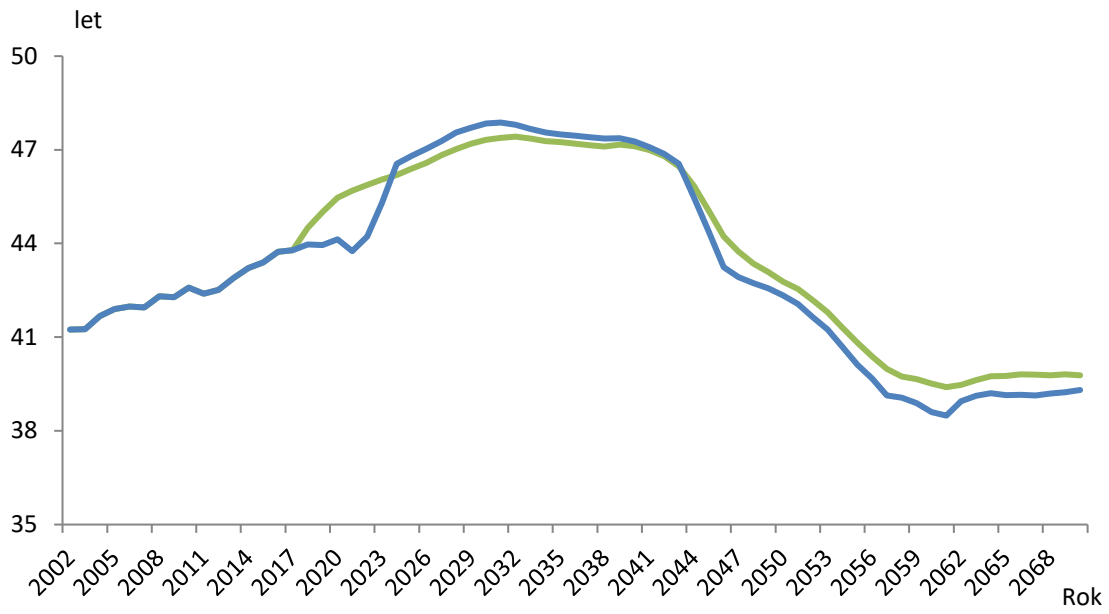

Zdroj: MPSV (zeleně předchozí Zpráva)

5. Alternativní scénáře vývoje důchodového pojištění

Podle znění § 4a zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, musí tato zpráva obsahovat *„informaci o tom, jak by měl být důchodový věk stanoven, aby bylo dosaženo stavu, kdy by očekávaná střední délka života jednotlivých generací při jeho dosažení činila jednu čtvrtinu součtu tohoto věku a této očekávané střední délky života, a to pro všechny osoby, které dosáhly v roce předložení zprávy věku 25- 54 let.“* Tato informace vychází z údajů zpracovaných Českým statistickým úřadem v jeho zprávě dle § 10b téhož zákona.

Alternativní scénář vývoje důchodového pojištění je hodnocen ve srovnání s vývojem podle současného právního stavu, který je popsán v kapitole 4.3, a to jak z pohledu dlouhodobé finanční udržitelnosti, tak i přiměřenosti poskytovaných plnění (sociální udržitelnosti).

5.1. Úprava důchodového věku - ¼ života strávená v důchodu

Pro zprávu zpracovávanou v roce 2024 jsou osobami ve věku 25 – 54 let, osoby narozené mezi roky 1970 a 1999. Pro osoby narozené v roce 1970 je věk naplňující podmínku na úrovni 65,3 roku a postupně se zvyšuje a u poslední generace osob narozených v roce 1999 činí tento věk podle zprávy Českého statistického úřadu 68,0 roku, tj. o zhruba 3 roky více než je jejich současný důchodový věk.

Ve srovnání s přechozí Zprávou je pro srovnatelné generace věk splňující podmínku vyšší, přičemž rozdíl se s mladšími generacemi postupně zvyšuje. U osob narozených v roce 1970 je rozdíl zhruba 0,1 roku a u narozených v roce 1994 (jako poslední generace, kde je možné provést srovnání) je rozdíl více jak 0,4 roku.

Graf 137 – Věk, kdy je splněna podmínka čtvrtiny života v důchodu

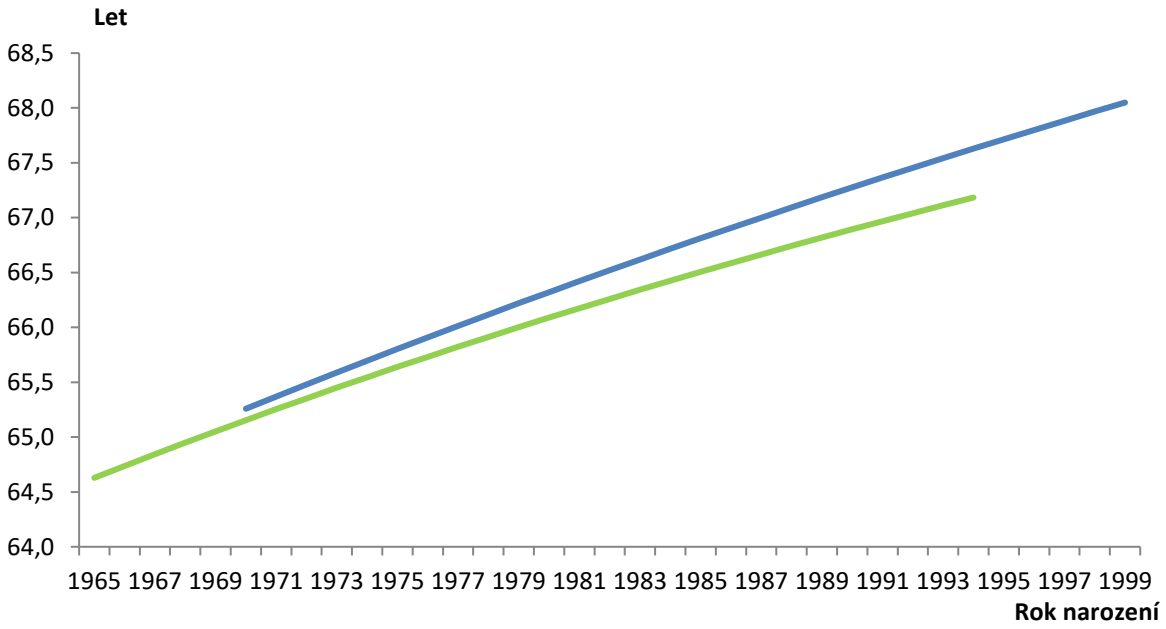

Zdroj: ČSÚ (zeleně předchozí Zpráva)

V ustanovení § 4a zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení se dále uvádí, že *„v případě, kdy ….. platí, že podíl očekávané střední délky života při dosažení důchodového věku podle zákona o důchodovém pojištění a součtu tohoto věku a této očekávané střední délky života je menší než 24 % nebo větší než 26 %, obsahuje zpráva též informaci o úpravě důchodového věku“* tak, aby bylo dosaženo výše uvedené čtvrtiny života.

Podmínka v podobě překročení podílu 26 % poprvé nastává u osob narozených v roce 1978 (tj. o dvě generace dříve než podle předchozí Zprávy) a podíl 26 % je pro důchodový věk 65 let překročen pro všechny následující generace.

Graf 138 – Podíl střední délky života při dosažení důchodového věku a součtu důchodového věku a střední délky života při jeho dosažení – pro důchodový věk 65 let

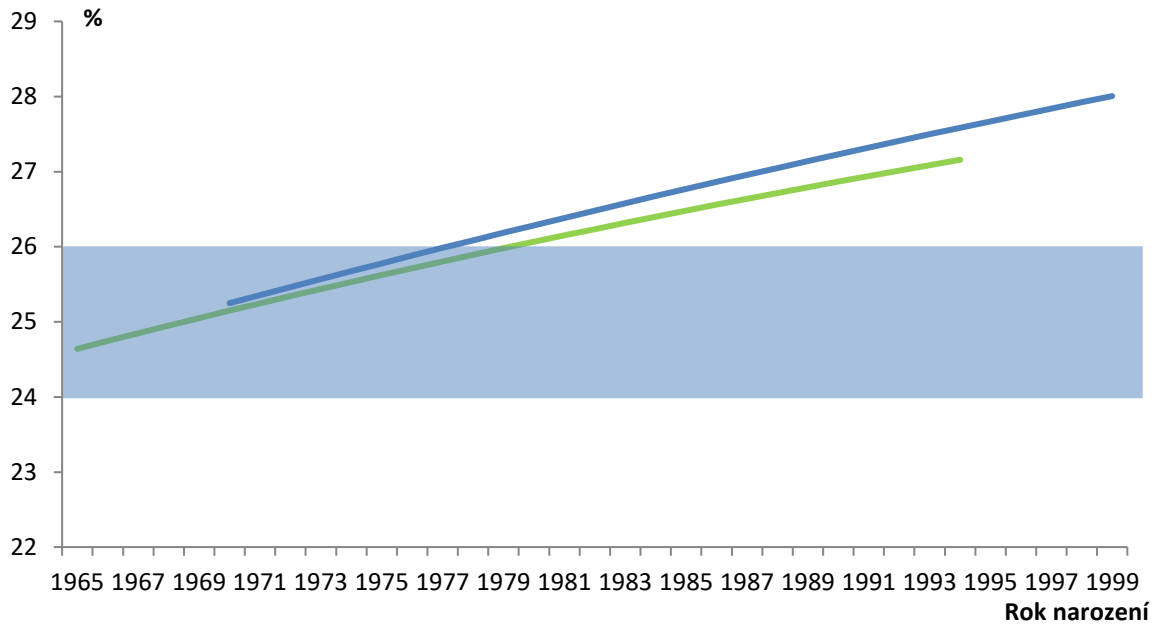

Zdroj: ČSÚ (zeleně předchozí Zpráva)

Úprava důchodového věku by podle sledování parametru 25 % podle § 4a zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, probíhala následovně:

U mužů a žen (s výjimkou žen, které vychovaly 5 nebo více dětí) by došlo ke zvýšení o zhruba 3,1 měsíce a následně by se v dalších generacích důchodový věk postupně zvyšoval tempem, které by se postupně snižovalo (ze 1,3 měsíce u generace 1971 na 0,98 měsíce pro generaci 1999).

Úprava důchodového věku je koncipována tak, že u žen, kde je ještě diferenciace dle počtu vychovaných dětí (tj. 5 nebo více), je zachováno tempo zvyšování o 6 měsíců až do dosažení věku naplňujícího podmínku čtvrtiny života a dále pokračuje stejně jako u mužů.

Pro osoby narozené po roce 1999 je potom stejný jako pro narozené v roce 1999, tj. na úrovni 68 let[41].

[41] Vývoj věku, při němž by důchodci trávili v důchodu přesně ¼ života je obsažen v příloze (Příloha 5 – Důchodový věk v alternativním scénáři).

Graf 139 – Úprava důchodového věku

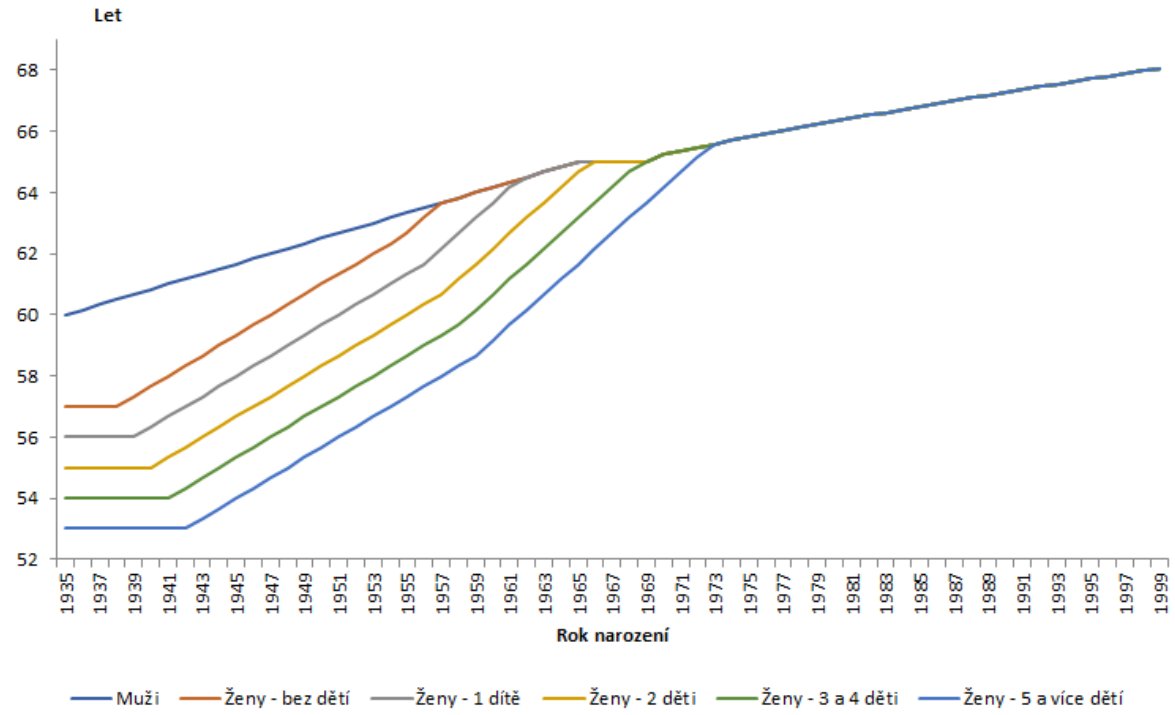

Zdroj: *MPSV*

5.1.1. Dlouhodobá finanční udržitelnost

5.1.1.1. Sustainability indicator S2

Úprava důchodového věku na ¼ života stráveného v důchodu významně zlepšuje dlouhodobou finanční udržitelnost veřejných financí. Indikátor S2 se snižuje o 0,9 na hodnotu 4,1. Příspěvek samotného důchodového pojištění se změní z 1,4 na 0,5 a bude tak činit zhruba osminu celého S2. Hlavními důvody, které vedou k tomuto zlepšení dlouhodobé finanční udržitelnosti oproti současnému právnímu stavu, jsou:

- nižší dynamika výdajové strany po roce 2034
- lepší fiskální pozice v horizontu projekce v roce 2070.

Tyto důvody budou dále detailněji popsány zejména u výdajů na důchody.

5.1.1.2. Celkový implicitní dluh

Posun důchodového věku zkracuje průměrnou dobu, po kterou je vyplácen starobní důchod (Graf 154), a tím i rozsah důchodových závazků na straně jedné a prodlužuje dobu ekonomické aktivity a tím zvyšuje rozsah příjmů na krytí těchto závazků na straně druhé. Kombinací těchto vlivů dochází ke snížení celkového implicitního dluhu o zhruba 10 % (tj. 33 % HDP ze 351 na 318 % HDP, což v současných hodnotách HDP představuje částku 2,5 bln. Kč).

5.1.1.3. Relativní implicitní dluh u osob nově vstupujících do systému

V porovnání se současným právním stavem dosahuje hodnota relativního implicitního dluhu u osob nově vstupujících do pojištění nižších hodnot, přičemž rozdíl je, především díky stabilnímu rozdílu v důchodovém věku, v zásadě konstantní.

Při úpravě důchodového věku je tato hodnota o cca 15 p. b. nižší než při současném právním stavu a dosahuje úrovně cca 107 %, tj. suma budoucích závazků převyšuje úhrn odvedeného pojistného na důchodové pojištění o zhruba 7 %.

Graf 140 – Relativní implicitní dluh osob nově vstupujících do důchodového pojištění

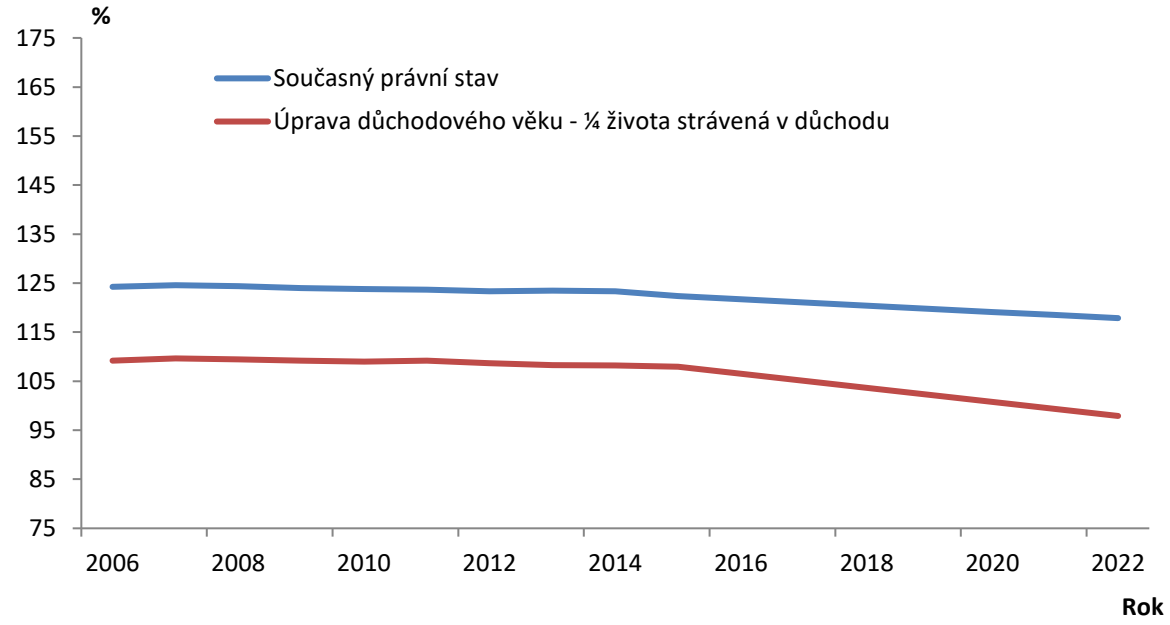

Zdroj: MPSV

Z pohledu mužů a žen je patrný vyšší absolutní pokles u žen, a to především z důvodu vyšších dosahovaných hodnot. U mužů je zřejmý pokles pod hodnotu 100, tj. suma budoucích plateb důchodů v průměru dosahuje cca 87 % sumy zaplaceného pojistného.

Graf 141 – Relativní implicitní dluh osob nově vstupujících do důchodového pojištění – muži

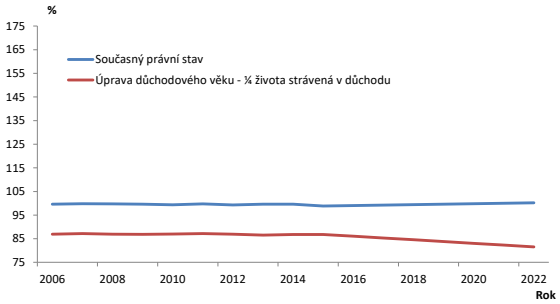

Zdroj: MPSV

Graf 142 – Relativní implicitní dluh osob nově vstupujících do důchodového pojištění – ženy

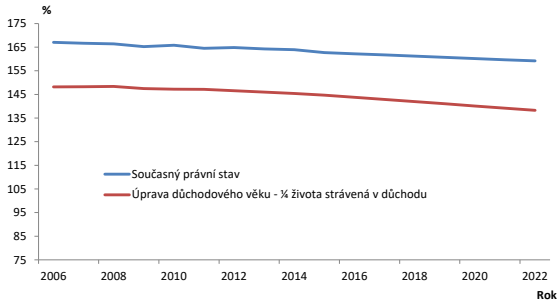

Zdroj: MPSV

5.1.1.4. Příjmy z pojistného

Díky konstrukci dlouhodobého makroekonomického rámce pro projekce (Příloha 4 – Popis ekonomického rámce), který předpokládá v čase stabilní vazbu objemu mezd a platů na HDP, nemá změna ve stanovení důchodového věku vliv na poměr příjmů z pojistného na HDP.

5.1.1.5. Výdaje na důchody

Po roce 2034 ukazují, při obnovení zvyšování důchodového věku, výdaje pomalejší dynamiku s tím, že do roku 2061 vzrostou o cca 2,1 % HDP a do horizontu projekce poklesnou o 0,7 % HDP.

V horizontu projekce dosáhnou výdaje zhruba 10,1 % HDP a budou zhruba o 1 % HDP nižší než při současném právním stavu a o 1,2 % HDP vyšší než v současnosti.

Graf 143 – Výdaje na důchody

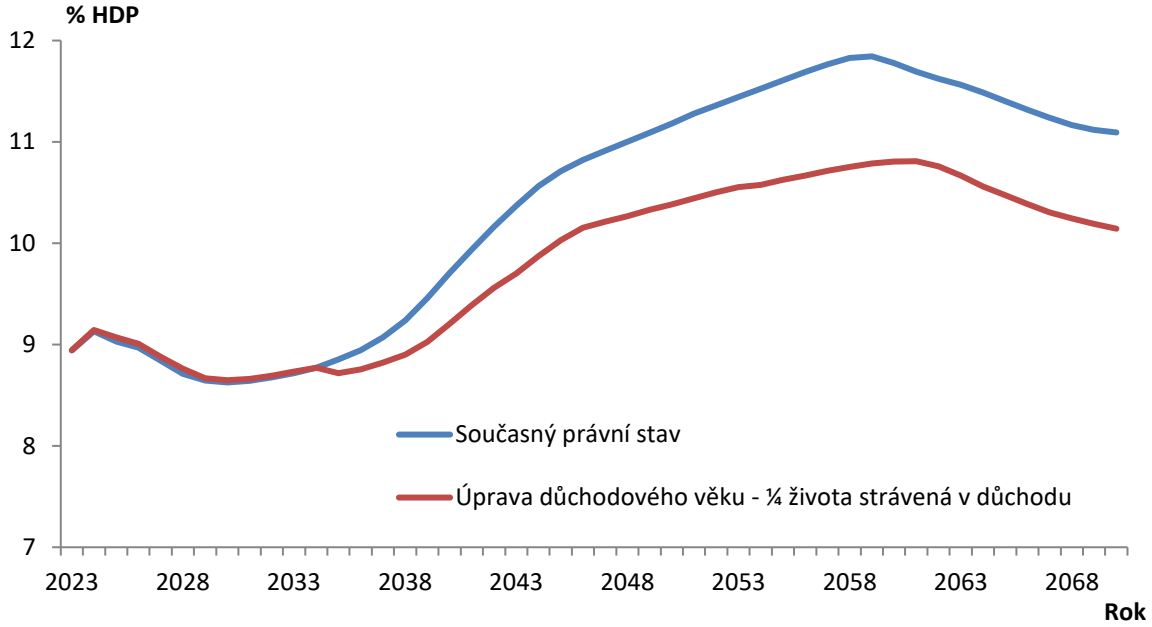

Zdroj: MPSV

5.1.1.6.Saldo příjmů z pojistného na důchodové pojištění a výdajů na důchody

V bilanci příjmů z pojistného a výdajů na důchody se pozitivně projeví dočasná stabilita výdajů po roce 2034.

Rozdíl v saldu se postupně zvětšuje až k hodnotě 1,1 % HDP v roce 2058 (2,9 % HDP v současném právním stavu vs. 1,8 % HDP při úpravě důchodového věku), poté se mírně sníží, v horizontu projekce je rozdíl proti současnému právnímu stavu cca 0,9 % HDP.

Graf 144 - Saldo příjmů z pojistného na důchodové pojištění a výdajů na důchody

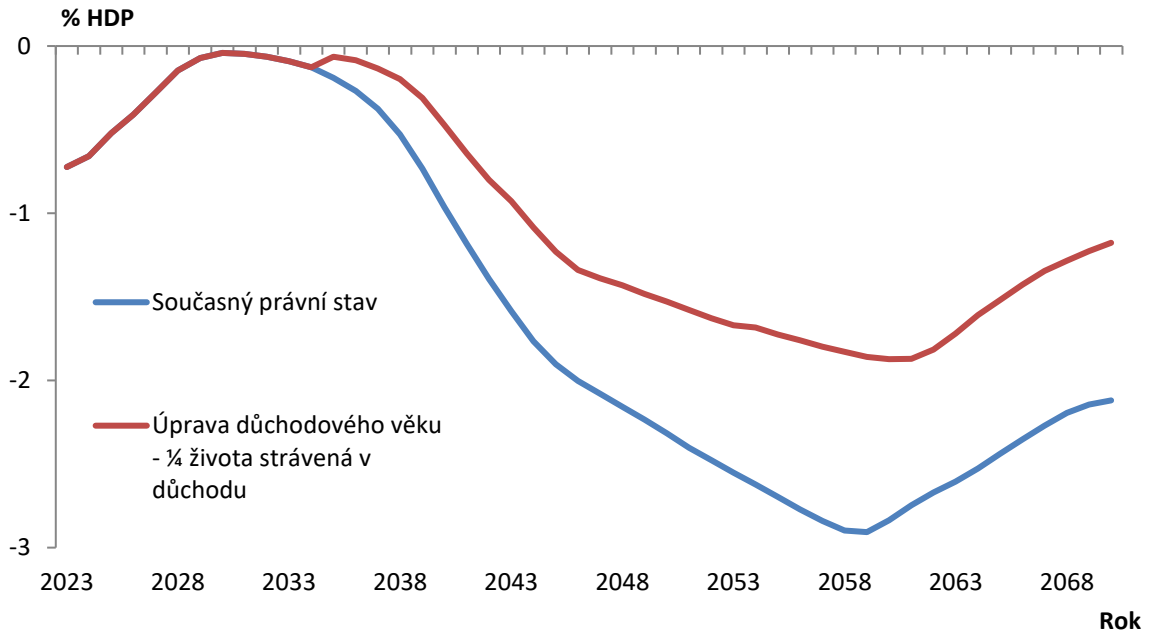

Zdroj: MPSV

5.1.1.7. Věkově členěný celkový implicitní dluh

Věkově členěný celkový implicitní dluh je při úpravě důchodového věku od osob ve věku nižším než 55 let, tj. narozených po roce 1969, systematicky nižší, což je přímý efekt vyššího důchodového věku.

Graf 145 – Věkově členěný celkový implicitní dluh

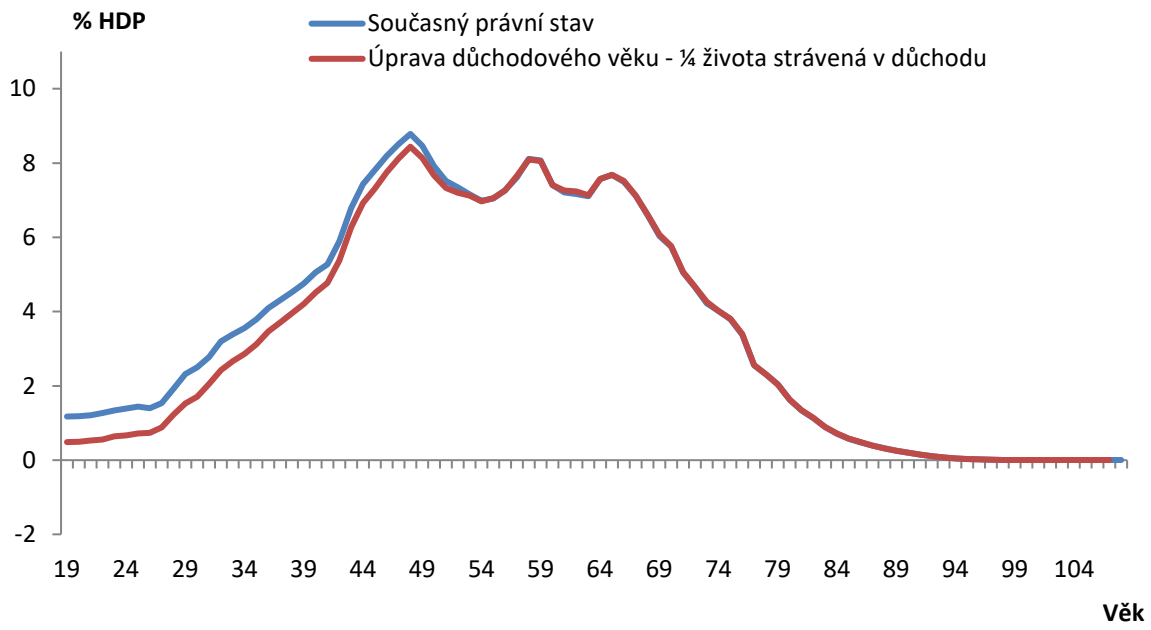

Zdroj: MPSV

Z pohledu efektu na muže a ženy je vidět u mužů v nižším věku pokles pod nulu, tj. celková hodnota budoucích plateb pojistného převýší budoucí závazky v podobě výplat důchodů. Podobně jako u mužů je i u žen vidět pokles proti současnému právnímu stavu.

Graf 146 – Věkově členěný celkový implicitní dluh – muži

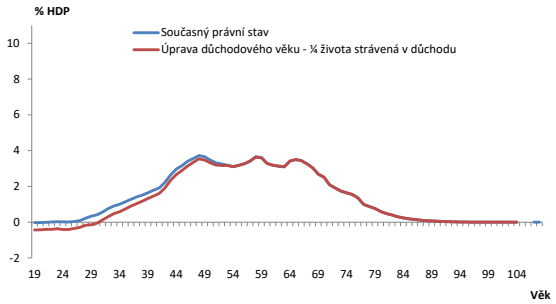

Zdroj: MPSV

Graf 147 – Věkově členěný celkový implicitní dluh – ženy

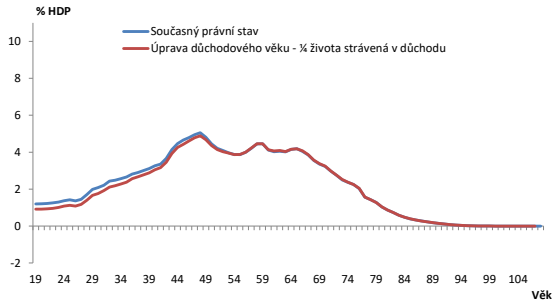

Zdroj: MPSV

5.1.2. Důstojný příjem důchodců (přiměřenost)

5.1.2.1. Míra ohrožení chudobou důchodců

Úprava důchodového věku má vliv na průběh míry ohrožení chudobou. Při vyšším důchodovém věku se v tomto ukazateli projevují dva protichůdné vlivy. První je obecně vyšší úroveň důchodů, což demonstruje vyšší poměr průměrného důchodu a průměrné mzdy (Graf 157), a měl by vést k poklesu míry ohrožení chudobou. Na druhou stranu díky vyššímu důchodovému věku má větší podíl osob příjem ze zaměstnání, což zvyšuje hodnotu referenčního mediánového příjmu a působí tedy opačným efektem, tj. že zvyšuje míru ohrožení chudobou. Tyto dva efekty se však vzájemně v zásadě vyruší, nicméně při vyšším důchodového věku je absolutní počet důchodců ohrožených chudobou významně nižší, neboť i celkový počet důchodců je nižší.

Graf 148 – Míra ohrožení chudobou u populace starobních důchodců

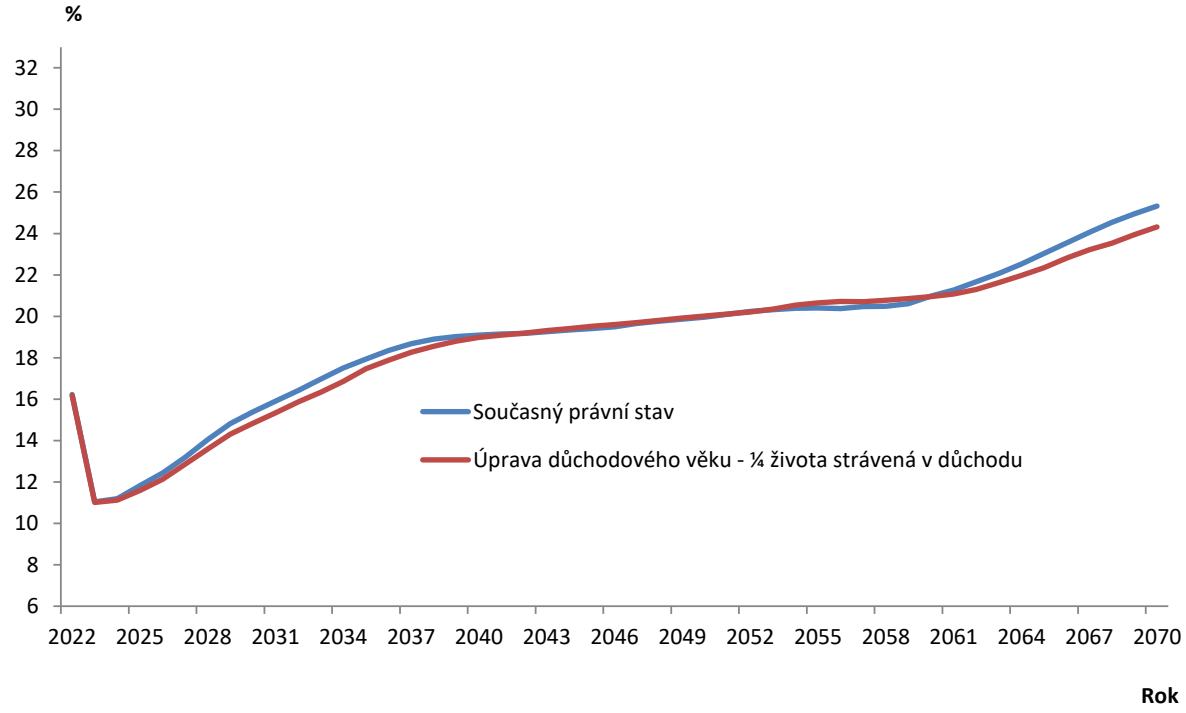

Zdroj: MPSV

Obdobnou míru ohrožení chudobou u vyššího důchodového věku ve srovnání se současným stavem lze pozorovat u obou pohlaví obdobně.

Graf 149 - Míra ohrožení chudobou u populace starobních důchodců - muži

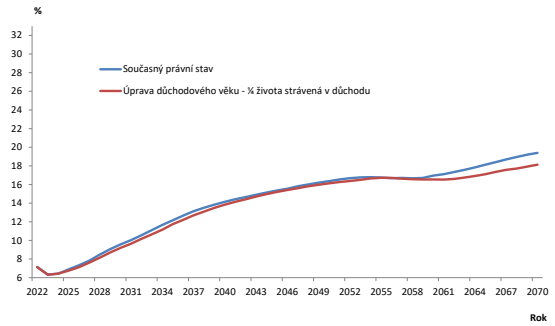

Zdroj: MPSV

Graf 150 – Míra ohrožení chudobou u populace starobních důchodců – ženy

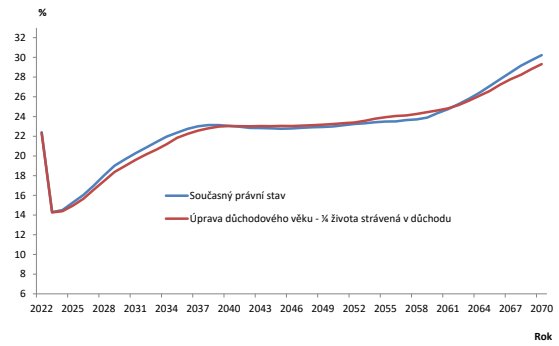

Zdroj: MPSV

5.1.2.2.S80/S20 ve věkové skupině 65+

Příjmová nerovnost u osob starších 65 let se při úpravě důchodového věku mírné sníží a po roce 2045 již bude velmi podobná jako při zachování současného stavu.

Graf 151 – S80/S20 u osob starších 65 let

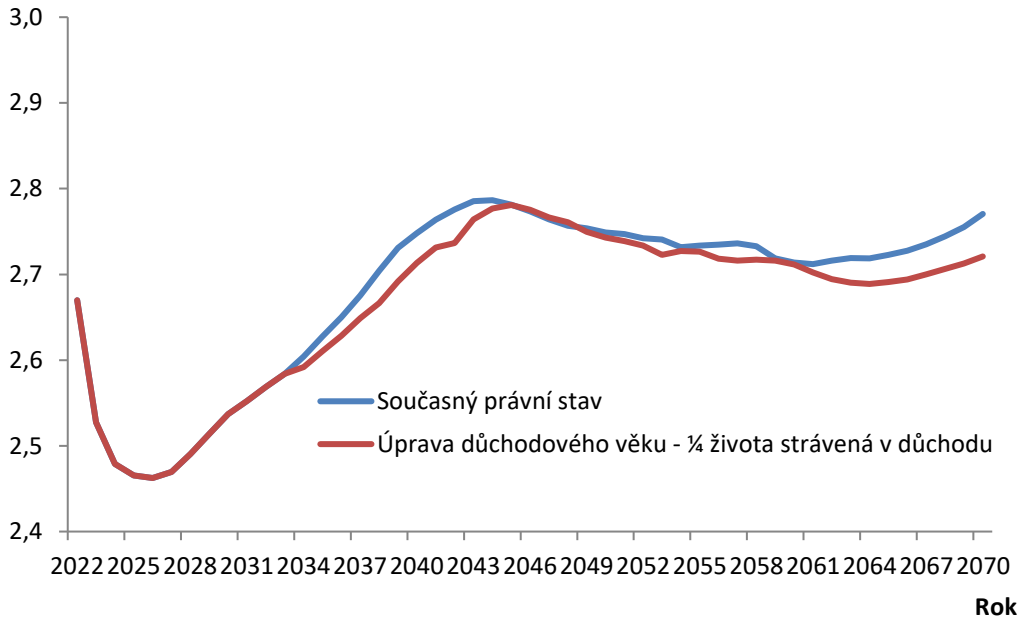

Zdroj: MPSV

U mužů ani u žen nemá dlouhodobě zvýšení důchodového věku významnější vliv na diferenciaci příjmů v důchodu.

Graf 152 - S80/S20 u osob starších 65 let - muži

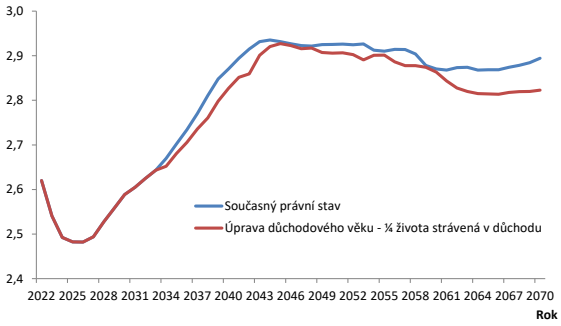

Zdroj: MPSV

Graf 153 – S80/S20 u osob starších 65 let – ženy

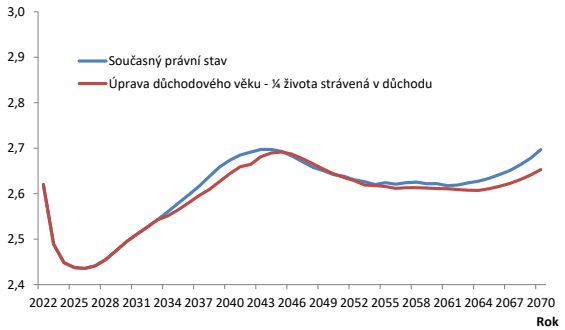

Zdroj: MPSV

5.1.2.3.Doba strávená v důchodu

Posun důchodového věku ovlivňuje průměrnou dobu strávenou v důchodu. Rozdíl se začíná objevovat po roce 2034 a postupně se tak, jak se zvětšuje rozdíl mezi důchodovými věky, zvětšuje, a to až do roku 2067, kdy dosáhnou důchodového věku osoby narozené v roce 1999, tj. poslední generace, které je důchodový věk upraven, na hodnotu 3,0 roku.

Graf 154 – Průměrná doba strávená ve starobním důchodu u osob odcházejících v daném roce do starobního důchodu

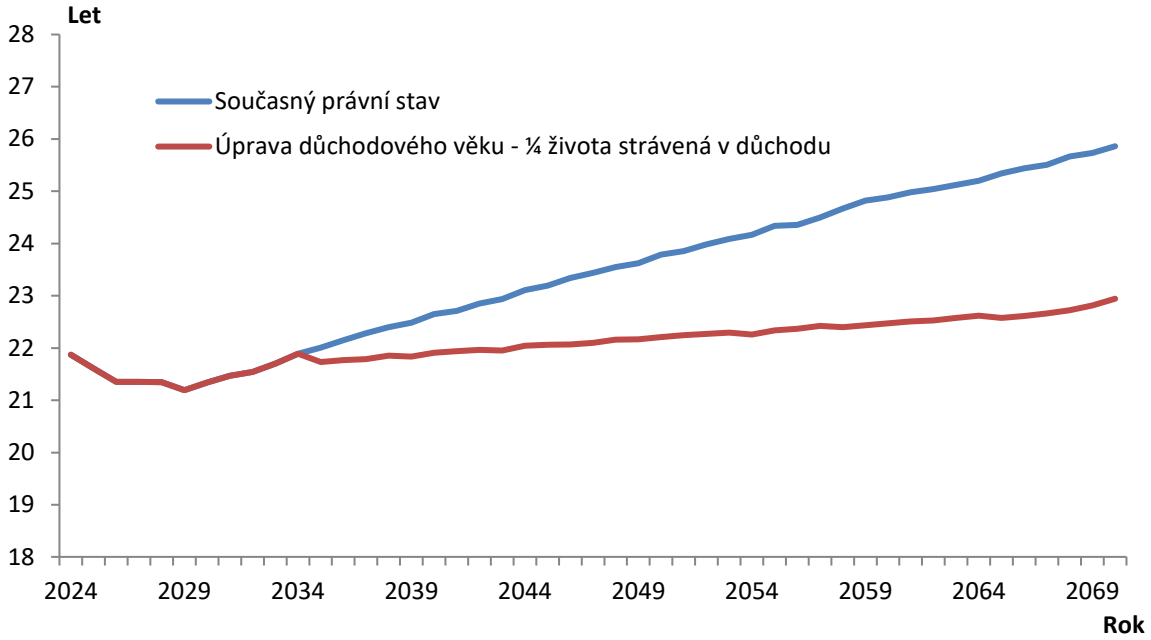

Zdroj: MPSV

Vzhledem k tomu, že u obou pohlaví by došlo ke stejnému pohybu v důchodovém věku, je efekt posunu důchodového věku na průměrnou dobu strávenou v důchodu u obou pohlaví srovnatelný, tj. zhruba 3,0 roky.

Graf 155 - Průměrná doba strávená ve starobním důchodu u osob odcházejících v daném roce do starobního důchodu - muži

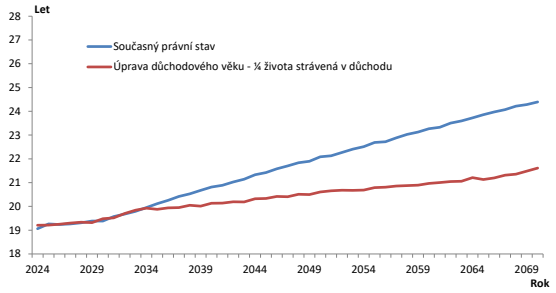

Zdroj: MPSV

Graf 156 – Průměrná doba strávená ve starobním důchodu u osob odcházejících v daném roce do starobního důchodu – ženy

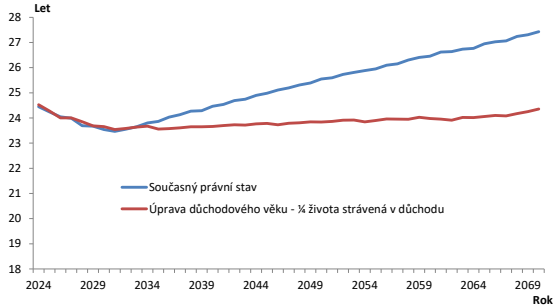

Zdroj: MPSV

5.1.2.4. Benefit ratio

Poměr průměrného starobního důchodu a průměrné mzdy bude mezi roky 2035 a 2042 ve srovnání se současným stavem mírně nižší, nicméně po roce 2042 se již díky úpravě důchodového věku začne pozitivně projevovat delší získaná doba pojištění a tím i vyšší nově přiznávané důchody (Graf 158). Rozdíl se bude postupně zvětšovat a v horizontu projekce bude tento poměr při úpravě důchodového věku o 1,7 p. b. vyšší (37,9 % vs 36,2 %).

Graf 157 – Benefit ratio

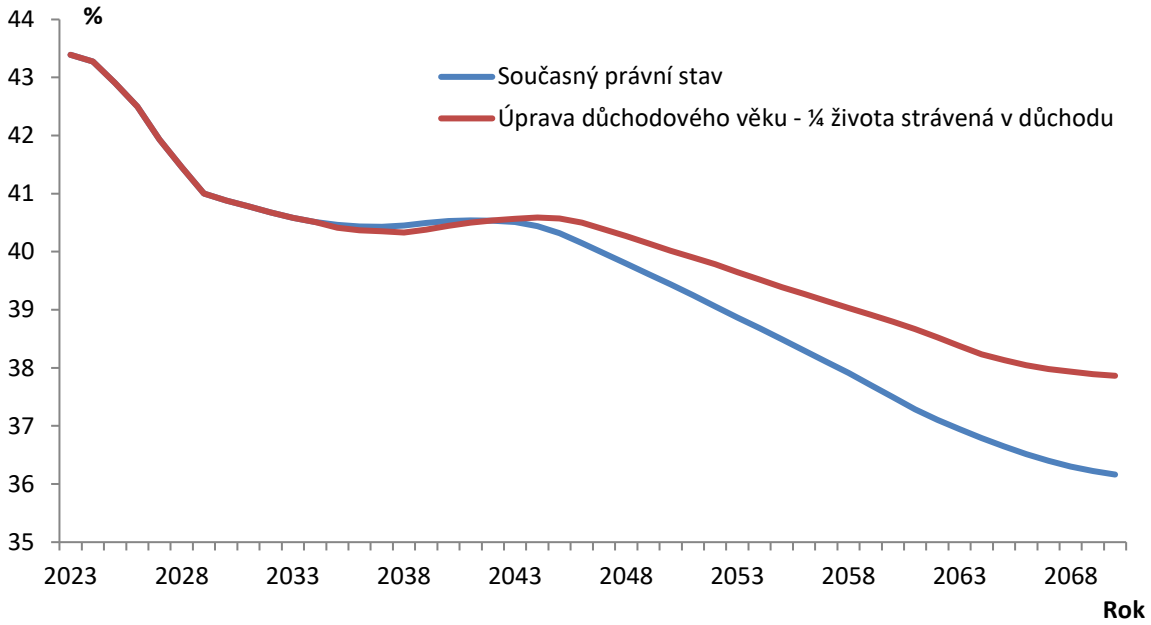

Zdroj: MPSV

5.1.2.5. Benefit ratio pro nově přiznané důchody

V poměru nově přiznávaného starobního důchodu vůči průměrné mzdě[35] se po roce 2035 začíná pozitivně projevovat úprava důchodového věku, a to především díky delší průměrné době pojištění (kapitola 5.1.2.6). V horizontu projekce je pak díky úpravě důchodového věku tento poměr o zhruba 2 p. b. vyšší než v současném právním stavu.

Graf 158 – Benefit ratio nově přiznané důchody

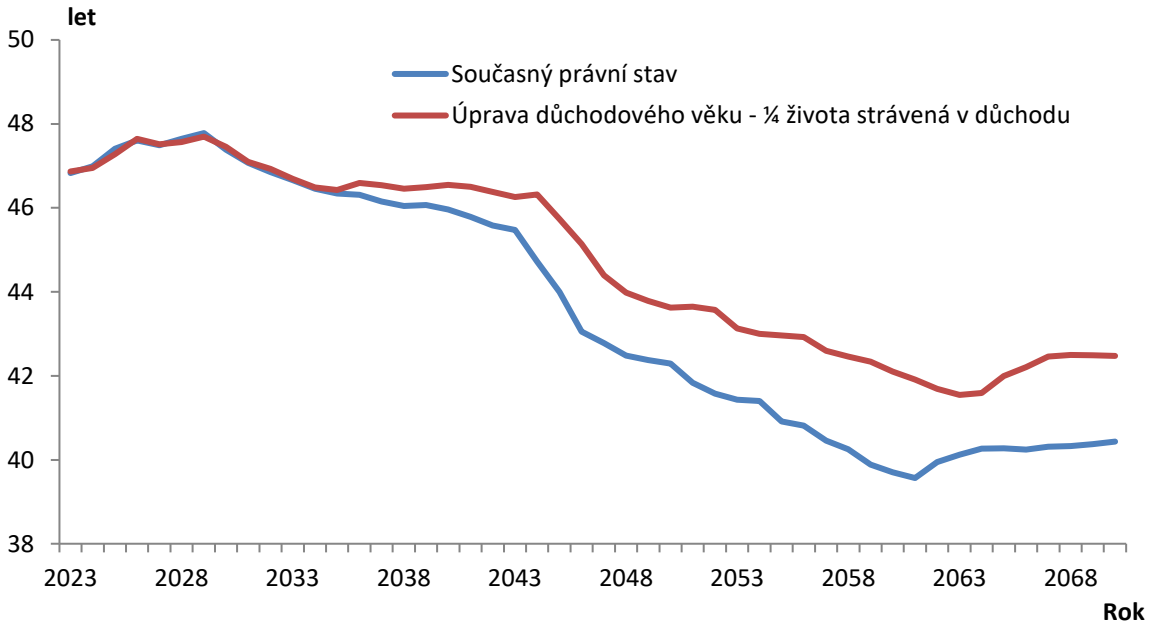

Zdroj: MPSV

5.1.2.6. Doba pojištění

Úprava důchodového věku nad 65 let, díky prodloužení doby ekonomické aktivity, prodlužuje průměrnou dobu pojištění. Tento efekt se začíná projevovat po roce 2033, kdy důchodový věk překročí 65 let a diference v průměrné době pojištění se postupně zvětšuje, a to až do roku 2061, kdy bude rozdíl činit zhruba 2,5 roku. Poté, s ohledem na ukončení úpravy důchodového věku pro generace narozené po roce 1999, zůstává rozdíl až do horizontu projekce stabilní.

Graf 159 - Průměrná doba pojištění při přiznání starobního důchodu

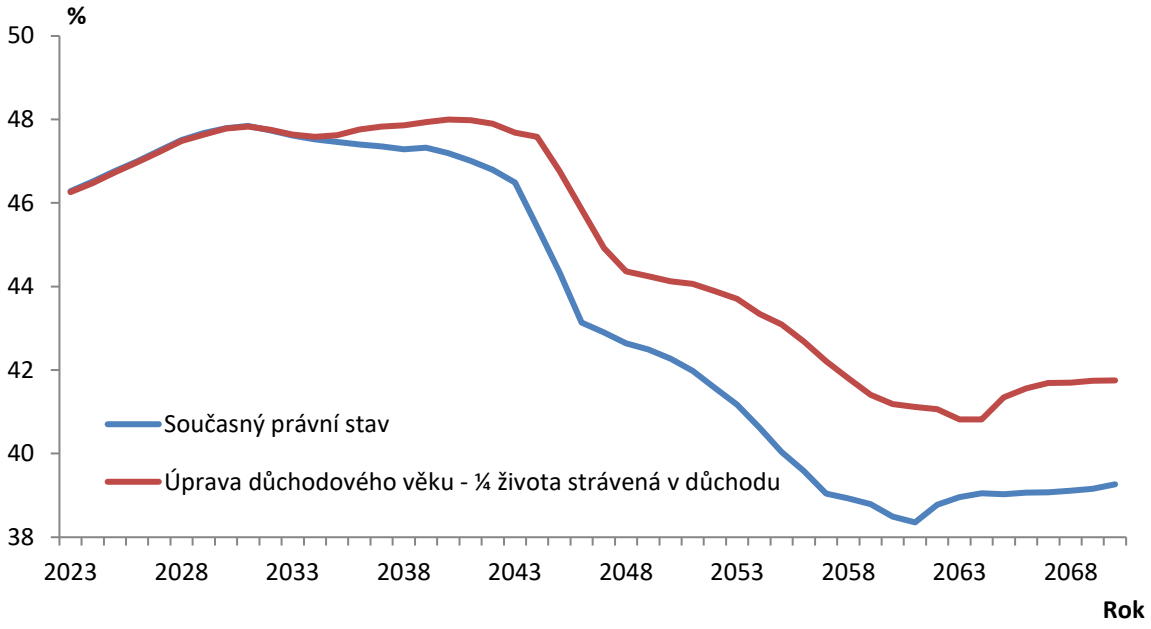

Zdroj: MPSV

6. Přílohy

6.1. Příloha 1 – Důchodový věk

Rok narození	Důchodový věk činí u					
	Mužů	žen s počtem vychovaných dětí				
		0	1	2	3 a 4	5 a více
1936	60r+2m	57r	56r	55r	54r	53r
1937	60r+4m	57r	56r	55r	54r	53r
1938	60r+6m	57r	56r	55r	54r	53r
1939	60r+8m	57r+4m	56r	55r	54r	53r
1940	60r+10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	53r
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	53r
1942	61r+2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	53r
1943	61r+4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	53r+4m
1944	61r+6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	53r+8m
1945	61r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	54r
1946	61r+10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m
1948	62r+2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	55r
1949	62r+4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m
1950	62r+6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m
1951	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	56r
1952	62r+10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	57r
1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m
1956	63r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+10m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	63r+2m	61r+8m	60r+2m	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+2m
1961	64r+4m	64r+4m	64r+2m	62r+8m	61r+2m	59r+8m
1962	64r+6m	64r+6m	64r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+2m
1963	64r+8m	64r+8m	64r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m
1964	64r+10m	64r+10m	64r+10m	64r+2m	62r+8m	61r+2m
1965	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m	61r+8m
1966	65r	65r	65r	65r	63r+8m	62r+2m
1967	65r	65r	65r	65r	64r+2m	62r+8m
1968	65r	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m
1969	65r	65r	65r	65r	65r	63+8m
1970	65r	65r	65r	65r	65r	64r+2m
1971	65r	65r	65r	65r	65r	64r+8m

Zdroj: Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

6.2. Příloha 2 – Zvláštní účet rezervy důchodového pojištění

6.2.1. Právní ukotvení Zvláštního účtu rezervy důchodového pojištění a jeho vývoj

V roce 1993 a 1996 vstoupily v účinnost legislativní úpravy, které jsou klíčové pro zvýšení transparentnosti finančních toků systému důchodového pojištění, a to:

- zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, který stanovil odvodovou povinnost pojistného pro zaměstnance a zaměstnavatele (před účinností tohoto zákona byly všechny odvody zahrnuty v dani z příjmu) a povinnost vést pojistné na důchodové pojištění jako samostatnou položku příjmů státního rozpočtu na samostatném účtu státního rozpočtu;
- zákon č. 160/1995 Sb., kterým se mění a doplňují některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o důchodovém pojištění, který jako součást státních finančních aktiv zavedl "zvláštní účet důchodového pojištění“, na kterém byly soustřeďovány přebytky získané rozdílem mezi vybraným pojistným na důchodové pojištění a vyplacenými dávkami důchodového pojištění včetně výdajů spojených s výběrem pojistného na důchodové pojištění a výplatou dávek důchodového pojištění. Zákon současně stanovil účel, ke kterému lze prostředky tohoto účtu využít. Vytvořením zvláštního účtu důchodového pojištění byl sledován záměr zajistit určitou rezervu pro období, kdy nebude bilance příjmů a výdajů v oblasti důchodového pojištění příznivá, a to ať už vlivem stárnutí populace, nebo v důsledku jiných faktorů. Správcem státních finančních aktiv, a tedy gestorem pro danou problematiku je Ministerstvo financí (zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech).

Od vytvoření zvláštního účtu důchodového pojištění v roce 1996 až do současnosti byla přijata řada legislativních změn (§ 36 odst. 3 zákona č. 218/2000 Sb.), které upravily definici účtu samotného (od roku 2008 hovoříme o „zvláštním účtu rezervy pro důchodovou reformu“, od června 2017 pak o „zvláštním účtu rezervy důchodového pojištění“), jeho příjmů, umožnily investování dočasně volných prostředků tohoto účtu a upravily účel, na který mohou být prostředky tohoto účtu použity. Po celou dobu existence tohoto účtu však zůstává zachováno, že účelovost použití prostředků tohoto účtu je přímo stanovena zákonem, a to pouze do oblasti důchodového pojištění/systému.

Saldo systému důchodového pojištění průběžně financovaného ve státním rozpočtu, které se vyčísluje od roku 1996 podle § 36 odst. 3 zákona č. 218/2000 Sb., resp. do roku 2000 dle § 18 odst. 2 zákona č. 576/1990 Sb., bylo téměř po celé období záporné, s výjimkou let 1996, 2004, 2005, 2007, 2008 a 2018. Období ekonomické stagnace po roce 2008 výrazně snížilo dynamiku příjmů z pojistného na důchodové pojištění v situaci značného nárůstu finanční náročnosti výdajů na důchody souvisejícího se vstupem silných poválečných ročníků do starobního důchodu i se změnami podmínek nároků v důchodovém pojištění, čímž se prudce zvýšilo záporné saldo hospodaření důchodového pojištění, které je podstatnou složkou deficitu státního rozpočtu.

K řešení této situace, tedy snížení deficitu státního rozpočtu v části, která je zapříčiněna záporným saldem důchodového pojištění, byly v souladu se zákonem č. 178/2005 Sb., o zrušení Fondu národního majetku ČR, ve znění novely zákona č. 15/2012 Sb. a v souladu s rozhodnutím vlády (přijatým usnesením vlády) do státního rozpočtu převedeny v letech 2012 - 2016 privatizační prostředky v celkové výši 54,1 mld. Kč. S cílem získání finančních prostředků na financování důchodové reformy (II. pilíře důchodového spoření) byly v letech 2012 – 2014 pro výpočet salda důchodového pojištění příjmy z pojistného na důchodové pojištění doplněny o 7,2 % výnosu daně z přidané hodnoty připadajícího na státní rozpočet. Jednalo se celkem o částku 46,79 mld. Kč. Ani jedno z těchto opatření však nevedlo v těchto letech k přebytku příjmů pojistného na důchodové pojištění nad výdaji na dávky

důchodového pojištění včetně výdajů spojených s výběrem pojistného na důchodové pojištění a výplatou dávek důchodového pojištění, a tím k převodu prostředků na výše uvedený zvláštní účet.

Vzhledem k zápornému saldu od roku 2009 se tak původní předpoklad průběžného a finančně významného navyšování prostředků tohoto zvláštního účtu z důvodu přebytků nenaplnil. Stav peněžních prostředků zvláštního účtu rezervy důchodového pojištění k 31. 12. 2018 činil 23,20 mld. Kč, přičemž celkový rozdíl příjmů a výdajů systému důchodového pojištění od roku 1996 dosáhl asi minus 305,42 mld. Kč (bez zohlednění inflace a se zohledněním skutečností ovlivňujících výši příjmů důchodového pojištění, tj. převody privatizačních prostředků dle usnesení vlády a navýšení o 7,2 % z výnosu DPH). Změnu v této oblasti přinesl až rok 2018, kdy byl vykázán přebytek příjmů nad výdaji na důchody a správu ve výši 18,64 mld. Kč. Tento přebytek byl v roce 2019 podle § 36 odst. 3 zákona č. 218/2000 Sb., ve znění novely zákona č. 203/2017 Sb., převeden na zvláštní účet rezervy důchodového pojištění.

6.2.2. Saldo systému důchodového pojištění ČR v letech 1996 – 2023

Převýšení příjmů nad výdaji bylo evidováno pouze v letech 1996, 2004, 2005, 2007, 2008, 2018 a 2019 a tyto přebytky byly v roce následujícím převedeny na ZURDP[42]. V ostatních letech bylo na tomto účtu evidováno záporné saldo, které je součástí celkového schodku státního rozpočtu, a k žádným převodům prostředků na zvláštní účet rezervy důchodového pojištění nedocházelo.

[42] Od roku 1996 do února 2008 zvláštní účet důchodového pojištění, od března 2008 do července 2017 zvláštní účet rezervy pro důchodovou reformu, od 13. července2017 zvláštní účet rezervy důchodového pojištění.

Tabulka 20 - Saldo systému důchodového pojištění ČR v letech 1996 – 2023

v tis. Kč

Rok	Úhrnné příjmy systému důchodového pojištění			Výdaje na důchody a správu			Rozdíl příjmů a výdajů v daném roce **)	Rozdíl příjmů a výdajů od r. 1996
	Celkem	Příjmy z pojistného na důchodové zabezpečení	Ostatní příjmy	Celkem	Výdaje na dávky důchodového pojištění	Správní výdaje na důchodové pojištění		
1996	133 927 012	133 927 012	0	129 543 048	126 796 744	2 746 304	4 383 964	4 383 964
1997	146 332 522	146 332 522	0	152 848 404	150 231 024	2 617 380	-6 515 882	-2 131 918
1998	156 337 768	156 337 768	0	168 830 561	166 119 147	2 711 414	-12 492 793	-14 624 711
1999	161 826 981	161 826 981	0	181 272 085	177 849 443	3 422 642	-19 445 104	-34 069 815
2000	170 456 549	170 456 549	0	190 114 833	186 851 692	3 263 141	-19 658 284	-53 728 099
2001	185 952 649	185 952 649	0	204 453 629	201 111 048	3 342 581	-18 500 980	-72 229 079
2002	198 423 779	198 423 779	0	217 332 825	213 647 781	3 685 044	-18 909 046	-91 138 125
2003	209 624 044	209 624 044	0	229 535 748	225 832 771	3 702 977	-19 911 704	-111 049 829
2004	243 276 060	243 276 060	0	234 949 580	230 896 759	4 052 821	8 326 480	-102 723 349
2005	258 327 061	258 327 061	0	251 767 194	247 389 954	4 377 240	6 559 867	-96 163 482
2006	276 913 317	276 913 317	0	277 777 074	272 910 810	4 866 264	-863 757	-97 027 239
2007	304 934 180	304 934 180	0	295 037 108	289 854 717	5 182 391	9 897 072	-87 130 167
2008	320 027 738	320 027 738	0	317 430 053	312 531 820	4 898 233	2 597 683	-84 532 484
2009	310 310 183	310 310 183	0	347 138 269	339 788 293	7 349 976	-36 828 086	-121 360 570
2010	317 881 898	317 881 898	0	353 498 813	346 212 942	7 285 871	-35 616 915	-156 977 485
2011	328 004 935	328 004 935	0	373 358 193	368 068 831	5 289 362	-45 353 258	-202 330 743
2012	361 051 787	332 272 343	28 779 444	387 054 550	382 031 343	5 023 207	-26 002 763	-228 333 506
2013	332 597 623	332 597 623	25 837 444	387 697 125	382 772 733	4 924 392	-29 262 058	-257 595 564
2014	342 076 162	342 076 162	26 877 659	390 945 889	385 844 835	5 101 054	-21 992 068	-279 587 632
2015	361 611 497	361 611 497	10 700 000	400 518 569	395 218 719	5 299 850	-28 207 072	-307 794 704
2016	383 330 933	383 330 933	8 700 000	404 477 201	399 002 890	5 474 311	-12 446 268	-320 240 972
2017	416 650 569	416 650 569	5 800 000	420 290 992	414 393 952	5 897 040	2 159 577	-318 081 395
2018	458 629 463	458 629 463	0	439 993 597	433 844 076	6 149 521	18 635 866	-299 445 529
2019	494 337 926	494 337 926	0	477 899 406	471 577 548	6 321 858	16 438 520	-283 007 009
2020	485 439 730	485 439 730	0	525 991 337	519 568 210	6 423 127	-40 551 607	-323 558 616
2021	535 128 059	535 128 059	0	537 386 440	530 499 626	6 886 814	-2 258 381	-325 816 997
2022	573 212 681	573 212 681	0	594 706 273	588 086 046	6 620 227	-21 493 591	-347 310 588
2023	619 534 321	619 534 321	0	692 326 537	685 322 508	7 004 029	-72 792 216	-420 102 804

*) Státní závěrečný účet za rok 2023 bude schválen Poslaneckou sněmovnou ČR v roce 2024

**) Zvýrazněn je přebytek příjmů pojistného na důchodové pojištění včetně příjmů z penále a pokut připadajících na důchodové pojištění nad výdaji na dávky důchodového pojištění včetně výdajů spojených s výběrem pojistného na důchodové pojištění a výplatou dávek důchodového pojištění, který se v následujím rozpočtovém roce převedl (za rok 2023 převede) na ZÚDP, resp. ZÚRDR

Zdroj: Státní závěrečný účet

6.2.3. Přehled příjmů a výdajů peněžních prostředků ZÚRDP[43] v období 1996 – 2023 a jejich stav k 31. 12. 2023.

Podle státního závěrečného účtu za rok 2023 činil k 31. 12. 2023 stav peněžních prostředků ZÚRDP 650 mil. Kč.

Tabulka 21 - Zvláštní účet rezervy důchodového pojištění *)

v tis. Kč

Rok	Zvláštní účet rezervy důchodového pojištění							
	Stav k 1.1.	Příjmy					Výdaje	Stav k 31.12.
		Celkem	Přebytek příjmů důchodového pojištění nad výdaji na důchody a správu	Převod z účtu "Prostředky pro důchodovou reformu" **)	Dividendy	Investování	Výdaje do systému DP	
1996	0	0	0	0	0	0	0	0
1997	0	4 383 964	4 383 964	0	0	0	0	4 383 964
1998	4 383 964	0	0	0	0	0	0	4 383 964
1999	4 383 964	0	0	0	0	0	0	4 383 964
2000	4 383 964	0	0	0	0	0	0	4 383 964
2001	4 383 964	0	0	0	0	0	4 383 964	0
2002	0	0	0	0	0	0	0	0
2003	0	0	0	0	0	0	0	0
2004	0	0	0	0	0	0	0	0
2005	0	8 326 480	8 326 480	0	0	0	0	8 326 480
2006	8 326 480	6 559 867	6 559 867	0	0	0	9 309 966	5 576 381
2007	5 576 381	0	0	0	0	0	0	5 576 381
2008	5 576 381	11 768 231	9 897 072	1 461 824	231 201	178 134	0	17 344 613
2009	17 344 613	3 761 921	2 597 683	0	863 997	300 241	0	21 106 533
2010	21 106 533	456 653	0	0	259 571	197 082	0	21 563 186
2011	21 563 186	455 903	0	0	223 150	232 753	0	22 019 088
2012	22 019 088	370 696	0	0	165 830	204 866	0	22 389 786
2013	22 389 786	165 218	0	0	165 218	0	0	22 555 004
2014	22 555 004	120 983	0	0	120 983	0	0	22 675 987
2015	22 675 987	239 153	0	0	239 153	0	0	22 915 140
2016	22 915 140	112 117	0	0	112 117	0	0	23 027 257
2017	23 027 257	86 388	0	0	86 388	0	0	23 113 645
2018	23 113 645	88 059	0	0	88 059	0	0	23 201 704
2019	23 201 704	18 720 264	18 635 866	0	84 398	0	0	41 921 968
2020	41 921 968	16 559 599	16 438 520	0	121 079	0	20 000 000	38 481 567
2021	38 481 567	157 034	0	0	157 034	0	20 000 000	18 638 601
2022	18 638 601	139 420	0	0	139 420	0	18 500 000	278 021
2023	278 021	371 657	0	0	371 657	0	0	649 678

*) Od roku 1996 do února 2008 zvláštní účet důchodového pojištění, od března 2008 do července 2017 zvláštní účet rezervy pro důchodovou reformu, od 13. 7. 2017 zvláštní účet na rezervy důchodového pojištění

**) Účet "Prostředky pro důchodovou reformu" zřízený dle usnesení vlády č. 797/2004 byl v roce 2008 po převodu tohoto zůstatku účtu ve výši 1,462 mld. Kč na účet ZÚRDR zrušen

Zdroj: Státní závěrečný účet

V období 1996 – 2023 byly:

1. příjmem ZÚRDP (resp. ZÚDP a ZÚRDR):
    a. převody ve výši přebytků důchodového systému

[43] Od roku 1996 do února 2008 zvláštní účet důchodového pojištění, od března 2008 do července 2017 zvláštní účet rezervy pro důchodovou reformu, od 13. července 2017 zvláštní účet rezervy důchodového pojištění.

   b. příjmy z dividend určených na důchodovou reformu
   c. příjmy z investování prostředků ZÚRDP (pouze v letech 2008 – 2012)
2. výdajem ZÚRDP pak převody do kapitoly MPSV na krytí výdajů na dávky důchodového pojištění.

6.2.3.1. Příjmy ve výši přebytků důchodového systému

Přebytky vypočítané MF jako výsledek hospodaření systému důchodového pojištění státu ve smyslu § 36 odst. 3 zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, ve znění pozdějších předpisů, jsou hlavním zdrojem příjmů ZÚRDP, resp. ZÚDP a ZÚRDR.

V období 1996 – 2018 dosáhly výše 50,40 mld. Kč, nicméně v tomto období převýšily příjmy pojistného na důchodové pojištění včetně příjmů z penále a pokut připadajících na důchodové pojištění výdaje na dávky důchodového pojištění včetně výdajů spojených s výběrem pojistného na důchodové pojištění a výplatou dávek důchodového pojištění pouze šestkrát, a to v letech 1996, 2004, 2005, 2007, 2008 a naposledy v roce 2018:

- v roce 1996 příjmy z pojistného na důchodové pojištění převýšily výdaje na důchodové pojištění o částku 4,38 mld. Kč, která byla v souladu s usnesením Parlamentu ke státnímu závěrečnému účtu za rok 1996 převedena na ZÚDP v listopadu 1997;
- v letech 1997 – 2003 k žádným převodům prostředků na ZÚDP nedocházelo, neboť byl vždy vyčíslen záporný rozdíl mezi příjmy a výdaji důchodového pojištění, přičemž záporný rozdíl mezi příjmy a výdaji důchodového pojištění je z hlediska rozpočtového hospodaření součástí schodku státního rozpočtu, jehož úhrada je řešena v návrhu usnesení vlády ke státnímu závěrečnému účtu;
- za rok 2004 došlo po osmi letech opětovně k přebytku příjmů důchodového pojištění nad výdaji důchodového pojištění včetně výdajů na správu důchodového pojištění, a to v částce 8,33 mld. Kč. Přebytek příjmů nad výdaji vyplynul především z úpravy dané zákonem č. 425/2003 Sb., kterým došlo s účinností od 1. ledna 2004 ke zvýšení sazby pojistného na důchodové pojištění z 26 % na 28 % vyměřovacího základu (na úkor snížení sazby příspěvku na státní politiku zaměstnanosti z 3,6 % na 1,6 % vyměřovacího základu);
- dalších přebytků bylo dosaženo v roce 2005 (6,56 mld. Kč), 2007 (9,90 mld. Kč) a 2008 (2,60 mld. Kč);
- v letech 2009 - 2017 nebylo dosaženo přebytků příjmů důchodového pojištění nad výdaji důchodového pojištění, takže k žádným převodům prostředků na ZÚRDP, resp. ZÚRDR nedocházelo, a to ani po započtení dalších položek na straně příjmů systému důchodového pojištění vstupujících do výpočtu od roku 2012. Jednalo se o:
    - zákonem stanovený podíl ve výši 7,2 % výnosu DPH připadajícího na státní rozpočet, který zvýšil příjmy, resp. snížil vypočtený schodek systému důchodového pojištění státu v letech 2012 – 2014 celkem o částku 46,79 mld. Kč:

      2012 14,38 mld. Kč
      2013 15,84 mld. Kč
      2014 16,58 mld. Kč

    - částky na kompenzaci deficitu důchodového systému převedené do příjmů státního rozpočtu z prostředků privatizace na základě usnesení vlády ČR, které MF zahrnulo do výpočtu výsledku hospodaření systému důchodového pojištění státu v níže uvedených částkách; celkem za období 2012-2016 ve výši 54,1 mld. Kč:

2012 14,4 mld. Kč UV č. 693/2012, bod 12

2013 10,0 mld. Kč UV č.1003/2013, bod II

2014 10,3 mld. Kč UV č. 729/2013, bod III.8

2015 10,7 mld. Kč UV č. 748/2015, bod VII.1

2016 8,7 mld. Kč UV č. 831/2016, bod VII.3

- v roce 2018 došlo opětovně k přebytku příjmů důchodového pojištění nad výdaji důchodového pojištění včetně výdajů na správu důchodového pojištění, a to v částce 18,64 mld. Kč z důvodu výborné ekonomická situace, kdy vzrostl jednak počet plátců pojistného, tak i výše odvodů pojistného v důsledku vysokého růstu mezd.

6.2.3.2.Příjmy z dividend z majetkových účastí státu určené na investování prostředků ZÚRDP, resp. ZÚRDR

Ve prospěch ZÚRDP, resp. ZÚRDR byla převedena také část dividend z majetkových účastí státu v regionálních elektroenergetických distribučních společnostech ve správě MPSV a MPO.

V roce 2004 vláda ČR rozhodla[44] o vytvoření účtu Prostředky pro důchodovou reformu. Tento účet byl zřízen v rámci státních finančních aktiv a byla na něm soustřeďována určená část prostředků získaných z dividend z majetkových účastí státu v regionálních elektroenergetických distribučních společnostech ve správě MPSV a MPO. Část prostředků tohoto účtu ve výši 200 mil. Kč byla použita v roce 2006 na pokrytí výdajů na realizaci programu Digitalizace nárokových podkladů - DIG III v rámci kapitoly MPSV. Na základě novely rozpočtových pravidel zákonem č. 26/2008 Sb., MF k datu 17. 3. 2008 převedlo na ZÚRDR prostředky účtu Prostředky pro důchodovou reformu ve výši 1,462 mld. Kč; následně byl tento účet, vládou určený pro důchodovou reformu, zrušen.

Celkové příjmy z dividend z majetkových účastí státu určené na investování prostředků ZÚRDP, resp. ZÚRDR včetně převedených prostředků z účtu Prostředky pro důchodovou reformu dosáhly v období 2008 - 2018 celkové výše 4,02 mld. Kč.

6.2.3.3.Příjmy z investování prostředků ZÚRDP

Od roku 2008 do roku 2012 tvořily příjem ZÚRDR také výnosy z investování dočasně volných peněžních prostředků tohoto účtu. Právní úprava umožnila MF investovat prostředky ZÚRDR do určených dluhopisů s cílem navýšit prostředky pro důchodovou reformu. Dosažené výnosy ve výši celkem 1,1 mld. Kč se staly příjmem ZÚRDR. Od roku 2013 přestalo MF prostředky ZÚRDR investovat a zapojilo je do řízení likvidity státu v rámci souhrnného účtu státní pokladny. Došlo ke snížení příjmů z investování, ale současně se tato skutečnost promítla ve zvýšení disponibilních prostředků státní pokladny.

6.2.3.4.Výdaje ZÚRDP

Peněžní prostředky ZÚRDP, resp. ZÚDP a ZÚRDR, byly od roku 1996 do roku 2018 použity ve dvou případech (v roce 2001 a v roce 2006), a to ke krytí výdajů na dávky důchodového pojištění kapitoly MPSV.

V roce 2001 v souladu se zákonem č. 491/2000 Sb., o státním rozpočtu ČR na rok 2001, byla částka evidovaná na ZÚDP (4,38 mld. Kč) použita na krytí části záporného salda hospodaření systému důchodového pojištění v roce 2001. V roce 2006 byla na zvýšení výdajů státního rozpočtu na tento rok jednorázově uvolněna ze ZÚDP částka 9,31 mld. Kč na krytí výplat důchodů v prosinci 2006 (zákon

[44] Usnesení vlády ČR ze dne 25. srpna 2004 č. 797, o využití dividend z akcií, jejichž nabyvatelem je MPSV, na řešení problémů spojených s důchodovou reformou.

č. 584/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 543/2005 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2006, ve znění zákona č. 170/2006 Sb.).

6.3. Příloha 3 – Důchodová statistika

6.3.1. Důchodová statistika – prosinec 2023

Důchody vyplácené za prosinec 2023 **ČESKÁ REPUBLIKA**

Druh důchodu		Starobní celkem	Starobní nekrácený k věk. hr.	Starobní nekrácený po inval.	Starobní krácený trvale	Starobní krácený dočasně	Poměrný starobní	Invalidní pro invaliditu stupně III.	Invalidní pro invaliditu stupně II.	Invalidní pro invaliditu stupně I.	Vdovský a vdovecký	Sirotčí	ÚHRNEM
Počet důchodců													
sólo	muži	863 648	532 999	35 026	295 257	366	4 259	83 583	37 405	77 355	4 573	19 633	1 090 456
	ženy	923 223	574 118	36 683	311 978	444	2 577	69 543	40 114	98 281	18 135	20 295	1 172 168
	celkem	1 786 871	1 107 117	71 709	607 235	810	6 836	153 126	77 519	175 636	22 708	39 928	2 262 624
s V	muži	91 503	64 278	3 969	23 174	82	143	577	132	241			92 596
	ženy	483 786	359 678	22 797	100 890	421	2 102	2 706	552	1 217			490 363
	celkem	575 289	423 956	26 766	124 064	503	2 245	3 283	684	1 458			582 959
celkem	muži	955 151	597 277	38 995	318 431	448	4 402	84 160	37 537	77 596	4 573	19 633	1 183 052
	ženy	1 407 009	933 796	59 480	412 868	865	4 679	72 249	40 666	99 498	18 135	20 295	1 662 531
	celkem	2 362 160	1 531 073	98 475	731 299	1 313	9 081	156 409	78 203	177 094	22 708	39 928	2 845 583
Průměrná výše důchodu													
sólo	muži	21 610	22 797	18 833	19 799	18 346	8 397	17 415	11 780	10 023	11 529	10 269	19 831
	ženy	19 095	20 128	17 390	17 401	14 943	7 571	16 532	11 068	9 419	12 724	10 267	17 580
	celkem	20 310	21 413	18 095	18 567	16 481	8 086	17 014	11 412	9 685	12 483	10 268	18 665
s V	muži	24 143	25 032	22 846	21 910	21 281	11 627	22 448	15 791	14 331			24 076
	ženy	22 181	22 754	21 206	20 373	18 885	15 675	20 732	15 834	14 955			22 120
	celkem	22 493	23 099	21 449	20 660	19 276	15 417	21 034	15 826	14 852			22 431
celkem	muži	21 853	23 038	19 241	19 953	18 883	8 502	17 450	11 794	10 036	11 529	10 269	20 163
	ženy	20 156	21 139	18 853	18 127	16 862	11 212	16 689	11 133	9 487	12 724	10 267	18 919
	celkem	20 842	21 880	19 007	18 922	17 552	9 898	17 098	11 451	9 728	12 483	10 268	19 437
Průměrný věk důchodců													
sólo	muži	72	74	72	70	80	73	49	51	51	54	16	67
	ženy	71	72	72	69	77	75	49	51	51	56	16	66
	celkem	72	73	72	70	78	74	49	51	51	56	16	67
s V	muži	79	80	78	76	81	77	59	59	58			78
	ženy	79	80	79	74	78	86	58	58	57			79
	celkem	79	80	79	74	78	85	58	58	57			79
celkem	muži	73	75	73	70	80	73	49	51	51	54	16	68
	ženy	74	75	75	70	77	80	49	51	51	56	16	70
	celkem	74	75	74	71	78	77	49	51	51	56	16	69
Medián výše důchodu													
sólo	muži	21 468	22 485	19 520	19 639	18 426		16 422	11 909	10 120	11 882	10 497	
	ženy	19 026	20 023	17 735	17 326	15 381		16 047	11 234	9 637	12 734	10 503	
	celkem	20 160	21 219	18 462	18 333	16 587		16 308	11 528	9 793		10 499	
s V	muži		24 563	22 946	21 836	21 408		22 713	15 646	14 468			23 816
	ženy		22 362	21 346	20 326	19 104		20 611	15 967	15 055			21 904
	celkem												

Poznámky: Podle statistických údajů ČSSZ. Nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.
poměrný starobní = starobní důchod přiznaný podle §26 zák.č. 100/88 Sb. a podle §29 písm. b) zák.č. 155/95 Sb (krátká doba pojištění)
nekrácený = starobní důchod po dosažení důchodového věku
trvale krácený = předčasný starobní důchod podle § 31 zákona o důchodovém pojištění
dočasně krácený = předčasný starobní důchod podle § 30 zákona o důchodovém pojištění
sólo = důchod vyplácen samostatně (bez současně vypláceného pozůstalostního důchodu)
s V = důchod je vyplácen spolu s pozůstalostním důchodem (uveden úhrn výše obou důchodů)

Důchody vyplácené důchodcům za prosinec 2023

ČESKÁ REPUBLIKA

Druh důchodu			Počet důchodců	Průměrná výše	Průměrný věk
starobní nekrácený k věkové hranici	sólo	muži	532 999	22 797	74
		ženy	574 118	20 128	72
		m + ž	1 107 117	21 413	73
	s V	muži	64 278	25 032	80
		ženy	359 678	22 754	80
		m + ž	423 956	23 099	80
	celkem	muži	597 277	23 038	75
		ženy	933 796	21 139	75
		m + ž	1 531 073	21 880	75
starobní nekrácený po invalidním	sólo	muži	35 026	18 833	72
		ženy	36 683	17 390	72
		m + ž	71 709	18 095	72
	s V	muži	3 969	22 846	78
		ženy	22 797	21 206	79
		m + ž	26 766	21 449	79
	celkem	muži	38 995	19 241	73
		ženy	59 480	18 853	75
		m + ž	98 475	19 007	74
starobní nekrácené celkem	sólo	muži	568 025	22 553	74
		ženy	610 801	19 964	72
		m + ž	1 178 826	21 211	73
	s V	muži	68 247	24 905	80
		ženy	382 475	22 662	80
		m + ž	450 722	23 001	80
	celkem	muži	636 272	22 805	75
		ženy	993 276	21 003	75
		m + ž	1 629 548	21 706	75
starobní celkem (nekrácené + krácené)	sólo	muži	863 648	21 610	72
		ženy	923 223	19 095	71
		m + ž	1 786 871	20 310	72
	s V	muži	91 503	24 143	79
		ženy	483 786	22 181	79
		m + ž	575 289	22 493	79
	celkem	muži	955 151	21 853	73
		ženy	1 407 009	20 156	74
		m + ž	2 362 160	20 842	74
starobní celkem + starobní poměrný	sólo	muži	867 907	21 545	72
		ženy	925 800	19 063	71
		m + ž	1 793 707	20 263	72
	s V	muži	91 646	24 124	79
		ženy	485 888	22 153	79
		m + ž	577 534	22 466	79
	celkem	muži	959 553	21 791	73
		ženy	1 411 688	20 126	74
		m + ž	2 371 241	20 800	74

Druh důchodu			Počet důchodců	Průměrná výše	Průměrný věk
starobní krácený trvale	sólo	muži	295 257	19 799	70
		ženy	311 978	17 401	69
		m + ž	607 235	18 567	70
	s V	muži	23 174	21 910	76
		ženy	100 890	20 373	74
		m + ž	124 064	20 660	74
	celkem	muži	318 431	19 953	70
		ženy	412 868	18 127	70
		m + ž	731 299	18 922	71
starobní krácený dočasně	sólo	muži	366	18 346	80
		ženy	444	14 943	77
		m + ž	810	16 481	78
	s V	muži	82	21 281	81
		ženy	421	18 885	78
		m + ž	503	19 276	78
	celkem	muži	448	18 883	80
		ženy	865	16 862	77
		m + ž	1 313	17 552	78
starobní krácené celkem	sólo	muži	295 623	19 797	70
		ženy	312 422	17 398	69
		m + ž	608 045	18 564	70
	s V	muži	23 256	21 908	76
		ženy	101 311	20 367	74
		m + ž	124 567	20 655	74
	celkem	muži	318 879	19 951	70
		ženy	413 733	18 125	70
		m + ž	732 612	18 920	71
starobní poměrný	sólo	muži	4 259	8 397	73
		ženy	2 577	7 571	75
		m + ž	6 836	8 086	74
	s V	muži	143	11 627	77
		ženy	2 102	15 675	86
		m + ž	2 245	15 417	85
	celkem	muži	4 402	8 502	73
		ženy	4 679	11 212	80
		m + ž	9 081	9 898	77
vdovský a vdovecký	sólo	muži	4 573	11 529	54
		ženy	18 135	12 724	56
		m + ž	22 708	12 483	56
	souběh	muži	92 596	24 076	78
		ženy	490 363	22 120	79
		m + ž	582 959	22 431	79
	celkem	muži	97 169	23 486	77
		ženy	508 498	21 785	78
		m + ž	605 667	22 058	78

invalidní III: stupeň invalidity	sólo	muži	83 583	17 415	49
		ženy	69 543	16 532	49
		m + ž	153 126	17 014	49
	s V	muži	577	22 448	59
		ženy	2 706	20 732	58
		m + ž	3 283	21 034	58
	celkem	muži	84 160	17 450	49
		ženy	72 249	16 689	49
		m + ž	156 409	17 098	49
invalidní II: stupeň invalidity	sólo	muži	37 405	11 780	51
		ženy	40 114	11 068	51
		m + ž	77 519	11 412	51
	s V	muži	132	15 791	59
		ženy	552	15 834	58
		m + ž	684	15 826	58
	celkem	muži	37 537	11 794	51
		ženy	40 666	11 133	51
		m + ž	78 203	11 451	51
invalidní I: stupeň invalidity	sólo	muži	77 355	10 023	51
		ženy	98 281	9 419	51
		m + ž	175 636	9 685	51
	s V	muži	241	14 331	58
		ženy	1 217	14 955	57
		m + ž	1 458	14 852	57
	celkem	muži	77 596	10 036	51
		ženy	99 498	9 487	51
		m + ž	177 094	9 728	51
invalidní celkem	sólo	muži	198 343	13 469	50
		ženy	207 938	12 116	50
		m + ž	406 281	12 777	50
	s V	muži	950	19 464	59
		ženy	4 475	18 557	58
		m + ž	5 425	18 716	58
	celkem	muži	199 293	13 498	50
		ženy	212 413	12 252	50
		m + ž	411 706	12 855	50
sirotčí	sólo	muži	19 633	10 269	16
		ženy	20 295	10 267	16
		m + ž	39 928	10 268	16

invalidní I. + II. stupeň invalidity	sólo	muži	114 760	10 596	51
		ženy	138 395	9 897	51
		m + ž	253 155	10 214	51
	s V	muži	373	14 848	58
		ženy	1 769	15 229	57
		m + ž	2 142	15 163	57
	celkem	muži	115 133	10 609	51
		ženy	140 164	9 964	51
		m + ž	255 297	10 255	51
starobní včetně poměrných + invalidní III. stupeň invalidity	sólo	muži	951 490	21 182	70
		ženy	995 343	18 886	69
		m + ž	1 946 833	20 008	70
	s V	muži	92 223	24 113	79
		ženy	488 594	22 145	79
		m + ž	580 817	22 458	79
	celkem	muži	1 043 713	21 441	71
		ženy	1 483 937	19 959	72
		m + ž	2 527 650	20 571	72
starobní včetně poměrných + invalidní + vdovský a vdovecký	sólo	muži	1 070 823	20 007	68
		ženy	1 151 873	17 709	67
		m + ž	2 222 696	18 815	68
	s V	muži	92 596	24 076	78
		ženy	490 363	22 120	79
		m + ž	582 959	22 431	79
	celkem	muži	1 163 419	20 330	69
		ženy	1 642 236	19 026	71
		m + ž	2 805 655	19 567	70
ÚHRNEM	sólo	muži	1 090 456	19 831	67
		ženy	1 172 168	17 580	66
		m + ž	2 262 624	18 665	67
	s V	muži	92 596	24 076	78
		ženy	490 363	22 120	79
		m + ž	582 959	22 431	79
	celkem	muži	1 183 052	20 163	68
		ženy	1 662 531	18 919	70
		m + ž	2 845 583	19 436	69

Poznámky: Podle statistických údajů ČSSZ. Nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.
poměrný starobní = starobní důchod přiznaný podle §26 zák.č. 100/88 Sb. a podle §29 písm. b) zák.č. 155/95 Sb (krátká doba pojištění)
nekrácený = starobní důchod po dosažení důchodového věku
dočasně krácený = předčasný starobní důchod podle § 30 zákona o důchodovém pojištění
trvale krácený = předčasný starobní důchod podle § 31 zákona o důchodovém pojištění
sólo = důchod vyplácen samostatně (bez současně vypláceného pozůstalostního důchodu)
s V = důchod je vyplácen spolu s pozůstalostním důchodem (uveden úhrn výše obou důchodů)
souběh = pozůstalostní důchod vyplácený spolu s jiným důchodem (uveden úhrn výše obou důchodů)

Zdroj: ČSSZ

6.3.2. Důchodová statistika – starobní důchody - časové řady 2018 – 2023

Druh důchodu		Počet starobních[1)] důchodců																	
		celkem						muži						ženy					
		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Starobní	sólo	1 804 814	1 813 046	1 806 480	1 783 606	1 777 609	1 786 871	854 256	861 758	864 426	856 761	856 274	863 648	950 558	951 288	942 054	926 845	921 335	923 223
celkem	v souběhu	597 305	593 997	586 224	586 220	581 246	575 289	91 748	92 132	91 412	91 721	91 733	91 503	505 557	501 865	494 812	494 499	489 513	483 786
	celkem	2 402 119	2 407 043	2 392 704	2 369 826	2 358 855	2 362 160	946 004	953 890	955 838	948 482	948 007	955 151	1 456 115	1 453 153	1 436 866	1 421 344	1 410 848	1 407 009
z toho	sólo	1 267 177	1 269 376	1 257 758	1 227 878	1 215 760	1 178 826	602 274	605 073	604 244	591 408	587 610	568 025	664 903	664 303	653 514	636 470	628 150	610 801
starobní nekrácené	v souběhu	504 046	495 031	482 102	473 792	462 965	450 722	73 635	73 027	71 560	70 554	69 644	68 247	430 411	422 004	410 542	403 238	393 321	382 475
	celkem	1 771 223	1 764 407	1 739 860	1 701 670	1 678 725	1 629 548	675 909	678 100	675 804	661 962	657 254	636 272	1 095 314	1 086 307	1 064 056	1 039 708	1 021 471	993 276
z toho	sólo	1 190 990	1 193 693	1 182 658	1 154 484	1 142 928	1 107 117	562 882	566 559	566 629	555 229	551 960	532 999	628 108	627 134	616 029	599 255	590 968	574 118
starobní nekrácené	v souběhu	471 948	463 764	451 979	444 671	434 976	423 956	68 515	68 093	66 881	66 156	65 475	64 278	403 433	395 671	385 098	378 515	369 501	359 678
k věkové hranici	celkem	1 662 938	1 657 457	1 634 637	1 599 155	1 577 904	1 531 073	631 397	634 652	633 510	621 385	617 435	597 277	1 031 541	1 022 805	1 001 127	977 770	960 469	933 796
z toho	sólo	76 187	75 683	75 100	73 394	72 832	71 709	39 392	38 514	37 615	36 179	35 650	35 026	36 795	37 169	37 485	37 215	37 182	36 683
starobní nekrácené	v souběhu	32 098	31 267	30 123	29 121	27 989	26 766	5 120	4 934	4 679	4 398	4 169	3 969	26 978	26 333	25 444	24 723	23 820	22 797
po invalidním	celkem	108 285	106 950	105 223	102 515	100 821	98 475	44 512	43 448	42 294	40 577	39 819	38 995	63 773	63 502	62 929	61 938	61 002	59 480
z toho	sólo	537 637	543 670	548 722	555 728	561 849	608 045	251 982	256 685	260 182	265 353	268 664	295 623	285 655	286 985	288 540	290 375	293 185	312 422
starobní krácené	v souběhu	93 259	98 966	104 122	112 428	118 281	124 567	18 113	19 105	19 852	21 167	22 089	23 256	75 146	79 861	84 270	91 261	96 192	101 311
	celkem	630 896	642 636	652 844	668 156	680 130	732 612	270 095	275 790	280 034	286 520	290 753	318 879	360 801	366 846	372 810	381 636	389 377	413 733
z toho	sólo	536 229	542 401	547 560	554 700	560 939	607 235	251 265	256 048	259 615	264 861	268 244	295 257	284 964	286 353	287 945	289 839	292 695	311 978
starobní krácené	v souběhu	92 691	98 401	103 579	111 901	117 770	124 064	18 022	19 010	19 765	21 074	22 002	23 174	74 669	79 391	83 814	90 827	95 768	100 890
trvale	celkem	628 920	640 802	651 139	666 601	678 709	731 299	269 287	275 058	279 380	285 935	290 246	318 431	359 633	365 744	371 759	380 666	388 463	412 868
z toho	sólo	1 408	1 269	1 162	1 028	910	810	717	637	567	492	420	366	691	632	595	536	490	444
starobní krácené	v souběhu	568	565	543	527	511	503	91	95	87	93	87	82	477	470	456	434	424	421
dočasně	celkem	1 976	1 834	1 705	1 555	1 421	1 313	808	732	654	585	507	448	1 168	1 102	1 051	970	914	865
Starobní poměrný	sólo	4 155	4 360	4 731	5 275	5 943	6 836	1 891	2 179	2 591	3 104	3 635	4 259	2 264	2 181	2 140	2 171	2 308	2 577
	v souběhu	3 806	3 411	3 044	2 719	2 387	2 245	84	92	93	104	119	143	3 722	3 319	2 951	2 615	2 268	2 102
	celkem	7 961	7 771	7 775	7 994	8 330	9 081	1 975	2 271	2 684	3 208	3 754	4 402	5 986	5 500	5 091	4 786	4 576	4 679
Starobní celkem	sólo	1 808 969	1 817 406	1 811 211	1 788 881	1 783 552	1 793 707	856 147	863 937	867 017	859 865	859 909	867 907	952 822	953 469	944 194	929 016	923 643	925 800
+	v souběhu	601 111	597 408	589 268	588 939	583 633	577 534	91 832	92 224	91 505	91 825	91 852	91 646	509 279	505 184	497 763	497 114	491 781	485 888
Starobní poměrný	celkem	2 410 080	2 414 814	2 400 479	2 377 820	2 367 185	2 371 241	947 979	956 161	958 522	951 690	951 761	959 553	1 462 101	1 458 653	1 441 957	1 426 130	1 415 424	1 411 688

Zdroj: *ČSSZ*

Poznámky: *[1)] Počet důchodců, jimž byl starobní důchod - samostatný i v souběhu - vyplácen v prosinci, nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny*

Poměrný starobní = starobní důchod přiznaný dle § 29 odst. 2 a 3 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb. nebo příslušných ustanovení předcházejících předpisů a dle § 26 zákona č. 100/1988 Sb. ve znění do 31. 12. 1995 (krátká doba pojištění)

Krácený = předčasný starobní důchod (krácený dočasně nebo trvale)

Nekrácený = starobní důchod po dosažení důchodového věku

Dočasně krácený = předčasný starobní důchod podle § 30 zákona o důchodovém pojištění

Trvale krácený = předčasný starobní důchod podle § 31 zákona o důchodovém pojištění

Sólo = důchod vyplácen samostatně (bez současně vypláceného pozůstalostního důchodu)

V souběhu = důchod je vyplácen spolu s pozůstalostním důchodem (uveden úhrn výše obou důchodů)

Druh důchodu		Průměrná měsíční výše[1] vypláceného starobního důchodu																	
		celkem						muži						ženy					
		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Starobní	sólo	12 435	13 487	14 502	15 453	18 098	20 310	13 703	14 807	15 898	16 938	19 807	21 610	11 296	12 292	13 221	14 080	16 509	19 095
celkem	v souběhu	13 582	14 820	15 869	16 902	19 748	22 493	15 219	16 543	17 715	18 907	22 097	24 143	13 285	14 503	15 528	16 531	19 308	22 181
	celkem	12 720	13 816	14 837	15 812	18 505	20 842	13 850	14 974	16 072	17 128	20 029	21 853	11 986	13 056	14 015	14 933	17 480	20 156
z toho	sólo	13 017	14 117	15 179	16 181	18 956	21 211	14 305	15 462	16 600	17 696	20 696	22 553	11 849	12 892	13 864	14 774	17 327	19 964
starobní nekrácené	v souběhu	13 754	15 064	16 154	17 242	20 179	23 001	15 528	16 951	18 179	19 448	22 764	24 905	13 451	14 737	15 801	16 856	19 721	22 662
	celkem	13 227	14 383	15 449	16 476	19 293	21 706	14 438	15 622	16 767	17 882	20 915	22 805	12 478	13 609	14 611	15 581	18 249	21 003
z toho	sólo	13 103	14 216	15 294	16 315	19 126	21 413	14 421	15 592	16 749	17 867	20 909	22 797	11 921	12 972	13 954	14 878	17 460	20 128
starobní nekrácené	v souběhu	13 805	15 123	16 218	17 313	20 265	23 099	15 591	17 028	18 261	19 540	22 875	25 032	13 502	14 795	15 863	16 924	19 802	22 754
k věkové hranici	celkem	13 302	14 470	15 549	16 593	19 440	21 880	14 548	15 746	16 909	18 045	21 117	23 038	12 539	13 677	14 688	15 670	18 361	21 139
z toho	sólo	11 668	12 562	13 375	14 065	16 280	18 095	12 648	13 544	14 358	15 065	17 394	18 833	10 619	11 545	12 389	13 093	15 213	17 390
starobní nekrácené	v souběhu	13 007	14 189	15 192	16 151	18 842	21 449	14 686	15 893	17 000	18 061	21 018	22 846	12 688	13 870	14 859	15 811	18 461	21 206
po invalidním	celkem	12 065	13 038	13 895	14 658	16 991	19 007	12 882	13 811	14 650	15 390	17 773	19 241	11 494	12 509	13 388	14 178	16 481	18 853
z toho	sólo	11 063	12 017	12 951	13 844	16 242	18 564	12 261	13 261	14 267	15 250	17 864	19 797	10 008	10 905	11 764	12 558	14 756	17 398
starobní krácené	v souběhu	12 649	13 598	14 550	15 472	18 064	20 655	13 964	14 984	16 045	17 103	19 995	21 908	12 332	13 266	14 198	15 094	17 620	20 367
	celkem	11 298	12 261	13 206	14 118	16 559	18 920	12 375	13 380	14 393	15 387	18 026	19 951	10 492	11 419	12 315	13 165	15 464	18 125
z toho	sólo	11 066	12 020	12 954	13 847	16 245	18 567	12 263	13 263	14 269	15 252	17 866	19 799	10 011	10 908	11 768	12 562	14 760	17 401
starobní krácené	v souběhu	12 655	13 603	14 556	15 478	18 070	20 660	13 967	14 986	16 047	17 105	19 997	21 910	12 338	13 272	14 204	15 100	17 627	20 373
trvale	celkem	11 300	12 263	13 209	14 121	16 562	18 922	12 377	13 382	14 395	15 389	18 028	19 953	10 494	11 421	12 317	13 168	15 467	18 127
z toho	sólo	10 066	10 890	11 639	12 331	14 399	16 481	11 509	12 396	13 291	14 172	16 666	18 346	8 569	9 373	10 065	10 642	12 455	14 943
starobní krácené	v souběhu	11 683	12 626	13 498	14 355	16 725	19 276	13 447	14 504	15 526	16 577	19 525	21 281	11 347	12 247	13 111	13 879	16 150	18 885
dočasně	celkem	10 531	11 425	12 231	13 017	15 235	17 552	11 727	12 670	13 588	14 554	17 157	18 883	9 704	10 599	11 387	12 090	14 169	16 862
Starobní poměrný	sólo	4 480	5 244	5 736	6 014	7 114	8 086	4 608	5 378	5 945	6 319	7 523	8 397	4 373	5 111	5 484	5 577	6 471	7 571
	v souběhu	9 648	10 990	11 644	12 069	13 799	15 417	6 773	7 790	8 487	8 749	10 474	11 627	9 713	11 078	11 743	12 201	13 973	15 675
	celkem	6 951	7 766	8 049	8 074	9 030	9 898	4 700	5 476	6 033	6 398	7 616	8 502	7 693	8 712	9 112	9 196	10 189	11 212
Starobní celkem	sólo	12 417	13 467	14 479	15 425	18 061	20 263	13 683	14 783	15 868	16 900	19 755	21 545	11 279	12 276	13 203	14 060	16 484	19 063
+	v souběhu	13 557	14 798	15 847	16 880	19 724	22 466	15 212	16 535	17 706	18 895	22 082	24 124	13 259	14 481	15 505	16 508	19 283	22 153
Starobní poměrný	celkem	12 701	13 796	14 815	15 786	18 471	20 800	13 831	14 952	16 044	17 092	19 980	21 791	11 969	13 039	13 998	14 913	17 457	20 126

Zdroj: *ČSSZ*

Poznámky: *[1] Průměrná měsíční výše důchodů vyplácených v prosinci, nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny*

Poměrný starobní = starobní důchod přiznaný dle § 29 odst. 2 a 3 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb. nebo příslušných ustanovení předcházejících předpisů a dle § 26 zákona č. 100/1988 Sb. ve znění do 31. 12. 1995 (krátká doba pojištění)

Krácený = předčasný starobní důchod (krácený dočasně nebo trvale)

Nekrácený = starobní důchod po dosažení důchodového věku

Dočasně krácený = předčasný starobní důchod podle § 30 zákona o důchodovém pojištění

Trvale krácený = předčasný starobní důchod podle § 31 zákona o důchodovém pojištění

Sólo = důchod vyplácen samostatně (bez současně vypláceného pozůstalostního důchodu)

V souběhu = důchod je vyplácen spolu s pozůstalostním důchodem (uveden úhrn výše obou důchodů)

Druh důchodu		Průměrný věk[1] starobních důchodců																	
		celkem						muži						ženy					
		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Starobní	sólo	70	71	71	71	72	72	71	71	72	72	72	72	70	70	70	71	71	71
celkem	v souběhu	78	78	78	78	78	79	78	78	78	78	78	79	78	78	78	78	79	79
	celkem	72	73	73	73	74	74	72	72	73	73	73	73	73	73	73	74	74	74
z toho	sólo	71	72	72	72	72	73	72	72	73	73	73	74	71	71	71	71	72	72
starobní nekrácené	v souběhu	79	79	79	80	80	80	79	79	79	79	79	80	79	79	79	80	80	80
	celkem	73	74	74	74	74	75	73	73	74	74	74	75	74	74	74	74	75	75
z toho	sólo	71	72	72	72	72	73	72	72	73	73	73	74	71	71	71	71	72	72
starobní nekrácené	v souběhu	79	79	79	80	80	80	79	79	79	79	79	80	79	79	79	80	80	80
k věkové hranici	celkem	73	74	74	74	74	75	73	73	74	74	74	75	74	74	74	74	75	75
z toho	sólo	72	72	72	72	72	72	72	72	72	72	72	72	72	72	72	72	72	72
starobní nekrácené	v souběhu	78	78	78	78	78	79	77	78	78	78	78	78	78	78	78	78	78	79
po invalidním	celkem	74	74	74	74	74	74	73	73	73	73	73	73	75	74	74	74	74	75
z toho	sólo	68	68	69	69	70	70	69	69	70	70	70	70	67	68	68	69	69	69
starobní krácené	v souběhu	70	71	72	72	73	74	72	73	74	74	75	76	70	71	72	72	73	74
	celkem	68	69	70	70	71	71	69	69	70	70	70	70	68	69	69	70	70	70
z toho	sólo	68	68	69	69	70	70	69	69	70	70	70	70	67	68	68	69	69	69
starobní krácené	v souběhu	70	71	72	72	73	74	72	73	74	74	75	76	70	71	72	72	73	74
trvale	celkem	68	69	70	70	71	71	69	69	70	70	70	70	68	69	69	70	70	70
z toho	sólo	74	75	76	77	78	78	75	76	77	78	79	80	72	73	74	75	76	77
starobní krácené	v souběhu	74	76	76	77	78	78	77	78	79	80	81	81	74	75	75	76	77	78
dočasně	celkem	74	75	76	77	78	78	75	76	77	78	79	80	73	74	74	75	76	77
Starobní poměrný	sólo	77	77	76	75	74	74	75	75	74	73	73	73	78	78	77	77	76	75
	v souběhu	86	86	87	86	86	85	80	80	79	78	78	77	86	86	87	86	86	86
	celkem	81	81	80	78	78	77	76	75	74	73	73	73	83	83	83	82	81	80
Starobní celkem	sólo	70	71	71	71	72	72	71	71	72	72	72	72	70	70	70	71	71	71
+	v souběhu	78	78	78	78	78	79	78	78	78	78	78	79	78	78	78	78	79	79
Starobní poměrný	celkem	72	73	73	73	74	74	72	72	73	73	73	73	73	73	73	74	74	74

Zdroj: *ČSSZ*

Poznámky: *[1] Věk dosažený u důchodců, jimž byl důchod vyplácen v prosinci, nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny*

Poměrný starobní = starobní důchod přiznaný dle § 29 odst. 2 a 3 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb. nebo příslušných ustanovení předcházejících předpisů a dle § 26 zákona č. 100/1988 Sb. ve znění do 31. 12. 1995 (krátká doba pojištění)

Krácený = předčasný starobní důchod (krácený dočasně nebo trvale)

Nekrácený = starobní důchod po dosažení důchodového věku

Dočasně krácený = předčasný starobní důchod podle § 30 zákona o důchodovém pojištění

Trvale krácený = předčasný starobní důchod podle § 31 zákona o důchodovém pojištění

Sólo = důchod vyplácen samostatně (bez současně vypláceného pozůstalostního důchodu)

V souběhu = důchod je vyplácen spolu s pozůstalostním důchodem (uveden úhrn výše obou důchodů)

6.4. Příloha 4 – Popis ekonomického rámce[45]

Použitý ekonomický scénář pracuje se vstupními předpoklady, kterými jsou:

- projekce růstu indexu spotřebitelských cen,
- projekce růstu průměrné nominální mzdy,
- bezriziková úroková míra.

Mzdová inflace je používána pro indexaci veškerých pevně definovaných hodnot v modelu (např. základní výměra důchodu, minimální procentní výměra důchodu, apod.). Obdobnou funkci by mohla plnit i CPI inflace, avšak pokud její použití nevyžaduje přímo legislativa, je pro indexaci nominálních hodnot z důvodu zachování relativní výše využívání mzdová inflace. CPI inflace vstupuje do výpočtu koeficientu pro valorizaci vyplácených důchodů. Bezriziková úroková sazba se používá k diskontování implicitního dluhu a měly by také sloužit jako základ pro odvození výnosnosti fondového pilíře.

6.4.1. Základní konstrukce ekonomického scénáře

Makroekonomický rámec vychází svou konstrukcí z principů a přístupu, který pro účely dlouhodobých projekcí používá Pracovní skupina pro otázky stárnutí (Ageing Working Group - AWG)[46] s tím, že jsou zde určité odchylky, které reflektují zejména skutečnost, že AWG tvoří v jeden okamžik komplexní rámec pro všechny členské státy EU, zatímco tento rámec bude pouze pro ČR a měl by umožnit jeho pružnou a průběžnou aktualizaci v čase.

6.4.2. Časová struktura ekonomického scénáře

Makroekonomický rámec je složen ze tří (resp. čtyř) časových úseků – krátkodobého, střednědobého, dlouhodobého a „nekonečného“.

Krátké období je definováno do roku T[47] + 3 a předpoklady ekonomických parametrů budou pro toto období převzaty z aktuální Makroekonomické predikce Ministerstva financí[48].

Střední období je definováno horizontem T + 10[49] a předpoklady ekonomických parametrů budou lineární interpolací spojovat stav konce krátkého období a začátek dlouhého období.

Dlouhé období je definováno horizontem T + 50 a předpoklady ekonomických parametrů budou lineární interpolací spojovat stav začátku dlouhého období a stabilní hodnoty (nekonečného období).

Zvláštní přístup ke střednědobému scénáři je použit proto, aby bylo dosaženo realističtějšího vývoje, kde nedochází ke skokové změně hodnot ekonomických veličin z roku na rok, ale došlo k hladkému „přistání“ krátkodobé prognózy na dlouhodobou projekci. Použitý přístup také zajišťuje, že ve výsledcích modelu jsou minimalizovány prudké meziroční výkyvy sledovaných indikátorů.

6.4.3. Růst cen

V krátkém období jsou odhady cenového vývoje převzaty z Makroekonomické predikce Ministerstva financí[48]. Dlouhodobá projekce předpokládá růst spotřebitelských cen na úrovni inflačního cíle ČNB, tedy 2 %. Vzhledem k tomu, že hodnoty konce krátkodobé prognózy a dlouhodobé projekce jsou si velmi blízké, není v tomto případě střednědobý, přechodný horizont speciálně ošetřen.

---

[45] Podoba ekonomického rámce byla diskutována s experty Národní ekonomické rady vlády, CERGE EI, Národní rozpočtové rady a ministerstva financí.
[46] Detaily jsou zde https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2023-11/ip257_en_1.pdf.
[47] „T“ je pro tuto Zprávu rok 2023.
[48] *https://mfcr.cz/cs/rozpoctova-politika/makroekonomika/makroekonomicka-predikce/2024/makroekonomicka-predikce-leden-2024-54583*.
[49] T + 10 odpovídá „horizontu sladění“ podle předpokladů AWG.

Pro účely důchodového pojištění je kromě růstu spotřebitelských cen (CPI) sledován také index růstu životních nákladů domácností důchodů (IŽND), který se používá pro pravidelné roční zvyšování důchodů.

Pro potřeby přípravy ekonomického scénáře byla provedena analýza historické časové řady meziroční inflace na měsíčních údajích za posledních 15 let a 3 měsíce. Vzorek tedy čítal 183 pozorování. Z analýzy minulého vývoje vyplývá, že růst obou indexů se vyvíjí ve střední hodnotě podobně, byť v čase dochází k výkyvům. Ve sledovaném období rostly oba indexy stejným tempem v cca 7 % případů, CPI rostl rychleji ve 40 % případů a IŽND v 53 % případů.

Graf 160 – Vývoj cenové hladiny měřený indexem spotřebitelských cen (CPI) a indexem životních nákladů domácností důchodců (IŽND) (stejný měsíc přechozího roku = 100)

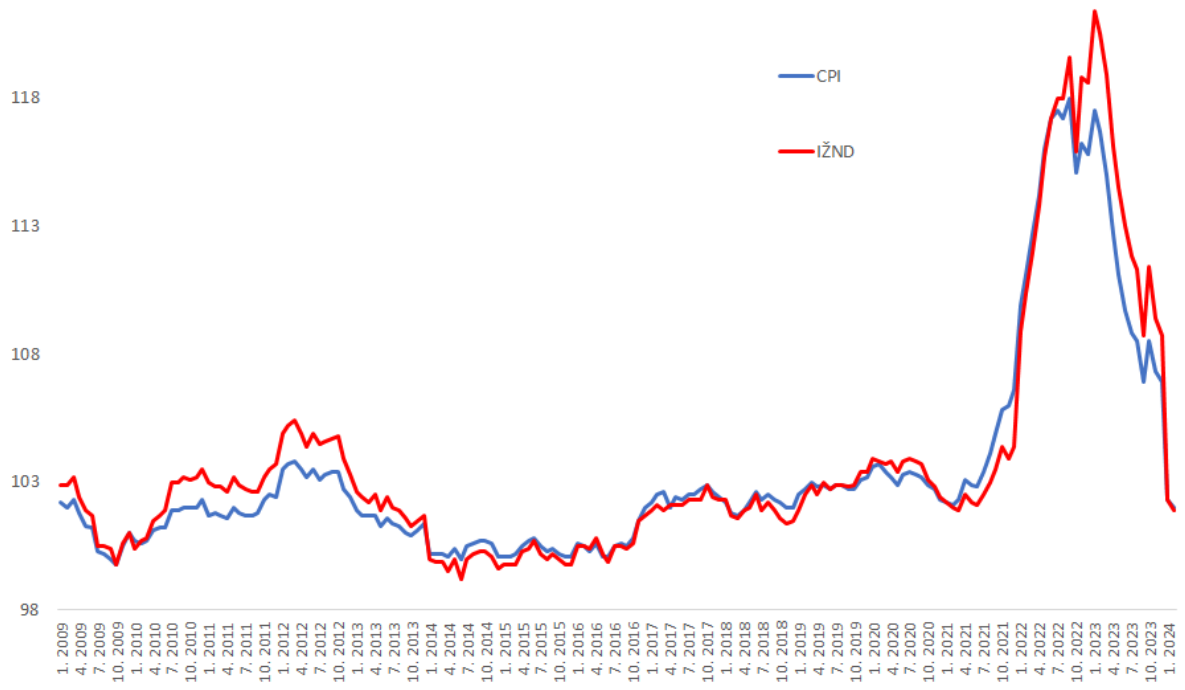

Zdroj: ČSÚ

Střední hodnota růstu je u CPI 3,4 % a IŽND 3,7 %. Rozdíly v průměrném růstu obou indexů jsou ve velké míře určeny obdobím energetické krize (2021 – 2023) a také obdobím doznívající cenové deregulace na začátku sledovaného období. Pro účely ekonomického scénáře, který předpokládá dlouhodobě konstatní vývoj cen se proto používá předpoklad rovnosti mezi růstem CPI a IŽND.

Graf 161 – Diference meziroční změny indexu spotřebitelských cen (CPI) a indexu životních nákladů domácností důchodců (IŽND)

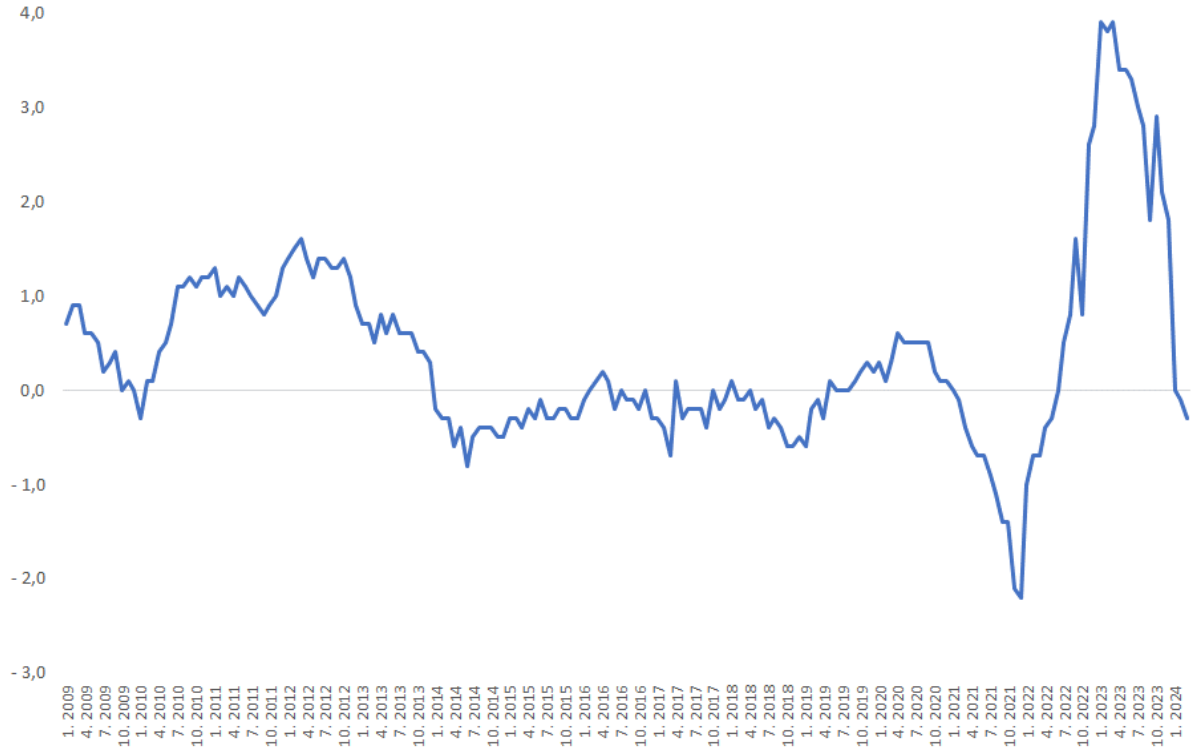

Zdroj: *ČSÚ*

6.4.4. Růst produktivity práce

V souladu s metodikou AWG se při stanovení růstu produktivity práce (pro střední, dlouhé a nekonečné období) vychází ze stanovení dynamiky úhrnné produktivity faktorů (TFP).

Pro střední období (tj. T + 4 až T + 10) bude růst TFP určen z hodnoty v roce T + 3 do $\frac{1.5\%*\left(1-\frac{GDPcap_{CZ,LAD}}{GDPcap_{EA12,LAD}}\right)+1\%*\left(\frac{GDPcap_{CZ,LAD}}{GDPcap_{EA12,LAD}}-0.5\right)}{0.5}$ [50][51] s minimální hodnotou 1 % a maximální 1,5 %, a to lineární interpolací. Bude se tedy vycházet z posledních dostupných údajů o úrovni HDP na hlavu v ČR ve srovnání s referenční hodnotou HDP na hlavu v EA12[53].

Pro dlouhé období potom bude dynamika TFP určena z hodnoty v roce T + 10 do hodnoty 0.8 % v roce T + 50, opět lineární interpolací.

Pro nekonečné období bude hodnota fixní na úrovni 0.8 %.

V linii s AWG se předpokládá konstantní podíl práce na úrovni 0.65. V dlouhém období tak dynamika produktivity práce odpovídá růstu TFP dělené podílem práce.

Dynamika HDP je pak dána změnou zaměstnanosti a změnou produktivity práce.

[50] LAD – poslední dostupný údaj.
[51] Maximální hodnota růstu TFP na úrovni 1,5 % odpovídá předpokladům AWG.
[52] $GDPcap_{CZ,\ 2022}$ = 32 043, $GDPcap_{EA12,\ 2022}$ = 37 388.
[53] EA12 představuje 12 zemí Eurozóny, které se staly členy při vzniku Eura.

6.4.5. Růst nominálních mezd

Růst průměrné mzdy je určen růstem produktivity práce a faktorem strukturálních změn. Faktor strukturálních změn je vysvětlujícím faktorem pro pozorovanou odlišnou dynamiku objemu mezd oproti dynamice HDP, která se promítá do vývoje ukazatele objemu mezd a platů na HDP.

6.4.6. Faktor strukturálních změn

Důvodem k tomu, že za vysvětlujícím faktorem pro vývoj podílu mezd a platů na HDP jsou strukturální změny, je skutečnost, že podíl náhrad zaměstnancům na hrubé přidané hodnotě[54] se v jednotlivých sektorech výrazně odlišuje a v čase není patrné nějaké sbližování.

Zároveň můžeme pozorovat, že v čase nedochází k podobnému trendu vývoje ve všech sektorech.

V neposlední řadě jsou patrné výrazné rozdíly v podílu náhrad zaměstnancům na hrubé přidané hodnotě v různých sektorech i v jiných zemích EU, přičemž jsou zde i výrazné rozdíly mezi jednotlivými zeměmi u stejného sektoru.

Výše uvedené tedy neukazuje na to, že by pozorovaná dynamika podílu mezd na platů byla dána uzavíráním nějaké definovatelné mezery nebo přibližováním ke stabilní hodnotě, ale spíše by bylo možné ji vysvětlit strukturálními změnami, kdy vznikají pracovní místa s vyšším podílem náhrad na hrubé přidané hodnotě.

Pro střední období bude faktor strukturálních změn pro celou ekonomiku bez veřejného sektoru určen výchozí hodnotou v T + 3 $\left(\frac{\left(\frac{CoE_c}{GDP}\right)_{T+3}}{\left(\frac{CoE_c}{GDP}\right)_{T+2}} - 1\right) * 100$ [55][56] do hodnoty $\left(\sqrt[20]{\frac{\left(\frac{CoE_c}{GDP}\right)_{LAD} - \left(\frac{CoE_p}{GDP}\right)_{LAD}}{\left(\frac{CoE_c}{GDP}\right)_{LAD-20} - \left(\frac{CoE_p}{GDP}\right)_{LAD-20}}} - 1\right) * \left(\frac{\left(\frac{CoE_c}{GDP}\right)_{LAD} - \left(\frac{CoE_p}{GDP}\right)_{LAD}}{\left(\frac{CoE_c}{GDP}\right)_{LAD}}\right) * 100$[57][58] lineární interpolací.

Pro dlouhé období potom bude faktor strukturálních změn určen z hodnoty v roce T + 10 do hodnoty 0 v roce T + 50, opět lineární interpolací.

Pro nekonečné období bude hodnota fixní na úrovni 0.

6.4.7. Bezriziková výnosová míra

Bezriziková výnosová míra je odvozena z výnosové křivky státních dluhopisů České republiky. Pro dlouhý horizont je použita Ultimate Forward Rate používaná pro kalkulace v rámci regulace Solvency II, ve výši 3,65 %.

6.4.8. Zmocnění k valorizaci důchodů

Zákon o důchodovém pojištění dává vládě pravomoc valorizovat důchody až o 2,7 %, pokud by zvýšení důchodů vypočtené podle růstu cen a poloviny růstu reálné mzdy bylo nižší, než tato hranice. Hladká projekce budoucího vývoje, která očekává každoročně 2% inflaci, neumožňuje dobře zachytit riziko realizace vyšší, než minimální valorizace důchodů.

Historická zkušenost s uplatňováním zmocnění vlády je velmi omezená. Zmocnění vlády bylo do legislativy zakotveno v roce 2016 a možnost uplatnění prozatím nastala pouze v prvním roce

[54] Použitím podílu vůči hrubé přidané hodnotě oproti podílu vůči HDP se eliminuje vliv změn velikosti konkrétního sektoru.

[55] CoE – náhrady zaměstnancům, c - celá ekonomika, p - veřejný sektor.

[56] $\left(\frac{CoE_c}{GDP}\right)_{2025}$ = 45,2; $\left(\frac{CoE_c}{GDP}\right)_{2026}$ = 45,2

[57] Vychází z předpokladu, že ve veřejném sektoru je faktor strukturálních změn 0.

[58] $\left(\frac{CoE_p}{GDP}\right)_{2023}$ = 10,8; $\left(\frac{CoE_p}{GDP}\right)_{2003}$ = 9,0; $\left(\frac{CoE_c}{GDP}\right)_{2023}$ = 44,0; $\left(\frac{CoE_c}{GDP}\right)_{2003}$ = 40,6

po zavedení, kdy bylo zmocnění využito. Z důvodu nedostatku dat pro správné zahrnutí zmocnění do projekce je od aplikace zmocnění v projekci abstrahováno.

Podle analýzy provedené pomocí Generátoru ekonomických scénářů MPSV[59] je 37% pravděpodobnost (293 928 z 800 000 pozorování), že valorizace vypočtená podle statistických ukazatelů bude nižší, než 2,7 %. Průměrná odchylka v případech, kdy není dosaženo 2,7 %, je 0,8 p. b. Z uvedeného vyplývá, že při plném využívání zmocnění by průměrná valorizace byla vyšší o 0,3 p. b. (0,37 * 0,8). Předpoklad plného využívání zmocnění je příliš silný a vnášel by do simulace arbitrární faktor.

Výsledek projekce lze tedy z pohledu využívání zmocnění k dodatečné valorizaci považovat za neutrální (jako by zmocnění neexistovalo) a skutečný vývoj se bude od projekce odchylovat tím více, čím častěji bude zmocnění využíváno. Dodatečná valorizace by měla za následek vyšší dávky důchodového pojištění a také vyšší výdaje na důchody. Maximální rozsah dopadu je ohraničen výše uvedeným zvýšením valorizace důchody o 0,3 p. b., což by mělo za následek zvýšení ročních výdajů na důchody o cca 0,3 % HDP.

[59] Nástroj generuje meziroční změny v hodnotě zvolených aktiv a ekonomických ukazatelích – inflaci a růstu průměrné mzdy. Roční změny jsou odvozeny z historických dat na základě střední hodnoty minulého vývoje, směrodatné odchylce a vzájemné míře korelace. Scénáře jsou generovány stochasticky a pro analýzu je použito 10 000 scénářů, aby byla zajištěna robustnost odhadu z pohledu zákona velkých čísel.

6.5. Příloha 5 – Důchodový věk v alternativním scénáři

Z demografické prognózy ČSÚ z října 2023 je odvozeno nastavení věkové hranice pro odchod do důchodu, při jejíž aplikaci by důchodci trávili v důchodu v průměru právě ¼ života:

Tabulka 22 – Důchodový věk pro garanci ¼ života v důchodu

Věk, při jehož dosažení je očekávaná střední délka života dané generace rovna jedné čtvrtině součtu tohoto věku a této očekávané střední délky života

Generace	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Věk (roky)	65,26	65,37	65,48	65,59	65,70	65,80	65,91	66,01	66,12	66,22	66,32	66,42	66,52	66,62	66,72

Generace	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Věk (roky)	66,81	66,91	67,00	67,09	67,19	67,28	67,37	67,45	67,54	67,63	67,72	67,80	67,88	67,97	68,05

Zdroj: Zpráva o očekávaném vývoji úmrtnosti, plodnosti a migrace v České republice. ČSÚ 2023.

6.6. Příloha 6 – Popis použitých indikátorů

V této příloze jsou popsány některé použité indikátory. Jde konkrétně o indikátory, jejichž konstrukce není intuitivní a pro jejich pochopení a interpretaci je třeba znát postup jejich výpočtu.

6.6.1. Sustainability indicator S2

Ukazatel udržitelnosti (Sustainability indicator) S2 vyjadřuje dlouhodobou potřebu fiskální konsolidace tak, aby veřejné finance byly dlouhodobě schopné pokrýt nárůst výdajů spojených se stárnutím populace. Indikátor S2 je používán Evropskou komisí k hodnocení dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí v rámci Evropského semestru a v dalších publikacích. Teoretická východiska a odvození indikátorů je možné nalézt např. ve Zprávě o udržitelnosti[60].

Ukazatel je součtem počátečního strukturálního salda veřejných financí a diskontovaných změn výdajů státního rozpočtu v následujících letech s nekonečným horizontem. Díky diskontování je váha výdajů ve vzdálenějších letech nižší, než výdaje na počátku projekce.

Indikátor S2 vyjadřuje potřebu okamžité změny strukturálního salda nyní, přičemž tato změna musí být trvalá i ve všech následujících letech projekce. Ukazatel je udáván v procentech současné hodnoty HDP.

Rovnice 7 – Sustainabilty indicator S2

$$S2 = \underbrace{\frac{D_{t_0}}{\sum_{i=t_0+1}^{\infty}\left(\frac{1}{\alpha_{t_0,i}}\right)} - \mathrm{SPB}_{t_0} - \frac{\sum_{i=t_0+1}^{\infty}\left(\frac{PI_i + CC_i}{\alpha_{t_0,i}}\right)}{\sum_{i=t_0+1}^{\infty}\left(\frac{1}{\alpha_{t_0,i}}\right)}}_{A} + \underbrace{\frac{\sum_{i=t_0+1}^{\infty}\left(\frac{\Delta A_i}{\alpha_{t_0,i}}\right)}{\sum_{i=t_0+1}^{\infty}\left(\frac{1}{\alpha_{t_0,i}}\right)}}_{B}$$

Kde: S2 – sustainability indicator S2

D_{t0} – Počáteční poměr dluhu k HDP

SPB_{t0} – Počáteční primární saldo bez vlivu výdajových položek spojených se stárnutím

PI – Příjmy ze státního majetku

CC – Cyklická složka deficitu

ΔA_i –změna výdajů spojených se stárnutím mezi roky t_0 a i

$\alpha_{s,v}$ – diskontní faktor jako $(1+r_{s+1})/(1+g_{t+1})\cdot(1+r_{s+2})/(1+g_{t+2})\cdot\ldots\ldots\cdot(1+r_v)/(1+g_v)$, kde g je hospodářský růst a r je úroková míra

Část vzorce „A“ vyjadřuje počáteční fiskální pozici a část „B“ vliv budoucího vývoje výdajů spojených se stárnutím. Pro potřeby této zprávy jsou všechny hodnoty vstupující do vzorce převzaty z oficiálních publikací Evropské komise, pouze výdaje spojené s budoucím vývojem výdajů na důchody (část ΔA_i odpovídající dynamice výdajů na důchody) jsou upraveny tak, aby reflektovaly výsledky simulace MPSV.

6.6.2. Celkový implicitní dluh

Ukazatel celkového implicitního dluhu představuje rozdíl současné hodnoty budoucích výplat důchodů vůči současné hodnotě budoucích plateb pojistného na důchodové pojištění, a to v poměru k současné

[60] Fiscal Sustainability Report 2018, Volume 1, s. 38 a s. 157, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip094_en_vol_1.pdf.

hodnotě HDP. Hodnota tohoto ukazatele představuje rozsah budoucích nákladů spojených s výplatou budoucích závazků v situaci uzavřením systému pro nové pojištěnce.

Rovnice 8 – Celkový implicitní dluh

$$CID = \frac{\sum_{t=t_0}^{\infty} \frac{D_t}{\alpha_{t_0,t}} - \sum_{t=t_0}^{\infty} \frac{P_t}{\alpha_{t_0,t}}}{HDP_{t_0}}$$

Kde: CID – relativní implicitní dluh

D – suma vyplacených důchodů

P – suma zaplaceného pojistného

$\alpha_{s,v}$ – diskontní faktor jako $(1+r_{s+1})\cdot(1+r_{s+2})\cdot\ldots\ldots\cdot(1+r_v)$, kde r je úroková míra

HDP – hrubý domácí produkt

6.6.3. Relativní implicitní dluh

Ukazatel relativního implicitního dluhu představuje podíl současné hodnoty budoucích výplat důchodů vůči současné hodnotě budoucích plateb pojistného na důchodové pojištění. Hodnota tohoto ukazatele představuje rozsah potřeby změny výše odvodů směřujících do systému tak, aby se systém (tj. příjmy a výdaje) dostal do finanční rovnováhy. Například hodnota tohoto ukazatele na úrovni 120 % ukazuje potřebu zvýšení odvodů o 20 %. Převrácená hodnota tohoto ukazatele potom přestavuje rozsah, v jakém jsou budoucí výdaje pokryty samotnými platbami pojistného.

Rovnice 9 – Relativní implicitní dluh

$$RID = \frac{\sum_{t=t_0}^{\infty} \frac{D_t}{\alpha_{t_0,t}}}{\sum_{t=t_0}^{\infty} \frac{P_t}{\alpha_{t_0,t}}}$$

Kde: RID – relativní implicitní dluh

D – suma vyplacených důchodů

P – suma zaplaceného pojistného

$\alpha_{s,v}$ – diskontní faktor jako $(1+r_{s+1})\cdot(1+r_{s+2})\cdot\ldots\ldots\cdot(1+r_v)$, kde r je úroková míra

6.6.4. Míra ohrožení chudobou důchodců

Indikátor míry ohrožení chudobou důchodců vyjadřuje procento důchodců žijících v domácnostech, jejichž ekvivalizovaný příjem na osobu v domácnosti je nižší, než tzv. hranice relativní chudoby, která odpovídá 60 % příjmů mediánové domácnosti.

Ekvivalizovaný příjem člena domácnosti je vypočten jako celkový příjem domácnosti ze všech zdrojů dělený váženým počtem členů domácnosti. Pro účely vážení velikosti domácnosti se používá tzv. Ekvivalizační škála, která první osobě v domácnosti přiřazuje váhu 100 %, dalším osobám poté váhu nižší. S ohledem na níže popsané omezení modelu je pro účely indikátoru použita odmocninná ekvivalizační škála, kde příjem domácnosti je dělen druhou odmocninou počtu členů domácnosti. Tento přístup dává nejlepší shodu při testu nad minulým skutečnými a modelovými výsledky indikátoru.

Model používaný MPSV projektuje pouze dva typy příjmů domácností – příjem z výdělečné činnosti a důchod. Model MPSV rovněž nesimuluje kompletní domácnosti, ale pouze domácnosti složené z partnerů a jejich dětí.

Pro výpočet indikátoru je proto použit zjednodušený přístup, kdy příjem mediánové domácnosti je kalibrován tak, aby hodnota indikátoru odpovídala skutečné statisticky pozorované skutečnosti. Úprava příjmu mediánové domácnosti je po celé projekční období ponechána konstantní.

Ukazatel v modelové projekci nemá kvůli konstrukčním omezením přímou vypovídací hodnotu, nepredikuje tedy přesně budoucí vývoj. Indikátor dobře zachycuje trend a zejména umožňuje komparaci jednotlivých scénářů z hlediska vlivu nastavení parametrů na hodnotu indikátoru (tj. zda má scénář potenciál zhoršit nebo zlepšit hodnotu indikátoru).

6.6.5. S80/S20 ve věkové skupině 65+

Indikátor S80/S20 je ukazatelem nerovnosti v příjmech a je vypočten jako podíl průměrného ekvivalizovaného příjmu 20 procent osob nejvyššími příjmy k průměrné ekvivalizovanému příjmu osob ve 20 procentech domácností s nejnižšími příjmy.

Ekvivalizace příjmu je provedena stejně, jako u výpočtu indikátoru míry ohrožení chudobou. Do výpočtu jsou zahrnuty pouze osoby ve věku 65 a více let, které jsou příjemci starobního důchodu.

6.6.6. Individuální náhradový poměr

Individuální náhradový poměr vyjadřuje pokles příjmů jednotlivých osob při přechodu z aktivity do neaktivity, resp. při odchodu do důchodu.

$$INP = \frac{ID_t}{\frac{\sum_{i=t-12}^{t-1} P_i}{12}}$$

Kde: INP – individuální náhradový poměr

ID_t – individuální důchod v okamžiku přiznání

P_i– měsíční příjem v čase i.

Jmenovatel zlomku vyjadřuje průměrný příjem za 12 měsíců před přiznáním důchodu, a to variantně, pro hrubý a čistý příjem. Důchody obecně daněny nejsou, proto pro výši důchodu v čitateli zlomku není třeba mezi indikátory pro čistý a hrubý individuální náhradový poměr rozlišovat.

6.7. Příloha 8 - Příklad výpočtu starobního důchodu

6.7.1. Zadání

Žena narozená 11. 11. 1961, po skončení povinné devítileté školní docházky, studovala na střední a vysoké škole od 1. 9. 1977 do 31. 8. 1986. Po ukončení studia byla zaměstnána od 1. 9. 1986 do 7. 5. 1988. Poté se jí v roce 8. 5. 1988 a 31. 7. 1990 narodily dvě děti. Do zaměstnání opět nastoupila 1. 8. 1993, kde byla zaměstnána do 31. 12. 2010. Poté byla evidována na Úřadu práce ČR a byla opět zaměstnána od 1. 11. 2011 do 31. 3. 2024. V roce 1988 pobírala 44 dní před narozením dítěte peněžitou pomoc v mateřství. Nemocná byla v roce 1994 celkem 10 dnů, v roce 1995 celkem 20 dnů, v roce 1996 celkem 15 dnů, v roce 2013 celkem 10 dnů a v roce 2015 celkem 20 dnů. Rozhodla se odejít do předčasného starobního důchodu, který jí byl přiznám k 31. 3. 2024.

6.7.2. Výpočet

6.7.2.1. Určení důchodového věku

Důchodového věku bude dosaženo 11. 7. 2024.

U pojištěnců narozených v období let 1936 až 1977 se důchodový věk stanoví podle přílohy k zákonu o důchodovém pojištění. Podle této přílohy činí u žen, které vychovaly 2 děti, narozených v roce 1961 důchodový věk 62 let a 8 měsíců. Podle § 29 odst. 1 zákona je k získání nároku na předčasný starobní důchod v roce 2024 potřebná doba pojištění nejméně 40 let.

K odchodu do důchodu došlo 102 dní před dosažením důchodového věku.

6.7.2.2. Určení doby pojištění získané do vzniku nároku na starobní důchod

Získaná doba pojištění činí 45 celých roků.

- Do doby pojištění se **v plné výši** započte doba **od počátku studia na střední škole do 18 let** věku (1. 9. 1977 – 11. 11. 1979), tj. 801 dnů, **doba zaměstnání** do dosažení důchodového věku (1. 9. 1986 – 7. 5. 1988, 1. 8. 1993 – 31. 12. 2010 a 1. 11. 2011 – 31. 3. 2024), tj. 11 542 dnů, a **doba péče o děti** do 4 let věku (8. 5. 1988 – 31. 7. 1993), tj. 1 911 dnů.
- **Doba studia po 18 roce** věku (12. 11. 1979 – 31. 8. 1986) se započte **po dobu prvních šesti let ve výši 80 %** (2 191 x 0,8), tj. 1 753 dnů.
- **Doba evidence na Úřadu práce ČR jako uchazeč o zaměstnání** (1. 1. 2011 – 31. 10. 2011) se započítává také **z 80 %**, vždy pokud má evidovaná osoba nárok na podporu v nezaměstnanosti. Doba evidence na Úřadu práce ČR bez nároku na podporu v nezaměstnanosti je také započtena ve výši 80 %, v rozsahu nejvýše 3 let, které se zjišťují zpětně ode dne nároku na důchod, s tím, že do 55 let věku uchazeče, v rozsahu nejvýše 1 roku. V tomto případě se započte celá doba evidence na Úřadu práce ČR ve výši 80 % (304 x 0,8), tj. 244 dní.
- Získaná doba pojištění tak celkem činí 16 251 dnů, tj. 45 celých roků a 191 dnů (16 251 : 365).

6.7.2.3. Určení rozhodného období a ročních vyměřovacích základů pro jednotlivé kalendářní roky

Rozhodné období pro stanovení osobního vyměřovacího základu bude v tomto případě třicet sedm let dlouhé, a budou jej tvořit roky 1986 až 2023 (rok 2023 je poslední rok před rokem přiznání důchodu).

Pro určení ročních vyměřovacích základů je třeba pro jednotlivé kalendářní roky „t“ rozhodného období:

- Zjistit výši **vyměřovacích základů** pojištěnce (dále jen „VZ_t“) a počet dnů **vyloučených dob** (dále jen „VD“), přičemž v tomto případě jde o dny nemoci a dny registrované na Úřadu práce uvedené v zadání.
- Zjistit z nařízení vlády nebo vyhlášek MPSV výši **všeobecných vyměřovacích základů** (dále jen „VVZ_t“) – netýká se kalendářního roku předcházejícího roku přiznání důchodu.
- Zjistit výši příslušného **přepočítacího koeficientu** (dále jen „PK_t“), přičemž pro výpočet důchodu přiznaného v roce 2024 je PK_{2022} = 1,0819 stanoven nařízením vlády č. 286/2023 Sb.
- Stanovit **koeficienty nárůstu všeobecného vyměřovacího základu** (dále jen „$KNVVZ_t$“) přičemž platí:

$$KNVVZ_t = \frac{VVZ_{2022} \cdot PK_{2022}}{VVZ_t}.$$

- Stanovit **roční vyměřovací základy** (dále jen „RVZ_t“), přičemž platí, že:

$$RVZ_t = VZ_t \cdot KNVVZ_t\ .$$

- Postup výpočtu RVZ vyplývá z následující tabulky, v níž se uvažované příjmy pojištěnce (vyměřovací základy) v jednotlivých letech rozhodného období nejprve držely stabilně na úrovni 75 % průměrné mzdy, po návratu z mateřské dovolené v roce 1993 se postupně zvyšovaly na cca 123 % průměrné mzdy v roce 2021 a v posledních dvou letech došlo k prudkému poklesu výdělků zpět na 75 % průměrné mzdy.

Tabulka 23 – Stanovení ročních vyměřovacích základů

Rok	VZ_t	VD (dnů)	VVZt (Kč)	KNVVZt	RVZ (Kč)
1986	6 669	263	2 964	14,8334	98 924
1987	27 234		3 026	14,5295	395 697
1988	6 964	282	3 095	14,2056	98 925
1989	0	365	3 170	13,8695	0
1990	0	365	3 286	13,3799	0
1991	0	365	3 792	11,5945	0
1992	0	366	4 644	9,4673	0
1993	21 814	212	5 817	7,5582	164 873
1994	62 064	10	6 896	6,3756	395 696
1995	75 299	20	8 172	5,3801	405 117
1996	91 231	15	9 676	4,5438	414 535
1997	103 140		10 696	4,1105	423 957
1998	115 260		11 693	3,7600	433 376
1999	127 454		12 655	3,4742	442 801
2000	138 754		13 490	3,2592	452 228
2001	153 720		14 640	3,0032	461 652
2002	168 332		15 711	2,7984	471 061
2003	183 261		16 769	2,6219	480 493
2004	199 257		17 882	2,4587	489 913
2005	213 617		18 809	2,3375	499 329
2006	232 007		20 050	2,1928	508 746
2007	253 711		21 527	2,0424	518 180
2008	279 360		23 280	1,8886	527 600
2009	294 254		24 091	1,8250	537 015
2010	304 823		24 526	1,7926	546 426
2011	52 875	304	25 093	1,7521	92 642
2012	333 039		25 903	1,6973	565 267
2013	338 589	10	25 903	1,6973	574 688
2014	350 172		26 357	1,6681	584 122
2015	366 606	20	27 156	1,6190	593 536
2016	387 429		28 250	1,5563	602 956
2017	420 030		30 156	1,4580	612 404
2018	459 784		32 510	1,3524	621 813
2019	499 140		34 766	1,2646	631 213
2020	526 305		36 119	1,2173	640 672
2021	565 219		38 294	1,1481	648 929
2022	438 890		40 638	1,0819	474 836
2023	96 921		43 076	1	96 921

Zdroj: MPSV

<u>Poznámka:</u> Koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu se stanoví s přesností na čtyři platná desetinná místa (číslice na čtvrtém platném desetinném místě se přitom zaokrouhluje podle obecných pravidel). Roční vyměřovací základ se zaokrouhluje na celé koruny nahoru.

6.7.2.4.Stanovení osobního vyměřovacího základ, výpočtového základu a procentní výměry starobního důchodu

Osobní vyměřovací základ (dále jen „OVZ“) je měsíční průměr úhrnu RVZ za roky rozhodného období (1986 – 2023), při jehož výpočtu se zohlední počet kalendářních dnů rozhodného období a počet kalendářních dnů připadajících na vyloučené doby podle vzorce:

$$OVZ = \frac{úhrnRVZ_{1986-2023}}{počet\ dnů_{1986-2023} - VD} \cdot 30{,}4167 = \frac{15\ 506\ 543}{13\ 879 - 2\ 597} \cdot 30{,}4167 = 25\ 186\ Kč$$

Vzhledem k tomu, že v rozhodném období, z něhož se zjišťují příjmy, jsou dny pobírání nemocenského a dny, kdy žena pečovala o dítě do 4 let věku a byla vedena v evidenci úřadu práce (tzv. vyloučené doby), musí se při stanovení osobního vyměřovacího základu celkový počet dnů rozhodného období snížit o počet těchto dnů (v zadaném příkladu 2 597 dnů). Osobní vyměřovací základ se zaokrouhluje na celé koruny nahoru.

Výpočtový základ se získá redukcí OVZ. Redukce: Podle § 15 zákona se část OVZ do 1. redukční hranice počítá 100 %, část OVZ nad 1. redukční hranicí do 2. redukční hranice se počítá 26 %, k části OVZ nad 2. redukční hranici se nepřihlíží. Redukční hranice jsou pro důchody přiznané v období od 1. 1. 2024 do 31. 12. 2024 stanoveny nařízením vlády č. 286/2023 Sb. ve výši 19 346 Kč a 175 868 Kč.

$$VZ = 19\,346 + (41\,807 - 19\,346) \cdot 0{,}26 = 25\,186\ Kč$$

Výše **procentní výměry** (dále jen "PV") činí za každý celý rok doby pojištění získané do vzniku nároku na starobní důchod 1,5 % VZ, přičemž minimální výše procentní výměry činí 770 Kč měsíčně. V uvedeném příkladu procentní výměra důchodu za dobu pojištění do vzniku nároku na důchod činí:

$$PV = \text{doba pojištění} \cdot 1{,}5\,\% \cdot \text{VZ} = 45 \cdot 0{,}015 \cdot 25\,186 = 17\,001\ \text{Kč}$$

Snížení procentní výměry za dobu předčasného odchodu do starobního důchodu před vznikem nároku na starobní důchod náleží za každých celých 90 kalendářních dnů a činí 1,5 % VZ. V uváděném příkladu od 1. 4. 2024 do 10. 7. 2024, tj. za 102 kalendářních dnů, náleží snížení procentní výměry důchodu o 2 x 1,5 % výpočtového základu, což činí:

$$PP = \text{období předčasnosti} \cdot 0{,}015 \cdot \text{VZ} = 2 \cdot 0{,}015 \cdot 25\,186 = 755\ \text{Kč}$$

Celková výše procentní výměry důchodu včetně snížení za předčasný důchod:

$$PV\ (po\ snížení) = 17\,001 - 755 = 16\,246\ \text{Kč}$$

Procentní výměru důchodu je dále třeba zvýšit o částku tzv. **výchovného,** tedy dodatečné částky 500 Kč za každé vychované dítě. Žena z definovaného příkladu vychovala dvě děti, celá procentní výměra tedy činí:

$$PV\ (po\ snížení\ a\ výchovném) = 16\,246 + 2 \cdot 500 = 17\,246\ \text{Kč}$$

Poznámka: Výše starobního důchodu se zaokrouhluje na celé koruny nahoru; přitom se zvlášť zaokrouhlí výše starobního důchodu vypočtená ke dni vzniku nároku na důchod a zvlášť případná částka zvýšení starobního důchodu za dobu zaměstnávání vykonávaného po vzniku nároku na důchod.

6.7.2.5.Stanovení základní výměry starobního důchodu

Základní výměra (dále jen „ZV") ve výši 4 400 Kč je stanovena nařízením vlády č. 286/2023 Sb.

6.7.2.6.Stanovení celkové výše starobního důchodu

Celková výše starobního důchodu včetně snížení za předčasný důchod a zvýšení za nárok na výchovné činí:

$$S = ZV + PV = 4\,400 + 17\,246 = 21\,646\ \text{Kč}$$

Orientační výpočet výše důchodu podle konkrétně zadaných vstupních údajů a další informace o některých pojmech lze nalézt na internetových stránkách MPSV http://www.mpsv.cz v sekci

Důchodové pojištění – Kalkulačky. Konkrétní pojištěnec může rovněž na https://eportal.cssz.cz/ využít Informativní důchodovou aplikaci (IDA), která umožňuje pro výpočet důchodu automaticky načíst údaje z nárokových podkladů ČSSZ nebo službu Informativní výše starobního důchodu, jež také načte údaje z nárokových podkladů ČSSZ a kde si pojištěnec může provést výpočet starobního důchodu s ohledem na jím zvolené datum jeho přiznání.

7. Seznam tabulek

Tabulka 1 - Příjmy důchodového pojištění a výdaje na důchody (v mld. Kč) ... 27
Tabulka 2 - Podíl počtu důchodců[1)] a počtu pojištěných osob[2)] ... 28
Tabulka 3 - Relace průměrného starobního důchodu k průměrné mzdě ... 29
Tabulka 4 - Výdaje na důchody[1)] podle druhu důchodu (v mld. Kč) ... 29
Tabulka 5 - Počet starobních[1)] důchodců (v tis.) ... 31
Tabulka 6 - Počet nově přiznaných důchodů ... 32
Tabulka 7 – Vývoj počtu zaniklých starobních důchodů ... 33
Tabulka 8 – Průměrný věk důchodců[1)] u důchodů vyplácených – muži / ženy ... 33
Tabulka 9 - Průměrný věk při odchodu do důchodu ... 34
Tabulka 10 - Doba pobírání standardního starobního důchodu (v letech) ... 34
Tabulka 11 - Průměrná měsíční výše[1)] sólo vyplácených starobních důchodů (v Kč) ... 36
Tabulka 12 – Srovnání průměrné výše vyplácených starobních důchodů[1)] mužů a žen ... 37
Tabulka 13 - Průměrná měsíční výše[1)] nově přiznaných důchodů (Kč) ... 38
Tabulka 14 - Průměrná měsíční výše zaniklých důchodů (Kč) ... 39
Tabulka 15 - Vývoj reálné hodnoty průměrného vypláceného starobního důchodu ... 39
Tabulka 16 - Změna hlavních věkových skupin v Evropě 1970-2070 (% podíl v populaci) ... 40
Tabulka 17 – Základní parametry pro výpočet plnění úmluv MOP (starobní důchod) ... 49
Tabulka 18 – Základní parametry pro výpočet plnění úmluv MOP (invalidní důchod) ... 49
Tabulka 19 – Základní parametry pro výpočet plnění úmluv MOP (pozůstalostní důchody) ... 50
Tabulka 20 - Saldo systému důchodového pojištění ČR v letech 1996 – 2023 ... 114
Tabulka 21 - Zvláštní účet rezervy důchodového pojištění [*)] ... 115
Tabulka 22 – Důchodový věk pro garanci ¼ života v důchodu ... 130
Tabulka 23 – Stanovení ročních vyměřovacích základů ... 136

8. Seznam grafů

Graf 1 — Proces zvyšování důchodového věku podle zákona č. 155/1995 Sb. ... 11
Graf 2 – Vývoj a předpokládaný růst a sbližování naděje dožití ve věku 65+ ve vybraných evropských státech (muži) ... 41
Graf 3 – Předpokládaný růst naděje dožití mužů ve věku 65+ v % (1970-2070) ... 42
Graf 4 - Míra zaměstnanosti osob ve věku 55 - 69 let v % (v roce 2022) ... 43
Graf 5 - Míra zaměstnanosti osob ve věku 55 - 64 let v % (2022) - muži ... 43
Graf 6 - Míra zaměstnanosti osob ve věku 55 - 64 let v % (2022) - ženy ... 43
Graf 7 – Rozdíl mezi věkem odchodu do důchodu a důchodovým věkem (pro rok 2022) ... 44
Graf 8 – Očekávaná doba strávená v důchodu (v letech) - muži (2020) ... 45
Graf 9 – Očekávaná doba strávená v důchodu (v letech) - ženy (2020) ... 45
Graf 10 - Rozdíl doby pobírání důchodu mezi muži a ženami (v letech) ... 45
Graf 11 - Hrubý náhradový poměr ... 46
Graf 12 - Čistý náhradový poměr ... 46
Graf 13 - Celkový náhradový poměr (2022)[16] ... 46
Graf 14 - Celkový náhradový poměr (2022)[16] - muži ... 47
Graf 15 - Celkový náhradový poměr (2022)[16] - ženy ... 47
Graf 16 - Benefit ratio v % (2019) ... 47
Graf 17 - Výdaje důchodových systémů v % HDP (2022) ... 48
Graf 18 – Plnění úmluv MOP, minimální výše důchodových dávek, 2018—2023 ... 50
Graf 19 - Úhrnná plodnost a průměrný věk při narození dítěte ... 51
Graf 20 - Konečná míra plodnosti ... 52
Graf 21 - Průběh měr plodnosti u jednotlivých generací ... 53
Graf 22 - Střední délka života při narození – muži ... 53

Graf 23 - Střední délka života při narození – ženy ... 53
Graf 24 - Průběh pravděpodobnosti úmrtí – muži ... 54
Graf 25 - Průběh pravděpodobnosti úmrtí – ženy ... 54
Graf 26 - Pokles pravděpodobnosti úmrtí mezi generacemi – muži ... 54
Graf 27 - Pokles pravděpodobnosti úmrtí mezi generacemi – ženy ... 54
Graf 28 - Pravděpodobnost dožití se daného věku – muži ... 55
Graf 29 - Pravděpodobnost dožití se daného věku – ženy ... 55
Graf 30 – Vývoj čistého salda migrace ... 56
Graf 31 – Struktura čistého migračního salda podle věku - 1960 ... 56
Graf 32 – Struktura čistého migračního salda podle věku - 2000 ... 56
Graf 33 – Struktura čistého migračního salda podle věku - 1980 ... 56
Graf 34 – Struktura čistého migračního salda podle věku – 2028+ ... 56
Graf 35 - Věková struktura - skutečnost ... 57
Graf 36 - Věková struktura populace – očekávaný vývoj ... 58
Graf 37 – Struktura populace ... 59
Graf 38 - Celková zaměstnanost v mil. osob ... 59
Graf 39 - Struktura zaměstnanosti dle věku ... 60
Graf 40 - Struktura zaměstnanosti dle věku - muži ... 61
Graf 41 - Struktura zaměstnanosti dle věku - ženy ... 61
Graf 42 - Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 20 - 64 - celkem ... 61
Graf 43 - Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 20 - 64 - muži ... 62
Graf 44 - Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 20 - 64 - ženy ... 62
Graf 45 - Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 55 - 64 ... 62
Graf 46 - Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 55 -64 - muži ... 63
Graf 47 - Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 55 -64 - ženy ... 63
Graf 48 - Celková nezaměstnanost v tis. osob ... 63
Graf 49 – Struktura nezaměstnanost dle věku ... 64
Graf 50 - Struktura nezaměstnanosti dle věku - muži ... 64
Graf 51 - Struktura nezaměstnanosti dle věku - ženy ... 64
Graf 52 - Míra nezaměstnanosti ... 65
Graf 53 - Míra nezaměstnanosti - muži ... 65
Graf 54 – Míra nezaměstnanosti - ženy ... 65
Graf 55 - Míra nezaměstnanosti 55 - 64 let ... 66
Graf 56 - Míra nezaměstnanosti 55 - 64 - muži ... 66
Graf 57 – Míra nezaměstnanosti 55 -64 - ženy ... 66
Graf 58 – Reálný růst produktivity práce na zaměstnance ... 67
Graf 59 – Reálný růst produktivity práce na odpracovanou hodinu ... 68
Graf 60 – Změna počtu odpracovaných hodin na jednoho zaměstnance ... 68
Graf 61 – Reálný růst mezd ... 69
Graf 62 – Rozdíl mezi růstem mezd a produktivity práce ... 69
Graf 63 – Růst reálného HDP ... 70
Graf 64 – Relativní implicitní dluh osob nově vstupujících do základního důchodového pojištění ... 72
Graf 65 - Relativní implicitní dluh osob nově vstupujících do základního důchodového pojištění - muži ... 72
Graf 66 – Relativní implicitní dluh osob nově vstupujících do základního důchodového pojištění - ženy ... 72
Graf 67 - Příjmy z pojistného na důchodové pojištění ... 73
Graf 68 - Výdaje na důchody ... 74
Graf 69 - Saldo příjmů z pojistného na důchodové pojištění a výdajů na důchody ... 75
Graf 70 – Věkově členěný celkový implicitní dluh ... 76
Graf 71 - Věkově členěný celkový implicitní dluh - muži ... 76
Graf 72 – Věkově členěný celkový implicitní dluh – ženy ... 76

Graf 73 - Výdaje na jednotlivé druhy důchodů ... 77
Graf 74 - Podíl výdajů na jednotlivé druhy důchodů ... 78
Graf 75 - Počet důchodců - starobní celkem ... 79
Graf 76 - Počet důchodců - starobní - muži ... 79
Graf 77 – Počet důchodců - starobní – ženy ... 79
Graf 78 – Starobní důchodci podle věku a pohlaví – 2000 ... 80
Graf 79 – Starobní důchodci podle věku a pohlaví – 2020 ... 80
Graf 80 – Starobní důchodci podle věku a pohlaví – 2040 ... 80
Graf 81 – Starobní důchodci podle věku a pohlaví – 2060 ... 80
Graf 82 – Počet invalidních důchodců ... 81
Graf 83 – Počet invalidních důchodců – muži ... 81
Graf 84 – Počet invalidních důchodců – ženy ... 81
Graf 85 – Podíl invalidních důchodců podle stupně invalidity ... 82
Graf 86 – Podíl invalidních důchodců podle stupně invalidity – muži ... 82
Graf 87 – Podíl invalidních důchodců podle stupně invalidity – ženy ... 82
Graf 88 – Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2000 ... 83
Graf 89 – Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2020 ... 83
Graf 90 – Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2040 ... 83
Graf 91 – Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2060 ... 83
Graf 92 – Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2000 – muži ... 83
Graf 93 – Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2020 – muži ... 83
Graf 94 – Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2040 – muži ... 84
Graf 95 – Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2060 – muži ... 84
Graf 96 – Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2000 – ženy ... 84
Graf 97 – Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2020 – ženy ... 84
Graf 98 – Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2040 – ženy ... 84
Graf 99 – Invalidní důchodci dle věku a stupně invalidity 2060 – ženy ... 84
Graf 100 – Míra ohrožení chudobou u populace starobních důchodců ... 86
Graf 101 – Míra ohrožení chudobou u populace starobních důchodců – muži ... 86
Graf 102 – Míra ohrožení chudobou u populace starobních důchodců – ženy ... 86
Graf 103 – S80/S20 u osob starších 65 let ... 87
Graf 104 – S80/S20 u osob starších 65 let – muži ... 87
Graf 105 – S80/S20 u osob starších 65 let – ženy ... 87
Graf 106 – Průměrná doba strávená ve starobním důchodu u osob odcházejících v daném roce do starobního důchodu ... 88
Graf 107 – Průměrná doba strávená ve starobním důchodu u osob odcházejících v daném roce do starobního důchodu – muži ... 88
Graf 108 – Průměrná doba strávená ve starobním důchodu u osob odcházejících v daném roce do starobního důchodu – ženy ... 88
Graf 109 – Benefit ratio ... 89
Graf 110 – Hrubý individuální náhradový poměr 2025 ... 91
Graf 111 – Hrubý individuální náhradový poměr 2030 ... 91
Graf 112 – Hrubý individuální náhradový poměr 2050 ... 91
Graf 113 – Hrubý individuální náhradový poměr 2070 ... 91
Graf 114 – Čistý individuální náhradový poměr 2025 ... 92
Graf 115 – Čistý individuální náhradový poměr 2030 ... 92
Graf 116 – Čistý individuální náhradový poměr 2050 ... 92
Graf 117 – Čistý individuální náhradový poměr 2070 ... 92
Graf 118 – Hrubý individuální náhradový poměr 2025 – muži ... 93
Graf 119 – Hrubý individuální náhradový poměr 2030 – muži ... 93
Graf 120 – Hrubý individuální náhradový poměr 2050 – muži ... 93
Graf 121 – Hrubý individuální náhradový poměr 2070 – muži ... 93

Graf 122 – Čistý individuální náhradový poměr 2025 – muži 94
Graf 123 – Čistý individuální náhradový poměr 2030 – muži 94
Graf 124 – Čistý individuální náhradový poměr 2050 – muži 94
Graf 125 – Čistý individuální náhradový poměr 2070 – muži 94
Graf 126 – Hrubý individuální náhradový poměr – 2025 – ženy..... 95
Graf 127 – Hrubý individuální náhradový poměr 2030 – ženy..... 95
Graf 128 – Hrubý individuální náhradový poměr 2050 – ženy..... 95
Graf 129 – Hrubý individuální náhradový poměr 2070 – ženy..... 95
Graf 130 – Čistý individuální náhradový poměr 2025 – ženy..... 96
Graf 131 – Čistý individuální náhradový poměr 2030 – ženy..... 96
Graf 132 – Čistý individuální náhradový poměr 2050 – ženy..... 96
Graf 133 – Čistý individuální náhradový poměr 2070 – ženy..... 96
Graf 134 – Benefit ratio nově přiznané důchody 97
Graf 135 – Podíl průměrného osobního vyměřovacího základu a průměrné mzdy v %..... 98
Graf 136 – Průměrná doba pojištění při přiznání starobního důchodu 99
Graf 137 – Věk, kdy je splněna podmínka čtvrtiny života v důchodu 100
Graf 138 – Podíl střední délky života při dosažení důchodového věku a součtu důchodového věku a střední délky života při jeho dosažení – pro důchodový věk 65 let 101
Graf 139 – Úprava důchodového věku..... 102
Graf 140 – Relativní implicitní dluh osob nově vstupujících do důchodového pojištění 103
Graf 141 – Relativní implicitní dluh osob nově vstupujících do důchodového pojištění – muži..... 103
Graf 142 – Relativní implicitní dluh osob nově vstupujících do důchodového pojištění – ženy 103
Graf 143 – Výdaje na důchody 104
Graf 144 - Saldo příjmů z pojistného na důchodové pojištění a výdajů na důchody 105
Graf 145 – Věkově členěný celkový implicitní dluh..... 105
Graf 146 – Věkově členěný celkový implicitní dluh – muži 106
Graf 147 – Věkově členěný celkový implicitní dluh – ženy 106
Graf 148 – Míra ohrožení chudobou u populace starobních důchodců 106
Graf 149 - Míra ohrožení chudobou u populace starobních důchodců - muži 107
Graf 150 – Míra ohrožení chudobou u populace starobních důchodců – ženy 107
Graf 151 – S80/S20 u osob starších 65 let..... 107
Graf 152 - S80/S20 u osob starších 65 let - muži..... 108
Graf 153 – S80/S20 u osob starších 65 let – ženy 108
Graf 154 – Průměrná doba strávená ve starobním důchodu u osob odcházejících v daném roce do starobního důchodu 108
Graf 155 - Průměrná doba strávená ve starobním důchodu u osob odcházejících v daném roce do starobního důchodu - muži 109
Graf 156 – Průměrná doba strávená ve starobním důchodu u osob odcházejících v daném roce do starobního důchodu – ženy..... 109
Graf 157 – Benefit ratio..... 109
Graf 158 – Benefit ratio nově přiznané důchody 110
Graf 159 - Průměrná doba pojištění při přiznání starobního důchodu 110
Graf 160 – Vývoj cenové hladiny měřený indexem spotřebitelských cen (CPI) a indexem životních nákladů domácností důchodců (IŽND) (stejný měsíc přechozího roku = 100)..... 126
Graf 161 – Diference meziroční změny indexu spotřebitelských cen (CPI) a indexu životních nákladů domácností důchodců (IŽND)..... 127